Toz Duman İçinde

Talip APAYDIN

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI/2401
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Sanat-Edebiyat Eserleri Dizisi/265-82

TOZ DUMAN İÇİNDE
1

Talip APAYDIN

© T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI, 2000-ANKARA
ISBN 975-17-2389-2
Kapak Düzeni/Mustafa Kemal TUTGUN

Apaydın, Talip
Toz duman içinde / Talip Apaydın. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2000.

VI, 586 s. ; 20 cm. - (Kültür Bakanlığı yayınları ; 2401. Yayımlar Dairesi Başkanlığı sanat-edebiyat eserleri dizisi ; 265-82)
ISBN 975-17-2389-2

I. k.a. II. Seriler: .
813.42

Birinci Baskı, 3000 Adet

CEYPA MATBAACILIK LTD. ŞTİ.

Ankara 2000

Yazar Talip Apaydın'ın üç kitaplık dizi romanı (Toz Duman İçinde-Vatan Dediler-Köylüler) Ulusal Kurtuluş Savaşımızı değişik bir açıdan ele alıyor.

Olay ağırlıklı olarak Yunan işgali görmüş Uşak yörelerinde bir köyde geçiyor. Önce düşmana karşı kendi aralarında küçük bir çete oluşturan, sonra düzenli orduya katılan köylü askerlerin savaş öncesinde ve savaş içinde nasıl bir özveriyle çalıştıkları, yurdu düşman çizmesinden kurtarmak için Mustafa Kemal Paşa'ya duydukları derin hayranlık, bağlılık ve güven duygusu ile nice zorlukları göğüsledikleri, olmaz işleri başardıkları anlatılıyor. Büyük bir destandır bizim Kurtuluş Savaşımız. Hiçbir kurtuluş savaşı halksız kazanılmamıştır. Bizim Kurtuluş Savaşımız da en başta halkımızın, köylümüzün göz yaşartıcı emeği, teri ve kanıyla kazanılmıştır. Mustafa Kemal Paşa bunu birçok konuşmasında belirtmiştir.

Sonra ne olmuştur? Kimisi şehit düşen, kimisi yaralanan, sakatlanan, pek azı köyüne dönebilen bu insanlar nasıl bir yaşam sürmüşlerdir? Köyden gelen ve Köy Enstitüsü eğitiminden geçen yazar Talip Apaydın'ın kaleminden okuyoruz.

Toplumcu-gerçekçi roman sanatımızın bu ilginç örneğini okurlarımızın beğenisine sunuyoruz.

M. İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

SUNU

Köyden gelen bir yazar olarak "Toz Duman İçinde-Vatan Dediler-Köylüler" adlı üç roman dizimin yazılması boynuma borç bildim ve yirmi yıldır bu ağırlığı içimde taşıdım. Yazmadan bu borçtan kurtulamayacağımı anladım. 1918'lerden günümüze kadar Türk köylüsünün Devlet içindeki ve temeldeki yerini, gelişimini çeşitli kahramanlarla ilişkisini irdelemeyi amaçladım. Belki bir hesaplaşma bu. Sömürücü sınıflarla, aydınlarla ve yöneticilerle...

Köylümüzün yalnızlığını, umarsızlığını çocukluğumda bizzat kendim yaşadım.

On altı yıl askerlik yapan, Birinci Dünya Savaşı'nın Kurtuluş Savaşı'nın tüm cephelerinde tetik çeken ve yaralı olarak köye dönünce topraksız, işsiz, ekmeksiz kalan bir köylünün oğluyum. Çocukluğum onu dinleyerek geçti. 1938'de Köy Öğretmen Okulu (sonradan Köy Enstitüsü) öğrencisi olduğu gün "bu devlet seni okutuyor ya, tüm çektiklerim, tüm akıttığım kan ve ter helâl olsun" dediğini unutamam.

Ne kadar isterdi, kendisi söylesin ben yazayım ve ondan doğrudan yararlanayım. Ama o yaşlarda bunun önemini yeterince kavrayamadım. Sonradan anlayabildim ancak, Gene de onun anılarından çok şeyler kattım romanıma.

Bu romanlarımı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temelinde kemikleri, kanı ve teri bulunan, bugün çoğunun adı bile bilinmeyen o unutulmuş insanların anısına sunuyorum.. Onlardan birisiydi benim babam.

Talip APAYDIN

1919 yılının yaz ayları

Uşak kasabası yakınlarında

Tacım köyü...

1

Ansızın bir rüzgâr çıktı. Sokaklarda bir o yandan bir bu yandan esti. Yolların tozu, küllüklerin külü havaya kalktı. Çeşmenin önündeki yaşlı dut ağacının dalları kırılacak gibi o tarafa, bu tarafa savruldu. Talazın yerden kaldırdığı kuru otlar, bir iki kâğıt parçası, evlerin üstünden aşarak havaya doğru uçup gitti. Tavuklar tüylerini kabara kabara kuytulara, kümeslere koştular. Bacaya geçirilmiş boş bir teneke, önce düz toprak damda sürüklendi, sonra gürültüyle sokağa düştü , tangur tungur gitti. Kirli bir kedi tenekenin sesinden ürküp kaçtı.

Köyün önündeki harmanlar toz duman içinde kaldı. Döğen sürenler döğenleri bıraktılar. Kimisi olduğu yere çömelip yüzünü gözünü sakladı. Kimisi koşup kağnıların altına sığındı.

On yaşlarında bir çocuk, elinde boyundan büyük değneği, öküzleri sulamaya götürüyordu. Durup gözlerini oğuşturmaya başladı.

Çeşmenin suları sağa sola savruluyordu.

Öğle sonuydu, caminin kapısı açıldı. Önce Molla Mahmut, arkasından birkaç kişi çıkıp yürüdüler. Molla Mahmut sinirliydi. Dişlerini sıktı.

- Vay dürzü vaay!... diye söylendi. Allahın evinde, tövbe tövbe... Ule bu adam hoca değil be. Vallahi namaz kılınmaz bu adamın arkasında.

Hırsından sesi boğuluyordu. Esmer yüzü kaskatıydı.

Haceli yanına vardı.

- Yavaş ol Mamıt, dedi. Duyarlar şimdi arkideş, yavaş ol.

- Duysunlar! Ne bu rezillik be? Vallahi cahilin teki bu herif. Her dediği yanlış.

- Sus sus, .. Yürü hele, boşver...

Kolundan çekti.

Ansızın bir talazın içinde kaldılar. Toz bulutundan bir yer görünmez oldu. Ters dönüp yüzlerini gözlerini kapattılar. Ne tarafa gideceklerini bilemediler.

- Öf be, ne bu? Ne tarafa gideceğiz?

Molla Mahmut karşılık vermedi. Yumulu gözleriyle sağa sola baktı.

- Gel bu tarafa, dedi.

Köyün arka tarafına düşen evlerine doğru zorlukla yürümeye başladılar.

Camiden önce gençler çıkmıştı. Sonra orta yaşlı bir iki kişi. En sonra da yaşlılar. Ak sakallı, başları sarıklı, eli bastonlu kişiler. Onlar daha çoktular. Kadir ağa, Hasan emmi, Kır Ali, İmam Ziver efendi ve ötekiler... Dışarı çıkan toz duman içinde kalıyor, elini yüzüne kapayıp zorla yürümeye çalışıyordu. Cübbelerin etekleri uçuşuyordu. Birisinin sarığı yere düştü.

- Ulen ne bu, öff... Vay mubarek vay!

- Yaa... dedi İmam Ziver efendi. Sesinin yarısı boğuldu. Ne dedim ben size demin? Kıyamet belirtisi bunlar kıyamet. Kitapta yeri...

Ağzına tozlar doldu. Eğilip tükürdü.

- Hep yeri var bunların!

Fazla konuşamadı. Güçlü bir talaz vurup susturdu.

- Hadi size güle güle, dedi. Caminin kapısını kilitleyip yakındaki evine doğru hızlı hızlı yürüdü. Çabukça kapıyı açıp girdi.

Köyün üstündeki toz bulutu harmanlarda iyice koyulaşarak yükseldi, genişledi. Kuru otları, dikenleri samanları yerde sürüyerek, gökte uçurarak, tarlalara kırlara doğru alıp götürdü. Her yer boz bir toz yorganı altında kaldı.

Sonra Tacım köyünün durgunluğu başladı yeniden. Öğle sıcağı çöktü. Toprak damlı, tek katlı evlerde hiç kımıltı yoktu. Köylülerin çoğu tarlalarda harmanlarda çalışıyordu. Sap taşıyorlardı. döğen sürüyorladı, tınaz savuruyorlardı. Eller yüzler, ağızlar burunlar toza bulanmıştı.

Molla Mahmud'un anası Ayşa kadın, döğenin üstünde doğruldu.

- Doo ha! dedi. Ne bu ayol? Kıyamet mi kopuyor, göz gözü görmez oldu? Nerde kaldı bu oğlan?

Gözlerini kırpıştırarak köye baktı. Gelen giden yoktu. Gitti kağnının altına oturdu. Arkasını koca tekere yasladı.

- Oy oy oy... dedi.

Bütün kemikleri ağrıyordu. Hele beli, kopacak gibiydi. Yaşlı yüzünü iyice buruşturup eğildi, öylece kaldı.

Öküzler yorgundular. Birisi hemen yattı. Öbürü ayakta, gözünü yumdu. Hiç kımıldamıyordu. Kağnının kıç tarafına bağlı at da başını eğmiş düşünüyordu. Gözlerini kırpıştırıyor, tozdan korunmaya çalışıyordu.

Harmanlarda herkes işi bırakmıştı. Kimisi olduğu yere oturmuş, yüzünü gözünü kapamıştı, kimisi gözlerini kırpıştırıp duruyordu.

- Vay mübarek vay. Sapı samanı birbirine karıştırdı, ne bu be?

- Hep göğe uçacağız her halde.

- Of anam, gözüm...

İlerde bir harmanda sap yüklü bir kağnı devrildi. Yakın harmandakiler gürültüsünden korktular.

- Hıh tamam, bir yeri kırıldı muhakkak.

Döğenlere koşulu öküzler kendi başlarına bırakılmışlardı. Kuyruğu kulağı sarkıtmış, dinleniyorlardı. Havada samanlar uçuyordu. Yollar meydanlar, her yer sapsarı saman içinde kaldı.

Molla Mahmut hışımla girdi eve. Kapıyı çarparak örttü. Üstünü başını çırpıp silkeledi.

Hacer gelin küçük pencerenin önünde Murat'ı oyalıyordu. Kocası girince ayağa kalktı.

- Ne oluyor dışarda? dedi.

- Ne olacak, toz duman... Dünya birbirine karıştı.

- Anam harmanda ne ediyor kimbilir?

- Bırakıp gelseydi keşke. Çabuk ol da bir şeyler yeyip gideyim.

Murat emekleyerek gelmiş, dizlerine sarılmıştı.

- Boba, boba, boba...

- He oğlum he, iyi. Gel bakalım.

Kucağına alıp yukarı kaldırdı. Tavana doğru hoplattı. Murat hemen neşelendi. Kıkır kıkır gülmeye başladı.

Hacer gelin yer sofrasını kurdu. Yoğurt ekmek getirdi. Yeşil soğan koydu.

- Gel hadi, yeyiver. Anam gelsin de ben gideyim. Çabuk ol.

Mahmut yanaştı.

- Yiyesim de yok ya, dedi.

- Niye, acıkmadın mı?

- Bugün keçi sakallı gene canımı sıktı. Cuma vaazında ağzına ne gelirse söyledi deyyus. Cami kürsüsünde kavga ediyor. Dışarda söyleyemediğini orada söylüyor, hınzır herif.

- Kime söylüyor?

- Bana, kime olacak? Boyuna benimle uğraşır, başka işi yok.

Murat'ı kucağından indirdi. Sofraya oturdu. Kaşları çatıktı. Çok kızdığı belliydi.

- Ama bir gün kızacağım, yakasından tutup indireceğim kürsüden aşağı. Allah'ın evinde kavga etmek neymiş göstereceğim.

- Tövbe de, camide olur mu öyle şey?

- Ne edeyim e? Bu adam hoca moca değil yavu?Düzenbazın biri. Cahil!... Yalancı... Kitapta yazıyor diye ağzına geleni söylüyor. Yalan hepsi.

- Aman Mamıt, karışma ne olursun? Ne derse desin, üstüne alınma.

- Nasıl alınmam, gözünü dikip bana söylüyor. Milleti üstüme kışkırtıyor. Söz bulamayınca karıdan kızdan söz ediyor, rezil herif.

- Bugün ne anlattı?

- Şundan bundan... Aklına ne gelirse? Karılar nasıl taretlenmeliymiş, nasıl yıkanmalıymış. İçeri su kaçırılırsa orucu bozulurmuş. Peygamber efendimiz anasının rahmine nasıl düşmüş...

- Tövbe... Gene mi o?

- Başka bildiği yok yavu. Belden yukarı çıkamıyor. Ondan zevk alıyor dürzü. Millet tarlada harmanda ne çekiyor, hiç umurunda değil. Cuma namazı kılalım diye camiye gidiyoruz, herif bize neden söz ediyor. Cık cık cık... Ortalık ne kadar karışık, memleketin haline bak... Herifin anlattığına bak. Karılar nasıl taretlenmeliymiş. Tövbe tövbe... Adamı dinden çıkarır hocanın böylesi.

Yoğurt ekmeği yemeye başladı. İri iri lokmalar alıyordu.

- Senin için ne dedi?

- Ne diyecek, büyüklere saygılı olmalıymışız. Büyüklere itaat Müslümanlığın şartıymış. Peygamber efendimiz benden bir yaş büyük olanın kulu kölesi olurum demiş. Yalana bak yalana? Vay dürzü vay! Böyle şey söylenir mi be? Peygamber efendimiz bu kadar ahmakça söz eder mi?

Hacer gelinin gözleri büyümüştü. Kocasına şaşkın şaşkın bakıyordu.

- Bir de 'bunlar kitapta yazılı' demez mi? Ulen neresinde kitabın dürzü? Keçi sakaliyle yalan söylemeye utanmıyor. Böylesini öldüren katil olmaz vallahi.

Lokmalarını hırsla çiğniyordu. Karayağız yüzü nefret içindeydi.

- Büyüklerimize itaat edecekmişiz. Hangi büyüklerimize itaat edeceğiz ulen? İtaat edilecek büyük mü kaldı? Memleketi ne hale getirdiler baksana? Düşmanları doldurdular içeri. Milleti perişan ettiler. Yalanla dolanla geçinip gidiyorlar. Hâlâ onları dinleyecekmişiz. Bak şuna!..

Ağzında lokma, başını iki yana salladı.

- Cık cık cık... Hadi otursana, sen de ye biraz.

Hacer gelin oturdu. Kucağındaki çocuğa yoğurt ekmek yedirmeye başladı. Sessiz bir kadındı. Ne düşündüğü belli olmuyordu. İçe kapanık bir kişiliği vardı. Gözleri yılgındı.

- Aman bu işlere karışma Mamıt, dedi. Başın belâya girecek diye korkuyorum. Duymazdan geliver, sana ne?

- Öyle şey mi olur? Biz insan değil miyiz? Görüp de görmezden gelinir mi?

Alnında bir damar şişmiş, inmiyordu.

- Anam da, sen de hep böyle dersiniz. Karışmıyacakmışım, duymazdan gelecekmişim. Neden? Bunca rezilliğin ortasında susulur mu? Olacak iş mi?

Yoğurt tasını iteleyip ayağa kalktı.

- Dürzüler, başımı belâya sokacaklar. O Hacı Nuri olacak göbüt bir, bu iki... (Başını salladı.) Emme onlara bırakmıyacağım. Yetti gayri ettikleri.

Hacer gelin başını kaldırıp baktı. Gözleri koca koca açılmıştı.

- Aman Mamıt, kurban olayım. Onlarla uğraşılmaz, bilmen mi?

- Uğraşılır, hem öyle bir uğraşılır ki... Hıı...

Kalktı, gitmeye hazırlandı.

- Başına iş gelir diye korkuyorum.

- Gelise gelir, ne yapalım? Başımıza iş gelir diye koyun gibi her sözü yutacak mıyız?

- Ne bileyim Mamıt, korkuyorum, çok korkuyorum.

Başını indirip Murat'a baktı. Murat oturmuş, kendi kendine yoğurt ekmek yemeye çalışıyordu. Her şeyden habersizdi. Kendisine baktıklarını görünce.

- Boba, ana... diyerek atıldı.

- Kalkma, dedi babası. Yemeğini ye. Hadi ben gidiyorum. Anamı yollarım. Sen de hemen gel. Harmanı biraz kolaylıyalım.

- Olur, dedi Hacer gelin.

Molla Mahmut evden çıktı. Yirmi beş yaşlarında yağız yüzlü bir delikanlıydı. Fesini yana eğmişti. Kaşları çatıktı.

Baktı, deminki rüzgâr durmuştu. Ama talazın izi yerlerde duruyordu. Sokaklar yeni süpürülmüş gibiydi. Çukurlara otlar, samanlar yığılmıştı.

Yoksul köy evleri terkedilmiş gibi ıssızdılar. Hiç ses yoktu, hiçbir kımıltı görünmüyordu.

Köyü çıkınca harmanlara baktı. Karmakarışıktı harmanlar. Deli rüzgâr her şeyi birbirine katmıştı. Sekiz on kişi devrilen kağnıyı kaldırmaya çalışıyordu. Yanaşıp sordu.

- Kolay gele. Ne oldu buna?

- Fırtına devirdi. Haberin yok mu, bir rüzgâr esti ki her şeyi uçurayazdı.

- Biliyorum. Tutun da kaldıralım, hadi.

Elleşip kaldırdılar. Koca kağnı çatırdadı.

- Ekseni kırılmış, tüh.

- Zati işi bitmiş bunun. Kullanılmaz gayri.

Kağnının sahibi Çopur Hamdi ağlayacak gibiydi. Elleri böğründe kalmıştı.

- Tüh, diye elini salladı. Tam da işin koyağında. ne halt edeyim ben şimdi?

- Yardımlaşırız ağa, üzülme.

- Harmanın yerde kalacak değil ya Hamdi, dedi Mahmut. Benim kağnının işi bitti kodu. Sapını onunla çekersin.

- Sağol kardaş emme, bunun sırası mıydı şimdi? Yeniden nasıl kağnı alırım ben?

- Olmuş bir kere, üzülme. Bir çaresine bakarız. Şu sapları boşaltıverelim uşaklar, hadi!

Delikanlılar işe giriştiler. Kimisi dirgenle, kimisi kucakla sapları boşaltıp harmana taşıdılar.

- Hadi eyvallah arkideş. Biz de işimize bakalım gayri.

- Sağolun. Güle güle...

Molla Mahmut kendi harmanına geldi. Anası gene döğen sürmeye başlamıştı. Toz toprak içindeydi. Bir yandan gözünü uğuşturuyordu.

- Ne oldu ana? dedi.

- Gözüme çepel kaçtı dökülekalası. Uğraşıyorum çıkmıyor. Her mazarat gelir beni bulur.

- Bıraksaydın döğen sürmeyi. Durdur hele. Doo ha!

Döğenin üstüne çıktı. Anasının yüzüne eğildi.

- Dur bakim, aç gözünü.

- Nasıl açim, açılıyor mu?

- Aç, aç, aç!

Hızla üfledi.

- Nasıl, geçti mi? Hadi sen eve git şimdi. Hacer'i yolla. O döğen sürsün, ben de aktarayım.

Yaşlı kadın gözünü uğuşturuyordu.

- Niye gidecekmişim? Ben sürüyorum işte.

- Git ana, yoruldun. Murad'a bak sen, hadi. Canım sıkkın zatı. Bir de sen üzme beni.

- Niye sıkkın canın, ne oldu?

Mahmut döğene binip sürdü.

- Camide iki saat azar işittik, ne olacak?

- Ne azarı?

- Ne bileyim? Keçi sakallı herif gözünü dikiyor bana, habire içini kusuyor.

- Ne istermiş senden, Allah Allah! Ne alıp veremiyeceğiniz var?

- Geçen gün yalan söylüyorsun dedim ya, onun öcünü alıyor. Ama camide söylüyor dürzü. Orada cevap veremiyeceğimi biliyor. Dışarda bir söylese, ağzının payını vereceğim.

- Aman Mamıt, varma şu maccalının üstüne oğul. Adama benzemez bir adam zati. Fazla kötü olma, bırak. Nene gerek?

- He. Öyle dersin zati.

- Öyle derim ya, başka ne deyim? El âlemle takışıp da rahmetli baban gibi mahpus damlarına mı düşeceksin? Bırak, ne hali varsa görsün. Karışma elin işine. Benim bağrım yanık zati.

- Peki peki, git sen hadi. Aklın ermiyor.

Ayşa kadın kızarmış gözüyle baktı.

- Niye ermiyormuş aklım? Çok iyi eriyor. Sen böyle önüne gelenle dalaşırsan başına çok işler gelir. Yapma diyorum sana, karışma!

Mahmut'un yüzü bozuktu. Öküzleri sıkıştırdı.

- Peki peki, dedi. Git hadi. Sen de sinirlisin, ben de sinirliyim. Kavga edeceğiz şimdi. Eve git de Hacer'i yolla, çabuk.

Ayşa kadın karşılık vermedi. Kağnının altıdaki öteberiyi topladı. Toz içindeydi her şey. Çırptı düzeltti. Alınacakları alıp köye doğru yürüdü.

- Dâh! dedi Mahmut. Övendireyi dürttü. Sıska öküzler başlarını sallıyarak, olan güçleriyle dönmeye başladılar. Saplar çıtır çıtır kırılıyordu döğenin altında. Güneş yeniden kızdı. Harmanın her günkü sıkıntısı başladı.

Mahmut başını eğdi. Kendini döğenin yürüyüşüne bıraktı. İmam Ziver'in söylediklerini tekrar düşünmeye başladı. "Müslüman adam kendinden büyük olanın sözünü dinler. Ona itaat eder. Bir insan kendinden bir yaş büyük olana karşı gelirse, o insan Müslüman değildir. Hem de terbiyesi noksandır. Herkes yaşına göre, başına göre konuşmalı. Kara kaplı kitapta yazılı bu. Kitabın dışına çıkan Müslüman değildir..." Vay keçi sakallı dürzü vay! Kitabın neresinde yazılı bu? Sen o kitabı okumayı bilir misin? Okusan anlar mısın? Şuradan buradan duymuş birkaç şey, döner döner onları söyler. Hem de işine geldiği gibi değiştirerek. Ulen sizin gibiler batırdılar bu Müslümanlığı. Tam Seyit hocanın dediği gibi işte. "Cahil hoca insanı dinden eder" derdi. Ah sizi bir karşı karşıya getirsem. Şu söylediklerini ona da söylesen. Nasıl baştan aşağı boyar seni. Nasıl rezil eder, yerin dibine geçirir. Keçi sakallı deyyus. Bulmuş böyle cahil bir köyü, imamım diye geçinir. Ulen ne iştir be, deli olacağım!

Başını iki yana salladı. Ensesini kaşıdı. Sıkıntı içindeydi.

"Padişah efendimize dil uzatan nankörler varmış!" Bu da benim öyle ya? Başka kim olacak? Bakışından belli zati. Üstüme atlayacak kedi gibi bakıyor. "Padişah efendimize dil uzatmak nankörlüktür, Allah'ı inkâr etmektir. Onun işine bizim aklımız ermez. O düşmanlarımızın hakkından gelecektir. Siz sabırlı olun!" He, gelecek. Geldi bile. Yurda düşmanları doldurdu hep. İstanbul'da oturmuş, keyfine bakıyor. Bana dokunmayın da ne yaparsanız yapın diyor. Keçi sakallı dürzü, sen nerden bileceksin bunları? Tacım köyünden dışarı çıktığın mı var? Benim gibi Selimiye kışla-

sından düşman gemilerini seyrettin mi? Silâhını teslim ederken ağlayan yüzbaşıyı gördün mü? Nerdee... Desene. Oturmuş, burada kuş kafasiyle deri keser. Keçi sakallı dürzü! Ama bir gün elime geçersin, unutma bunları!"

Kendi kendine kavga ediyordu. Yüzü kapkara olmuştu.

- Hoo Mamıt kardaş, dedi Haceli. Kolay gele. Ne o, dalmışsın gene?

- Yok bir şey.

Haceli güldü.

- Sıkma canını arkideş, boşver. Kendi kendine söylensin dursun.

- Söylensin bakalım.

- Nasıl iş, döğen iyi kırıyor mu?

- Bilmem, kırıyor işte.

- Benim harmanı rüzgâr iyi karıştırmış. Bir görsen sap saman birbirine girmiş.

- Bizimki de öyle. Baksana şuna?

- Yabayı ver de biraz toplayım bari.

- Aha orada, al.

- Ne rüzgârdı o yavu? Yaz günü tövbe yarabbi... Mahmut başını salladı.

- Daha çok şeyler göreceğiz. Çevreye bakıp güldü.

- Ne diyordu Ziver hoca? Çok kızdırmışsın ha!

Mahmut döğeni bırakıp yanma geldi. Kuşağından tabakayı çıkardı.

- Başka işi yok ne yapsın? Ya beni azarlıyacak, ya seni. İmamlık bu sanıyor.

Haceli elini salladı.

- Hiç aldırma, boşver. Anlamazdan gel. Kendı kendine kudursun dursun.

Sigara sarmaya başladılar. Gözleri tütündeydi.

- Dışarda söyliyemediğini cami kürsüsünde söylüyor. Onun ıçin kızıyorum.

- Âdeti öyle zati.

- Kitapta yazıyor diyor. Ağzına ne gelirse sıralıyor. Ulen neresinde bunlar kitabın? Yalan hepsi.

- He he... Yalan olduğunu kim bilecek? Söyler işte.

Haceli, sarışın, gençten bir adamdı. O da, Molla Mahmut gibi geçen yıl terhis olup gelmişti. İş zamanı, üstü başı perişandı.

- Bugün yarın heybesini boğazına takıp hak toplamaya gelir, hazır ol.

- Gelir he. Utanmak yok ki herifte. Onun hakkı bir araba sopa emme, dur bakalım hele.

- Yok canım, hiç aldırma. Ver gitsin.

- Tövbe vermem. Anam verirse versin. Hem ne hakkı? Neyı haketmiş? Her gün zehir saçıyor dürzü. Duymadın mı ne dedı? Padişah efendimiz memleketi kurtaracakmış. Ona karşı gelmek nankörlükmüş. Ulen padişah değil mi bizi bu hallere düşüren? Padişah değil mi memleketi batıran? Hangi padişahı savunursun daha? Düşmanları doldurdu içimize. Biz Çanakkale'de goğsümüzü siper ettik, bir adım attırmadık. Sonra o buyur etti. Vatanı sattı.

Alıklar, hâlâ padişah türküsü çağırırlar. Ulen bunları geberten katil olmaz vallahi.

Haceli, duyan var mı diye iki yana bakındı.

- Yavaş ol, dedi. Boşver... Bir duyan olur da başımıza iş açarlar. Ben senin dediklerini hep kabul ediyorum da, böyle açığa vurmanı doğru bulmuyorum, anladın mı? Neden dersen zaman kötü arkideş. Hiç yoktan insanın başı belâya girer. Zaptiyeye şikâyet ederler. Derdini anlatabilsen anlat. Onun için diyorum. boşver... Yerin kulağı var. Kimseye güvenilmez bu zamanda. İleri geri konuşurken dikkat et, başkası duymasın. Her şey olacağına varır. Sen canını sıkma. Hadi...

Dönüp gidecekti, birden irkildi. Gözleri büyüdü.

- Hıh, dedi. Mültezim gelmiş bak, harmanları dolaşıyor. Vergi toplıyacaklar, gördün ya?

Molla Mahmut dönüp baktı. Kavruk yüzü büsbütün karardı. Elleri titremeye başladı. Söyleyecek söz bulamadı.

- Tamam. Bir o eksikti, geldiler işte.

Haceli'nin yüzüne yılgın bir hava yayılıverdi. Telâşlandı.

- Ben gideyim, dedi. Hadi eyvallah.

Yürüdü gitti. İkide bir dönüp bakıyordu. Mahmut dişlerini sıktı. İçine kocaman bir sıkıntı dolmuştu. Kendi kendine söylendi.

- Gelin bakalım dürzüler, gelin. Harman zamanı olunca koşarsınız. O zaman hatırlarsınız bizi.

Gözüyle izledi, mültezim elleri arkasında ağır ağır geziniyordu. İriyarı bir adamdı. Yanında iki kişi daha vardı. Harmanları kontrol ediyorlardı. Bazen durup köylülerle konuşuyorlar, bir şey-

ler soruyorlardı. Köylüler süklüm püklüm, alttan alarak karşılık veriyorlardı. Sinirlenerek baktı.

- Tüh! diye tükürdü yere. Gitti öküzleri döğenden çözdü. Atın yanına vardı. At toz içinde kalmıştı. Elini başına boynuna sürtüp temizledi. Hayvan kulaklarını dikmişti. Cam gibi parlak gözlerle bakıyordu.

- Höst, dur bakim.

Karnına sağrısına vurdu.

- Susadın mı, suya götüreyim mi seni, ha? Karısı Hacer gelmişti. Soluk giysiler vardı üstünde, ama gençliği, diriliği belli oluyordu.

- Niye koyverdin, dedi. Ben süreydim.

- Bırak, istemez. Tırmıkla şuraları toplayıver. Baktı mültezimle adamları bu tarafa geliyorlardı. Ata atlayıp öküzleri çeşmeye doğru sürdü.

- Şeytan görsün yüzünüzü, dedi. Ekelim biçelim, kaldıralım... Malımıza ortakmış gibi damlayın hemen. Devlet hakkı deyin alın. tarla vergisi, hayvan vergisi deyin alın. Yarın hoca da gelir, ayan da gelir, tamam... Yarıya indirin kaldırdığımız ekini. Allah'tan korkmazlar. Dâh!

Bacaklarını sallayıp atı sıkıştırdı. Yorgun öküzler önünde zorlukla yürüyorlardı. Kaburgaları sayılıyordu ikisinin de. Mültezimin bulunduğu harmanın yanından geçti. Ama dönüp bakmadı. Selâm vermedi. Ağzının içinde kötü kötü söyleniyordu. El uğuşturan, eğilip bükülen köylülere kızıyordu.

- Ufalanın dürzüler ufalanın! Yaranabilecek misiniz bakalım? Belki sizden vergi almaz. Ufalanın ha! Eğilin de ayağının altını

öpün. Tövbe yarabbi. Ulen ne günlere kaldık be Çatlayıp ölmek işten değil.

Çeşmenin başı kalabalıktı. Öküzler, atlar, mandalar... Birkaç kadın ellerinde güğümler, bakraçlar sıra bekliyorlardı. Oluk yarı yarıya boşalmıştı. Çeşmenin önü dizboyu çamurdu. Hayvanlar zorlukla yanaşıp su içiyorlardı. Ortalık balçık kokuyordu.

- Sür ulen öküzlerini! İçtiler işte, yeter.

Kasım aldırmadı. Elinde övendire, hem kadınlara bakıyor, hem ıslık çalıyordu. On yedisinde, iri yüzlü bir çocuktu. Bıyıkları yeni terlemeye başlamıştı.

- Sana diyorum ulen, sür öküzlerini!

- Dur ağa, daha doymadılar.

- Nasıl doymadılar? İçmiyorlar işte, baksana. Dâh de!

- Dâh oğlum, hadi.

Sesini mahsustan kalınlaştırıyordu. Molla Mahmut çözüldü, kendi kendine güldü.

- Yezit, dedi. Gözleri de hep karılarda.

Aradan kendi öküzlerini sürüp oluğa yanaştırdı.

- İçin bakalım, hadi. Çabuk...

At fazla içmedi. Suyu beğenmedi her halde. Başını kaldırdı, indirdi. Ağzından sular akıttı. Keyifsizdi.

- Dur, dedi Mahmut. Seni bir yıkayayım şurada. Toz içindesin.

Oluğun kıyısına tutunup önce başını, sonra boynuna sırtına sular serpti. Eliyle sildi. At huysuzlanıyor, ama kaçmıyordu. Hoş-

lanıyordu belliki. Yıkandıkça temizlendi. Tozu toprağı aktı yere. Doru doru parlamaya başladı.

- Ha şöyle, gel şimdi...

Yularından asılıp dışarı çıkardı. At silkelenip sularını iki yana sıçrattı.

- Dur ulen, ne yaptın dürzü!

Gidip kendisi de yıkandı. Fesi çeşmenin taşına koydu, yüzüne boynuna sular alıp çırptı. Serinledi iyice.

- Ha şöyle, gel şimdi.

Atı yedeğine aldı. Öküzleri harmana doğru sürdü tekrar. Tepeyi çıkarken kızgın güneş omuzlarına vurdu. İyice yakıyordu. Harmanların sarı durgunluğunu görünce bir yerleri acır gibi sızladı. Deminki sıkıntı tekrar doldu içine. Gözlerini kısıp baktı. Mültezimle adamları harmanları dolaşıyorlardı.

2

- Bereketli ola, Allah çok vere!

İriyarı, görkemli bir adamdı. Kara, burma bıyıkları vardı. Sesi kalındı.

- Hoş geldin beyim, buyrun.

Topal Hüseyin emmi döğeni durdurdu, zorlukla kalkmaya çalıştı. Bir bacağı kısa olduğu için oturduğu yerden zor kalkardı.

Elindeki değneği dayak yaptı. Sakat bacağını ileri uzattı, zorlandı. Ak sakallı yüzüne kan doldu.

- Buyur beyim, hoş geldin, diyerek vardı.

- Adın ne senin?

- Hüseyin derler efendi.

- Bırak derleri, hükümetteki kaydını söyle? Topal Hüseyin korktu, bocaladı. Ne diyeceğini bilemedi.

- Şey efendi... Mütevelli oğlu Hüseyin derler.

- Ha, hımın...

Kâtip yere çömelip defteri açtı. Sayfaları karıştırmaya başladı. Mültezim de omuzundan bakıyordu.

- Tamam o, dedi. Dur... Kaç dönüm ektin bu sene?

- Şey efendi... (Düşündü.) Altı evlek aşağıda, beş evlek Günyüzünde...

- Bırak evleği! Dönüm olarak söyle. Kaç dönüm ektin?

- Şey efendi, valla ne deyim sana, her halde bir sekiz - on dönüm çıkar.

- Ohoo... Gel de çık işin içinden. Ne biçim cevap bu yahu? Uğraştırma adamı. Kaç dönüm ektiğini bilmez mi bir rençber?

- Şey efendi, bilir emme aklım karıştı. Dur bakim... Parmaklarını saymaya başladı.

- Üç, beş. İki daha, yedi...

- Başka? Unutma, hepsini söyle?

Topal Hüseyin emmi terledi. Düşünüyor, aklına başka bir tarla gelmiyordu.

- Söyle, çabuk!

- Yedi dönüm efendi.

- Hepsi yedi dönüm mü? Olur mu öyle şey? Bir rençber koca yılda yalnız yedi dönüm mü eker? İnanılır mı buna?

Hüseyin emmi karşısında hazırol duruyordu. Topal bacağı acıyınca ayak değiştirdi.

- Şey efendi... diye atıldı. Dört dönüm de Kuruçay düzünde ektiydik. Bak onu unuttum.

- Niye unuttun? Daha vardır öyleyse, söyle?

- Yok gayri efendi. Hepsi bu kadar.

- Allah Allah! Demek koca yılda on bir dönüm yer ektin? Ulen ne tembel heriflersiniz be! Bütün yıl bacakları gerer yatarsınız değil mi?

Topal Hüseyin emmi kımıldandı.

- Ne edelim efendi, dedi. Gücümüz yetmiyor.

- Niye yetmiyor gücünüz? Ulen ayıp be?

- Şey... Efendi, tarlamız yok.

- Alın! Size tarla mı bulacağız? Allah allah... Ortağına ekin!

Kızmıştı. Dönüp harmana baktı.

- Kaç şinik buğday çıkar buradan?

- Çıkar on sekiz - yirmi şinik.

- Nee?

Tekrar döndü. Kızmıştı. Kötü kötü baktı.

- Ulen, dedi. Allah korkusu yok sizde, vallahi yok! Ak sakalınla yalan söylüyorsun.

- Şey efendi...

- Sus dürzü! Bir de konuşuyor, şuna bak. Ayağını yere vurdu. Topal Hüseyin emmi büsbütün ufaldı. Korktu, sustu kaldı.

Mültezim kâtibe döndü.

- Yaz otuz şinik! On şinik de arpa. ..

Topal Hüseyin emmi çarpılmış gibi dondu kaldı. Cevap veremedi.

- Tahıl çıkınca ortaya yığacaksın. Bizden habersiz bir dene bile içeri almıyacaksın. Şu sağlam bacağını da ben kırarım, anladın mı?

Topal Hüseyin'in boğazından ses çıkmadı.

- Şu harman kimin?

Karşılık alamadan o tarafa doğru yürüdüler. Yaşlı adamın bacakları titriyordu. Olduğu yere oturuverdi. Elini toprağa vurmaya başladı.

- Eyvahlar olsun... Ben o kadar buğdayı nereden bulurum? Fazla yazdı, çok fazla. O kadar çıkmaz imkânı yok. Yıktı ocağımı...

Sonra doğrulup yüzünün terini sildi. İçine bir bitkinlik gelmişti.

- Selâmünaleyküm... Kimin bu harman? Erkeğiniz nerede?

Kezban kadının ağzı yüzü sarılıydı. Yalnız gözleri görünüyordu. Elindeki süpürgeyi bıraktı. Oğluna "git" işareti yaptı. Ali

döğen sürüyordu. Sekiz - on yaşlarında bir çocuktu. "Gitmem" anlamında omuzlarını kaldırdı.

- Git oğlum, ne soruyorlarsa cevap ver, hadi!

- Yaa gitmem, sen git.

Çocuk yabancılara yan yan bakıyordu. Yılgındı.

- Gel ulen buraya, köpoğlusu! Yiyecek miyiz seni, gel!

Ali korkarak, çekinerek geldi.

- Baban nerede, adı ne?

- Bobam yok emmi.

- Niye, ne oldu?

- Öldü.

- Öldü mü, ne zaman öldü?

- Yemen'de şehit oldu.

- Ha, hımm... Başınız sağolsun.

Kadın uzaktan bakıyordu. Başını yere indirdi.

- Bu yıl ne kadar yer ektiniz? Ne kadar buğday kaldıracaksınız, ha?

Kezban kadın birkaç adım yaklaştı.

- Bilmem diye fısıldadı. Ektik işte biraz.

- Peki. Biz yirmi şinik yazıyoruz. Kalkınca hemen eve götürmeyin. Biz gelelim de öyle götürün, tamam mı?

- Eh, dedi kadın. Arkasını döndü, tekrar süpürmeye başladı.

Mültezimle adamları Parpar Ahmed'in harmanına vardılar. Parpar Ahmet dirgenin sapına dayanmış bakıyordu. Ufacık yüzü kırış kırış ve toz içindeydi.

- Gel bakalım buraya! Ne bakarsın öyle uzaktan? Görmedin mi geldiğimizi?

Ağır ağır yaklaştı.

- Buyurun. Hoş geldiniz.

- Hoş bulduk. Kolay gele, bereketli ola.

- Amin.

- Adın ne?

- Parpar Ahmet derler.

- Hee, bildim.

Mültezim kalın kaşlarının altından baktı. Parpar Ahmet hakkında çok şeyler duymuştu. Duyduklarını onun yüzünde aradı.

- Ne haber? İşler nasıl?

- İyi efendi.

- Gene ayıngacılık yapıyor musun?

- Yok.

- Doğru söyle? İyi tütünün varsa ver biraz. Tütünsüz kaldık.

- Yok beyim, ne gezer? Eskidendi o Biz gayri vazgeçtik öyle işlerden.

- Hadi hadi! Hep öyle söylersiniz. Vardır bize yetecek kadar.

- Yok beyim, valla yok.

- Sen hele bi bak kıyıya köşeye. Kesip atma.

Omuzuna vurdu. Kurnazca göz kırptı.

- Anladın mı? diye fısıldadı. Bir iki okka uydur işte. Ama iyisinden isterim ha. Manisa tütünü olsun.

Parpar Ahmed'in yüzü değişti.

- Bakalım, dedi. Bende yok emme bi sorayım arkadaşlara. Belki buluruz.

- Ha işte, öyle konuş. Gönlünüz olunca tekeden süt çıkarırsınız hınzırlar. Bilmez miyim ben sizi, hee...

Başını iki yana salladı. Sonra birden ciddileşti.

- Kaç dönüm ektin bu yıl?

- Ektik sekiz - on dönüm kadar.

- Het! Ne sekiz on dönümü? Yirmi dönüm de hiç değilse. Ayıp değil mi? Arslan gibi adam sekiz on dönüm yer eker mi?

- Ne yapalım efendi, gücümüz bu kadarına yetiyor.

- Hangi gücünüz? Ulen hınzırlar, huyunuz ağlamak. İşi tembelliğe vurursunuz, sonra da ağlarsınız. Allah tembeli sevmez oğlum. Siz çalışırsanız, çok eker çok kaldırırsanız, devlet de güçlü olur.

- Öyle emme efendi, ne edelim, öküzümüz hayvanımız zayıf. Sabanımız kırık, tarlamız kurak...

- Yeter, yeter! Sayıp dökme. Baştan "biz tembeliz" demiyor da, tarlaya sabana buluyor kabahati. Söyle kaç dönüm ektin?

- Yaz on dönüm.

- Olmaz. Onbeş dönüm yaz. Kaç şinik kaldıracaksın?

- Ne bileyim efendi, Allah bilir.

- Tahmin et bakalım.

- Benimki bu yıl az efendi. Ancak kendi yiyeceğimiz kalkar. Neden dersen, köyün önünde bir tarlam var, bu yıl herge bıraktım. Bağardında bir tarlam var, onu da baharda dolu vurdu.

- Bırak hikâyeyi be! Bu harmanda elli şinik buğday var, onu söylesene?

- Yok efendi, vallahi yok. Ayağını öpeyim, yirmi yaz bari.

- Ne yirmisi ulen? Delirdin mi? Yaz oğlum kırk şinik.

- Yok efendi, vallahi kırk şinik gelmez. Keşke gelse de borcum neyse versem. Emme gelmez, imkânı yok.

- Bırak, fazla konuşma. Hele önce tütünü getir, anladın mı?

- Olur, getiririm. Emme kırk yazmayın.

- Peki, senin işi sonra düşünürüz. Hadi eyvallah. Yürüdüler. Mültezim kendi kendine güldü. Bakımlı yüzü kurnazca parlıyordu.

En yakın harmanda Engizin Aşır derler, ufak tefek bir adam dikilmiş bakıyordu. Yılgın bir duruşu vardı.

- Gel! diye elini salladı Mültezim.

Engizin Aşır dövülecekmiş gibi korkarak geldi. Höt desen kaçmaya hazırdı. Yüzü sarardı, dudakları titremeye başladı.

Karısı döğen sürüyordu. Arkasından baktı, "naha boyun devrile herif, dedi. Şunun halına bak. Korkusundan düşüp ölecek. Nerde kaldı o bize horozlanmaların? Hani kimseden korkmazdın sen?"

- Adın ne?

- Engizin Aşır.

Yutkundu. Çok mu söylese acaba, az mı söylese? Hangisi iyi? Onu düşünüyordu.

- On- onbeş dönüm efendi.

- Niye fazla ekmedin?

Tekrar yutkundu.

- Öküzlerim zayıf efendi.

- Niye bakmadın?

Engizin Aşır hazırolda duruyordu. Başını indirdi, iyice kamburlaştı.

- Kaç şinik buğday kaldıracaksın?

- Bilmem efendi. Allah bilir.

- Yani şöyle böyle, ne kadar gelecek?

- Bu yıl iyi olmadı efendi. Kuru kapçık...

- Bırak ulen! Her sene böyle dersiniz be. Elli şinik olur mu, onu söyle?

- Yok efendi, nerdee...

- Ya kaç olur, çabuk söyle!

- Yirmi şinik olur belki.

- Het!

Elini kaldırdı.

- Vurursam çeneni kırarım dürzü!

Engizin Aşır vurulmuş gibi sakındı, başını yana kaçırdı.

- Yaz, kırk şinik!

Aşır yılgındı. Usulca doğrulup baktı.

- O kadar gelmez efendi. Vallahi gelmez. Elini ayağını öpeyim.

- Sus! Tamam...

Yürüyecek oldular. Aşır arkalarından yalvardı.

- Etme, efendi, vallahi gelmez efendi. Elini ayağını öpeyim... Aha bak yığına, şuncağız şey. Başka yok.

- İyi iyi, anladık. Hadi işine!

- Efendi kulun kölen olayım, etme. Yarın benden o kadar buğday isterler. Nerden bulayım? Otuz bari yaz.

Mültezim birden döndü, kötü kötü baktı.

- Tüh! Şunun haline bak.

Aşır sıçradı. Yan dönüp durdu.

- Devlete topluyoruz ulen, kendimize değil, dürzü! Devlete bir şinik buğday vermemek için şunun girdiği hallere bak. Ulen verin de devletiniz güçlensin. Devlet olmazsa siz ne haltedersiniz? Dağdaki davar gibi sahipsiz kalırsınız. Kurt yer sizi ulen, anladın mı?

Engizin Aşır bunları duymuyordu bile. Kırk şinik buğdayı düşünüyordu. Yüzü ağlayacak gibiydi.

- Efendi vallahi gelmez o kadar, dedi. İnan ki gelmez. Şeytan çarpsın gelmez.

- Gelmesin, ne olacak? Kırk gelmesin de otuz gelsin. Sen de üç yerine dört şinik ver, ne olur? Kıyamet mi kopar? Devletine bir şinik fazla versen, boyun mu küçülür, ha?

- Ayağını öpeyim efendi, nasıl vereyim, fakırım... Mültezim büsbütün kızdı.

- Het! dedi. Yıkıl karşımdan dürzü! Fakırmış, çalış da fakır olma. Biz ne anlatıyoruz, o ne diyor. Git işine, yürü!

Vuracak gibi yaptı. Aşır sakınarak geriye kaçtı. Süklüm püklüm geldi, harmanın kıyısına dikildi.

Karısı döğenin üstünden bakıyordu. Bu ,sefer kocasına acımıştı.

- Ne oldu herif, dedi. Ne diyor o yaşamıyasıca?

Aşır karşılık vermedi. Yıkılmış gibiydi. Dokunsan ağlayacaktı. Olduğu yere çöktü. Toprağa bakmaya başladı.

- Hoo baba, gel bakim buraya!

Döğen süren yaşlı adam hiç tınmadı.

- Heey!

Sağır Hasan öküzlere bakıyordu. Karısı ilerden seslendi.

- Duymaz o duymaz, dedi. Sağır...

- Sağır mı? Hadii... Ne çok sakat adam var bu köyde yahu? Allah'ın gazabına mı uğradınız, nedir? Gel bakim, sen gel teyze.

- Ne olacak?

- Harmanı yazacağız, gel!

Sağır Hasan dönerken karşısına rastlayınca görüverdi. Önce afalladı. Gözleri büyüdü. Döğeni durdurup geldi.

- Buyur, dedi, hoş geldiniz. Sesi çok derinden çıkıyordu.

- Hoş bulduk. Ne kadar buğday kaldıracaksın bu yıl?

Kulağını uzattı.

- Efendiim?

Mültezim harmanı gösterdi.

- Buğday diyorum buğday! Ne kadar kalkacak? Karısı işaretle anlattı.

- He, dedi Sağır Hasan. Bilmemki efendi, Allah bilir.

- Allah bilir de, yani aşağı yukarı ne kadar olur? Buraya yazacağız.

- Efendiim?

Mültezim söylendi.

- Çattık belâya. Teyze sen anlat, ne kadar buğday kaldıracaksınız? Buraya yazacağız.

Kadın işaretle anlattı. O da bir şeyler söyledi. Göğü gösterdi.

- Allah bilir, dedi tekrar.

Mültezim kızdı.

- Canım anladık, Allah bilir! Ama bir rakam yazmamız gerek. Üç aşağı beş yukarı, ne yazalım sen söyle?

- Ne bileyim? dedi kadın.

- Elli teneke yazalım mı?

- Bilmem.

- Yaz elli teneke. On teneke de arpa. İçeri almak yok, anladın mı teyze? Biz gelip önce devlet hakkını ayıracağız. Sonra götüreceksiniz.

Kadın cevap vermedi. Sağır Hasan bir şey anlamamıştı. Karısına baktı.

- Ne diyor?

İşaretlerle anlattı. Sağır Hasan bozuldu. Yaşlı yüzündeki çizgiler büsbütün derinleşiverdi. Elleri titremeye başladı.

Sıra Yan Bilal'a gelmişti. Sağa sola baktı. Kaçsam mı diye düşündü. Ama geç kalmıştı. Harman savuruyordu. Geldiklerini daha önce görseydi sıvışırdı. Şimdi gitmek olmayacaktı.

- Buyurun efendi, diyerek karşıladı.

- Buyurduk. Gel bakalım, adın ne?

- Yan Bilal derler.

- Ha tamam, şu...

Defterdeki yerini buldular.

- Kaç dönüm yer ektin bu yıl Bilal?

- Onbeş dönüm ektim efendi.

- Niye az?

- Fazla tarlam yok efendi.

- Allah Allah... Herkes tarlam yok diyor. Kimin peki bunca tarlalar?

Ovayı gösterdi.

- Ağaların efendi, kimin olacak?

- Hadi canım, hepsi mi ağaların?

- Hepsi değil emme çoğu onların. Bu gidişle hepsi onların olacak. Birer ikişer satıyoruz hep.

- Satma, niye satıyorsun?

- İnsan muhtaç kalınca satıyor efendi, ne edelim?

- Bırak ukalâlığı. Kaç teneke buğday kaldıracaksın, onu söyle?

- Ne bileyim efendi, harmanı kaldırınca belli olur.

Mültezim kızdı. Yukardan aşağı baktı.

- Ulen bu köyün adamı gibi ters adam görmedim ben, dedi. Her sözleri betime gidiyor.

- Niye efendi?

- Ulen sana güzelce sorduk, kaç şinik buğday kaldıracaksın diye. Doğru dürüst söylesene şunu. Üç aşağı beş yukarı bilir insan ne kaldıracağını.

- Bilmem efendi, ne bileyim. Allah bilir.

- Öyleyse ben bilirim, dedi Mültezim. Yaz elli şinik!

- Nee, elli şinik mi? Ne diyon sen efendi? Yirmi beş şinik de hele. O bile fazla.

- Het! Çekil önümden dürzü! Zaptiyeleri getirip şuraya dikeyim de aklınız başınıza gelsin. Hepinizin niyeti buğday kaçırmak. Anlamıyoruz sanki. Bu köy zati ünlü. Adınız boşuna çıkmamış. Hıı...

Yürüyüp gittiler.

Yan Bilal arkalarından baktı. Bir söz bulup söyleyemedi. "Naha boynunuz altınızda kalsın" diye söylendi ağzının içinde.

Geriye döndü.

- Kaçırsak haksız mıyız? dedi daha yüksek sesle. Ortak mısınız malımıza Allah'tan korkmazlar? Siz mi ekiverdiniz yarısını? Siz mi kaldırıverdiniz? Gece gündüz anamız ağlıyor baksanıza? Neden haberiniz var sizin? Allah'tan bulasıcalar!...

- Sus, dedi karısı. Yavaş ol. Duyarlar şimdi.

- Duysunlar be. Ne olur duyarlarsa? Elli şinik buğday çıkar mı şu harmandan? Ne insafsız adam bunlar? Allah Allah...

- Çıkmazsa çıkmadı deriz herif, ne yapalım?

- He, inanırlar değil mi? O zaman da çaldın diyecekler. Çattık belâya.

Kuşağından teneke tabakayı çıkardı, sigara sarmaya başladı. Elleri titriyor, tütünler yere dökülüyordu.

Yetim Ali kimse görmesin diye sap harmanının arkasına gitmiş, apış arasını kaşıyordu. On - onbeş gündür durmadan kaşınıyordu böyle. Her yeri cılk yara olmuştu. Kimseye gösteremiyordu. Önce bitten sandı. Temizlendi, yıkandı, geçmedi. Elleri parmak araları kızıl yara oldu. Derisi döküldü. Uyuz dediler. Ama çaresini bilen yoktu.

Gitti İmam Ziver efendiye anlattı. "Allah'tan, dedi Ziver efendi. Abdestsiz namaz kılmışsın, ondan. Dua et, Allah'a yalvar, geçer..." Ama geçmiyordu bir türlü. Gereği gibi çalışamıyordu. İşi herkesten geri kaldı. Daha döğen sürmeye başlayamamıştı.

- Kimin bu harman? diye bir ses duydu. Eğilip baktı, tanımadığı adamlardı. Ama duruşlarından, giysilerinden anladı, mültezimdi bu.

İki yana bakındı. Ne yapmalı, diye düşündü. Kaçıp gitse, biraz sonra görürlerdi.

Usulca sapları açtı, içine girdi. Sonra üstünü örttü, gözlerini kapadı. Hiç kımıldamadan durdu öyle. Ortalığı dinledi.

- Sana diyorum, kimin bu harman?

Komşulardan Ağzı açığın Halil'e soruyordu.

- Ali'nin efendi. Yetim Ali derler, onun.

- Nerde bu adam?

- Bilmiyorum. Şimdi buradaydı emme eve gitti her halde.

- Ha hımın... Kaç dönüm yer ekti bu herif, biliyor musun?

- Az ekti efendi, fakirin biri.

- Bırak fakiri makiri! Soruma cevap ver, kaç dönüm yer ekti?

- On dönüm kadar bir şey.

Mültezim kalıplı fesini geriye itip alnını kaşıdı. Yüzü sıkıntılıydı.

- Ulen ne mal heriflersiniz be? dedi. On dönüm kadar bir şey... Ne demek bu? On dönüm mü ekti?

- He.

- Öyle desene be adam! Başka harmanı var mı?

- Yok.

- Tarlada daha sapı var mı?

- Belki var, bilmiyorum.

- Peki, yaz otuz şinik.

Yetim Ali saklandığı yerde "hık" yaptı. Saplar kımıldadı. Harmanın arkasından çıkıp geldi. Yalvarmaya başladı.

- Yok emmi, elini ayağını öpeyim emmi. Başka harmanım yok, hepsi bu. On beş şinik bile gelmez.

- Kim bu? Nerden çıktın ulen?

- Şey emmi, hastayım. Şurada yatıyordum. Sesini duyunca...

- Het dürzü! Saklandın değil mi?

- Yok saklanmadım. Valla hastayım. On beş şinik bile gelmez.

Mültezim birden kızdı. Bir tekme attı dizine. Çizmenin ucu kemikte tak diye bir ses çıkardı.

- Oy anam anam... diye uzandı Ali. Dizini tutup kıvranmaya başladı. Mültezim bir de arkasına vurdu.

- Hınzır oğlu hınzırlar sizi. Allah'tan korkmazlar! Ulen devlete vereceksin, ne saklarsın it!

- Vallahi saklamadım emmi. Elini ayağını öpeyim emmi...

- Sus! Bir daha konuşursan kemiğini kırarım!

Üstüne yürüdü. Ali ellerini kaldırıp öylece kaldı. Yüzünde büyük bir korku vardı.

- Harmanı kaldırınca tahılı içeri almıyacaksın. Biz gelip devlet hakkını ayıracağız.

- Olur emmi, peki emmi...

Sesi ağlamaklı çıkıyordu.

- Gel, dedi Halil'e. Onun harmanına doğru yürüdüler.

Molla Mahmut çeşmeden dönmüştü. Çevresine bakındı, mültezimle adamlarını göremedi. Gittiler her halde diye düşündü. Atı kağnının gölge vuran tarafına bağladı. Önüne iki avuç arpa samanı verdi.

- Hadi ye bakalım, dedi. Serinledin hadi.

Sağrısına bir tokat vurdu. Hayvan kulaklarını kısıp gölgeye yanaştı. Samanlara eğildi.

Öküzleri götürüp boyunduruğa koştu. İsteksizdiler. Zorla yürüyorlardı. Döğene çıktı, övendireyi uzattı.

- Dâh hadi!

Yürümek istemiyorlardı. Sıkıştırdı.

- Hadi oğlum, biz süreceğiz bu harmanı. Başka kimse gelip yardım etmez. Yürüyün hadi!

Döğen ağır ağır dönmeye başladı. Altındaki çatırtılar hep aynı seslerle yeniden başladı. Usandırıcı havası ile sürdü. Mahmut başını eğip kendini bıraktı. Hava iyice sıcaktı. Bunaltıcı bir çalışmaydı ama katlanıyordu. Bir şey düşünmemeye çalışıyor, yarı uykulu bir karanlıkta sallanıyordu. Göz kapakları ağırlaştı. Az sonra bir şey duymaz oldu.

Hacer gelin işini bitirmişti. Harmanın kıyısına gelip dikildi.

- Mamıt, dedi usulca. Az da ben süreyim, gel. Mahmut gözlerini açtı. Yüzü sıkıntılıydı. Boynunu kaşıdı. Zorlukla bakıyordu çevreye. Terlemişti.

- Gel sür, dedi.

Gidip kağnının altına uzandı. Harmanın tozu toprağı içinde, sıkıntılı bir uykuya vardı. Birisiyle boğuşuyor gibiydi. Homurdanıyor, eli yüzü oynuyordu. Birkaç kere gözünü açtı kapadı. Ters döndü. Bir ses duydu.

- Kimin harmanı burası?

Köylü sesine benzemiyordu. Doğrulup baktı, mültezimle adamlarıydı.

- Benim, diyerek çıktı kağnının altından.

- Adın ne?

- Molla Mahmut.

- Ha, hım... Sen misin Molla Mahmut? Bereketli olsun. Ne kadar buğdayın kalkacak bu yıl kardaş?

Alttan almıştı. Mahmut düşündü.

- Allah bilir, dedi.

- Elbette Allah bilir. Yalnız bize bir rakam gerekli. Şöyle böyle bir tahmin et bakalım.

Kâtip elindeki defteri açmış, bekliyordu.

- Tarlada daha sapın var mı?

-Bir iki kağnı kadar var.

- Öyleyse yetmiş seksen şinik arası, nasıl?

- O kadar çıkmaz. Elli şinik yazın.

- Yoo, elli şinikten fazla Mahmut. Göz var izan var.

- Öyleyse hiç yazmayın. Kaçıracak değilim. Ne çıkarsa borcumu veririm.

- O da olur ama bir hesap yapmamız gerekiyor. Gerçeğe yakın olmalı.

- Yazın ne isterseniz, dedi Mahmut. Arkasını döndü.

- Canım "ne isterseniz yazın" olur mu? Hesap yapacağız dedik. Söyle bir rakam?

Molla Mahmut terslendi.

- Söyledik ya, elli şinik. Fazla gelmez.

- Elli şinik az olur. Senin harmanın yarısı kadar olan komşulara bile elli yazdık. Maşallah iyi harmanın var. Seksen şinik gelir.

- Siz harmanın kabalığına bakmayın, denesi az. Elli kalkacağı bile şüpheli.

- Öyleyse yetmiş yazalım.

- Hayır, dedi Mahmut tekrar. Elli yazın. Fazla gelirse veririm, korkmayın.

Mültezim baktı, Mahmut'un yüzü inandırıcıydı. Kendinden emin bir duruşu vardı.

- Peki, öyle olsun, dedi. Başkasına seksen yazdılar de, olur mu?

Cevap vermedi.

- Hadi eyvallah...

- Güle güle.

Arkalarından baktı. Yüzü taş gibi sertti. Burnundan nefes koyverdi.

- Hâlâ vergi toplar dürzüler, dedi kendi kendine. Düşmanı doldurdular içimize, hâlâ vergi toplarlar. Sanki hükümet var başımızda. Ulen kim için alırsınız bu vergileri? Hani hükümet nerede? Ne iş yapar? Bize ne faydası var?

Gitti döğeni karısından aldı, kendisi sürmeye başladı. Gözlerini kısmış, arkalarından bakıyordu. Alnında bir damar şişmişti. Yukardan aşağı, mosmor belli oluyordu.

İçine bir pişmanlık geldi. "Defetseydim dürzüleri keşke. Ne vergisiymiş bu, kim için topluyorsunuz, deseydim. Hani hükümet deseydim."

Sonra yavaş yavaş çözüldü. Tekrar baktı arkalarından. "Olup bitenlerden de hiç haberimiz yok ağzına tükürdüğüm, dedi. Neler oluyor kimbilir? Boğuluyoruz şu karanlıkta. Öff ..."

Düşündükçe içine sıkıntılar doldu.

3

İmam Ziver efendi kapının önüne çıktı, çevreye bakındı. Ortalık aydınlıktı, gözleri kamaştı. Caminin gölgesine doğru ağır ağır yürüdü. Yenice uykudan kalkmıştı. Her gün öğleden sonra sedire uzanır, biraz uyurdu. "Öğle uykusu bir imam için haktır" derdi kendi kendine.

Köşeyi dönerken sarığını düzeltti. Baktı, kimse gelmemişti. Cep saatini çıkarıp bir göz attı. Eski yazılı, şimendifer damgalı saati en sevdiği en çok önem verdiği malıydı. Çok övünürdü onunla. Yeşil iplikten kılıf ördürmüştü. Gümüş köstek taktırmıştı. Günde on kere yirmi kere, her aklına geldikçe çıkarır bakardı. "Mübarek sanki kul yapısı değil, Allah yapısı. Öyle düzenli işler, çıtır çıtır... Gökte güneş şaşırır, cepte bu şaşırmaz" derdi.

- Şimdi iyi de, biz ölünce bu kime kalacak? diye düşünürdü bazen.

Ziver efendinin çocuğu yoktu. Yarı kötürüm, sakat bir karısı vardı. Kimisi "doğuştanmış" derdi. Kimisi "sonradan olmuş, Zıver Efendi dövmüş de kötürüm bırakmış" derdi. İşin aslını bilen yoktu. Buralı değillerdi. Kütahya'nın Gediz tarafından gelmişlerdi ve

Ziver Efendi yirmi yıldır bu köyde imamlık yapardı. Kırçıl sakallı, kurnaz bakışlı bir adamdı.

Caminin duvarı dibindeki uzun kütüğe oturdu. Geriye yaslandı. Sarığını çıkarıp başını serinletti.

- Oh Allah, çok şükür sana, dedi.

Okudukça ince uzun sakalı kıpır kıpır oynuyordu. Yüzüne bir haz yayıldı. Gerindi, sonra gevşedi. Kendini bıraktı. Elini koynuna sokup kaşındı. Sonra boynunu iki yana sert sert döndürdü. Bir süredir boynunun kökü ağrıyordu. Neyin nesiydi bu? "Kırk beşimize gelmeden Eğri boyun Ahmet gibi sakat mı kalacağız? Allah sen gösterme yarabbi. Daha ihtiyarlık bize uzak, çok uzak... Ben kendimi bilirim. Ateşimizden hiçbir şey eksilmedi. Daha da arttı belki. Bir taze görmeyeyim şuralarda, küheylan ata benziyorum. Bir arzu doluyor içime. Hazreti Ali gibi güçleniyorum. Lâkin şu bizim sakat karı... Kör olmıyasıca, boynu altında kalasıca! Başımın belâsı... Geberemedi bir. Tekrar evlenmek var emme, olmuyor ele güne karşı. Hem de her şeyi söylerim diye tutturdu, dürzü karı. Razı edemedik bir türlü. Emme bu kış dinlemem, evleneceğim. Allah'ın verdiği hak bu. Ağlasın sızlasın, ne hali varsa görsün. Evleneceğim. Her şeyi söylerim diye yeminli. Söylesin. Yetiversin gayri. Biz üstümüze düşeni fazlasiyle yaptık. Evleneceğim, hiç yolu yok. Hele şu yaz bir geçsin..."

Kadir ağayı görüverdi, yokuş aşağı uzun tesbihini çeke çeke geliyordu.

- Geel, gel! diye bağırdı. Nerelerdesin sakalını sevdiğim. Getir kâbemi, özledim. Bir daha göreyim, getir!

Geçen yıl Hacı Nuri'nin Mekke'den Kadir ağaya hediye getirdiği tesbihin imamesinde Kâbe'nin resmi vardı. Işığa tutunca görünürdü. Her gün yirmi kere, otuz kere bakarlardı. Hele ilk günler

hep bunu konuşmuşlar, hep bunu düşünmüşlerdi. Şimdi de Kadir ağayı görünce hemen tesbihi ister, uzun uzun bakar, konuşmaya buradan başlarlardı.

Kadir ağa selâm verip yanına oturdu.

- Aleykümselâam, ver hele Kâbe'mi.

Önce tesbihin imamesini öptü. Hacı yağı kokan püskülü evire çevire kokladı. Sonra kaldırıp ışığa baktı.

- Oh cennet mekân, dedi. Yoluna kurban olduğum. Kâinatın incisi, gönlümün tahtı. Sevgili Peygamberimizin yurdu...

Kendini vere vere, şiir okur gibi söylüyordu.

- Geceleri rüyamda, gündüzleri düşümde gördüğüm. Taşına toprağına yüz sürdüğüm. Yolunda yalınayak, başı kabak yürüdüğüm. Kurban olduğum. Allah canımı sana gelirken alsın, emi?

- Amin, dedi Kadir ağa. Ben de yanında olayım, beni unutma.

Tesbihi indirdi.

- Biliyor musun Kadir ağa, dedi. Kâbeyi evimden iyi tanıyorum (Tekrar kaldırıp baktı.) Aha şu köşeye, şu taşa belki bin kere baktım. Bin kere elimi sürdüm.

- Ben de öyle, dedi Kadir ağa gülerek. Emme gidip görmüş gibi olmuyor ne de olsa.

- Ben gidip görmüş gibi oluyorum Kadir ağa. İnan ki oluyorum. O kadar çok gözümde canlandırdım, o kadar çok gitmiş gibi düşündüm ki, gözümü kapayınca sanki oradayım canım. Aha şu köşedeyim. Başımı kaldırmış bakıyorum. Şurasına sakalımı süruyorum, aha bak şuraya...

Kadir ağanın hoşuna gitti. Keh keh güldü. Gevrek bir sesi vardı. Kısa kesilmiş sakalının iki taraflı iyice ağarmıştı.

- Ver öyleyse, dedi. Madem gitmiş gibi oluyorsun, ben de gideyim, ver.

Tesbihin imamesini kaldırdı, tek gözünü yumup öbürüyle baktı. Böyle bakarken yüzü kırış kırış oluyordu.

- Hay gözünü sevdiğim, dedi. Karşıdaki evlere bak. Ne güzel görünüyor! Cennetin baş köşesi desek yeri.

- Evlere bakma Kadir ağa, Kâbe'ye bak.

- Kâbe'ye de bakıyorum, evlere de bakıyorum hay Ziver efendi. İçim eriyor. Bir memleket ki taşı toprağı altın.

- Elbeet. Altın ne ki? İnci de, yakut de, mercan de. Ver hele bir daha göreyim.

Elinden çekti. Bakarken ağzını açıyordu. Dişlerinin bir kısmı dökülmüştü. Hazdan sakalı titriyordu.

Sonra tekrar püskülü kokladı. Gözlerini yumup uzun uzun içine çekti.

- Oh, dedi. Gene gitmiş gibi oldum. Cennet zevkini tattım. Sağol...

- Nasıl tattın?

- Düş kurdum sakalını sevdiğim. Zati hep böyle, yaparım. Kendimi oradaymış gibi düşünürüm. Hurma bahçelerinde dolaşırım. Huri kızları billur bardaklarla soğuk şerbetler sunarlar, alır içerim. İki yanıma otururlar. Çıplak kollariyle boynuma sarılırlar. Sakalımı okşarlar...

- Oh oh, başka?

- Çimenlerin üstüne uzanıp benimle oynarlar, yuvarlanırlar. Karşımda ırmaya girip yıkanırlar.

- Oh oh oh, başka?

- Beni aralarına alıp yıkarlar. Mis gibi kokulu sabunlarla bedenimi ovarlar. Dünya güzeli huri kızları, düşün! Ak kızlar, kara kızlar, sarı kızlar. Her cinsi var. Boynumun kökü ağrıyor ya, aha şuram. Pamuk gibi yumuşak elleriyle oramı ova ova iyi ederler.

Kadir ağa ağzını açmış, sakalını iki yana sallıya sallıya dinliyordu. Zevkten dört köşe olmuştu.

- Ee Ziver hoca, dedi, daha daha?

- Anlatmakla biter mi hey kardaşım? Cennet demişler buna? Dert yok, kavga yok. Ye iç, yat eylen. Gez istediğin gibi. On yıl, yirmi yıl, yüz yıl, bin yıl... Ölüm yok, hastalık yok.

- Vay bee, ne güzel!

- Ağaçlarda bülbüller şakır. Çeşmelerden şerbetler akar. Serin rüzgârlar püfür püfür eser. Her övün türlü yemekler serilir ortaya. Etler, sebzeler, meyveler. Hiç görülmemiş, tadılmamış yiyecekler...

Kadir ağa heyecanlanmıştı, dizine vurdu.

- Ulen Ziver hoca, dedi. Ne güzel anlatıyorsun be? Gene mestettin beni!

- Ben anlatmıyorum sakalını sevdiğim, kitap yazıyor. İş oraya bir gidebilmekte.

- Gideriz be Ziver hoca. Şu köyde senle benden başka kim var dini bütün adam? Orucumuzu tutarız, namazımızı kılarız. Zekâtımızı veririz. Daha ne yapalım, ha? Bir de hacca gittik mi, sağlam cennetliğiz canım. Öyle değil mi?

- İnşallah bakalım, Allah nasip et yarabbi!...

- Amin...

Kadir ağa tesbihi cebine koydu. Bir süre sustular.

- Köyde ne var ne yok? diye sordu Ziver hoca.

- Hiç... Bildiğin gibi. Millet harmanda tarlada, geceyi gündüze katmış çalışır. Bu günler köylünün işi zor.

- Öyle he. Allah kolay getire.

- Seninle benden rahat kimse yok, boşver gerisini al. Sıgara sar.

Gümüş tabakayı uzattı.

- Hay yaşıyasın. İyi tütüne benziyor. Nereden bu böyle?

- Manisa tütünü.

- Belli. İyi malmış. Ayıngacılar mı getirdi?

- Başka kim getirecek?

- Ne var ne yok oralarda, ne anlatıyorlar?

- Sorma, oralar karışık. İzmir tarafı kaynıyormuş.

- Ne gibi?

- Silâhı alan dağa çıkıyormuş.

İmam Ziver'in sigara saran elleri durdu.

- Niye? Ne yapacaklarmış dağda?

- Vatan, elden gidiyor? Padişahtan hayır yok. Vatanı kurtaracağız" diyesiymişler.

- Allah akıl versin. Nasıl kurtaracaklarmış vatanı? Çapulcu işi mi bu?

- Ne bileyim? Öyle diyorlarmış. Aydın'da İzmir'de bin kişiden fazlaymış dağa çıkan.

İmam Ziver'in yüzü değişti.

- Geç Allah'ını seversen, dedi. Bin kişiyle, iki bin kişiyle olacak iş mi bu? Çocuk oyuncağı mı sanıyorlar? Padişah efendimizin buyruğuna uymazlarsa asıl o zaman elden gider vatan. Milleti parçalıyorlar akılsızlar. Düşmanın ekmeğine yağ sürüyorlar. Belki de düşmandan yana bunlar. Rüşvet alıyorlar el altından. İşi kızıştırıp hani düşmana yol açmak için...

- Kimbilir? Akıl ermiyor vallahi. Savaş çıkmasın, şurda. iyi kötü yaşayıp gidelim diyoruz, olmuyor. Yılanın deliğine çomak sokuyorlar.

- Öyle. Aynı dediğin gibi. Zorla savaş çıkaracak hınzırlar. Kaşınıyorlar. Düşmanın İstanbul'a gelmesi, İzmir'e girmesi de böyle oldu. Ufak tefek isteklerine "he" deyiverselerdi, gelmezlerdi imkânı yok. İşi padişah efendimize bırakmıyorlar hay kardaşım. Aklı eren de karışıyor, ermiyen de karışıyor. Millet Padişah efendimizin peşinden gitse, sarı yağdan kıl çeker gibi halleder o. Padişah efendimizdeki akıl, dirayet kimde var? Emme gel de anlat. Büyük küçük tanıyan kalmadı. Millet bozuldu. Bu gidişle, hee... Cezamızı çekeceğiz. Hem de büyük çekeceğiz!

Gittikçe kızdı. Yüzü camide vaaz verirken bağırıp çağırdığı zamanki şeklini aldı.

- Baksana, şu köyde bile başından büyük işlere burnunu sokan zibidiler türedi. Ben neyim, kimim diye düşünmeden, ileri geri konuşuyor dürzüler.

- Boşver bre Ziver efendi, konuşsun dursunlar. Sen canını sıkma.

- Olur mu sakalını sevdiğim, bilen bilir de bilmeyen doğru sanır. Peşinden gider. Elde cahil çok.

- Yok canım, kimse gitmez onun peşinden. Geçen gün dersini verdin zati. O abdestle epey namaz kılar. Sen canını sıkma.

- Yoo, nerde? Yan yan bakıp durur dürzü. Eline fırsat geçse bir kaşık suda boğar adamı. Öyle katı yüzlü bir herif. Doğrusu çekiniyorum, senden saklıyacak değilim ya?

Kadir ağa güldü.

- Sen bakma öyle olduğuna. Elinden bir şey gelmez. Babası da öyleydi, sağa sola çemkirir dururdu. En sonunda belâyı buldu da köy elinden kurtuldu. Sen hiç aldırma, bunun da olacağı o.

- Selamünaleyküm.

- Aleykümselâm, buyurun...

Kır Ali'yle Sağır Hasan geldiler. Uzun kütüğün öbür ucuna oturdular.

- Merhaba.

- Merhaba...

Sağır Hasan elini göğsüne yapıştırarak selâm aldı. İkisi de doğruca harmandan geliyorlardı belli ki. Üstleri başları perişandı. Yüzleri çalışmış insan yüzleriydi.

- Ne haber Ali? dedi Kadir ağa. İşi kolaylıyabildin mi biraz?

- Eh işte, çalışıyoruz ağa.

- Nasıl ekin?

- İyi şükürler olsun.

- İçeri ne zaman alıyorsun?

- Yarından sonra alırız her halde.

- Mültezim ne kadar yazdı?

- Sorma ağa, çok yazdı. O kadar çıkmıyacak. Ne yapacağız bilmem.

- Ne yazdı?

- Kırk şinik yazdı. Yirmi beş, otuz ancak gelir.

- Ne edeceksin şimdi? Biraz indirtseydin ya?

- Söyledim emme indirmedi ağa. Çağırıp gözünün önünde ölçeceğim, ne edeyim?

- İnanır mı bilmem ki? Kaçırdın der sonra.

- Valla, siz köyün büyükleri olarak bir şeyler söyleseniz ağa. Ocağımızı yıktı bu adam. Aha Hasan emminin de az çıkıyor. Biz fakır adamlarız. Nereden buğday buluruz bu zamanda. Söylüyoruz, kızıyor. Şaşırdık kaldık.

Ziver efendi ilgilendi.

- Tınazı bitiren oldu mu Ali? dedi. Biz de hak toplamaya çıksak bari. Kendileri getirivermez bu köylüler. Âdetleri değil.

- Bilmem hoca efendi. Savunanlar var emme daha bitiren olmadı her halde. Yarın, öbür gün olur gayri.

- Bir yıl dil dök, boğaz kurut... Verecekleri birer şinik buğday. Onu da ayaklarına varıp alacağız, ne yapalım?

Kır Ali güldü.

- Ben her yıl evine getiririm hoca efendi, dedi. Beni ayrı tut.

- Sağol. Senin gibi kendini bilen adamlar var elbet. Kadir ağa da yollar, sağolsun. Hem de fazlasiyle yollar.

- Elbet yollarım yavu, sevaptır. Hoca hakkı ödenir mi?

- Eksik olmayın. Köylünün hiç değilse yarısı sizin gibi oluverse... Nerde o günler? Kimisi de tutar, en çepelli yerini verir. Şiniği yarım doldurur. El çabukluğu yapar, şöyle daha doldurmadan boşaltıverir çuvala. Ne hınzırdır onlar. Yarın öte dünyada nasıl hesap verecekler bakalım? Allah bir bir soracak "hoca hakkını niye yedin? Bir denesi bile bin günahken yüz dene eksik verdin, yüz yırmı beş dene eksik verdin! Benim kitabımı size öğreten, benim yolumu size gösteren hocanın hakkını nasıl kıstın, ha?"

Bunları, sesini kalınlaştırarak ve kaşlarını çatarak kim bilir kaç kere söylemişti. Ezberlemişlerdi artık. Başlarını sallayarak dinlediler.

- Hele o Molla Mamıt olacak hınzır! Ondan hiç almamak var emme, o da ayrıca günah. Onu da bana sorarlar. Geçen yıl harmanına vardım da düşünün şu sakalımla ta ayağına vardım da, nerde çepelli buğday var, onu verdi bana. Hiçbir şey söylemedim. Anlamazdan geldim. Hadi büyüklük bende kalsın dedim. O aklile bana madik attı. Oysa, boyunca günaha girdi. Haberi yok dürzünün.

- Zati her gün günaha giriyor hocam, dedi Kır Ali. Günah onun için ekmek azığı.

- Doğru, her adımı günah. Büyük küçük bilmez dürzü. Aklının erdiğini ermediğini düşünmez. Ağzına ne gelirse söyler.

- Emme geçen gün iyi yaptın. Ağzının payını verdin güzelce.

- Verdik emme anlamaz ki, mayası bozuk herifin.

- Yahu hoca efendi, benim en çok şaştığım şey, bu hınzır gitti de bir de medresede okudu. Hani benim gibi cahil olsa içim yanmaz. Şu köyde senin kıymetini asıl onun anlaması lâzım. Senin en

yakının o olmalı. Çünkü neden dersen, okumuş kişi olarak yalnız ikiniz varsınız.

Daha söyleyecekti.

- Duur, dedi Ziver hoca. Okumuş emme ne okumuş? Hınzırlık okumuş. Hoca, hocanın düşmanıdır derler, onu öğrenmiş. Sonra... Hoca var, hoca var! Hocalar arasından dinsiz bile çıkar. O dürzünün hocasını sorun da öğrenin, kimmiş? Kimden almış o akılları? O büyük küçük tanımaz, padişah tanımaz, kitap düşmanı akılları kimden öğrenmiş? Yaa, işler var işin içinde. Bu tüysüz oğlan kimseyi beğenmiyor, kendini de bir şey sanıyor emme, benim de söyliyecek sözüm var. O giderken ben geliyordum. Ulen ben yirmi yıllık imamım. Ne demek yirmi yıl? Çeyrek yüz yıla yakın demek. Dünkü çocuğa mı inanacaksınız, yoksa bana mı? Ben onun sokaklarda donsuz gezdiğini biliyorum. Şimdi adam olmuş da karşımda söz söylüyor. Yoo, bu kadarı fazla. Ben onun bobası yerindeyim. Önce biraz saygılı olmalı bir adam. Kitapta yeri var, büyük saygısı olmayan adam Müslüman bile sayılmaz. Hazreti Muhammet aleyhisselâm dedi ki, "bir gün küçük olan, bir gün büyük olanın elini öpecek. Ve her sözünü dinleyecek. Çünkü böyüktür. Böyük ergindir. Küçük cahildir." Bu Molla Mamıt dediğiniz tüysüz de kim oluyor? Onun bildiği kadar benim unuttuğum var. O öyle değilmiş de bu böyleymiş... Ulen o senin dediklerini ben yirmi yıl önce söylüyordum. Tee o zaman biliyordum ben onları. O günden bu güne geldim. Sen daha dur bakalım, çok ekmek yiyeceksin daha... Altı ay askerlik yapmakla, iki yıl medrese temizlemekle adam, adam mı olur?

Öbürleri kafaları indirmiş, dinliyorlardı. Zati her gün söylediği sözlerdi bunlar.

- Neyse hoca efendi, dedi Kadir ağa, kızma sen, boşver. İt ürür, kervan yürür. Ateş olsa düştüğü yeri yakar.

- Düştüğü yeri de yakamaz, dedi Kır Ali. Molla Mamıt da kim oluyor be? Dünkü çocuk. Şunun sözünü etmeyin Allahaşkına. İşiniz mi yok, bırakın gitsin.

- Yoo öyle deme Ali. Kanlanmadan ibiğini kesmek lâzım kardaşım. Yarın bütün köyün başına bela olur. Bakın, demedi demeyin, bu oğlanın gözü göz değil. Şimdiden dersı verilmezse, çook işler çıkarır başımıza. Onun için bütün köylü el birliği edip, önüne geçmek lâzım. Değilse yarın başkalarını da yanına çeker. Bır çürük elma koca sepeti çürütür.

- Yok be hoca, dedi Kadir ağa. Kim gidecek onun peşinden. Dünkü çocuk, önem verme.

Zirver hoca iyice kızmıştı. Başı hafif titriyordu.

- He, öyle dersiniz. Emme yarın pişman olursunuz. Benden söylemesi. Şimdiden kimseyi beğenmiyor baksanıza? Burnu Kaf Dağı'nda geziyor. Padişah efendimize bile dil uzatıyor. Böyle nankör adam görülmemiştir. Ulen, padişah efendimiz olmasa sen ne edersin a dürzü? Şaşkın ördeğe dönersin. Gene onun sayesinde yaşıyoruz. Ne kötü günler gördü bu millet. Ne dar geçitlerden geçti. Bundan da kurtulacağız inşallah. Padişah efendimiz bir yolunu bulup gâvurları geri yollayacak, göreceksiniz. Güzellikle halledecek. Lâkin şu karıştırıcılar olmasa... İşi onlar bozuyorlar. Vatanımızı kurtaracağız filan diyerek, yılanın deliğine çomak sokuyorlar. Yahu akıl işi mi? Herif gelmiş topuyla tüfeğiyle, askeriyle... Senden güçlü. Güzel karşılayıp, sırtını sıvazlayıp, geri yollamak varken, "defol git yurdumdan, ağzını yırtarım, kafanı kırarım!" denir mi? Olur mu? Ulen gitmez be. İyice yerleşir. Topun yok, tüfeğin yok, askerin yorgun. Ne halt edeceksin? Neyine güveniyorsun? Savaşa girecek hâl mi kaldı bizde? Kırıldı bitti millet. Ben bildım bileli savaş yaparız. Balkan, Yemen, Kafkas, Çanakkale... Baksanıza erkek yok şu köyde. Daha ne savaşı ister bu dürzüler? Kimle

savaşacaksın? Yok canım, akıl işi değil bu. Padişah efendımızın yolundan başka yol yok. O ne derse doğrudur. Düşün taşın, o zaman anlarsın. Ne diyor Padişah efendimiz, "bu gelen yabancılar bize düşman değil, dosttur. Misafirimiz olarak gelmişlerdır. Bize bir kötülükleri olmıyacaktır." Bak bak, kaç çeşit siyaset var içinde. Kötülük yapmak isteseler bile yapamazlar gayri. Çünkü ince sözlerle onları bağlıyor. Emme bizim hödükler bunu anlamazlar. Tutturmuşlar "yurda düşmanlar girdi, onları kovacağız!" Ulen neyile kovuyorsun arslanım? Gücün ne, varlığın ne? Gâvurların elinde bugün öyle toplar var ki, bir salladı mı İstanbul'u yerle bir eder. Öyle makineli tüfekler var ki, tetiğe bir dokundu mu, gır gır... Bir tümeni yere yatırır. Sen onu biliyor musun? Hesaba kattın mı? Yoo, nerden bileceksin? Emme Padişah efendimiz biliyor. Her şeyi ince ince hesaplıyor. Çıkar yol nerede, nasıl kurtuluruz, hep düşünüyor. Sen burada dolma tüfekle, nişangâhsız kurusıkı atar gibi...

Bir araba sesi duyuldu. Hep o tarafa baktılar. Kökez'li Hacı Nuri efendinin yaylısı evin köşesinden çıkmış geliyordu. Bazen öğle namazını gelir burada kılardı. Çiftliği Kökez'le Tacım köyünün arasında olduğu için komşuydular. Kendini hem Kökez'li, hem Tacım'lı sayardı.

- Selâmünaleyküm, diyerek indi yaylıdan. Kara sakallı, kırmızı yüzlü, şişmanca bir adamdı. Arabacıya "gölgeye çek oğlum, orada bekle. Hayvanlara torba tak" emrini verdi. Sonra gümüş saplı bastonunu yere vura vura geldi. Tacımlılar ayağa kalkıp yer gösterdiler.

- Buyur Hacı efendi buyur.

- Buyur Nuri efendi.

- Buyurduk, dedi. Oturun hele.

Oturdular.

- Hoş geldin Hacı Nuri efendi.

- Hoş geldin Hacı efendi.

- Hoş gördük. Nasılsınız, ne var ne yok?

- İyilik sağlık. Konuşuyorduk şöyle.

- Hee, iyi ettiniz.

Gümüş köstekli saatini çıkarıp baktı.

- Namaz vakti gelmedi daha değil mi?

- Gelmedi Hacı efendi. Az kaldı.

Sağına soluna baktı. Siyah İngiliz kumaşı giysileri içinde canlı bir adamdı. Yüzü sağlıklı insan yüzüydü. Havayı değiştirıverdı.

- Sabahleyin çiftliğe geldiydim... Namazı hadi gene Tacım'da kılayım, dedim, yürüyüverdim.

- İyi yaptın Hacı efendi. Hoş geldin sefa geldin.

- Bir yanım buralı, malum ya?

- Öyle tabii. Biz de öyle biliyoruz.

- Hani Tacımlılar namaza gelmiyorlar mı? Hepiniz bu kadar mısınız?

- Gelirler daha. Harmanın koyu zamanı olduğu için, millet çalışıyor.

- Hıı... Çalışsınlar elbet. Çalışmıyana ekmek yok. Hem de Müslüman adam çalışacak, öyle değil mi hoca efendi?

İmam Ziver'in dizine vurdu.

- Öyle Hacı efendi öyle. Buyurduğun gibi, çalışmadan olmaz.

- Ben Arabistan'da gözümle gördüm, o Müslümanlar ne çalışıyorlar, ne çalışıyorlar... Cennete çevirmişler her yeri. Hem çalışıyorlar, hem dua ediyorlar. İkisi birden olunca, Allah da veriyor tabi.

- Elbette, Allah vermeyince olur mu?

Hacı Nuri tekrar sağa sola baktı. Birini arıyordu her halde.

- Bir şey mi emrettin Hacı efendi?

- Bizim Hıdır emmiye baktım. Namaza gelmez mi acaba? Onunla görülecek bir işimiz var da, konuşalım diyordum.

Kadir ağa anladı. Tarla satma işi vardı, onu konuşacaktı belliki.

- Tarla meselesi mi?

- He. Satarım demiş de...

- Hacı efendi maşallah durmadan mal alıyorsun. Böyle zamanda mal almak...

Hacı Nuri güldü. Gülünce kırmızı yüzü parlıyordu.

- Niye "böyle zamanda" dedin? Ne olmuş zamana?

- Bilmem, Ortalık biraz karışık da...

- Boşver adamım, niye karışık olsun? Karışık marışık değil. Her şey düzelir Allah'ın izniyle. Haa, dün gece bir rüya gördüm, onu anlatayım size.

- Hayır olsun.

- Hayır olsun Hacı efendi.

Hep ilgilenmişlerdi. Geridekiler eğilip yüzüne bakmaya başladılar.

- Hayırınız karşı gelsin. Rüyamda Peygamber efendimizi gördüm.

- Yaa, hayır ola?

Ziver efendi birden toplandı, dizlerinin üstüne oturdu. Hep dikkat kesildiler.

- Nasıl gördün?

- Anlat Hacı efendi?

- Ben bazan görürüm Peygamber efendimizi. Emme bu sefer başka türlü gördüm. Bismilla... Yüzünün şöyle ön tarafı, kıpkırmızı altın. Arka taraf da ak gümüş. Bir güzel, bir parlıyor, bakmaya kıyamazsın. Gözlerim kamaştı. Hemen tekbir getirdim. Bana bakıp güldü. "Söyle ya kurban olduğum" dedim. "Yolumuzu aydınlat!" "Yolunuz aydınlık" dedi. "Padişahın izinden gidin dedi. O benim vekilim" dedi.

Ziver efendi iki eliyle dizine vurdu.

- Ya? Hay yaşıyasın... Hay ağzını seveyim. Sonra?

- Sonra sonduğu yerde kayboluverdi. Yukarda bir şimşek çaktı. Başımı kaldırıp baktım, emme hiçbir şey göremedim. Gitmişti.

- Allah allah... Gülhüvallahi ehet...

- İşte böyle.

Hepsi heyecanlanmıştı.

- Ne demek ola bu?

- Çok güzel rüya, dedi Ziver hoca. Öyle güzel bir rüya ki. Peygamber efendimiz bütün Müslümanlara haber yolluyor. Yolunu şaşırmışları ikaz ediyor. Aklınızı başınıza alın diyor. Oh oh oh...

Çok memnun oldum. Çok sevindim. Hay yaşıyasın Hacı efendi. Bundan güzel mücde olmaz bize.

İki kere kalktı oturdu.

- Gördünüz ya, dedi öbürlerine. Ben size demedim mi? Padişah efendimizin yolu haktır. O doğru yoldadır. Allah şaşıranları islah etsin!

Hacı Nuri'ye döndü.

- Oh deyim Hacı efendi, şu bizim yolsuzlara da anlat bunu, ne olur? Biraz kafaları düzeltsinler.

- Kimmiş onlar?

- Başta Molla Mamıt. Yanında bir iki kişi daha var, gençlerden.

- Ha şu Deli Hamdi'nin oğlu... Ben de onu soracaktım size. Nasıl şey o? Geçen gün kırda bizim çobanlara çatmış. "Buralara gelirseniz kemiğinizi kırarım" filan demiş. Deli midir nedir? Bizim çobanlara öyle şey söylenir mi yavu? Ben bile söyliyemem. Hele bir Kürt Hüsük var içlerinde... Memlekette üç adam öldürmüş de öyle gelmiş buraya. Ona öyle lâf mı söylenir? Bir sopa vursa adamı cansız yere yıkar. Iyi ki o gün kızmamış da gülüvermiş. Söyleyin o Mamıd'a, bir şikâyeti varsa bana gelsin. Çobanlarıma çatmasın. Sonra karışmam ha... Benim çobanlarım belâlı adamlardır. Ellerinden bir kaza çıkar.

- Öyle Hacı efendi, doğru. İki bin davar, olur olmaz adama teslim edilir mi?

- Ha işte. Ben onu dee... Adana toprağından bulup getirdim. Hem bir ziyanlık yaptıkları da yok. Sıkı sıkı tenbih ettim. Ekin

kalkmadan tarlalara girmeyin, Tacımlıların toprağına girmeyin. dedim. Aklı başında adam, ziyanlık yapar mı hiç?

- Yapmaz canım, imkânı mı var? Bu bizim Molla Mamıd'ın yanazlığı muhakkak. Çatacak adam arıyor zati. Gelip burada bize çatıyor, gidip orada senin çobanlara çatıyor. Hem ayıp değil mi yavu, senin gibi bir adamın çobanına lâf söylenir mi? Tövbe yarabbi...

- Neyse... O oğlanın gidişi iyi bir gidiş değil. Aklını başına alsın da otursun oturduğu yerde. Başını belâya sokacak sonra.

- Biz de onu diyoruz Hacı efendi. Vallahi şu köyde onun gibi ters adam yok. Ne büyük biliyor, ne küçük. Çanakkale'de yaralandım diye kendini bir şey sanıyor.

- Ne olurmuş yaralanmakla? Yalnız o muymuş yaralanan?

- E işte, ne diyeceksin... Ziver hoca saatine baktı.

- Uu, dedi. Namaz vakti gelmiş. Ben ezanı okuyayım.

Çabuk çabuk gitti.

Abdesti olmayanlar apdest almak için çeşmeye yanaştılar.

Ak dut ağacının dalları yukarda kıpır kıpır kıpırdanıyordu.

4

Molla Mahmut tınaz savuruyordu, fakat bir isteksizdi. Duruyor duruyor, arada bir yabayı tece daldırıp yukarı fırlatıyordu. Yeterli rüzgâr yoktu. Yarısı yere düşüyordu samanların. Eli yüzü toz

toprak içinde, durup sağa sola bakıyordu. Canı sıkkındı. Ne yapacağını bilemiyordu.

Sabahtan beri civarda harmanlarda mültezimle köylülerin kavgalarını, tartışmalarını izliyordu. Kendi kendine kızıp söyleniyordu boyuna.

Mültezim sıkıştırıyordu, "çabuk olun, bitirin, geceye bırakmayın... Mahsustan çalışmıyorsunuz, geceleyin kaçıracaksınız. Hep evlerinizi arayacağım. Götürüp gömdüğünüz yerleri bulacağım. Devlet hakkı, padişah hakkı... Zaptiyeleri getirip başınıza dikeceğim. Sizi hınzırlar sizi! Bu köy zati ünlü..."

Dinliyor yutkunuyor, başını iki yana sallayıp duruyordu.

O arada görüverdi, İmam Ziver efendi sırtına bir çuval almış, hızlı hızlı bu tarafa geliyordu.

- Hıh, dedi, tamam. Bir sen eksiktin dürzü. Sen de gel... Tüh! Hepinizin canı cehenneme. Ökse otları!

Yabayı elinden fırlatıp attı.

Hacer gelin harmanın çevresini süpürüyordu. Ağzı yüzü sarılıydı. Doğrulup baktı, ne olduğunu anlayamadı.

Molla Mahmut doğruca kağnının yanına gitti. Atın yularını çözdü.

- Nereye?

- Ben gidiyorum. Rüzgâr yok. Akşam savururum.

- Nereye gidiyorsun?

- Bağlara doğru gidiyorum. Canım sıkkın. Hem bakayım, anam ne yaptı? Sulayabildi mi sebzeleri...

Ata atlayıp sürdü.

Hacer gelin bir şey demedi. Arkasından baktı. "Zati her zaman canın sıkkın. Sıkkın olmadığı zaman yok ki," dedi içinden.

Molla Mahmut harmanların arasından geçti. Yola girmeye gerek görmedi. Anız tarlaların ortasından doğruca sürdü atı. Hava sıcaktı. Gökte hiç bulut yoktu. Karayağız yüzü sıkıntıdan terliyordu.

- Rezil her şey... diye söylendi. İçinden sövmek, bağırıp çağırmak geliyordu. Boğazında bir kabartı duyuyordu, boğulacak gibiydi. Atı topukladı, sıkıştırdı. At kulakları kısıp dörtnala kalktı. Sanki kaçıyordu köyden.

Haceli dikilip arkasından baktı, "nereye gider bu?" diye düşündü. Gene dellendi her halde.

İşi bırakıp yürüdü. Uzaktan hep izlerdi Mahmud'u. Ne yapıyor, ne ediyor, ilgilenirdi. Köyde en yakın arkadaşıydı. Ana tarafından hısım da olurlardı.

- Nereye gitti Mamıt? diye sordu Hacer geline.

- Bilmem kardaş, "canım sıkkın" deyip yürüdü. "Bağa gideceğim" dedi.

- He he... yaptı Haceli. Dikilip arkasından baktı. Gün yanığı yüzü terliydi.

Molla Mahmut atın yularını çekti. Anız tarla bitmiş, ham kır başlamıştı. İniş aşağı dümdüz uzanıyordu. Otların arasından bir kuş uçtu. At ürktü, birden yana sıçradı. Molla Mahmut boş bulundu, düşecek gibi oldu.

- Hay mendebur, dedi. Topuklarını vurdu tekrar. At hırsla ileri atıldı. Kocaman gözleri parlıyordu. İki yanından rüzgâr esmeye başladı.

Tacım köyünün kırları, çiğnenmiş kuru otlar, sel gibi akıyordu altından. Yayvan bir tepe başladı. Bildik topraklar, boş kırlar...

At yavaşladı. Hızlı hızlı soluyordu. Molla Mahmut ensesini kaşıdı. İlerilere gerilere bakındı. Harmanlar uzakta kalmıştı. Sarı bir kımıltı gibiydi köyün önünde.

Solda ilerde, yüksekçe bir tepenin başında Tacım Sultan tekkesi görünüyordu. Önde birkaç ağaçla yapayalnızdı. Taş duvarlar, kararmış çatısı ta buradan belli oluyordu. Molla Mahmut gözünü alamayarak bir süre baktı. "Yat bakalım Tacım dede", dedi içinden. Senden rahat kimse yok. Bu rezil günleri görmedin, bu kara günlerden haberin yok."

Uzun bir nefes koyuverdi.

- Neden bu kadar sıkılıyorum be? Ne oluyor bana? diye düşünmeye başladı.

İşliğinin düğmelerini çözdü. Geniş kırlara baktı. Asık suratı biraz çözülür gibi oldu.

"Zaman kötü, işler karışık emme... Ben mi yaptım bunu? Suçlusu ben miyim? Neden bu kadar bunalıyorum?... Hiçbir haber alamıyoruz, belki ondan. Karanlıkta gibiyiz. Kısılıp kaldık bu köyde. Ne oluyor, ne bitiyor, bilmiyoruz. Belki bir çıkar yol vardır. O çıkar yolu bulacak akıllı kişiler vardır. Aklı eren, doğruyu gören... Ah bir haber!..."

Ellerini açıp kapadı.

"Bu böyle gitmez, imkânı yok. Memleket göz göre göre batsın, olmaz bu! Hepten mi öldük yavu? Nerde başımızdaki akıllı adamlar, yiğit kişiler? Haber salsınlar, çağırsınlar bizi. Toplasınlar. Ne yapacağımızı söylesinler. Böyle sahipsiz gibi bırakılır mı memleket? Nasıl iş bu?"

Yumruklarını sıkıp havayı döğdü.

- Olmaz bu! dedi.

Kıvranıyordu. Atın kulakları arasından ilerilere baktı, güneş yanığı topraklarda, bir umursamazlık, bir kendini koyvermişlik vardı.

- Olmaz bu! dedi tekrar.

Atı Bağderesi'ne, aşağı sürdü. Biraz sonra köy yoluna girdi. İlerdeki derenin içinde köyün bağları başlıyordu. Küçük sebzelikler, meyve ağaçları, üzüm bağları... Karışık bir yeşillik dereye aşağı uzanıyordu. Bağlar bakımsızdı. Babadan görme, rasgele dikilmiş, cılız yeşilliklerdi.

Toprak yolda hayvan izleri, yalın ayak çocuk izleri vardı. Bir ıssızdı buralar. Köylü şimdi çoğunlukla harmanlarda çalışıyordu.

Yol, bağ çitlerinin dibinden geçiyordu. Çitin arkasında yaşlı bir ahlat ağacı vardı. Dallarını ökse otları sarmıştı. Gelirken geçerken hep bakardı. Her seferinde ağacı biraz daha çökmüş, biraz daha kurumuş bulurdu ve Seyit hocanın sözünü ansırdı.

- Ökse otları sarmış memleketin üstünü. Kanını emip bitiriyorlar!

Atı durdurup baktı. Yaşlı ahlat ağacı nerdeyse kurumak üzereydi. Ökse otları her yanını sarmıştı.

Başını salladı.

- Bizim köy de böyle işte, dedi. Tıpkı... Arsız ökse otları sarmış, emip bitiriyorlar. Söküp atacaksın bu hırsızları. Değilse kurtuluş yok.

Atı topukladı.

"Ah Seyit hocam, gel de şu köyün halini bir gör. İmam Ziver efendiyi karşına al da bir konuş. Kökez'li Hacı Nuri'yi, Köse Kadir ağayı tanı. O zaman söyle, kim haklı? Sen haksızsın de bana. Dilimi yutarım, bir daha konuşmam."

Birden kızdı.

- Ulen dürzüler! dedi. Bulmuşsunuz cahil köyü, binmişsiniz dalına. Yalanla dolanla çeviriyorsunuz dolapları. Kandıra kandıra işinizi yürütüyorsunuz. Emme dur, duur... Sırası gelecek elbet. dur.

Başmı salladı.

"Orasını karıştırma, dedi kendine. Gülümsedi. Seyit hocanın bir sözü de buydu. "Orasını karıştırma, siyasiyeye girer."

İstanbul'da bazı hocalar birleşmişler, Padişaha bir name yazmışlar. Demişler ki, "devletli padişahım, bu çağda ilimsiz millet olmaz. Biz ilme arkamızı döndük. Onun için geri kaldık. İlimle din atbaşı gitmeli..." Padişah huzura çağırtmış bu hocaları. Önce bahşiş vermiş, ikram etmiş. "Doğru söylersiniz hocalar," demiş. "Yalnız küçük bir hata yaptınız, siyasiyeye girdiniz." Ellerini çırpmış, cellâtları çağırmış. Hepsini orada, gözünün önünde boğdurmuş. Vay kalleş herif vay! Padişah da kalleş olur mu? Oluyor demek. İlimsiz! "Sus", derdi Seyit hoca. "Orasını karıştırma." Gel de gör bizim Ziver hocanın ilmini. Yalanla dolanla yağlayıp nasıl yutturu-

yor halka. Kimse gık demiyor. Ulen Mahmut, sen de yut gitsin. Hiç sesini çıkarma. Başmı salla. Herkesin gözü körse, sen de bir gözünü yum. O zaman bak nasıl rahat edersin. Makbul kişi olursun. Allah'ın evinde ikide bir azarlanmazsın. Püff... Yapamam arkideş. Mayam öyle karılmamış. Doğruya doğru, eğriye eğri. Başka türlü davranmak elimden gelmez. Çok düşündüm, kendimle çok tartıştım. Benim yolum budur. Boşuna mürekkep yalamadık biz. Seyit hocanın önünde dört buçuk yıl diz çöktük. Sonra da asker olup Çanakkale'de çakmak çaktık. Ateşin içinden geçtik. Omuzumuzdan yaralandık, az daha kolumuzu kaybediyorduk. Tam iki ay hastanelerde yattık. Binbaşı doktorun eline geçmeseydik tek kollu Molla Mahmut'tuk şimdi. Hee... O günler!"

Başını eğip ensesini kaşıdı.

"Ah bir hata yaptım, okuduktan sonra köyüme dönmiyecektim. Bobamı anamı dinlemiyecektim. Kanlı gibi yalvardılar. Gene gelmiyecektim emme bobamın hastalığı belimi büktü. Bir de evlendirdiler, çoluk çocuğa karıştık. Şimdi öklü beygir gibi dolan gayri. Bunala bunala, soluya soluya... Şu Tacım köyü dar geliyor, dar! Çatlıyacağım. Bir yol bulup çıkamıyorum. Mahpus damında ` gibiyim. (Ölmeden mezara koydular beni.)

Ulen kahpe felek, daha ne çoraplar öreceksin başımıza? Koca Osmanlı küçüle küçüle şuncağız topraklara sıkışıp kaldık. Yedi düvel gelmiş karşımıza yalanır. Bizse b.r garip koyun. Ne yapacağız, nereye gideceğiz? Başımızda doğru dürüst çobanımız yok. Çaresiz ölüm mü sonumuz? Yok mu bir çıkar yol? Nerde o akıllı kişiler? Nerde o koca koca paşalar? Bizi İstanbul'da terhis edip arkamızdan ağlayan subaylar? Niye bir haber uçurup çağırmazlar? Hepten bittik mi biz?

Yok mu bir haber?

Bus bus bunalıyorum şu köyde. Kahroluyorum! Keşke ben de herkes gibi olsaydım. Topal Hüseyin gibi, Engizin Aşır gibi... O zaman rahat ederdim belki. Namazımı kılar, duamı eder, tarlamı eker, ekinimi biçer... Yaşar giderdim. Ateş dolmuş gibi yanmıştı içim. Duman olup tütmezdim tepemden. Eşkiya olup dağa mı çıkmalı? Bir iki dürzüyü temizleyip mahpus damına mı girmeli? Emme Murad'ımı kime bırakmalı? Anamı, Hacer'i ne etmeli. Olmaz! O yol da tıkalı. Başka yol ara kendine Mahmut.

Oflayıp pufladı. At altında kendi bildiğine gidiyordu.

- Toz duman içinde kaldık ağzına tükürdüğüm, diye söylendi. Yol iz belli değil. Ne yapacağımızı şaşırdık.

Bağların ortasındaki çayıra gelince attan indi. Yedeğine alıp çekmeye başladı. Çitin kıyısında söğüt ağaçları vardı. Orada iki çocuk oturmuş konuşuyorlardı. Otlu bir yere atı bağladı, sağrısına vurdu usulca.

- Hadi otla bakalım!

At bir iki adım koşup sevinçle otlara eğildi.

Molla Mahmut ellerini arkasına bağladı, ıslık çalarak ağır ağır yürüdü. Çocukların yanından geçerken baktı, birisi Haceli'nin oğlu Selim'di.

- Ne o Selim, dedi. Ne yapıyorsun burada?

- Hiç ağa. Konuşuyoruz.

- Ayşa ebeni gördün mü?

- Gördüm. Avarları sulayacaktı emme sıra yok, bekliyor.

- Niye? Kimdeymiş sıra?

- İbrahim beyin çayırı sulanıyor.

- Hıh, tamam. İbrahim beyin çayırı daha önemli!

Başını sallıyarak yürüdü.

"Dürzüler! Utanmaz deyyuslar..."

Yüzü tekrar karardı. İçinde bir yer kabardı kendiliğinden. Alnındaki damar kabardı. Kendi bağına varınca ağaçların altına baktı.

- Anaa! diye seslendi. Görünmüyordu anası. Sebzelere baktı, fasulyeler, domatlar iyice susamışlardı. Yaprakları kararmıştı. Arkın yanma kadar varıp baktı, su akıp gidiyordu aşağı. Birden eğildi, eliyle toprakları eşip suyu çevirdi kendi tarlasına. Sonra oturup suyun akışına baktı bir süre.

- Hadi ne haliniz varsa görün, dedi. Ulen benim şurada kuruyan sebzelerim mi, yoksa senin çayırın mı? İnsafsız dürzüler!

Doğrulup aşağıya, yukarıya bakındı. O zaman gördü, anasıyla Halime teyze aşağıda bir ağacın gölgesinde oturuyorlardı. Oraya doğru yürüdü.

- Ne o, dedi. Daha sulayamadın mı avarları?

Anasının suratı asıktı.

- Yok. Nerden sulayacağız? Su İbrahim beyin çayırına akıyor. Sabahtan beri bekliyoruz. Aha oğlun da uyudu burada.

Murat toprağın üstünde kıvrılmış uyuyordu. Ninesi başörtüsünü örtmüştü omuzuna.

- Sıra onlarda mıymış?

- Ne bileyim ben? Bizde dediler. Bu Halime de benden önce gelmiş sabahleyin, habire bekler.

- Ben gelende kimseler yoktu kardaş, dedi Halime kadın. Bunlar sonradan geldiler, sıra bizde deyip kestiler suyu. Aha bak fasulyamın yarısı sulandı, yarısı kuru durur.

- Niye verdin e?

- Aman Mamıt, benim gücüm mü yeter onlara? Bizim sahibimiz yok, bilmez misin?

- Peki, dedi Mahmut. Önce senin avarın sulanacak, sonra bizimki.

Geri dönüp yürüdü.

- Dur, nereye? İbrahim bey buradaymış, kesme. Sabahtan beri bekledik. Az daha bekliyelim.

Mahmut dinlemedi. Suyu kendi sebzelerinden kesti. Halime kadının fasülyesine bağladı.

- Mamıt etme kardaş, başına belâ mı arıyorsun? Bırak az daha bekleriz.

- Hayır. Karışmayın siz. Gidin oturun yerinize. Hangi dürzüymüş belâ bulacak, gelsin de görelim.

- Aman deyim oğlum, ne ediyorsun sen? Koskoca İbrahim bey karşındaki. Hem de kendisi buradaymış, ne der sonra?

- Ne derse desin, bırakın. Bizim yanan sebzemiz mi önemli, onun çayırı mı? Yarın sulatsın, acelesi ne?

Ayşa kadın telâşlanmıştı. Yanına geldi.

- Aman deyim Mamıt, dedi. Etme oğlum. İbrahim beye yapılmaz bu. Ne der sonra?

- Ne derse desin. Çekil, karışma...

- Amanın bu oğlan delirdi. Bu oğlanın başı belada.

- Hiçbir şey olmaz, korkma.

Halime kadın da gelmişti.

- Sabah beri bekledik kardaş, dedi. Az daha bekleriz. Kesme elin suyunu.

- Hayır, su senin hakkın. Onun değil. Gidin oturun yerinize.

- Hıh, adamları geliyor işte.

- Gelsinler.

Küreğe dayanıp yan gözle baktı, İbrahim beyin kâhyası Kara Zühtü su arkına baka baka geliyordu. Yakın kalınca durdu.

- Ne o, dedi. Kim kesti bu suyu?

- Ben kestim. Su Halime teyzenin. Sonra da bizim...

- Bırak Mamıt kardaş, şaka etme.

Çevirmeye davrandı.

- Hayır! Dokunma suya. Git işine...

Kara Zühtü doğrulup baktı.

- Şaka mı yapıyorsun?

- Ne şakası? Sabahleyin Halime teyze de, anam da sizden önce gelmiş.Nasıl alırsınız suyu? İki evlek yer için sabahtan beri bekliyorlar, görmüyor musunuz?

- Onu bana deme. Bey aşağıda, git kendisine de.

- Sen de. Ben suyu kestim.

- Allah allah?

- Evet!

Bakıştılar. Molla Mahmut kararlıydı. Zühtü aşağıdan aldı.

- Etme Mamıt kardaş, akan su kesilir mi?

- Kesilir, ben kestim. Baksana şu sebzelerin haline. Sizde insaf denen şey yok mu?

- Canım bana niye söylüyorsun? Ben ne yapayım?

- Ne yaparsan yap. Suyu vermiyorum! Git beyine söyle.

Zühtü dikildi kaldı. Sağa sola baktı. "Peki" dedi, yürüdü.

İbrahim bey ak dut ağacının gölgesinde bağdaş kurup oturmuş, uzun düşüncelere dalmıştı. Bir süredir huzursuzdu. İşleri iyi görmüyordu. Çoluk çocuğu kasabaya mı götürmeli, burada mı bırakmalı, karar veremiyordu. Bir yanı kasabalıydı. Hem orada hem burada evi vardı. Düşman içerilere doğru yürürse ne yapmalı, boyun mu eğmeli, yoksa karşı mı çıkmalı, onu düşünüyordu. Boyun eğmeyi bir türlü içine sindiremiyordu. İnsan her şeye razı olurdu da düşman çizmesi altında kalmaya, ırzını namusunu çiğnetmeye razı olamazdı. Hüsnü beyin dediği doğruydu. Derlenip toplanmalı, düşmana karşı çıkmalıydı. Ama nasıl olacaktı bu iş? Milleti nasıl ayağa kaldırmalıydı? Yorgundu bitkindi millet. "Hasta, adam" sözü doğruydu. Kimsenin yumruğunu kaldıracak dermanı yoktu. Şimdi düşman gelse, şu köyün içine kadar girse, karşı çıkacak kaç kişi bulunurdu? Bütün köyler böyleydi. Kasaba daha da

beterdi. Hacı hoca takımı padişaha uymuşlardı. O ne derse gözü kapalı giderlerdi. Gayrimüslümler de düşmanı düğün bayram karşılarlardı. Kötüydü işler, çok kötüydü.

- Bey, dedi Zühtü. Suyu yukardan kestiler.

Önce anlayamadı.

- Niye, bitti mi bizimki?

- Yok bitmedi. Az kaldı.

- Niye kestiler?

- Molla Mamıt kesti. Sıra bizim dedi, avarlarımız kuruyor, dedi.

İbrahim bey hiç kımıldamadı. Yüzü durgundu. "Bak Molla Mahmut var" dedi içinden. "Bu karşı çıkar işte."

- Halime kadınla bunun anası sabah erken gelmişler...

- Ee?

- İki evlek yer için hâlâ bekliyorlar dedi, kesti.

- Molla Mahmut kesti, öyle mi?

- He.

- Nasıl keser? Benim burada olduğumu bilmiyor mu?

- Söyledim, biliyor.

- Gene kesti, öyle mi?

- Evet.

Oturuşunu değiştirdi.

- Vay canına, hımm...

Dudaklarını büktü. Sonra güleceği geldi nedense. Hoşuna gitti.

- Git buraya çağır, dedi. Gelsin konuşalım biraz.

- Peki.

- Mamıt! diye bağırdı Zühtü uzaktan. Gel, bey çağırıyor seni!

Mahmut baktı. Yüzü sinirliydi. Anasıyla Halime kadın ayağa kalktılar.

- Gördün mü şimdi olanı? Tüh tüh tüh... Biz sana kesme dedik. Bekleriz dedik.

- Ne olmuş? dedi Mahmut. Keserim elbet. Sıra onun değil.

- Öyle emme oğlum, koca bir beye karşı... Ne olacak şimdi?

Elini salladı.

- Ne olursa olsun, karışmayın!

Yürüdü gitti.

Anası dizlerine vurmaya başladı.

- Tıpkı bobası. Tıpkı o. Başı beladan kurtulmaz bu oğlanın.

- Sen de git Ayşa aba, bir şey yapmasınlar oğlana.

- He ya, doğru dedin kız. Gel birlikte gidelim.

Arkasından yürüdüler.

Molla Mahmut varıp on adım uzakta durdu.

- Buyur, dedi. Beni çağırtmışsın?

- Ha Mahmut, suyu niye kestin, su bize akıyordu?

- Size akıyordu ama sıra bizdeydi. Halime kadınla anam sabahtan beri bekliyorlar. Sebzeler yanmış hep. Sizin çayır gece de sulanır.

- İyi ama yeğen, gelip söylemek yok mu? Akan su kesilir mi? Gel otur şöyle, biraz konuşalım.

- Yok, dedi. İşim var. Sulayınca size bağlarım.

Suratı asıktı. Döndü yürüdü. İbrahim bey asıl bu davranışa kızdı. Hiçbir şey söylemedi. Arkasından baktı kaldı.

- Vay canına, dedi içinden. Bak şunun ettiğine?Allah Allah!

Gittikçe koydu. Adamlarının yanında kötü olmuştu.

Ama üstelemek istemedi. Arkasını ağaca yasladı. Ak dut ağacının dallarına bakmaya başladı. Kımıldanan yaprakların gerisinde soluk mavi gökyüzü görünüyordu.

"Terbiyesizlik etti", dedi kendi kendine. "Ama öyle olsun, aldırma. Bir yerine getirir dersini veririm. Bu oğlanı kazanmak lâzım. Babası da böyleydi bunun. Bazan dikkafalılık yapardı. Ama işe yarar böyle adam."

Başını hafifçe salladı. O sırada görüverdi, Kara Zühtü'yle Kasım karşıda dikilmiş bekliyorlardı.

- Gidin hadi, dedi eliyle. Sonra sularsınız.

Adamlar çekildiler. Hiçbir anlam veremediler bu işe. İbrahim bey "cık cık cık..." yaptı. Burnundan soludu. "Vay dürzü vay, hiç aklıma gelmezdi böyle yapacağı. Ama dur sen, elime düşer bir gün."

Gümüş tabakayı çıkardı, tütün sarmaya başladı. Kalın kaşları çatılmıştı. Yere bakıyordu.

"Burada olmasaydım, hadi neyse. Ben buradayken, sen tut suyu kes. Otur dediğim halde oturma. Bak şu köpoğluna! Bak şu saygısıza! Keşke alttan almasaydım. Büsbütün şişinir bundan sonra. Gem tutmaz olur."

Sigarasından derin bir duman çekti. Ağalık damarı kabarmıştı.

"İmam Ziver efendiye, Kadir ağaya filân yapıyor ama bana yapmıyacaktı bunu. Beni onlarla bir tuttu dürzü. Ben onlara benzer miyim? Fakıra fukaraya yardım ederim ben. Molla Mahmut bılmez mi bunu? Bilir. Niye böyle yaptı ya? Tüh! İyi olmadı. Keşke iyice bir haşlasaydım. Burnunu kırsaydım biraz veletin."

Düşündükçe huzuru kaçtı. Fazla oturamadı orada.Kalkıp yürüdü.

- Zühtü! diye seslendi.

- Buyur beyim.

- Ben köye gidiyorum. Atı çekiver.

Zühtü koştu, çayırdaki atı getirdi. Kolanını sıkıladı. Eğeri eliyle silip hazırladı.

İbrahim bey elindeki kamçıyı hafif hafif çizmelerine vuruyor, ıslık çalıyordu. Canı sıkılmamış gibi davranıyor, adamlarına öyle görünmek istiyordu.

- Siz kalın, dedi. Suyun işi bitince çayıra salarsınız. Sulayın da öyle gelin.

- Peki beyim.

- Hadi eyvallah.

- Güle güle.

Ata atlayıp sürdü. İyi cins doru kısrak hemen tırısa kalktı.

Molla Mahmut yukarıda küreğe dayanmış, domatların, fasulyaların sulanışına bakıyordu. Ağaçların arkasından İbrahim beyin hızla geçtiğini gördü. İzledi, köye gittiğini anladı. İçi ezildi, bir tuhaf oldu.

"İyi etmedik" dedi kendi kendine. "İbrahim beye yapmıyacaktık bunu. Ama haklıyım canım. İki evrek yer için sabahtan beri bekliyor bu kadınlar. Yazık değil mı? Belki de haberi yoktu. Haberi olsaydı, önce siz sulayın derdi belki. İyi etmedik. Neyse, gönlünü alırız bir gün. İbrahim bey iyidir. Öbür ağalara benzemez. Bak bu işte bile efendilik gösterdi. Üstelemedi. Üsteleseydi ne ederdik? Kimbilir?... Bir belâya girerdik her halde."

Başını salladı.

"Vermezdim bu suyu, imkânı yok. Anladı vermiyeceğimi. Onun için alttan aldı. Hıı... Dürzüler sizi! Bulmuşlar başı eğik köylüyü, binmişler dallarına. Ama yavaş gelin! Kimseye eğilmiyeceğim şu köyde. Haklı mıyım, sonuna kadar dayatacağım. Ne olursa olsun!"

Anası geldi yanına.

- Ben sularım gayri, dedi. Git dinlen biraz. Yorgunsun, yüzünden belli. Zayıfladın bu günlerde.

- Ne yapalım, iş güç zamanı zayıflıyor insan.

- Yalnız iş güç olsa... Yiyip bitiriyorsun kendini deli dürzü.

- Niye ana, ne yapıyorum?

- Biliyorum ben, bilmez mi sanırsın? Başına bir iş çıkacak diye ödüm kopuyor.

Molla Mahmut güldü.

- Ne işi?

- Ne bileyim? Her gün birisiyle didişiyorsun baksana?

- Kimseyle didişmiyorum, korkma. Haklı oldum mu dikiliyorum yalnız.

- He, dikilene dat verirler bekle!

- Vermesinler ne yapalım? Murat nerede?

- Ağacın altında uyuyor.

- Ben de uyuyacağım şurada biraz. Gece rüzgâr çıkarsa harman savuracağım.

- İyi. Öyle yap.

Bağların arasına doğru yürüdü. İri bir omcanın gölgesine uzandı. Yapraklara bakarken uyuyakaldı.

Sıkıntılı bir uykuydu. Ağzı yüzü kımıldıyor, dişleri gıcırdıyordu. Biraz sonra alnına güneş vurdu. Uyandığı zaman ter içindeydi.

İleri doğru kayıp başının yerini değiştirdi. Tam önünde kara bir üzüm salkımı sallanıyordu. Keşir karası derler, uzun taneli bir üzümdü. Yeşil yapraklarının arasında kapkara görünüyordu. Uzandı, iki tane koparıp yedi. Sert ama tatlıydı. Güzel kokuyordu. İki

tane daha kopardı. Fazlasını canı çekmedi. "Hiçbir şeyin tadı yok," diye düşündü. "İnsanın gönlü rahat olacak. Bizde o yok. Nereye gidiyoruz, yarın ne olacak belli değil. Vay halimize!"

Bir yaban arısı vızıldıyarak geldi. Salkımın çevresinde dönmeye başladı. Mahmut hiç kımıldamadı. Elleri başının altında, öylece durup baktı. Arı döndü döndü, sonra salkıma kondu. Sarı çizgiler içinde, canlı bir arıydı. Çabuk çabuk gitti geldi tanelerin üstünde. Sonra birine yanaştı, uğraşmaya başladı.

"Şu arı bile benden mutlu. Ne yapacağını biliyor. Yarın için bir endişesi yok."

Kalkıp oturdu. Başı bağ yapraklarına değiyordu. Yüzü sıkıntılıydı. Güneş eğilmişti iyice, tam karşısına geliyordu. Tekrar yer değiştirmek için kalktı, o zaman görüverdi, birisi daha yatıyordu ilerde. Arkası dönüktü. Başına varıp baktı, Haceli'ydi. Güldü kendi kendine. Hoşuna gitti. Arkasından gelmişti demek. Kendisini izlemişti. İyi arkadaştı doğrusu. Köyde en yakını sayılırdı.

Gölgeye oturup elini başının altına yastık yaptı, bakmaya başladı. Arkasından gelecek tek adam Haceli'ydi. Cahildi, birçok şeyleri bilmezdi ama Molla Mahmud'a güveni vardı nedense.

- Bu da yeter şimdilik, diye düşündü. Başımıza bir iş gelse, bir belaya girsek, Haceli yanımdadır muhakkak. Şu köyde başka yok ağzına tükürdüğüm. Herkes İmam Ziver'in, Kadir ağanın ağzına bakar. Haçı Nuri'nin ağzına bakar. Kimse demez ki "ulen bunlardan ne fayda gördük? Niye gideriz bunların peşinden? Ne kerametleri var?" Körükörüne giderler. Ne derlerse inanırlar. Dünkü çocuk der çıkarlar benim için. Cevahir yumurtlasan dönüp bakmazlar. Böyle alışmışlar, böyle kurulmuşlar. Değiştirmek zor...

- Ulen Haceli! diye seslendi. Ne arıyarsun burada? Kalk!

- Hıı... yaptı Haceli. Kımıldandı.

Güneş yanığı yüzü kızarmıştı. Zorlukla gözlerini açtı.

- Nasıl geldin buraya? Benim burada olduğumu ne bildin?

- Sordum dedi. Bırak da uyuyalım az daha.

- Ne uyuması? Yeter gayri, kalk. Akşam oldu baksana?

Haceli zorlukla baktı, gözlerini kırpıştırdı.

- Çok yorgunum, dedi. Her yerlerim ağrıyor.

- Elbet ağrıyacak. Harmanı bıraktın da niye geldin?

- Bırak yahu. Tükürürüm harmanın içine.

- He he... Senin mi harman? Bırakırlar mı?

Kalkıp oturdu. Yakası bağrı açıktı.

- Mültezim geldi mi gene?

- Geldi. Komşuları sıkıştırıp durur. Bir illet adam ki sorma. Sesini duyunca kan beynime sıçrıyor. Köylü bir olmalı, bir sopa çekmeli. Zırnık vermemeli dürzüye.

- Nerde o köylü? Ödleri kopuyor görünce.

- Öyle he.

- Rüzgâr nasıldı? Harman savruluyor mu?

- Yok. Yaprak kımıldamıyor.

- Ben de onun için bıraktım. Canım sıkılıyor bir yandan. Gece rüzgâr çıkarsa savururuz.

- Gece savurtmıyacaklarmış. Mültezim yasak etmiş.

- Niye? Ulen Allah'ın işine de mi karışıyor bu herifler? Tövbe tövbe. Köylünün işi yarım bırakılır mı? Rüzgâr ne zaman çıkarsa o zaman savrulur harman.

- Öyle emme mültezim bağırıp duruyordu, "gece savurtmam, ben biliyorum sizin niyetinizi. Gündüz savurun, bitirin!"

- Ben savururum arkadaş. Hiç dinlemem. Gelsin engel olsun da görelim. Dürzüye bak! Ulen gâvur yapmaz bunların yaptığını. Ne bu be? Esir miyiz biz?

- Esirden de kötü, dedi Haceli.

Düşündü, sonra birden aklına gelmiş gibi sordu.

- Haa İbrahim beyin suyunu niye kestin sen?

- Niye kesmiyecek mişim? Onun değil ki su. Anamla Halime teyze sabahtan beri beklemişler, iki evlek yeri sulamak için. Avarlar kurumuş hep. O koca kaşlı herif de lök gibi oturmuş ağacın altına, çayır sularmış. Ulen hiç insanlık yok bunlarda.

- İyi emme arkideş, herif ağa takımı. Yanında tabancası vardır, her bir şeyi vardır. Ne demek suyu kesmek?

- Kestim, gık bile diyemedi. Çünkü haksız. İyi ettim, aldırma.

- Ulen valla ateşin üstüne yalınayak gidiyorsun Mamıt.

- Giderim arkadaş. Haklı olunca giderim. Hiç bakmam. Boynu eğri olmıyacaksın bu dünyada. Eğildin mi sırtına binerler.

Haceli kalkıp yanına geldi, gölge bir yere oturdu.

- İyi de, dedi. Bu İbrahim bey öbürlerine benzemez. Günü gelince adama yardım eder. Ağadır emme iyi ağadır. Babanın da ehbâbıydı bilirsin.

- Bilirim, boşver... İyidir diye her bir işine boyun eğecek değiliz. Ağaysa ağalığını bilsin. Almasın fakırın suyunu.

Haceli uzanıp bir salkım üzüm kopardı. Yüzünü buruşturarak yedi.

- Yarın başımız sıkışsa ona gideriz, dedi. İbrahim beyi kırmıyacaktın.

- Kırılmasın. Biz kırılmıyoruz da o niye kırılıyor? Onun çayırı bizim avarlarımızdan daha mı önemli?

Molla Mahmut kızmaya başlamıştı.

- Sen de hep böyle geriye çekersin adamı, dedi. Bir iş ya iyidir, ya kötüdür. Ya haklıdır, ya haksızdır. Ben haksız mıyım?

- Haklısın arkideş, kızma.

- Ee, ne diyorsun öyleyse?

- Yani ki işin ucunda İbrahim bey olunca... O seni hep kollar. Öbür ağalarla arası yok. Ziver hocayı da sevmez. Onun için senden yanadır.

- Biliyorum ama bu işte haksız. Çayır sulayacağım diye benim avarlarımı kurutmasın. Halime teyzenin suyunu almasın. Yazık değil mi, dul bir kadın o. Gücü ona mı yetiyor?

- Bilememiştir canım. Haberi yoktur.

- Yoksa haber verdik işte. İyi oldu, boşver...

Elini salladı.

- Sen onu bırak da, ne olup bitiyor, hiç bilmiyoruz. Harmana tarlaya daldık gitti. Benim kafam fena bozuluyor. Hiçbir haber alamıyoruz ağzına tükürdüğüm. Düşman ne yapıyor, bizimkiler ne ediyor, sonumuz ne olacak? Kuzu gibi teslim mi olacağız? İçim alıp veriyor boyuna.

- Benim de öyle. Kötü kötü rüyalar görüyorum boyuna. Dün gece...

- Hayır olsun.

- Hayırın karşı gelsin. Rüyamda bir baktım, bizim evin önünde bir sürü düşman askeri. Başları miğferli, elleri silâhlı. Sarı sarı, kırmızı kırmızı adamlar. Sıçrayıp uyandım. Bir terlemişim, bir sıkılmışım. Kalkıp oturdum yatağa. Bir daha gözüme uyku girmedi.

- Ya! Allah saklasın. O günleri göstermesin. Ama böyle eli kolu bağlayıp oturmakla olmaz ki... Bir şeyler yapmak gerek. Derlenip toplanmak, kendimizi savunmak için hazırlanmak...

- Ne yapılır bilmemki. Çok kötü zamanımıza dek geldi.

- Kötü mötü... Böyle oturup beklenmez Haceli. Bu bizim başımızdakiler ölmüş adamlar. İçleri geçmiş. Aha köydekilere bak, fiyat biç. Onların benzeri bunlar da. Daha küçükleri, daha pisleri. Bunların sözüne uyup yola çıkılır mı? İnsan batağa saplanır.

- Öyle. Aynı dediğin gibi. Lâkin ne yaparız, elden ne gelir? Bize bir yol gösteren olacak ki kalkıp yürüyelim.

- Ya, onu bilmiyoruz işte. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Bu beni kahrediyor vallahi. İçim kazan gibi kaynıyor. Ulen bu memleketi biz yolda mı bulduk? Dedelerimiz atalarımız kan dökmüşler, can vermişler, kazanmışlar. Biz şimdi al deyip teslim edeceğiz.

Kılımız bile kımıldamıyacak. Yazık değil mi? Biz insan değil miyiz yahu? Düşmana gel buyur denir mi? İzmir neresi? Aha şurası. Bir günlük yol. Yunan oraya geldi. Gittikçe yerleşiyor. Biz de burada rahat rahat oturuyoruz. Geleceği günü bekliyoruz. Kimi dürzüler de lâf yapıyorlar, "o gelenler bizim düşmanımız değil, dostumuz. Bir gün kendiliğinden gidecekler. Onlara misafir gibi davranalım. Padişah efendimiz öyle istiyor." Bak şu düşüklüğe! Bak şu namussuzluğa? Ulen düşman kendiliğinden gider mi? Olacak iş mi bu? Gidecek de niye geldi? Düşmana misafir gibi davranılır mı? Akıl mı bu? İnsan zıvanadan çıkıyor be!

- Dürzülerin işine öyle geliyor, dedi Haceli.

- He, avanaklar öyle sanıyorlar. Ama aldanıyorlar. Yarın iyice yerleşsin, dümeni eline alsın, önce onların başını ezer düşman. Bırakır mı? Ulen düşman bu, adı üstünde. Adamın kemiğini eritir de yağını çıkarır. Irzını namusunu iki paralık eder. Dinini ayaklar altına alır. Yarın gözümüzün önünde camiye hayvan doldururlar. Ne demek yurda düşmanın girmesi? Bunu anlamıyorlar, kafasız dürzüler.

Haceli dinledikçe bozuluyordu. Gözleri büyümüştü.

- O günü görmektense ölmek iyidir, dedi.

- Elbet iyidir. Müslümansak insansak ölmeli ama düşman çizmesi altında kalmamalı. Bakıyorum da çoğunun umurunda değil. Herif topuyla tüfeğiyle gelmiş, içimize girmiş yerleşmiş, biz de elimizi kolumuzu bağlamış oturuyoruz. Böyle şey görülmemiştir be. Ayıp vallahi. İnsanın onuru kırılıyor. Nasıl adam bu başımızdakiler? Hiç mi onurları yok? Ulen şu yerde sürünen tarla faresi bile yuvasına giren yılanla boğuşur. Onu dışarı atmaya çalışır. "Geldi ne yapalım, birlikte otururuz" demez.

Haceli başını sallıyordu.

- Doğru diyon arkideş, çok doğru. Lâkin ne yapacağız? Bize düşen ne? Onu bilmiyoruz. Yukardan çağırsalar, "toplanın, silâh başı edin, düşmana karşı çıkacağız" deseler, başım üstüne. Bırakır giderim yarım harmanla, kırık kağnıyı. Valla giderim. Ne yapalım, alnımıza bu da yazılmış derim. Emme şimdi ben kendi kendime ne yapabilirim? Aklım ermez, gözüm görmez. Biz köylü milletiyiz, ne yapacağımızı bilemeyiz. Bize bir akıl öğreten, yol gösteren olacak. Değilse, tüvbe hiçbir işin hakkından gelemeyiz biz.

- Öyle bir geliriz ki, dedi Molla Mahmut. Başını salladı. İnançlıydı.

- Ne yaparız, söyle?

- Alır silâhı elimize dağa çıkarız be! Haber yollarız "biz düşmana teslim olmuyoruz. Savaşacağız. Yurdunu seven, dinini, ırzını, namusunu korumak isteyen bize katılsın." Bak ne olur ortalık?

- Ne olur?

- Karışır be. Millet birbirine girer. Hem de bizi tutan çok insan çıkar, gör de bak. İzmir tarafında, Aydın tarafında efeler hep ayaklanmışlar. Buralarda da biz çekeriz başı. Milleti ayağa kaldırırız. Böyle uyuz eşşek gibi yatmanın gereği yok. İnsan vicdanına karşı rahat olmalı. Hele işin ucunda vatan olunca, ırz namus olunca yerinde duramamalı insan. Allah seni inandırsın, hasta gibiyim kaç zamandır. Gece gündüz rahatı huzuru yitirdim.

- Ben de öyleyim arkideş. Lâkin ne yapmalı, onu bilemiyorum. Hele şu harmanı kaldıralım, içeri atalım da... Bir de sağı solu dinliyelim. Ne oluyor ne bitiyor, öğrenelim. Ona göre bir yol bulalım kendimize.

- Tabi... Harmanı bırakıp gidelim demiyorum ben. Harmanı kaldıralım. Birkaç arkadaş da bulalım yanımıza. Belki şu yakın köylerden de çıkar bize katılan.

- Çıkar canım, çok... Kimse memnun değil zati. İşlerin kötüye gittiğini herkes görüyor.

- Görmeyen dürzüler de var. Ortalık sanki güllük gülüstanlıkmış gibi zil çalıp oynayacaklar neredeyse. Geçen gün sen yoktun caminin önünde Kökez'li Hacı Nuri gelmiş. Gene konuşup döküyordu. İşler iyi gidiyormuş. Duymazdan geldim ama kendimi de zor tuttum. "Ulen koca deyyus, diyecektim. Hangi işler iyiye gidiyor? Düşman içimize girmiş, daha ne sayıklıyorsun sen?" Bizim andavallılar da açmışlar ağızlarını, öyle dinlerler. "İnşallah Hacı efendi, maşallah Hacı efendi..." Tüh be! Ne beyinsiz adamlar var şu dünyada?

Haceli güldü.

- Kimlerdi?

- Kimler olacak? Saman kafalılar takımı. Kadir ağa, Ziver efendi, Kır Ali, Sağır Hasan... Otururlar caminin gölgesine, ya beni çekiştirirler, ya padişaha dua ederler.

- Ya da karılar nasıl taretlenmeli, onu konuşurlar.

- He... Başka işleri yok dürzülerin. Köyün büyükleri bunlar sözüm ona. Demezler ki "ulen bu milletin çektiği nedir? Memleket nereye gidiyor? İlerisi ne olacak?" Hiç düşünmezler bunları. Varsa yoksa padişah efendimiz. Padişah efendimiz getirdi bizi bu hale be! Hiç gördüğü bildiği var mı biz ne haldeyiz burada? Oturmuş mermer saraylara dürzü, yakmış çubuğunu, keyfine bakar. Yolla-

mış itini köpeğini üstümüze, bizden zorla alacak ki daha çok yesin. Bizden aldığı yetmemiş, bir de dünya kadar borca girmiş.

Haceli korkuyla sağa sola bakındı.

- Aman Molla kardaş yavaş ol, dedi. Bir duyan olur.

- Olsun be! Yeter gayri. İnsanın burasına geliyor. Çakırcalı gibi alıp silâhı dağa çıkacaksın. "Senin idarene de, devletine de..." diyeceksin. Ne bu be!

- Aman ha kardaş, o zor iş.

- Bir de düşmanları doldurdu içimize. Bize de "gidin köyünüze" dedi. Ee ne olacak şimdi? Ne yapacağız burada?

Haceli ellerini açıp kapadı.

- Doğru, dedi. Doğru emme... Elden ne gelir?

- Elden çok şey gelir Haceli. Biz daha ölmedik. Alın sizin olsun deyip vatanı teslim edemeyiz. Kanımıza yakışmaz bu. Ne derdi bizim Asım yüzbaşı? "Biz bu vatanı sokakta bulmadık. Kanımızın son damlasına kadar..."

- Mahmuut, huu! diye bir ses geldi.

Doğrulup kulak kabarttılar, anasıydı. Murat'ı sırtına almış, iki yana bakınıyor, kendisini arıyordu.

- Nerdesin oğul?

- Ne var ana? Buradayız.

- Hadi gelin gayri. Akşam oldu, gidelim.

- Peki, geliyoruz.

Kalktılar. Üstlerinin başlarının tozlarını çırpıp temizlediler.

- Neyse, dedi Mahmut. Bu işleri iyice düşün Haceli. Daha konuşuruz ya...

- Olur arkideş, konuşalım. Dediklerin hep aklıma yatıyor.

- Mahmut! Biraz üzüm yol mendiline oğlum. Akşam çocuklar yesin.

- Olur ana. Siz çıkın çayıra doğru.

Bağların arasına daldı. Birkaç salkım üzüm yolup mendiline çıkıladı.

- Hadi gidelim bakalım. Bu günü de devirdik iyi kötü.

Köy yolunu tuttular. Mahmut ata binmedi. Yedeğine aldı. Haceli'yle konuşa konuşa yürüdüler. Gün batıyordu. Bağların koyu yeşilliği geride kaldı.

5

"Vay köpoğlusu vay... Hiç beklemezdim ondan bunu. Cık cık cık... Zaman kötüleşti ağzına tükürdüğüm. Çağırıp iki tokat atsaydım keşke. Fena koydu bana. Nasıl olur, ben oradayken suyu kessin? Bir de karşımda zınarsın. Ulen dürzü, ben kimim, nasıl yaparsın bunu?"

Başını salladı iki tarafa. Gülmeye çalıştı, gülemedi. At altında tırıs gidiyordu. Gümüş kakmalı çerkez eğerinin şişkin yastıkları

yaylanıyordu. Doru kısrak başını hafif yana eğmişti. Üstünde İbrahim bey, iri yarı, yakışıklı görünüyordu. Kalın kaşları çatıktı.

"Keşke gitmeseydim bugün bağlara," dedi. "Nerden çıkardık bunu? Adamları yollayıp sulatsaydım. Tüh... Dürzüyü karşımıza aldık da laf söylettik. İyi olmadı. Ne bileyim böyle karşılayacağını? Vay it vay! Demek doğruymuş Zeynel hocanın dedikleri. Bir iki yıl okumakla kendini bir şey oldum sanıyor. Şımarıyor. Duyan şimdi ne der kim bilir? Üçe beş katar anlatırlar. Bizim köylünün ağzına düşmeye gör. Pireyi deve yaparlar. Hele bizimkiler ne diyecekler bakalım. Niye terbiyesini vermedin, niye pataklamadın bir iyice? Yakışır mı sana? Sülâlemizi küçük düşürdün. Gidip kemiğini kıralım."

Atın başını ovaya doğru çevirdi. Ayaklarını birden vurup dörtnala kaldırdı. Bir daha, bir daha topuk vurdu. Kısrak kulaklarını kısıp gittikçe hızlandı. Yelesi savruluyor, güçlü ayakları yeri dövüyordu. Rüzgâr esiyordu iki yandan.

Beş dakkaya varmadı, ta Ilgın çukuruna indi. Çayın kıyısında geniş bir kumsal vardı. Karşı yakada Kökez köyü görünüyordu. Hacı Nuri'nin köyü. Ortadaki iki katlı, çok pencereli hanay ev Hacı Nuri'nin eviydi. Öbür evlere hiç benzemiyordu. Geniş bir avlunun içinde, kale gibiydi uzaktan. Kalenin çevresinne ahırlar, samanlıklar vardı. Damlarında büyük ot yığınları görünüyordu.

Atı yavaşlatıp baktı. Dişlerini sıktı. Dünyada en çok kızdığı adamdı. "Aç gözlü dürzü!" diye söylendi, "Dünyanın malını mülkünü edindi, hâlâ doymadı. Kendi köyünü yalayıp yuttu. Şimdi de bizim köyü kemiriyor. Boyuna toprak alıyor. Koca ovaya sahiplendi. Tee göz alabildiğine, her yer onun."

Karşı tepelere baktı. Eteklerde arkalı bir davar sürüsü görünüyordu. "Bu da onun. Saymakla bitmez. Gözünü mal doyurasıca!

Tükürdü. O tarafa bakarken hep böyle tükürürdü.

Atı kuzeye çevirdi. Tacım dede tekkesi tepenin başındaydı. Birkaç büyük ağaç vardı orada. Çitlembik ağaçları, meşeler. İri taşların arasında eski bir yapıydı Tacım dede. Kökez'linin yolu tepenin eteğinden geçerdi. Çayın üstünde eski bir ağaç köprü vardı.

İbrahim bey tepenin eteğinden geri döndü. Köye doğru sürdü. İçindeki sıkıntı dağılmıyordu. Bugün uğursuz bir gündü. "Kafayı tütsülemekten başka çare yok," diye düşündü. "Bir piliç kızarttırayım, bir şişe açıp, rahatlıyayım" diye düşündü.

- Deeh hadi!

Kulaklarını kısıp atıldı hayvan. Köyü arkasından dolaşıp Molla Mahmud'un evinin yanından girdi. Yan yan eve baktı, kimse görünmüyordu. Ayşa kadın daha dönmemişti demek. Görseydi bir iki şey söyliyecekti. "Yok olmaz," dedi sonra. "Şikâyete gelmiş gibi olur. Molla Mahmut kim ki, onu anasına şikâyet edeyim? Kimseyi görmeden geç şuradan."

Sürdü. Köşeyi dönüp evine yöneldi. Avlu kapısını kısrak burnuyla itip açtı. Alışkındı, hep böyle açardı. Köpekler kulakları dikip baktılar. Ağayı görünce kuyruk sallamaya başladılar.

- Kimse yok mu ulen?

Ambardan yanaşma Hamdi, üst kattan küçük karısı koştular.

- Buradayım ağa, buyur!

Hamdi yetişti. Üzengiyi tuttu.

- Gezdir biraz, teri soğusun.

- Peki.

Kısrağın sağrısına bir şaplak vurdu.

- Hemen terlemiş meret.

- Biraz sürmüşsün beyim, belli.

- Yok canım, azıcık gezdim şöyle.

Küçük karısı Asene merdivenin başında karşıladı. Eli göbeğinde saygılı duruyordu.

- Ne haber?

- Sağlığın bey, dedi usulca.

- Nerde çocuklar? Bir piliç tutsunlar da kesiversinler. Kızartın çabuk.

Yüzüne baktı, yüzü bozuktu. Başını eğdi. Kimbilir ne olmuştu gene. Soramadı. Büyük karısı sorabilirdi ancak.

Merdivene oturup bacağını uzattı.

- Çek.

Asene kadın çizmeleri çekti. Çoraplarını çıkardı. Önüne leğen ibrik getirdi. Su döküverdi. Önce ayaklarını, sonra elini yüzünü yıkadı. Kadının uzattığı ak peşkirle kurulandı.

Büyük karısı da merdivenin ortasına gelmiş, bakıyordu.

- Ne var ne yok hanım? dedi yanından geçerken.

- İyilik sağlık.

- Arayan soran?

İriyarı, şişmanca bir kadındı. Yüzü erkek gibi sertti.

- Yok, dedi.

- Balkona yastık çıkarıversinler.

Hanay evin geniş holünde gezinip bekledi. Hizmetçiler koşuştular. Tahta balkona kilim serdiler. Minder yastık çıkardılar.

Güneş iyice eğilmişti. Balkon gölgeydi. İbrahim bey köye karşı oturdu. Büyük karısı kapıda dikiliyordu.

- Aşağı in de çabuk olsunlar. Bir de soğuk su getirt.

- Gene ne oldu, bir şey mi var?

- Yok bir şey. Canım sıkılıyor.

- Niye?

- Bilmem. Sıkılıyorum işte. Memleketin hali... Her gün daha kötüye gidiyor, bilmiyor musun?

Kadın bir şey söylemedi. Kemikli yüzü dümdüzdü. Usulca gitti aşağı.

İbrahim bey yakasını bağrını açtı. İşliğinin kollarını sıvadı geriye. Bir bacağını ileriye uzatıp parmaklığın arasından dışarı çıkardı.

- Oh Allah... dedi. Başını kaşıdı usul usul. Köyün yoksul evlerine baktı. Toprak damlı, tek katlı, kerpiç evlerdi. Çoğunun damı görünüyordu bu yukardan. Bir durgundu her yer. Hiçbir kımıltı farkedilmiyordu.

Yaşlı kadın usulca geldi, açık kapının eşiğine oturdu.

- Nasıl bağlar, dedi. Çayırı sulayabildiler mi?

İbrahim bey yüzünü buruşturdu.

- Suladılar, dedi. Hepsinin Allah belâsını versin. Hiçbir şeyin tadı yok.

- Niye, Bir şey mi oldu?

"Oldu ya. Molla Mahmut suyu kesti. Çayırın yarısını sulayamadık. Bırakıp geldim. Adamların yanında iki paralık oldum. Böyle bir şey hiç başıma gelmemişti. Hey Allah, sen bilirsin."

Bunları söyleyemedi. Düşündü kaldı. Konuyu değiştirmek istedi.

- Ne oluyor ne bitiyor, bilmiyoruz. Hiçbir haber alamıyoruz. Bilmemek insanı mahvediyor. Böyle zamanda köyde oturmak zor. Toplanıp kasabaya mı gidelim, ne yapalım?

- Ne edeceğiz kasabada?

- Ne bileyim, onu da bilmiyorum. Hiç böyle olmamıştım ben. Hasta gibiyim. Kafam işlemiyor.

- Aman deyim, kendini bu kadar üzülme. Herkes ne olursa biz de öyle oluruz. Başa gelen çekilir, ne yapalım?

İbrahim bey ensesini kaşıdı.

- İyi amma böyle gözü kapalı gidilir mi? Yarın ne olacağı belli değil.

- Ne yapalım, elden ne gelir?

- Üff... Çatlayacağım dinine yandığım. Çocuklar nerede?

- Bilmem. Hasan gene "babam bana tabanca alsın" diye mızıklanıp durur.

- Ne yapacakmış tabancayı?

- Bilmem. Atış yapmayı öğrenecekmiş.

- Benimkiyle öğrensin.

- Bir de kendinin olmalıymış ayrıca. Küçük de istiyor.

- İyi. Başka isteyen yok mu? Başıma iş çıkaracak kopiller.

- Ben de öyle dedim. "Birbirinizi vurursunuz, çoluk çocuğun eline tabanca verilmez," dedim.

- Git aşağıdan bir şişe çıkar. Söyle, ellerini çabuk tutsunlar. Asene bir salata yapsın.

Kadın dizlerine dayanarak kalktı.

- Onun yapacağı salata kalsın, dedi. Ben kendim yaparım.

Kumasını çekiştirdi.

- İyi ya, sen yap. Bir de soğuk su yolla. Çabuk olun. İyi bir içmek istiyordu bugün.

Kafası bozuktu. Hiç olmayan bir iş gelmişti başına. Köpoğlusu Molla Mahmut, hem suyu kesmiş, hem de diklenmişti karşısında. Neydi o durum, bir karşılık bile verememişti doğru dürüst. Hay Allah!

Tabakayı çıkardı, sigara sarmaya başladı. Uzun tüylü kaşlarının altında yüzü düşünceliydi.

- Hadin kuz! diye bağırdı. Ne halt edersiniz aşağıda?

Koşuşan ayak sesleri duydu. Başını gerideki yastığa dayayıp dumanları gökyüzüne üfledi. Akşam oluyordu. Soluk bir koyuluk köyün üstüne inmişti. Ta ilerde Kökez köyünün üstünde, yamalık

gibi birkaç bulut görünüyordu. Kırdan dönen sığır sürüsünün toz bulutu köye doğru yaklaşıyordu. Sağ tarafta harmanlar vardı. Tınaz savuranlar ta buradan farkediliyordu.

Önüne yer sofrasını kurdular. Şişeyi açtı. Soğuk kaynak suyunu bardağa doldurdu.

- Kavun yok mu evde? dedi. Ulen bir öğretemedim size. Bu meret açılınca yanma kavun kesilecek, peynır getırılecek. Çabuk!

Kadınlar, hizmetçiler aşağı koşuştular.

İbrahim bey rakıyı yudumladı. Pilicin bir bacağını koparıp ağzına götürdü. İştahla çiğneyip yuttu.

- Ohh... dedi, "boyun devrile Molla Mahmut. Anan öle! Ettin bana edeceğini hınzır. İçim zehirle doldu. Binbir derdin içinde bır bu eksikti. Ulen gelse bana, kulağıma usulca söylese, "pekı kes" derim. Çeker gelirim köye. Böyle damdan düşer gibi Ibrahim beyin suyu kesilir mi? Niye kestin deyince "su sizin değil, fakır fukaranın hakkı" denir mi? Vay dürzü vay! Vay alçak vay! Çok koydu bu iş bana."

İkinci üçüncü kadehi içti. Piliç kızartmasından ısırdı. Kavun yedi, peynir aldı. Yüzü parlamaya başladı. Alnında ter damlaları birikti. Gözlerine bir gülümseme oturdu. Daha bır hoşgörüyle bakıyordu şimdi olaya. Molla Mahmut çocuğu yerinde, kardeşi yerinde bir delikanlıydı. Biraz dikkafalıydı, olurdu böyle şeyler. Hatta hoşuna gitmeye başladı. Cesur çocuktu, yiğit delikanlıydı. "Aferin ulen," dedi. Sende iş var. Bu güne kadar nıye dıkkat etmemişim, niye koltuğumun altına almamışım? Şimdi yanımda olsa, güzel sözler söyleyip okşasam keratayı. Bir muhabbet geldi içim-

den. Hem konuşacak memleketin durumunu. Ne de olsa okumuş adam, kafası çalışır."

- Hamdii! diye seslendi aşağı.

- Buyur beyim.

Balkonun altına doğru koştu. Başını kaldırıp baktı.

- Molla Mahmud'u buraya çağır! Evde yoksa harmandadır. "Bey seninle gizli bir şey konuşacakmış," de. Önemliymiş de.

- Peki.

Koşarak gitti.

"Gelecek mi bakalım? Cesursa gelir, korkmaz. Ama gelmezse... Demek korkak, güvenilmez. Dur bakalım nasıl çıkacak? Bu bir deneme olsun."

Bir kadeh daha içti. Ağzını sildi peşkirle.

- Gelin buraya! dedi. Kaldırın şunları.

Rakı içtiğini Mahmud'a göstermek istemiyordu.

Biraz sonra Mahmut göründü. Ama yüzü bozuktu. Balkona yukarı ters ters baktı.

İbrahim bey kasıldı. Sigara yakıp geriye yaslandı. İçinden gülüyor, Mahmut'la alay ediyordu. Biraz sonra ayak sesleri duyuldu.

- Selâmünaleyküm, diyerek kapıya dikildi. Sesi titriyordu.

- Aleykümselâm. Gel bakalım Mahmut, biraz konuşalım seninle. Otur.

- Oturmıyacağım, işim var. Söyle ne diyeceksen.

"Bak şuna. Kavga etmeye hazır."

- Otur yavu, bu zamanda ne işin var?

Mahmut alttan aldığını farketti. Biraz rahatladı.

- Harman savuracağım ağa, tınaz ortada.

- Gene savurursun canım, otur. Biraz konuşalım, ne var ne yok?

Mahmut sağa sola bakındı. Bir kalleşlik yapabilir mi diye düşündü. Öyle bir şey sezilmiyordu.

İbrahim bey,

- Kız! diye bağırdı aşağı. Bize kahve yapın. Otur Mahmut. Bu günkü işi konuşmayacağım seninle. Onu yanlış yaptın. Önce bana gelip söyleyecektin. Ben de "kes" diyecektim. kesecektin. Neyse... Birden celâllendin her halde. Olur böyle şeyler, önemli değil. Ben seni severim. Oğlum yerindesin. Mektep medrese gördün, iyiyi kötüyü, doğruyu yanlışı ayırabilirsin. Gerçi bu işte ayıramadın emme neyse...

Güldü. Çok rahat konuşuyordu. Mahmut bir şeyler söyleyecek oldu, İbrahim bey sözünü kesti:

- Neyse, bırak o konuyu, kapat. Hiç önemli değil. Olmamış gibi yapalım. İkimiz de unutalım. Benim sana asıl söyliyeceğim mesele başka. Ne oluyor, nereye gidiyoruz? Durumu nasıl görüyorsun? Ben bu günlerde çok kötüyüm. Gözüme uyku girmiyor. Hiç böyle olmamıştım.

Mahmut duvarın dibine oturdu.

- Şöyle gel, rahat otur.

- İyiyim ağa, rahatım. Tamam...

İbrahim bey üstelemedi.

- Bir haber de alamıyoruz. Ne oluyor ne bitiyor, bellı değil. İstanbul, İzmir düşman işgali altında. Padişah ne yapacak, memleketi teslim mi edecek? O zaman bu millet ne olacak?

Daha söyleyecekti, Mahmut sözünü kesti.

- Ben de hep bunları düşünüyorum ağa. Vallahi ne rahatım kaldı, ne huzurum. Hasta gibiyim. Asabım bozuk. Onun için ne yaptığımı bilmiyorum.

- Öyle he, belli. Ben de öyle gördüm.

- Düşün düşün, sonu yok. İşler çok kötüye gidiyor. Eli kolu bağlı bir durumdayız. İstanbul'a İzmir'e giren düşman orada durmaz. Yarın buraya da gelir. Bütün memlekete yayılır.

- Öyle. Benim de korkum o. Peki ne yapacağız? Başımızdakiler bilir deyip oturacak mıyız?

Yüzüne baktı. İçten miydi acaba? Yoksa ağzını mı arıyordu?

İbrahim bey konuşmasını sürdürdü.

- Bakıyorum, hiç aldıran yok. Nereye gidiyoruz diye soran yok. Millet koyun gibi eğmiş başını, uçuruma doğru gidiyor.

- Gidiyor evet. Ben de öyle görüyorum.

- Duydun mu Aydın'da, Söke'de "gayret dayıya düştü" deyip silâhını alan dağa çıkıyormuş. "Düşmana teslim olmayız, biz daha ölmedik," diyorlarmış.

- Duydum evet. Nazilli'de değil de Aydın'da İzmir'de çok adam ayaklanmış.

- Ya, gördün mü bak? Biz burada uyuyoruz. Ölmüş gibi oturuyoruz.

Molla Mahmut söyletmek için önünü açtı.

- Ne yapalım peki?

- Bilmiyorum. Üstümüze düşeni yapalım. Başka çare yoksa biz de dağa çıkalım.

- Ne yapacağız dağda?

- Ne yapmak gerekirse onu yapalım. Halkı ayaklandıralım. Padişah sahip çıkmayacaksa biz sahip çıkalım vatana. Her yerde yiğit var da bizim burada yok mu? Bizde de bulunur az buçuk.

Mahmut sevindi, fakat belli etmedi. İçinde bir kuşku vardı. Önüne düşüp ağzını mı arıyordu acaba? Bu güne kadar böyle şeyler söylediğini duymamıştı. Gerçi öbür ağalara benzemezdi. Onlarla arası iyi değildi. Ama bu şekilde kendi görüşüne uygun şeyler söyleyebileceğini de düşünemezdi.

Uzatılan kahveyi usulca içti.

- Bana kalırsa ağa, dedi. Ne olup bitiyor, iyi bir öğrenmeliyiz. Köy yerinde, iş zamanı bir şey duyamıyoruz. Hele bir anlıyalım bakalım, ne oluyor? Ona göre biz de üstümüze düşeni yaparız. Elden geri kalmayız.

- Kalmıyalım Mahmut, yapalım. Ne zamandır seninle bu işi konuşayım diyordum. Başka aklı eren adam yok şu köyde. Hepsi kara cahil. Ne imamında iş var, ne hacısında, ne ağasında. Akılları bir şeye ermiyor. Yatıp kalkıp namaz kılmayı biliyorlar. Hepsi o. Geçen gün dedim Ziver hocaya, "köy işlerine fazla karışıyorsun," dedim. "Şunu bunu çekiştirip duruyorsun, yapma," dedim. "Dın

adamına yakışmaz," dedim. Yaşına başına bakmıyor, seninle uğraşıyor dürzü. Üç beş kişi caminin gölgesine otururlar, durmadan dedikodu ederler. Başka işleri yok.

Molla Mahmut önem vermiyormuş gibi davrandı.

- Valla ne diyeyim ağa. O da öyle bir adam işte. Yaşlı ama cahil. Cuma vaazlarını dinliyorsun işte, yalan yanlış şeyleri söyleyip duruyor. Kitapta yazılı diyor, yok kitapta öyle şey. Ak sakalıyla yalan satıyor. Günah münah dinlediği yok.

- Biliyorum yeğen biliyorum. Hocadan başka her şey. Dediklerine göre karıya kıza da dolanıyormuş. Öyle duyuyorum. Emme bir raslarsam sakalından tutup yere çalacağım dürzüyü. Hiç dinlemeyeceğim. Ne demek, yakışır mı bir din adamına böyle şeyler?

- Hangi din adamı ağa? Ne idüğü belirsizin biri. Nasıl olduysa imam olmuş, yerleşmiş buraya. Bizimkiler de yutmuşlar. İmamım diye geçinip gider.

- Öyle. Kadir ağanın koltuğundan çıkmaz deyyus. Bir de Hacı Nuri gelirse tamam. Caminin gölgesinde akşama kadar fiskos fiskos, dedikodu yaparlar. Beni çekiştirirler, seni çekiştirirler, başka işleri yok. Bazen raslarım da, ben varınca hemen sözü değiştirirler. Havadan sudan konuşmaya başlarlar. Öyle kızarım ki, "ulen dürzüler, diye bağırasım gelir. Ne değiştirirsiniz lafı? Çocuk mu kandırırsınız? Biliyorum ne herzeler kustuğunuzu!" Kendimi güç tutarım. O Hacı Nuri olacak yılan boşuna gelmez buralara. Her gelişte bir hınzırlık yapar. Geçen gün de Hıdır emminin tarlasını alacak olmuş. Çaylıkta beş-on dönüm bir tarlası var ona göz dikmiş. Ne gözü doymaz herif! Bu zamanda hâlâ tarla alır, mal alır. Ulen millet can derdine düşmüş, tarla almanın sırası mı? Aptal herif, nereye gidiyoruz, yarın ne olacak, farkında değil. Yahudi kılıklı dürzü.

Kasabada tüccar Agop efendi var, ona benzetirim bu dürzüyü. Aklı fikri malda mülkte. Tıpkı o. Aldığı tarlanın değerini verse bari, nerde? Yirmi liralık tarlaya on lira verir. Sıkışan fakır fukarayı çarpar. Savaş çıktı çıkalı habire mal alır. Nerden bulur bu kadar parayı bilmem ki? Koca ovaya sahiplendi dürzü.

- Hayırını görmez inşallah, dedi Mahmut.

- Elbet görmez. Haram malın hayırı mı olur? "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste," demişler. Her aldığını ağlatarak alıyor. Öyle mal uzak olsun.

- Ulen Mahmut, diye doğruldu. Sen de tuttun bu gün bana "fakır fukaranın hakkını çiğneme" dedin. O söz bana söylenir mi a yeğenim? Benim kadar fakır fukaranın hakkını gözeten biri var mı şu köyde?

Mahmut başını eğdi.

- Şey ağa, dedi. Anamla Halime teyzeyi sabah beri bekler görünce... Sebzeler de kurumuştu. Oldu işte bir kere. Kusura bakma.

Omuzuna vurup bir daha güldü.

- Emme sen haklıydın. Yerden göğe kadar haklıydın. Hoşuma gitti yaptığın. Vallahi hoşuma gitti. Başkası olsa kızardım ama sen olunca kendi oğlummuş gibi gördüm. İçim ısınıverdi. Ben seni severim Mahmut. Rahmetli babanı da severdim. İyi adamımdı. Birbirimize çok iyiliğimiz dokundu. Başı sıkışınca bana gelirdi. Sen de bilirsin bunları. Neyse... Demem o değil. Benim derdim başka. Şu memleketin hali... Gecem gündüzüm birbirine karıştı. Ne yapmalı, nereye gitmeli bilemiyorum.

Birden sordu.

- Tabancan var mı senin?

- Yok.

- Olmalı. Sana bir tabanca alalım. Bu zamanda silahlanmak gerek.

- Babamdan kalma bir mavzer var.

- O da olsun. Onun yeri ayrı. Ama tabanca şart.

- Kaça alınır? Şimdi param da yok.

- Kolay. Ben sana bir tabanca alayım. Sonra ödeşiriz. Fırtınada kurtlar bir araya toplaşırlar Mahmut. Böyle zamanda biz de toplanalım. Yan yana gelelim, el ele verelim. İlerde bir tehlike varsa, hepimiz için var. Onun için vatanını, namusunu seven insanlar hep toplanalım, birlik olalım. Bilmem sen ne dersin?

- Doğru derim ağa. Toplanalım. Bir elin nesi var, iki elin sesi var, derler. Birlikten kuvvet doğar. Toplanırsak güçleniriz.

- Hah şöyle, bravo! Sen şimdi düşün, gençlerden akranlardan kim bizimle birlik olur? Bize kim yakın, hesabını yap. Ama hemen söyleyip yayma. Ağzı gevşekleri aramıza almıyalım. Güvenilir kişiler olmalı.

- Doğru.

- İşi oluruna bırakmıyalım Mahmut. Kötü günler yaşıyoruz yavrum. İlerisi daha da kötü olacak belki. Ona göre hazırlanalım.

- Olur ağa. Ben de öyle diyorum.

- Öyle ise toplanalım. Oturup konuşalım, karar verelim.

- Peki. Ben varım. Aynı şeyleri düşünüyorum. Yalnız ne oluyor ne bitiyor, iyi bir öğrensek.

- Öğreneceğiz. Ben yakında kasabaya gideceğim. Tahsin beyi görürüm, öbür arkadaşları görürüm. Haberleri hep öğrenir gelirim. Biz de burada ne gerekirse yaparız.

Mahmut kalkmaya davrandı.

- Olur. Sen git gel. Biz de o zamana kadar harmanı kaldırır içeri atarız. Fazla bir işimiz kalmaz.

Sırtına vurdu.

- Yalnız şimdilik başkasına pek açılma. Bu işler gizlilik ister Mahmut. Hani askerlik sırrı gibi.

- Tabii ağa, biliyorum. Merak etme.

- Kasabadan bulabilirsem sana bir tabanca alayım. Çokça mermi alayım. Yavaş yavaş hazırlığımızı yapalım.

- Olur. Sağol...

Gitmeye harzırlanırken geri döndü.

- Gündüzki iş için tekrar özür dilerim, dedi. Olmasa iyiydı. Ben de üzüldüm.

- Bırak yavrum, unut gayri. Olur öyle şeyler. Baba ile oğul arasında geçen bir olay gibi. Boşver...

- Peki. Allahaısmarladık...

- Güle güle.

Mahmut merdivenleri indi. Hava kararmıştı. İbrahim bey yukardan seslendi.

- Hamdii! Mahmud'u geçiriver. Köpekler salmasın.

- Peki beyim.

Avlu kapısından çıktı. Hafifleyivermişti. Nerdeyse çocuk gibi sıçrayıp oynayacaktı.

- Yaşa İbrahim bey! diye söylendi. Kocakaş İbrahim bey, iyi adammışsın sen, yaşa!

- Hıı... diye nefesini boşalttı İbrahim bey. Geriye yaslandı. Rahatlamıştı şimdi. "İyi çocuk aslında, diye düşündü. Akıllı kerata. Hem de mert. İlerde güvenilir bir adam olur. Babası deli doluydu. Bu daha akıllı. Mektep medrese gördü ne de olsa. Köyde buna benzer sekiz-on delikanlı olmalı. Çevremde toplamalıyım bunları. Mal mülk değil, adam lâzım şimdi. Durum vaziyeti kötü..."

Yere bakıyor, derin derin düşünüyordu.

Molla Mahmut bir çırpıda harmana vardı, yabanın sapına yapışıp tınazı savurmaya başladı. İştahlıydı iyice, kendini işe verdi. Sağa sola bakmıyordu. Ne olduğunun farkında değildi. Oysa kendisinden başka harman savuran yoktu. Mültezim yasak etmişti. Ama Mahmut habire savuruyordu.

Bir zaman sonra kulağının dibinde bir ses duydu,

- Heey, kimdir o?

Molla Mahmut doğruldu.

- Benim.

- Adın ne?

- Mahmut.

- Molla Mahmut mu?

- He.

- Bırak da buraya gel!

- Ne olacak?

- Gece tınaz savurmak yasak, bilmiyor musun?

- Yok, bilmiyorum.

- Nasıl bilmiyorsun, akşam tellâl ünnettik ya?

- Ben akşam yoktum, duymadım. Hem ne olurmuş savurunca? Rüzgâr gece çıkarsa savrulur elbet. Köylünün işi bırakılır mı?

- Sen onu mültezime anlat kardaş. Bırak şimdi yabayı!

Molla Mahmut birden kızdı.

- Hayır, dedi. Bırakmam! Ben savururum. Sen de otur bekle. Nerde görülmüş bu? Ben buğday kaçıracak değilim, işimi göreceğim.

Köylülerden sesi duyanlar doğruldular. Kimisi bu tarafa doğru yürüdü, söze karışanlar oldu.

- Doğru söylüyor. Rüzgâr eserken savurmayıp da ne yapacağız?

- Gündüz esmezse hep bekleyecek miyiz?

- Zulum bu yaptığınız!

- Gidelim biz de savuralım komşular, yürüyün! Ne yaparlarsa yapsınlar!

Köylüler yasağa kızmışlardı. İçlerini şimdi boşaltıyorlardı.

- Gidiyoruz. Biz de savuracağız. Bu rüzgâr kaçırılmaz!

Dağıldılar. Bağırıp çağırmalar oldu. "Bırakın-bırakmıyacağız" tartışması sürdü gitti. Ama köylüler gece harman savurdular. Mültezim fazla üsteleyemedi.

Molla Mahmut, gece sabaha karşı işini bitirdi. Yorgun argın, toz toprak içinde, kağnının altına uzanıp uyudu.

Bütün kemikleri ağrıyordu.

6

Ak Osman'ın evinde İmam Ziver efendi, hasta yatağının başucuna oturmuş, sarı gaz lâmbasının ışığında sallana sallana Kur'an okuyordu. Yatağın çevresinde kadınlar ayakta dikiliyorlar. ne edeceklerini bilemiyorlardı. Hasta kadın kendinden geçmişti, kesik kesik ıkılıyordu. Sarak yüzü ölü yüzü gibiydi. Dudakları kuruyup çatlamıştı. İkide bir ağzını açıp kapıyordu. Bir şeyler söylemek istiyor, söyleyemiyordu. Yanındakiler hiçbir şey yapamamanın çaresizliği içindeydiler.

Ziver efendi habire okuyordu.

Kadınlardan birisi hastaya eğildi.

- Neyin var Hasibe? dedi. Bir şey mi istiyon anam?

Hasibe kadın başını salladı. Bir şeyler fısıldadı. Sesi çıkmıyordu. Hiçbir şey anlıyamadılar.

Gözünü kapadı. Usul usul sallanıyordu.

Ziver efendi ters ters baktı.

- Ses etmeyin! dedi. Okurken konuşmayın!

Kadınlar hemen geri çekildiler. Birisi iyice yorulmuştu. Yere çöküp oturdu. Hep sustular. Ziver efendi hep aynı sesiyle okumaya devam etti.

Ak Osman geride sedirin ucuna ilişmiş, yere bakıyor, kara kara düşünüyordu. Yüzü ağlayacak gibi bozuktu. "Ne bitmez çilem varmış yarabbi" diyor, sallanıyordu. "Bir bu eksikti, bu da geldi başımıza. On gündür kıvranıyor garip. Kapı kapı dolandık. Bir çaresi yok. Bir anlayan yok. Ne yapayım ben, nerelere gideyim? Bağırmasına can dayanmaz. Ölecekse ölse de kurtulsa bari. Tövbe yarabbi... Sen yardım et Allah! Ne bu başıma gelenler..."

Elini yüzüne sürdü. Gözlerinin içi kum dolmuş gibi sızlıyordu. İçinde bir endişe vardı, şimdi ortaya çıkacak diye telaşlanıyordu.

Ziver hoca uzun uzun okuduktan sonra kitabı kapattı. Oturuşunu değiştirip dua okumaya başladı. Ellerini açmıştı. Kırçıl sakalı oynayıp, titreyip duruyordu. Sonra, eğilip hastanın yüzüne üfledi.

Hasibe titriyerek baktı, yüzünü öbür tarafa çevirdi. Yeniden inlemeye, bağırmaya başladı. Ne dediği anlaşılmıyordu. Yüzü acıdan değişiyor, uzayıp yamuluyordu.

Hoca okumayı bıraktı. Yan yan baktı kadına, yüzü dümdüzdü.

- Durumu kötü bunun, dedi. Yarın Tacım Dede'ye götürelim. Bir de orada okuyup üfleyelim. Sonra havale edelim Tacım Dede'ye. Belki o iyi eder. Şeytan dolmuş içine baksanıza. Hiç faydası olmuyor. Habire bağırıyor. Allah bilir ya, iyi olacak bu. Emme Tacım Dede'ye götürmek lâzım.

Ayağa kalktı. Onunla birlikte öbürleri de kalktılar. Ak Osman Tacım dede sözünü duyunca sendeledi. Yıkılacak gibi oldu. Olaya

kurban götürmek gerekirdi. Nerden bulacaktı şimdi kurbanı? "Tüh, dedi. Korktuğum başıma geldi. Ne ederim ben şimdi? Ah bu fakırlık... Gözü kör olasıca fakırlık!"

Kapıya kadar zorlukla yürüdü. Hocayı uğurladı. Çaresizlik içinde ellerini açıp kapıyordu.

- Sağolasın hoca efendi. Allah razı olsun. Lâkin bu fakırlık... Kusura kalma. Bir gün altından kalkarız elbet. Yakında şey... Bak ne diyeceğim sana. (Kulağına eğilip fısıldadı.) Hoca efendi, Tacım dedeye kurban kesmek lâzım, öyle ya? Beni biliyon işte, hiç dermanım yok. (Ellerini açıp kapadı.) Halım kötü, vallahi çok kötü...

Ziver hoca kızdı.

- Ee orasını ben bilmem gayri. Onu sen düşüneceksin.

- Etme hoca efendi, gözünü seveyim. Kurbansız olmaz mı bu iş? Vallahi halımı bir bilsen, yiyecek ekmeye muhtacız.

Ziver efendi eliyle yana itti.

- Çekil önümden be yavu, dedi. Sen hem hastam iyi olsun diyorsun, hem Tacım dedeye bir kurbanı çok görüyorsun. Olmaz bu iş.

- Ziver efendi, etme Allah rızası için...

- Ben ne edeyim yavu? Çekil önümden gideceğim, işim var.

Yakasını kurtarıp karanlığa daldı.

"Senin gibi dürzülerin evine gelende zati kabahat," diye söylendi. "Kıpti deyyus! Fakırmış, bana ne senin fakırlığından? Çalış da fakır olma. O hasta sabaha çıkmaz zati. Geçmiş... Şeytanın büyüğü girmiş içine. Duayla muayla çıkacağa benzemez. Allah a

havale et gitsin. Yalnız o değil ya mevlâsına kavuşacak olan? Hepimizin gideceği yer orası. Ha şimdi, ha sonra... Bırak gitsin eksiketek, bir an önce varsın varacağı yere. Bu dünyada ne görecek ki daha beklesin? Tacım dedeye keseceği kurbanı düşünüyor dürzü! Bizi de eli boş yolluyor. Bu kadar okuduk üfledik. Ayıp be!"

Karanlıkta sinirli, kırgın yürüyordu.

- Tövbe estağfurullah yarabbi, sen bilirsin, diye söylendi.

"Adamı deli eder böyleleri. Ne hoca hakkı bilirler, ne evliya hakkı. Kaldır götür hocayı bu gece yarısı evine, okut üflet... Ondan sonra da fakırım, elimde avucumda yok de. İyi valla. Cahiller... Göreneksizler! Adam edemedim bu dürzüleri. Ne söylesem boşuna. Bir kulaklarından giriyor, öbür kulaklarından çıkıyor. Kalp dürzüler!"

Karanlıkta Nafize gelinin evine baktı. Önünden geçiyordu. Oydu öyle ya? Bacası göğe vurmuştu. Ne çabuk gelmişti buraya? Bir uğrayıp sorsa mıydı acaba? Karnı şiş oğlan nasıldı? Biraz iyileşmedi mi? "Olmaz şimdi," dedi. Gören olursa bir şey var sanır. Oysa biz oğlanı iyi etmeye gidiyoruz. Okuyup üflüyoruz, koluna iplik bağlıyoruz. İyi edeceğiz Allah'ın izniyle. O zaman Nazife gelin öder borcunu. Bakalım nasıl öder? Hoca emmi diyen dilleri... Kızımız yaşında emme, gönül dinler mi? Tövbe tövbe... Hoşuma gidiyor taze. Şu oğlan bir iyi oluverseydi. Kocası da yokken, hazır. Özlemiştir fukara. Emme kimselere diyemez. Bir uygun fırsatını bulup yanaşınca... Razı olur canım. Olmayıp da ne edecek! Affet yarabbii... Hata bizden, bağışlamak senden. Sen büyüksün, biz küçüğüz. Şimdi Nazife gelin... O sürmeli gözler..."

İleri geri bakındı. İçi tatlı tatlı kaynıyordu. Ellerini arkaya atıp gerindi.

- Allah, dedi. Günah yazma Allah. Bizler kuluz, kusurluyuz. Affetmek senin şanından.

Kapıya doğru yürüdü. Durup çevreyi dinledi. Düşündü. Kapıya vursa mıydı acaba? Nazife gelin ne derdi şimdi? "Ne diyecek. kapısına gelmişim hoşuna bile gider."

Kapıya usulca vurdu. Nazife gelin sıçrayıp uyandı. Gözleri büyüdü birden.

- Selim, dedi. Kapımız vuruluyor, kalk oğlum. Kalk hele!

Çocuğu boynundan tutup kaldırdı. Ne yapacağını şaşırmıştı. Kapıya doğru korkarak gitti. Gücünü toplayıp,

- Kim o? dedi.

Ziver hoca usulca.

- Benim Nazife gelin, aç hele, dedi. Selim nasıl, onu sormaya geldim.

- Şey... Hoca emmi, iyidir.

Nazife gelin titriyordu. Gece yarısı ne arıyordu burada, niye gelmişti acaba?

Ziver hocanın sesi değişti. Usulca fısıldadı.

- Aç hele, bak ne diyeceğim sana?

Nazife gelin büsbütün korktu. Gözleri büyüdü.

- Ne diyeceksin hoca emmi? Sabahleyin söylesen?

- Aç kızım. Korktun mu yoksa? Şey diyeceğim bak, Selim'e okuyalım istersen.

- Yok hoca emmi. Selim iyi şimdi. Sonra gündüz okursun olmaz mı?

- Niye canım? Şimdi okusak ne olur? Aç hele, bak ne dıyeceğim?

Nazife gelin cevap vermedi. Titriyordu.

- Şuradan geçiyordum da, bir hal hatır sorayım dedim. Nasılsın, ne işliyorsun, aç hele?

Cevap gelmedi.

- Kız, Nazife gelin, aç be!

- .....

- Bak bir daha gelmem valla. Aç diyorum!

- .....

Nazife gelin içerde derin derin soluklanıyordu. Heyecandan göğsü inip inip çıkıyordu. Bayılacak gibiydi. Gözlerini bir iki kere açtı kapadı. Kendini tutmaya çalıştı.

- Nazife, şişt!

Kapıyı omuzladı, itti. Fakat açılmadı.

- Hay Allah, niye açmıyorsun kız, açsana!

- .....

- Peki, böyle olsun. Korktun her halde. Hee, peki! Gülmeye çalıştı. Ama fena bozulmuştu. Geldiğine pişman oldu. İki yana bakındı. "Vay hasba vay, dedi. Gördün mü şunun ettiğini. Açıverse ne iyi olacaktı. Tüh..."

Kapıya bakarak yürüdü. "Açma bakalım. Bir gün olur açarsın. O zaman sorarım sana. Hıı... Ziver hocaya kapı açmamak ne demekmiş görürsün. Rezil senii..."

Karanlıkta bir köpek havladı.

- Oşt! diyerek sıçradı Ziver hoca. Koşup uzaklaştı oradan. Korkmuştu. Kalbi küt küt vurdu. "Ulen ne arıyorsun ayağımın dibinde yezit. Korkuttun adamı, öf!" Aklına dua okumak geldi. Çabuk çabuk okudu.

Uzakta, göğün ucunda bir yıldız aktı. "Hayırdır inşallah," diye söylendi. "Bugün uğurumuz yok zati. Gidip yatmalı en iyisi."

Caminin yanındaki evine doğru yürüdü.

Nazife gelin yatağına oturmuş, dışarıyı dinliyordu. Korkusu hâlâ geçmemişti. Neydi bu adamın niyeti? Niye gelmıştı bu zamanda? "Aman Allah'ım," diye söylendi. "Ne zor şey köyde ersiz olmak. Ne edeyim ben, nerelere gideyim? Bir geliverseydi şu herif. İki ay oldu gene haber yok. Herkes geldi, bir o gelmedi. Nerede kaldı, niye gelmedi? Yoksa o da Karanın Ali gibi... Tövbe tövbe... Yazdiysen boz, yarabbi. Gösterme o günleri bana. Çektiğim yeter, daha fazla çektirme bana."

Düşündü. Neydi bu hoca efendinin ettiği bugün? Gece yarısı kapıya niye gelmişti? Okumaksa gündüz niye okumuyordu?

Ağlayası geldi birden. Hıçkırmaya başladı. Hıçkırdıkça omuzları sarsılıyordu. Yanıbaşında yatan hasta oğlu gözlerini açtı.

- Ne oldu ana? dedi. Niye ağlıyon?

- Yok bir şey, uyu sen.

- Kimdi o kapıya vuran?

- Bilmem.

Çocuk arkasını döndü. Tekrar uyumaya başladı.

Nazife gelin başını ellerinin arasına aldı. Hafif hafif sallanıyordu. "Asker karısı deyip yardım edecek yerde... Koca bir imam... Ak düşmüş sakaliyle geceleyin kapıya vuruyor, utanmaz! Yarın gidip Kadir ağaya söylesem?... Duyulması daha mı kötü olur acaba? Herkes bir şey var sanır. Yoksa evine gidip karısının yanında, hoca emmi geceleyin kapımı niye vurdun mu desem? Aa karıya bak, deyip üstüme yürürse... Ne etmeli Allah'ım? Bunun altından nasıl kalkmalı? Bu herif yarın gene gelir. Niyeti kötü her halde. Zati söylüyorlar böyle olduğunu. Demek doğruymuş. Vay başıma!... Bir zaman Yamuk Hamdi'nin oğlu düştü peşime. Nereye gittiysem kovaladı. Canımı burnumdan getirdi. Söz çıkacak diye ödüm koptu. Bir de bu tebelleş olursa şimdi? Hem de koca bir imam. Nasıl altından kalkarım? Rezil olacağım ele güne karşı. Gene Ayşa ablayı yanıma çağırayım bari. Şu harmanlar bir kalkıverse... İş güç içinde gelir mi kimbilir? Herkesin kendine göre düzeni var. Benim için bozar mı düzenini? Ah bu geceler ah!... Bir kedi miyavlasa bir köpek havlasa, bir şey oluyor sanıyorum. Gözüme uyku girmiyor. Hamit yanımdayken böyle miydım hiç? Haberim bile olmazdı. Yolla Allah'ım gayri Hamit'i. Yetiversin bu yalnızlık!"

Tekrar ağlamaya başladı. Gözünden domur domur yaşlar akıtıyordu.

İmam Ziver efendi caminin önüne gelince yavaşladı. Eve hiç giresi yoktu. İçinden gelmiyordu. Geriye dönüp baktı, köy karanlığın içinde eriyip gitmişti. Hiçbir şey görünmüyordu. Harmanlardan sesler geliyordu yalnız. Bazı köylüler demek hâlâ çalışıyorlardı.

Çalışın bakalım karadayılar," dedi. "Geceyi gündüze katın ha! Çalışmayana ekmek yok. Biz de çalışmaktan geliyoruz baksanıza? Ak Osman'ın karısına okuduk ki nefesimiz tükendi."

Kendi kendine başını salladı.

"Alacağın olsun Nazife gelin. Ahım tutsun! Bu gece bir muradımıza erelim dedik, kapıyı açmadın. Açma bakalım..."

Aşağı mahalleye doğru baktı. Kurnaz kurnaz gülümsedi. "Gidip Fadik karıya okusak? Bugün gene şeytan dürtüyor beni. Emme dur, bugünlerde millet hep ayakta, bir gören olur. Kendini tut Ziver. Gir evine! Kötürüm karıyle yat. Bugün de böyle olsun."

Kapıyı açıp girdi. Karanlıkta el yordamı ile soyundu. Ayağı ile yoklayarak yer yatağını buldu.

- Öte git kız! dedi. Geberesice! Herifin geldi. ayağa kalkıp karşılasana! Nerde o terbiye, nerde o incelik? Başımın belâsı!

Kadın kımıldandı. Hiç cevap vermedi. İçine göçüp gitmişti, her hakarete alışmış, ses vermez olmuştu. Karanlık duvara bakıyordu. "Bu zamana kadar neredeydin, nereden gelirsin?" demedi... Çoktandır sormuyordu gayri böyle şeyler. Kendisini rahat bıraksın, her şeye razıydı.

Ziver Hoca yatınca uzun bir nefes koyverdi. Kendi kendine bir dua okudu. "Sen bağışla yarabbii..." dedi. Sonra uykuya geçti.

Ertesi gün erkenden Ak Osman kapıyı vurdu.

- Eline ayağına düştüm hoca efendi, dedi. Karının durumu kötü. Karı ölecek. Ne yaparsan yap.

- Ne yapayım ben yavu? Allah'ın dediği olur kardaşım. Tacım dedeye götürelim dedim ben sana...

- Götürelim hoca efendi. İrice bir tavuk bulsam, onu kessek olur mu? Fakır işi... Yanına da pilâv yaparız.

- Olur canım, ne olacak? Hadi sen hazırlan. Hastayı ırgalamadan götürün. Komşulardan birkaç kişi al yeter. Ben de çabucak namazı kılıp geleyim.

- Olur hoca efendi. Sağol hoca efendi...

Ak Osınan çok çizgili yüzü ve yıkık omuzları ile döndü yürüdü. Yamalı giysiler içinde çarpık bacaklarıyla arkadan bostan korkuluğuna benziyordu.

İmam Ziver efendi sakalını bıyığını oynattı. Burnuna pişmiş tavuk eti kokusu doldu. İştahla yutkundu. Birden ibriği kapıp dışarı fırladı. Apdest almak için taşlığa çömeldi.

- Enuzubilââ...

Sabah namazına iki ihtiyar gelmişti. Önlerine düştü namazı kıldırdı.

Gün doğarken Tacım dede tekkesine doğru dizlerine dayana dayana tırmanıyordu. Her yer kupkuru topraktı. Yolun iki yanında küme küme üzerlik otları görünüyordu. Ne zamandır buralara gelmemişti. Baktı, yaban bir yer gibi geldi. Sabahın erinde doğa yeni yaratılmış gibi tazeydi. Durup gerilere baktı, yeni doğan güneş karşıda kalaylı bir tepsi gibi görünüyordu. "Vay mübarek vay..." diye söylendi. Her yer aydınlanmıştı. Yalnız tepelerin böğürleri

gölgeliydi. Köyün önünde sarı harman yığınları görünüyordu. Tekrar dönüp yürüdü.

Molla Mahmud'un anası çabuk çabuk geldi. Önce tece baktı. "İyi," dedi kendi kendine. "İyi çalışmış gece. Dene de iyi çıkmış." Kağnının altına doğru vardı.

-Mahmut! dedi. Mahmut, oğul! Kalk hele.

Molla Mahmut

başını kaldırıp baktı.

- Ne var?

- Kalk hele, bak ne diyeceğim sana?

Doğrulup oturdu. Uykusu hafifti. Ne kadar yorgun olursa olsun, hemen uyanırdı. Gözlerini kırpıştırarak baktı.

-. Bir şey mi var?

- Ak Osman'ın karısı hastaydı ya? Gece iyice kötüleşmiş. Facım dedeye götürdüler. Sende git de okuyuver. Sabahleyin geldi, pek çok yalvardı. Sevaptır, hadi yavrum.

- Yorgunum ana. Gidecek halim yok. Sabaha kadar çalıştım.

- Çalışmışsın belli. Çok da iş çıkarmışsın. Emme buraya gitmen lâzım. Fakır geldi yalvardı, yazık. Ziver hoca da gitmek istememiş ellâm.

- He gitmez. Fakır olunca gitmez dürzü. Kalkıp üstünü başını çırptı. Anası tece bakıyordu.

- Nasıl iyi çıktı değil mi?

- Fena değil. Elli şinik gelir belki.

- İyi. Verene çok şükür. Ben şuraları çalı süpürgesiyle temizliyeyim. Sen de kuş gibi git gel, hadi oğlum.

- Sen bırak ana. Eve git, Murad'a bak. Hacer gelir temizler.

Anası dinlemedi. Çalı süpürgesini alıp işe girişti. Toz toprak içinde çalışmaya başladı.

Molla Mahmut ağzı kırık testiyi eğip çabucak abdest aldı. Mendiliyle elini yüzünü kurulayarak Tacım dedeye doğru yürüdü. İlerde başka gidenler vardı. Hastayı kağnıyla götürüyorlardı. Tepeye yukarı arkasından habire itiyorlardı. Yetişip yardım etmek için adımlarını açtı.

- Allah yardım et garibe, dedi içinden. Bütün gariplere yardım et. Memlekete yardım et. Bahtımız karardı iyice. Sen yol göster...

Tacım dedeye geldiler. Çatısı kararmış, yer yer sıvaları dökülmüş, eski bir yapıydı. Duvarları iri taşlarla örülmüştü. Avlusunda ulu ağaçlar vardı. Hastayı içeri aldılar. Mezarın yanıbaşına uzattılar. Mahmut hemen diz çöktü. Okumaya başladı. Kara takkesini giymişti. Okurken bambaşka birisine benziyordu. Gözlerini yummuştu. Sallanarak, kendisini vererek okuyordu.

Başucunda hastanın yakını kadınlar dikiliyorlardı. Yüzleri tasalıydı. Acı içinde, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. İkide bir "Allah" diye inliyorlar, kendi kendine söyleniyorlardı.

Dışarda tavuğu kesmişler, tüylerini yoluyorlardı. Topal Hüseyin ocağı yakıyordu. Ziver hoca o sırada geldi.

- Ne yaptınız? dedi. Hasta nasıl?

Ak Osman duvarın dibine oturmuş, düşünüyordu. Dizlerine dayanarak zorlukla kalktı,

- İyi değil hoca efendi, dedi. İçerde okuyorlar emme işi bitik. Kendini koyverdi iyice. Gel az da sen oku gözünü seveyim.

İçeri girdiler. Ziver hoca Molla Mahmut'u görünce bir geriledi. Suratı asıldı. Dışarı çıkmak istedi. Sonra vazgeçti. Mahmut'a yan yan baktı. "Ulen bu hınzıra okutacaktınız, beni niye çağırdınız? İyi olmaz bu hasta..." dedi içinden. Bırakıp gitmeyi düşündü. "Emme ta buraya gelmişken tavuk etini yemeden gitmek... Yoo, o kadar enayi değil."

Bir iki gezindi, soluklandı. Eğilip hastaya baktı.

-Geçmiş olsun. Allah iyilik versin. Geçer inşallah...

Molla Mahmut sesini tanıyınca dönüp baktı,

- Hıh, yaptı kendi kendine. "İyi olmaz bu hasta. Geldi sahtekâr dürzü, işin uğuru kaçtı. İyi olmaz gayri."

Hastada ses soluk yoktu. Söylenenleri duymuyordu. Kendini bırakmıştı öyle.

- Oof, of ! etti Ak Osman geride. Çaresizdi. Ellerini açıp kapadı. Yüzü ağlayacak gibiydi.

- Üzülme Osman. Derdini veren çaresini de verir kardaşım, üzülme.

- Ben üzülmeyim de kim üzülsün hoca efendi? Battım ben, mahvoldum. Dört çocukla ne yaparım şimdi? Harman dersen kaldı ortalarda...

Sözünü tamamlayamadı, bir hıçkırık çıktı boğazından. Ağladığını göstermemek için dışarı yürüdü.

Molla Mahmut okumayı bitirdi. Duasını edip ellerini yüzüne sürdü. Hocayı görmemiş gibi usulca dışarı çıktı. Ziver hoca onun kalktığı yere çöktü. Bu sefer de o okumaya başladı. Daha kalından.

iri iri okuyordu. Sesi tekkenin taş duvarlarında bir uğultu gibi yankılanıyordu.

Dışarda güneş epeyce yükselmişti. Tavuk etiyle pilâv hazır olunca başına toplanıp yediler. Bir tabak pilâvla butun birini Ziver hocaya ayırdılar. Öbür butu Molla Mahmut'a vermek istediler ama almadı.

- Bana o kadar düşmez, dedi.

- Olsun canım, sen al. Onca okudun. Duan kabul olur, al.

- Yok almam. Allah haksızlıktan hoşlanmaz.

Topal Hüseyin, Mahmud'a baktı.

- Hoşlanır be, dedi. Hoşlanmasa bizi böyle bırakır mı?

- Bizi böyle bırakan o değil emmi, günaha girme.

- Ya kim?

- Başımızdakiler.

- Niye bir şey demez onlara peki?

- Diyecek... Sırası var.

- Peki. Hele buyurun komşular. Allah kabul ede.

Koca tencereye ağaç kaşıklar girdi çıktı. Etten birer ikişer lokma ancak düştü. Bir çırpıda yeyip bitirdiler. Kadınlara da bir tabak pilâv ayırdılar. Sonra dua ettiler. Hastayı iyileştirmesi için Allah'a yalvardılar. Tacım dedeye yakardılar.

- Tamam, hadi bakalım, inşallah iyi olur. Biz üstümüze düşeni yaptık. Gerisi Allah'tan. Dünya işimiz var, gidelim.

Toplanıp hazırlandılar. Kağnıyı koştular. Hasta yatağını getirip kağnıya uzattılar.

- Dâh, hadi!

Yokuş aşağı ağır ağır iniyorlardı. Kimisi öküzlerini önünden iterek, kimisi geriden asılarak yardım ediyordu. On-onbeş kişi vardılar.

7

Geriden bir ses duyuldu.

- Eyvah, zaptiyeler geliyor!

Köylüler birden bozuldular. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Kimisinin korkudan gözleri büyüdü. İki yana kaçışanlar oldu. Taşların arkasına, sel yarıntılarının içine saklandılar. Mestan derler, yeni yetme bir çocuk dereye aşağı koşmaya başladı. Arkasından kovalıyorlardı sanki. Öyle paniğe kapılmıştı. Ne olduğunu anlamadan kadınlar da kaçıştılar. Telaşlanmışlardı hep nedense. Öküzler durdu. Kağnı ortada kalmıştı. Mahmut varıp tekerin önüne taş koydu.

- Gelin be, ne oluyorsunuz? diye seslendi iki yana.

Ak Osman geldi. Korkudan titriyordu.

- Niye kaçıyorsunuz, ne var?

- Ne bileyim, şey...

Geriye baktılar, önlerinde başkanları atları tırısa kaldırmışlar, dört suvari zaptiyesi hızla geliyorlardı. Yaklaştıkça yüzleri gözleri seçilir oldu. Asık suratlı, çatık kaşlı adamlardı. Atlar köpük içindeydi ve eğerleri gümüşlüydü.

Zaptiye başı kamçıyı salladı.

- Ne ulen, nerden gelirsiniz?

Molla Mahmut eliyle gösterdi.

- Şuradan, yatırdan.

- İndir elini! Bir büyüğün karşısında nasıl elini kaldırıyorsun öyle?

Molla Mahmut bozuldu. Donuk donuk baktı.

- Nerelisiniz?

- Tacım'lı.

- He, belli zati. Şunun duruşuna bak!

- Ne oldu ki?

Zaptiye başı birden kamçıyı salladı.

- Ne oldu der bir de, dürzüye bak! Adın ne senin?

Molla Mahmut yüzünü uğuşturdu. "İnne sabirin" çekti içinden. Ters ters baktı, fakat bir şey söylemedi.

- Adın ne diyorum!

- Mahmut. Molla Mahmut derler.

- He, mollaymış bir de. Boynu altında kalsın senin gibi mollanın. Ne yaptınız yatırda?

- Hastaya okuduk.

- Kim hasta?

Molla Mahmut çenesiyle kağnıyı gösterdi.

- Na şu kadın.

Zaptiye başı atı yanaştırıp, kamçının ucuyla hastanın yüzünü açtı. Ses soluk yoktu kadında. Yüzü sapsarıydı. Gözlerini açıp korkuyle baktı.

- Ayy! diye bağırdı.

- Sus haspa! Ne bağırıyorsun? Yedik mi seni?

Ak Osman arkada şaşkın duruyordu. Molla Mahmut yanaşıp yüzünü örttü.

- Neyi var, yüklü mü?

- Bilmiyorum, dedi Mahmut.

- Niye bilmiyorsun? Neyi oluyorsun sen bu kadının?

- Hiçbir şeyi.

- Ne? Hiçbir şeyi olmuyorsun da ne arıyorsun namahremin yanında, yezit!

Kamçıyı tekrar salladı. Molla Mahmut geri çekilip sakındı.

- Dur başefendi, vurma. Yalnız ben değilim. Buraya birçok komşularla birlikte geldik. Aha kocası bu adam. İmam da şurada işte.

- Hani?

Bir çalının arkasında saklanan Ziver efendi süklüm püklüm çıktı. El uğuşturuyor, eğilip bükülüyordu.

- Gel buraya imam bozuntusu! Ne kaçarsınız ulen? Köyünüze misafir geliyoruz, kaçılır mı?

- Şey başefendi, hele hoş geldiniz. Birden tanıyamadık. Eşkıya dediler de... Kusura bakma. Gelin komşular, korkmayın. Bizim başefendi.

Eline vardı. Öpecek gibi uzandı. Zaptiye başı atın üstünde kasılıyordu.

- Gelin ulen buraya! diye bağırdı. Nereye kaçarsınız yezitler! Öküzün boynuzuna girseniz bulacağım sizi.

Zaptiyelere döndü.

- Toplayın şunları! Verginizi vermezsiniz. Padişah efendimizin buyruklarına uymazsınız! Büyüklerimizin sözlerini tutmazsınız! Ne bu haliniz ulen? Devlete isyan mı açtınız, dürzüler! Hepinizin kemiğini kıracağım. Toplanın buraya bakim. Düşün önüme! Akşama kadar dayak atacağım size. Devlet neymiş göstereceğim. Yürüyün! Sizi hınzırlar sizi!

Zaptiyeler yolun iki kıyısına dağılmışlardı. İterek kakarak adamları topladılar. Köylüler uysaldılar. Büyük suç işlemişler de suçüstü yakalanmışlar gibi korkuyorlardı.

İmam Ziver efendi zaptiye başının çevresinde dolanıyordu.

- Hakkıâliniz var başefendi. Ben hep söylüyorum bunlara. "Etmeyin komşular, tutmayın komşular, âşârınızı verin. Padişah efendimize olan her borcunuzu ödeyin. Biz onun dirayeti sayesinde, efendime söyleyim...

Molla Mahmut ters ters bakıyor, dişlerini sıkıyordu.

- Ulen yalak dürzü! diye söylendi ağzının içinde. Sana iyi bir kötek atmak boynumun borcu olsun. Unutma bunları!

Ziver efendi Zaptiye başına habire anlatıyordu,

- Padişah efendimizi dilinizden düşürmeyin. Yerleri gökleri yaratan büyük Allah'ın sevgili kulu padişah efendimiz ne buyurursa, canla başla yerine getirmek...

- Sus be! diye azarladı Zaptiye başı. İmam mısın nesin, fazla gevezelik istemem! Geç sıraya da yürü!

İmam bozuldu, ama pişkinliğe vurdu. Başını sallayarak, dua okuyarak yürümeye başladı. Köylüler önde, zaptiyeler geride yoldan aşağı iniyorlardı. Sol taraftaki derenin içinde bir kımıltı oldu. Birisi çalının arkasından fırlayıp tepenin böğrüne doğru koşmaya başladı. Zaptiye başı görüverdi,

- Kim o? dedi. Nereye gidiyor o herif?

Hep dönüp baktılar. Köylüler tanımışlardı. Ama kimseden ses çıkmadı. "Eyvah" dediler işlerinden. "İyi etmedi."

- Gel ulen buraya, heey!

Mestan duymazdan geldi. Daha çok koşmaya başladı.

- Vay köpoğlusu! Gidin biriniz yakalayın şunu!

Zaptiyelerden birisi atı topukladı.

Molla Mahmut dişlerini sıktı. Başını belli belirsiz iki yana salladı. "Tüh! Niye kaçarsın be yavu?"

Köylüler hep durup baktılar. Tepenin arkasına dolandıkları için görünmüyorlardı. Biraz sonra sesler duyulmaya başladı. Zaptiye Mestan'ı dövüyordu. Çirkin bir sesle bağırıyordu Mestan. İmdat

istiyor, yalvarıyor, bazen sesi boğuluyordu. Köylüler hep gözlerini yumdular. Çaresizlik içinde ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Mahmut başını iki yana salladı. Düşündü, yapacak hiçbir şey yoktu.

Zaptiye başı atın üstünde kasılıyor, keh keh gülüyordu.

- Nasılmış? Nereye kaçarsın dürzü oğlu dürzü? Devletten kaçılır mı, ha?

Biraz sonra göründüler. Zaptiye atın üstünde, Mestan'ın boynuna bir ip geçirmiş, çekerek getiriyordu. Mestan'ın eli yüzü kan içindeydi. Sürüklenir gibi geliyordu peşinden. Epey dayak yedığı belliydi.

- Hah şöylee... Gel bakim. Nereye kaçıyorsun ulen? Ne halt ettin de kaçıyorsun? Geç bakim sıraya, yürü!

Atın üstünden uzanıp bir kamçı da kendisi vurdu. Köylüler yürüdüler. Ağır ağır köye doğru iniyorlardı. Kimseden ses soluk çıkmıyordu.

Uzaktan görenler durup bakıyorlardı. Kadınlar çocuklar korkuyor, evlere kaçıp saklanıyorlardı. Harmanlarda bile bir kıpırdanma olmuştu. Herkes biribirine gösteriyor, ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Kimdi bu gelenler, komşuları nereye götürüyorlardı?

- İbrahim beyin evine doğru yürüyün! dedi zaptiye başı. Kamçıyı salladı. Sırayı bozmayın!

Ak Osman yılgın yılgın baktı,

- Başefendi, diye yalvardı. Hastayı eve bırakacağım müsaade edersen. Çok ağır, gördün işte.

- Götür. Ne edeyim ben hastayı? Bizim işimiz hastalarla değil, sağlarla. Bırak gel çabuk!

- Kadınlar da gelsin başefendi. Hısımı akrabası. Onlar bakıyorlar.

- Peki, gitsinler.

Ak Osman kağnıyı çevirdi. Kadınlarla birlikte gittiler

- Öbürleri sırayı bozmasın. Yürüyün!

Molla Mahmut yan yan baktı, niye götürüyordu bu adam, ne yapacaktı? İbrahim beyin evi deyince biraz rahatlamıştı. Sesini çıkarmadı. "Gidelim bakalım ne olacak?" dedi. İçinden sövdü saydı "Devletin ne olduğunu öğretecekmiş. Biz biliyoruz devletin ne olduğunu. O sensin işte. Eli kırbaçlı. Harman zamanı vergi toplamaya gelen. Sövüp sayan, adam döven. Biz biliyoruz..."

İbrahim bey balkondaydı. Dört atlının bir sürü köylüyü önlerine katıp, eve doğru getirdiklerini görünce gözleri büyüdü.

- O da ne? dedi. Kimdir onlar?

Büyük oğlu Ahmet eğilip baktı.

- Zaptiyeler, dedi. Köylüleri buraya getiriyorlar.

- Hangi köylüleri?

- Bizim köylüleri. İmam var, Molla Mahmut var. Sağır Hasan var. Daha başkaları da var.

- Allah Allah! Ne yapacaklarmış?

- Bilmem.

İbrahim bey aşağı inip karşıladı,

- Hoş geldiniz başefendi, hoş geldiniz. Buyurun. Hayrola, ne olacak bunlar?

- Bilmem. Size soracağım. Harman zamanı işi gücü bırakmış, tekkeye gitmişler. Ne yaparlar orada anlayamadım.

İbrahim bey,

- Haa... diye başını kaldırdı. Hasta var diyorlardı. Ona okumaya gitmişlerdir. Önemli değil başefendi. Hele siz yukarı buyurun. Gelin ulen atları tutun. Ne yaptınız da kızdırdınız Başefendiyi, ha?

Mahmut'a baktı,

- Sende mi oradaydın? Hay Allah. Bunlar iyi adamlardı başefendi. Zararlık etmezler. Sözüme inan...

Zaptiye başı yukarıdan aşağı baktı. Bıyıklarını çekerek düşündü.

- Bırakalım gitsinler mi yani? diye sordu.

- Gitsinler elbet. İşleri güçleri var, gitsin çalışsınlar. Siz inin hadi, buyurun. İstirahat edin.

- Yalnız o herif kalsın. Niye kaçtığını anlıyalım.

- Hangisi? Sen mi kaçtın ulen, niye kaçtın? Vay delibozuk vay!

- Korktum emmi, diye sızlandı Mestan.

- He, korktun. Delikanlı adam korkar mı be? Başefendiyi kızdırdın ha? Gel elini öp de bağışlasın hadi.

Mestan'ın boynundan ipi çıkardılar. Eli yüzü kıpkırmızıydı. Boynunu uğuşturdu. Sonra başefendiye uzanacak oldu.

- Git, dedi Zaptiye başı. İstemez.

Molla Mahmut da baktı.

- Ya şu?

- O mu? O Molla Mahmut. Sen ne yaptın be? Niye kızdırdın başefendiyi?

- Ben bir şey yapmadım ağa.

- O iyidir başefendi, bizim adamımızdır.

- Öyle mi? Biraz dik duruyor. Kemiğini azıcık yumuşatmak lâzım.

- Sen öyle durduğuna bakma. Âdeti öyledir. Yoksa iyi delikanlıdır. Medresede biraz okumuşluğu da var. Onu bağışla.

- Peki gitsinler. Yalnız, bana bakın! İyi çalışın, harmanlarınızı kaldırın ve adam gibi vergilerinizi verin. Bizi uğraştırmayın. Zaten buradayız bak. Bir yaramaz işinizi duyarsam, Allah yarattı demem! Anladınız mı?

- Anladık başefendi, sağol! dedi Ziver efendi geriden.

-Hadi dağılın bakim. Ben zaten köylüyü toplayıp konuşacağım. Tenbihlerimi yapacağım. Tellâl ünletince hepiniz toplanıı gelirsiniz. Hadi şimdi işinize!

Köylüler dağıldılar. Kimisi hemen dönüp yürüdü. Kimisi ağzının içine söylendi. Kimisinin yüzü dümdüzdü, hiçbir değişiklik olmadı. Sevindiler mi, üzüldüler mi belli değildi.

Köşeyi dönünce Molla Mahmut.

- Gâvur bunlar gâvur! diye bağırdı. Müslüman değil bunlar! İnsan kendi milletine bunu yapmaz,

Mestan'ın koluna girdi.

- Ne oldu ulen? diye sordu. Çok mu dövdü? Niye kaçarsın ha?

- Neydim, korktum, dedi Mestan.

- Korkma be! Korkmanın faydası yok. Dik durun biraz. Ulen öldük mü yavu? Biz de Allah'ın kuluyuz. Niye korkarsınız bu kadar?

Köylüler araya girdiler, Molla Mahmud'u yatıştırmaya çalıştılar.

– Aman yavaş ol Molla. Duyan olur, yürü.

Bir kadın yalvardı,

- Sus Molla kardaş. Etme aman deyim. Bunlar adamı öldürürler, gel hele...

Kolundan çekti.

- Öldürürler he. Öldürürler! Ölmüşüz zati. Ölmek bundan iyi be!

Dişlerini sıkıyor, geriye dönüp kinle bakıyordu.

– Hıh... Hıh! Sahipsiz millet. Sahipsiz...

Kafasını sallıyarak harmana doğru yürüdü.

İbrahim beyin avlusunda bir kaynaşmadır gitti. Seyisler yanaşmalar halı heybeleri indirdiler. Terli atları gezdirmeye başladılar. Ortalık ter kokusu içinde kaldı.

İbrahim bey bağırdı.

- Leğen ıbrık çıkarın! Su getirin, çabun getirin! Konuklar yıkansınlar!

- Hay yaşıyasın İbrahim bey. Hanedan adam belli olur canım.

- Görevimiz efendim.

Zaptiye başı kafasını kaldırıp baktı,

- Hay maaşşallah, kasabada bile yok böyle ev. İyi iyi, beğendim...

Yıkanmak için leğen ıbrığa güçlükle eğildi,

- İbrahim bey, bir şey diyeceğim, gel!

- Neymiş o, emret başefendi?

- Ben akşama bir çift böbrek yerim, tamam mı?

- Tamam başefendi. Ayıp ettin. Lafı mı olur?

- Yanına da... Anlarsın ya?

Göz kırptı.

- Tamam tamam... Kim var orada? Kasım! Birisini davara yolla. İyi bir toklu seçip getirsin. Sen de acele Kökez'e git. Al şunu...

İki tane gümüş lira uzattı.

- Hilmi efendiye selam söyle. İki okkalık bir şişe versin, al gel. Oyalanma, çabuk gel!

- Peki beyim, hemen...

- Yaşa İbrahim bey. Kaç gündür karnımız aç vallahi. Köylerde anamız ağladı. Zor iş bu millete lâf anlatmak.

- Ee kolay değildir başefendi. Biz içindeyiz, biliriz.

Yanaşmalardan birisi ıbrıkla su döktü, havlu tuttu.

Önce zaptiye başı, sonra zaptiyeler ellerini yüzlerini yıkadılar, kurulandılar. Merdivene oturup çizmelerini çıkardılar. Sonra yukarda balkona serili minderlere bağdaş kurup oturdular. Yoksul köyün toprak evleri, ilerde harmanlar... Hep ayaklarının altındaydı. Kahveler geldi.

Sigaraları yaktılar.

- Oh, dedi Zaptiye başı. Kaç gündür insanlığımızı unuttuk yahu. Nedir köylerin hali İbrahim bey? Buralarda nasıl yaşıyorsunuz, şaşıyorum vallahi.

İbrahim bey güldü. Başını salladı uzun uzun. Ama düşündüğünden başka türlü konuştu.

- Ne yapalım başefendi? Yurt...

- İyi amma canım, bu kadar yoksul olunur mu? Çok tembel bu köylüler, bana öyle geliyor. Şu evlerin haline bak. Şu sokaklara bak. Müslüman millet nasıl bu kadar pis olur? Hiç mi görenekleri yok bunların?

İbrahim bey karşılara baktı. Duygularını belli etmek istemiyordu. Konukları incitmek olmazdı şimdi.

- Karıştırmayın orasını, dedi. Bırakın. Ne var ne yok, siz ondan haber verin.

- Yeni bir şey bilmiyoruz. Dedim ya, sekiz-on gündür köylerdeyiz. Devleti ayakta tutmaya çalışıyoruz. Gördüğüm şu ki. millet iyice bozulmuş İbrahim bey. Borcunu vermiyor, vergisini vermiyor. Devletini tanımıyor. Böyle millet olur mu yahu? Bırak Allah'ını seversen! Hele şu sıra devlet ne büyük zorluklar içinde. Düşman ta içimize girmiş. Para lâzım, pul lâzım... Yok, toplıyamıyorsun. Ee devlet nasıl ayakta duracak? Fitne fesat aldı yürüdü. Aklı eren

ermiyen işe karışır. Milletin kafasını bulandırır. Yani durum iyi değil. Allah sonumuzu hayra tedbil eylesin.

- Amin, dedi İbrahim bey. Padişah efendimiz zor durumda diyorlar, doğru mu bu?

- Ne diyorsun, kolay olur mu? Düşman girmiş ta içimize. Topu dayamış alnımıza. Her gün bir nota veriyor, şunu isterim, bunu isterim!" Padişah efendimiz alttan alıyor. Ne yapsın elde yok, avuçta yok. İşi tatlı yolla, güler yüzle halletmek istiyor. Anadolu'da eşkiya aldı yürüdü. Neymiş, padişahtan umut yokmuş. Padişah düşmanın kucağında esirmiş. Millet kendi başının çaresine bakmalıymış. Ulen bunları söyliyenlerde zerre akıl olsa canım yanmaz. Neyle bakıyorsun başının çaresine? Elde silâh yok, cephane yok. Yedi düvele karşı ne yapabilirsin? Hem söz aramızda şu milletle savaşa girilir mi yahu? Şunlara baksana, savaşır mı bunlar?

Eliyle köyü gösteriyordu. İbrahim beyin donuk yüzü büsbütün kasıldı. Birden patladı.

- Savaşır bunlar başefendi, dedi. İyi yönetilirse savaşır!

- Nasıl savaşır? Can kalmamış heriflerde.

- Öyle, o doğru. Devletin yükünü hep bunlar çekiyorlar. Vere vere bu hale geldiler. Ama gereğine inanırlarsa .gene de savaşırlar. Ben bunları iyi bilirim.

Zaptiyelerden birisi. geride hafif hafif başını salladı. Gözleri parlıyordu.

- Yoksul, zayıf... Ama henüz ölmediler. İyi yönetilirse tekrar ayağa kalkarlar.

Zaptiye başı bozuldu.

- Nasıl yani?

- Orasını bilmem. Zor iş elbet. Ama "düşman yurda girdi, ırzımız namusumuz, dinimiz tehlikede" dediniz mi, bu millet varını yoğunu ortaya kor, dişini tırnağına takar, yeniden savaşır. Bunu padişah mı yapar, başkası mı yapar bilemiyorum. Ama padişah yaparsa iyi olur.

- I ı, yapmaz. Padişah efendimiz o kadar akılsız değil. Şimdi savaşa girmek, yurdun batması demek.

İbrahim bey dilinin ucuna gelen sözcüğü geriye itti. Tartışmak istemiyordu şu adamla.

- İyi ama, dedi. Zaten düşman girmiş içimize. İstanbul, İzmir işgal edilmiş...

- Geri gidecekler, merak etme. O işgal demek değil.

"Hıı değil," dedi ağzının içinde. "Avutun bakalım kendi kendinizi, alıklar!"

Zaptiye başı omuzuna vurdu,

- Sen bırak bunları İbrahim bey, dedi. Bu işleri büyüklerimiz halletsin. Senin köylü borcunu verecek mi, onu söyle? Fazla uğraştırmasınlar bizi. Valla çok yorulduk.

- Verirler canım, niye vermesinler. Devlet isteyince köylü vermem diyebilir mi?

- Ha işte. Sen de söyle bu heriflere. Devlet vergisini alır. Güzellikle olmazsa zorla... Müslüman insan vergisini vermeli. Bizi zora koşmasınlar, alimallah fena yaparım!

- Söyleriz, canını sıkma.

- Akşam köylüyü şu avluya toplayın da bir konuşayım onlarla. Sıkı bir nutuk çekeyim. Öbür köylerde de yaptım, faydası oluyor. Öyle değil mi uşaklar?

- He öyle, dedi zaptiyeler. Başlarını salladılar.

Zaptiye başı birden doğruldu.

- Bana bakın uşaklar, sizin oturmanız iyi olmadı. Kalkın bakayım, binin atlarınıza! Harmanları bir kolaçan edin gelin. Gayet sert davranın. Hem bir anlayım, ne olup bitiyor? Mültezimi bulup konuşun. Buğday kaçıran hınzır var mı, sorun. Hadi çabuk, kuş gibi gidin gelin!

Zaptiyeler kalktılar. Birisi ağırdan alacak oldu.

- Fırla ulen, size diyorum dürzü! Geldiniz oturdunuz lök gibi. Nasıl görev yapmak bu? Tacım köyünü biliyor musunuz siz. Kim bilir ne haltlar karıştırıyorlardır. Yürüyün hadi!

İbrahim bey baktı, bir şey söyleyemedi. "Deli bu adam" dedi içinden. "Dürzünün biri."

Zaptiye başı ayağa kalkmıştı,

- Çabuk olun çabuk! diye tekmeledi balkonun tahtalarını.

Zaptiyeler apar topar aşağı indiler. Kızmışlardı ama bir şey söyleyemediler. Atları çekip eğerlerin kolanlarını sıkıştırdılar.

- Söyleyin o heriflere, en ufak bir yaramazlık yapanın kemiğini kıracağım. Bu köy ünlü, ama ben de ünlüyüm. Kim kimin hakkından gelirmiş, göreceğiz. Devletin bir denesini bile bırakmam valla, böylece söyleyin! Yürüyün hadi! Akşam burada toplanacaklar, onu da söyleyin!

- Peki, dedi birisi. Atlara binip sürdüler.

- Ha şöylee... Gel otur şimdi İbrahim bey. Bu köylü milletine gözdağı vermeden olmaz, bilirsin ya?

İbrahim bey cevap vermedi. Sigara sarmaya başladı.

- Sizin harmanlar ne tarafta? Kaldırdınız mı, yoksa daha orta-da mı?

Göz kırptı. İbrahim bey sigarayı yakıp burnundan duman koyverdi. Ne demek istediğini anlamıştı, anlamazdan geldı.

- Daha kaldıramadık, dedi. Adamlar çalışıyorlar.

- Hımm, iyi. Çok mu bu yıl ekininiz?

- Çok sayılmaz, orta işte. Kazasız belasız kaldırıverirsek. ye-ter.

- Kaldırırsınız inşallah.

Sesini biraz daha indirdi. Mırıldanır gibi konuşmaya başladı.

- Biz dostlarımıza karşı anlayışlı davranırız İbrahim bey. Ko-laylık gösteririz. Siz işinize bakın.

"Hıh," yaptı İbrahim bey. "Rüşvet isteyecek," diye düşündü. "Böyle devletin böyle memuru olur işte. Alçak herif!"

- Ne dersin ha?

Anlamazdan geldi,

- Neyi?

- Harmanı kaldırınca doğru içeri alırsınız, tamam mı?

- Nasıl olacak bu?

- Kolay, biz ayırır gibi yaparız. Geceleyin kimse görmeden o-nu de içeri attırırsın.

- Mültezim razı olmaz.

- Onu bana bırak, hallederiz.

- Sağol. Bizim işimize gelir ama...

- Aması ne? Millet yükünü tutmakla meşgul ağa, uyuma. İstanbul'da neler oluyor, hep duyuyoruz. Nasıl olsa bitti her şey. Gemisini kurtaran kaptan.

- Ben o kanıda değilim. Her şey bitmedi daha.

- Ne biliyorsun?

- Aptala malum olur derler ya, bana öyle geliyor. Bır yol bulacak bu millet.

- İnşallah, dileğimiz o. Ama nerden bulacak? Gelmiş ümüğümüze çökmüşler. Gittikçe nefesimiz kesiliyor.

- Öyle ama kurtulmak için bazen bir çırpınış yeter. Bakarsın ayağa kalkmışsın. Allah'tan umut kesilmez.

- Hay yaşıyasın. Ben de öyle istiyorum, inşallah dediğin çıkar. Ama bu yollarla değil İbrahim bey. Millet birlik olacak. Padişahın çevresinde tek bir yumruk gibi kenetlenecek, anladın mı? Böyle kimi sağa, kimi sola çekerse olmaz. Valla olmaz!

İbrahim bey karşılara bakıp kafasını salladı,

- Nasıl olacak bilmiyorum. Bakarsın, hiç umulmadık bir yerden bir yol açılır. Bize düşen yardımcı olmak. Kurtuluş için elimizden geleni yapmak...

Zaptiye başı dikkatle bakıyordu. Tutumunu değiştirmek gereğini duydu.

- Bravo İbrahim bey, iyi söyledin. Ben seni deminden beri sınıyordum. Ama sağlam çıktın. İyi adamsın. Bizim eşrafın çoğu çürük, biliyor musun? Kendilerinden başka bir şeyi düşünmüyorlar. Vatanmış, milletmiş vızgeliyor heriflere.

- Biliyorum. Bizim buralarda da var, çok. Ama onlar bu tutumlarıyla hem kendilerine, hem memlekete kötülük ediyorlar. Farkında değiller.

- Öyle, tam dediğin gibi. Eşraf milletin omurga kemiğidir. Herkes ona inanır, ona güvenir. Onun çevresinde toplanır. Omurga çürükse o beden yığılır kalır.

İbrahim bey kendi kendine gülümsedi. "Her kalıba giriyor hınzır," diye düşündü. "Tam Osmanlı memuru."

- Eşraf halktan sayılır başefendi. Asıl omurga, iskelet, memurlardır. Devletin eli kolu memurlar. Onlar sağlam olmalı. En başta bu.

- Öyle öyle, haklısın...

Keh keh güldü. Kurnaz görünüşü vardı. İbrahim bey sinirlendi. Kalktı içeri gitti. "Vay deyyus vay, diye söylendi. Keşke almasaydım eve. Soysuzun biri bu herif!"

Küçük odaya girip aynaya baktı, yüzü gerilmişti.

Yumuşatmaya çalıştı biraz. "Katlanacağız çaresiz," dedi. "Belli etmiyelim şimdi."

Aşağıya bağırdı,

- Ne oluyor be, koyun gelmedi mi daha?

- Gelmedi, dedi bir kadın sesi.

- Gelince çabuk kestirin. Elinizi çabuk tutun!

Mutfaktan kapkacak sesleri duyuluyordu. Yemek hazırlıkları görülüyordu.

Balkon kapısından başını uzattı. Güler yüzlüydü.

- Başefendi, dinlenmek istersen, içeri yatak serdireyim, dedi. Yorgunsun.

- Yok canım, dinleniyoruz işte. İyi burası. Aha bizim uşaklar da geliyorlar. Birisini mi yakaladılar ne?

Eğilip baktılar. Zaptiyeler üstü başı perişan bir köylüyü önlerine katmış getiriyorlardı. Adamı dövdükleri anlaşılıyordu.

Zaptiye başı kaşlarını çattı,

- Kimdir o? diye bağırdı. Ne yaptı bu dürzü?

- Vergisine itiraz ediyor başefendi. Vermek istemiyor.

- Haa öyle mi? Getirin bakim...

Adam ta oradan yalvarmaya başladı,

- Ayaklarının altını öpeyim beyim. Ben yoksul bir adamım. Elli şinik buğday yazmışlar. Nerden bulayım ben elli şinik buğdayı? Sakladın diyorlar, vallahi billahi saklamadım. Allah canımı alsın saklamadım. Ben bilmem öyle şeyleri.

- Hıı, yaptı zaptiye başı. Gel bakim gel, geel...

- Efendi çoluğun çocuğun başı için inan. Kuran'a el basayım ki saklamadım. Aha arayın her yerleri. Konu komşu hep bılır, ben saklamam.

Zaptiye başı yukardan gürledi.

- Sus ulen suus! Ne çırpınırsın dürzü? Sakladığın belli işte. Yıkın falakaya hınzırı!

Adam ağlamaklı seslerle yalvarıyordu.

- Efendi tabanlarını öpeyim. Vallahi billahi saklamadım. Olup olacağı harmanda işte. İsterseniz hepsini alın. Başka yok diyorum. inan.

- Yıkın ulen, yıkın! Çıkarın çarıklarını! Dürzüler sizi! Oyun mu oynuyoruz burada ulen? Devlete borcunu vermiyen düzünün kemiğini kırarım ben. Vurun, gebertin!

Adamı yıktılar. Ayaklarını tüfeğe geçirip sopayla vurmaya başladılar. Zaptiyelerden birisi geride duruyordu. O pek karışmıyordu nedense. Ama öbürleri pek iştahlıydılar. Vurdukça adam sarsılıyor, tozun toprağın içinde debeleniyor, bar bar bağırıyordu.

İbrahim bey dayanamadı.

- Bırakın şunu başefendi, dedi. Buğday saklayacak adam değil o. Beceremez. Zavallının biri.

Zaptiye başı gülümsedi.

- Maksat köylüye gözdağı vermek ağa, dedi. Saklamak isteyen olursa ibret alsın.

Aşağıya seslendi.

- Bırakın ulen, yeter. Geberir meberir de üstümüze yıkılır. Zati insan denecek yeri kalmamış. Daha önce de dövmüşsünüz. Bırakın gitsin.

Adam kurtulunca ateşe basarmış gibi topallayarak, zıplayarak kaçıp gitti. Tekrar çağırmasınlar diye ikide bir dönüp bakıyordu. Korku içindeydi.

- Hıı, dedi başefendi. Zaptiye dayağı neymiş, git anlat şimdi köylülere. Sizi gidi deyyuslar sizi!

Zaptiyeleri tekrar gönderdi.

- Dolaşın harmanları, dedi. Kendinizi gösterin. Vergisini vermek, istemiyen olursa alın gelin buraya. Başka türlü altından kalkamayız bu işin.

İbrahim bey yan yan bakıyor, başını iki yana sallıyor ama bir şey söyleyemiyordu. Pişman olmuştu kapısını açıp konuk ettiğine. Edepsizin biriydi. Üstelik küstah bir adamdı. Hiç sağı solu belli olmuyordu. En iyisi aşağıdan alıp, daha fazla zararlı olmasını önlemekti.

- Otur başefendi, dedi. Üzme kendini. Hep yoluna girer o işler. Ha işte bizim koyun da geldi. Getirin oğlum, çabuk olun. Nerde kaldınız? Kesin hemen, çabuk!

Balkonun korkulukları arasından koyunun kesilmesini seyrettiler. Biraz sonra ortalığı bir kan kokusu doldurdu. Toklu uzun uzun çırpındı, ayakları toprağı çizdi, sonra durdu.

8

Molla Mahmut elleri arkasına bağlı, başı öne yıkık, hızlı hızlı yürüyordu. Esmer yüzü büsbütün kararmıştı. İçinde taş gibi ağır bır sıkıntı gittikçe büyüyordu. Ağzının içinde homurdanıyor, habire sövüyordu.

- Dürzüler! Zalımlar!... Malımıza ortaksınız değil mi? Harman zamanı karakuş gibi dikilirsiniz başımıza. Ne yoktan anlarsınız, ne dert bilirsiniz. Ver ver ver... Boyuna ver! Ne olacak sonu diyen yok. Köylü ne halda, soran yok. Yarın hacısı hocası da dolar başımıza. Bir şinik ona, iki şinik buna. Yüzde on devlete... Geriye kalır üç çuval buğday. Bu adamlar ne yiyecek, ne ekecek, nasıl yaşıyacak, hiç düşünen yok. Dürzüler! Dürzü oğlu dürzüler!...

Yolu bıraktı, tarlanın ortasından yürüdü. Anızlar ayaklarını tarıyordu. Kupkuruydu her yer. Tarlanın bitiminde kırlar başlıyordu. Yayvan tepeler göz alabildiğine, birbirine ulanarak gidiyordu.

"Her şey tatsız," dedi kendi kendine. "Kötü zamanda gelmişiz şu dünyaya. Hiçbir umut yok. Ne yaparsın, ne halt edersin? İlerisi daha da karanlık. Bir gün düşman çıkar gelirse... O zaman ne yapacağız? Hey Allah, daha ne çileler göstereceksin? Söyle de bilelim!"

Rasgele yürüyordu. Canı sıkılınca böyle çıkar, nereye gittiğini bilmeden yürürdü.

Oflayıp pufladı. Çaresizlik sıkıntısı sancı gibi büyüyordu içinde. Ziver hocayı düşünmeye başladı. Yüzünü buruşturdu. "Hay rezil hay," dedi. "Sen de hocayım diye geçiniyorsun şu dünyada.

Aklın hiçbir şeye ermiyor ama kurmuşsun ağını, işini yürütüyorsun. Herkes seni bir şey sanıyor. Yalanla dolanla kandırıyorsun milleti. Ama dur sen, bu böyle sonuna kadar gider sanma. Bir gün foyan çıkar meydana. Bir gün keçi sakalına yapışırım ben senin. Sabah neydi o hali? Nasıl yalaklanıyordu? Zaptiye başı da azarlayıverdi, iyi etti. Öylesine o yakışır. Sürüngen böcek. Omurgasız rezil."

Kuru otlara basa basa yürüyordu. Otlar çıtırdıyordu ayağının altında. Terli yüzü sıkıntıyla gerilmişti. Kuru dudaklarını ıslatıp ıslık çalmaya başladı. "Hiçbir şeyin tadı yok, dedi kendi kendine. Sıkıntıdan patlıyacağım. Bir yol göster Allah. Yardım senden..."

Geriye dönüp baktı, arkasından birisi geliyordu. Gözlerini kısıp kim olduğunu anlamaya çalıştı.

- Dur Mahmut kardaş, dur! Bekle!

O zaman tanıyabildi, Haceli'ydi. Niye geliyordu acaba? Bir şey mi olmuştu? Durup bekledi.

Haceli yakın kalınca,

- Nereye böyle? diye sordu.

- Hiç, geziyorum.

- Böyle hızlı gezilir mi?

- Hızlı mı geziyorum?

- Yok yavaş geziyorsun. Arkandan atlı zor yetişir.

- Allah Allah, farkında değilim.

Yanına gelmişti.

- Ne oldu sabahleyin, dedi. Niye getirdiler sizi öyle?

- Hiç canım. Tacım dedeye gittiydik. Ak Osman'ın karısına okuduk da oradan dönüyorduk. Arkamızdan zaptiyeler geliverdi.

- Ee?

- Bizim alıklar da bir şey varmış gibi korkup kaçtılar.

- Ee, onlar da önlerine katıp getirdiler?

- Öyle. Bir suç işlemişiz sanki. "Neredeydiniz, niye kaçtınız?" diye sorguya çektiler. Sonra da önlerine katıp getirdiler. Zaptiye başı eli sopalının biri. Bizim köye çok kızıyor. Buğday kaçırıyormuşuz, vergimizi vermiyormuşuz. Önüne gelene vuruyor kırbacı kerhaneci.

- Duydum. Sana da vurmuş. Dikkafalık yapmışsın.

- Yok be, hiçbir şey yapmadım. Vurmak için bahane arıyor.

- Şimdi nereye gidiyorsun, dönelim hadi.

- Bilmiyorum. Canım sıkıldı, yürüdüm şöyle. İçimden çalışmak gelmiyor. Bizimkilere de "bırakın, dedim. Kalsın dürzünün harmanı."

Haceli güldü. Sarışın yüzü kızarmıştı.

- Biliyorum. Gelirken Ayşa teyzeye sordum da anlattı. Burnundan soluyor, dedi. Gene dellendi dedi.

- Nasıl dellenmezsin yavu? Baksana şu işlere. Bütün yıl çalışıp çabalıyoruz. Tam harmanı kaldırırken karakuş gibi tepemize biniyorlar. Harmanın yarısını bölüp götürüyorlar. Ulen ne iş be? Üstelik döğüyorlar, söğüyorlar... Sesimizi bile çıkaramıyoruz.

- Öyle emme Mahmut, yalnız sana bana değilki kardaş, herkese... Elle gelen düğün bayram demişler. Çaresiz katlanacağız. Boy-

numuzu eğeceğiz. Fazla büyütüp de kendini üzme. Hadi gidip çalışalım. Az bir işin kalmış, bitiriverelim şunu.

- Yorgunum arkadaş. Bütün gece harman savurdum. Çalışacak halim yok.

- Biliyorum emme, zaptiyeler gezinip durur. Şimdi sorarlar, "nerde bu harmanın sahibi, niye çalışmıyor?" derler. Gidelim hadı.

- Desinler be! Kendileri çalısın dürzüler. Anlasınlar çalışmak ne demekmiş?

- Onlar çalışır mı? Şaka mı yapıyorsun? Onlar yiyici takım.

Mahmut oturmayı akıl etti,

- Hele otur azıcık, dedi. Her yerlerim ağrıyor. Hasta gibiyim.

Bir sel yarıntısının kıyısına çöküp, bacaklarını aşağı sarkıttı.

- Bu sıcakta oturulur mu yahu, deli misın? Gören olsa ne der?

- Ne derse desin, otur. Sana söyleyeceklerim var.

- Neymiş?

Yanına oturdu. Güneş arkalarından vuruyordu. Molla Mahmut çevresine baktı, sesini indirdi.

- Harmanı kaldırdıktan sonra...

- Ee?

Başını salladı.

- Gizli işler yapacağız arkadaş.

- Ne gibi?

- Aramızda çete kuracağız. Sen de varsın, anladın mı?

- Nasıl çete?

- Bayaa bildiğin çete. Köyde şöyle aklı eren, güvenilir komşuları toplayacağız. Aramızda birleşeceğiz. Silâhlanıp hazırlanacağız. Başımızda İbrahim bey var.

Haceli gözlerini iyice açıp baktı,

- Deme? Kendisiyle konuştunuz mu?

- Konuştuk. O da bizim gibi çok kızıyor bu işlere. Gidişi hiç beğenmiyor. Aramızda birleşelim, çete kuralım diyor. Memleket gözü bağlı koyun gibi uçuruma gidiyor, diyor.

- Yaa, vay bee!

- Ama kimseye duyurmıyacağız. Aramızda kalacak. Anamıza karımıza bile söylemek yok. Böyle işler gizlilik ister.

- Doğru. Kulaktan kulağa hemen yayılır. Kimler olacak peki?

- Daha kesin değil. Aramızda toplanıp kararlaştıracağız. Şöyle ağzı sıkı, cesur komşuları alacağız. Döneklerin korkakların aramızda yeri yok. Millet her yerde derlenip toplanıyormuş arkadeş. Bizim bir şeyden haberimiz yok. İşe güce daldık gittik.

- Nasılmış, neler oluyormuş? İbrahim, bey mi anlattı?

- He. Harmanlar kalkınca kasabaya gidip gelecek. Orada bu işin öncüleriyle konuşuyormuş. Öğrenecek bakalım yeni ne var ne yok? Hem de tabanca tüfek alacak, mermi alacak. Hepimizi donatacak.

- İyii... Demek İbrahim bey var işin içinde?

- Tabi var. Akıllı adam. Öbürleri gibi mantar kafa değil. Yarın düşman gelirse en çok bu zenginler zarar görecek. Önce onların

malına el koyacak. Öyle ya, niye geliyor buraya? Benım senın neyin var da neyimizi alacak?

- Doğru söz.

- Onun için İbrahim bey geceyi gündüzü şaşırmış. Uyku uyuyamıyorum diyor. Memleket batıyor, baştakilerden hayır yok, diyor.

- Vay canına!

- Yaa... Ama doğru söylüyor. Her şey bitti Haceli. Millet kendi kendine derlenir toplanırsa belki kurtuluş umudu var. Değilse... (Uzun uzun başını salladı.) Yarın öbür gün Yonan buraya da çıkar gelir. Hiç şakası yok.

Haceli korku ile baktı,

- Gelir arkideş, dedi. Doğru. Birleşelim de başımızın çaresine bakalım. Ne gerekirse yapalım...

- Hiç olmazsa çarpışırız da yiğitçe ölürüz be. "Düşmanın önünde fare gibi pıstılar. Hiçbir şey yapmadan teslim oldular," dedirtmeyiz kendimize. Bundan büyük ayıp olur mu?

- Olmaz, doğru. Peki aramıza kimleri alıyoruz, bir say bakalım?

- Şimdilik az olalım diyorum. Sonra duruma göre çoğalırız. Sen, ben, İbrahim bey. İbrahim beyin kâhyası Kara Zühtü.

- He, iyi oğlan o. Başka?

- Yan Bilâl.

- Tamam. Onu da alırız. Başka?

- Çopur Hamdi. Kâzım...

- Tamam.

- Aşır...

- O gelir mi bakalım?

- Önce bir deneriz. Ağzını araırız. Gelirse gelir. Gelmezse ne yapalım, cehennemin dibine kadar. Bu bir namus işi kardaşım. Dinini seven, namusunu seven gelsin.

- Öyle he.

Haceli sigara uzattı,

- Yak. Şu köyde zati adama benzer kaç adam var? Çoğu Ziver hocayla Kadir ağanın ağzına bakar. Onlar girmez bizim aramıza.

- Girmesinler, daha iyi. Duyarlarsa hemen gider şikâyet ederler.

- Ederler he. Münzevir çok. Onun için saklı tutacağız bu işi. Ağzı sıkı olacağız. Senin düşündüğün başka birisi var mı?

Haceli yere baktı. Ağzındaki dumanı ağır ağır üfledi.

- Bilmem, dedi. Bu saydıkların iyi işte. Aklıma başka birisi gelmiyor. Yakın köylerden de alır mıyız? Kökez'de Yakup var. Koca Musa var...

- Alırız ama sonra düşünürüz onları. Önce köyde bir çekirdek kuralım hele. İbrahim bey kasabaya gitsin gelsin... Bakalım ne haber getirecek. En çok bu üzüyor beni. Bir haber alamıyoruz. Ne olup bitiyor, bilmiyoruz. Bilsek ona göre kendimizi ayarlarız.

Sigarasından duman çekip puff... diye üfledi.

- Ne diyorum biliyor musun? Evlenmiyecekmişiz ağzına tükürdüğüm. Acele etmişiz. Çoluk çocuk olmayacaktı başımızda.

- Ne bileceksin böyle olacağını arkideş. Zaman kötü geldi.

- Kötü geldi he, çök kötü geldi. İçim kanıyor ikide bir. Ne yapacağımı bilemiyorum. Ne kötü yazgımız varmış be. Bizden öncekiler de çok kötü günler gördüler emme bizim kuşak daha çok çekeceğe benzer.

- Dur bakalım. İş olacağına varır. Fazla canını sıkma. Bakarsın bir kurtuluş yolu bulunur.

- İnşallah.

- De hadi gidelim gayri. İşler ortada kaldı. Burada oturmakla iş bitmez.

Molla Mahmut yüzünü buruşturdu.

- Bırak, dedi. Canım istemiyor. Elim kolum kalkmıyor. Ben hiç böyle olmamıştım. Nedir bu bilmem ki? Çalışmak gelmiyor içimden.

- Doğrusunu istersen ben de öyleyim arkideş. Hep öyleyız. Emme ne edeceksin, çalışmadan olmaz. Şu zaptiyeler de çatmasınlar şimdi, hadi...

Kolundan asıldı.

Mahmut hâlâ yere bakıyordu. Yüzü bungundu. Zorlukla kalktı. Yan yana yürümeye başladılar. Güneş tepelerindeydi. Ayaklarının dibine kısa gölgeleri düşüyordu. Kuru toprak susuzluktan yarık yarıktı.

Harmanlara doğru yürüdüler.

- Bak, dedi Haceli. Zaptiyeler geziyor, gördün mü? Kim çalışıyor kim çalışmıyor, kontrol ediyorlar.

- Etsinler bakalım.

- Ziver hoca mı o? Senin harmanda baksana?

Durup baktılar.

- He o. Hak istemeye gelmiş. Vay yüzsüz herif vay! Dur ben görmiyeyim, anam verip savsın. Kızarım da bir şey yaparım dürzüye.

Arkasını döndü. Haceli'yle konuşur gibi yaptı.

- Sen bak da gidince haber ver.

- Ananla konuşuyor. Boynunda heybe asılı. Çıkardı, hak istiyor.

- Medine dilencisi.

- Anan tece gitti. Şiniği doldurdu.

- Hıh! Haram olsun dürzüye.

- Heybesine boşalttı. Kafasını sallıyor. Dua ediyor her halde.

- İstemem onun duasını. Kendinin olsun. Gereği yok.

- Yürüdü. Tamam, gidiyor. Hâlâ başını sallıyor.

- Cehenneme gitsin.

- Ulen bizim harmana doğru gidiyor her halde. Gel...

Dönüp yürüdüler. Zaptiyeler atlarının üstünde kasılarak dolaşıyorlardı. Birisi durup baktı. Tanımıştı.

- Nerden böyle? dedi. Molla Mahmut değil misin sen?

- He. Şurada bir komşuya uğradık.

- Harman bitti mi?

- Bitti kodu. Az kaldı.

- Vergini verdin mi?

- Yok. Gelsinler vereceğim.

- Gelirler şimdi. Gidin harmanınıza. İşinizin başında bulunun.

Molla Mahmut cevap vermedi. İçinden sövdü. "Hastir it. İşimize gidecekmişiz. Size ne ulen? Sizden mi öğreneceğiz işimizi? Padişahın beslemeleri."

Harmana geldi, anası eğilmiş harman süpürüyordu. Toz içinde kalmıştı. Mahmut'u göremiyordu. Haceli ayrılıp gitti.

- Yavaş ol ana, ne yapıyorsun?

Kadın doğrulup baktı. Ağzı yüzü sırılıydı. Çırpınarak çıktı tozun içinden.

- Nerdeydin sen sabah beri? diye çıkıştı. Harman böyle yarıda bırakılır gidilir mi? Gelen oluyor soran oluyor, yavuttun mu sen?

Daha söyliyecekti,

- Dur ana Allah'ını seversen, dedi. Zati dumanım tütüyor. Çalışacak durumda mıyım ben?

- Çalışma oğlum. Yat kağnının altına, uyu. Ne gezersin oralarda? Neye döndün, şuna bak. Gözlerin kan çanağı. İyice sapıtacaksın bu gidişle.

- İyi iyi, sus...

Fazla dinlemedi. Gitti kağnının gölgesine uzandı. Anası bir zaman daha söylendi. Sonra yeniden süpürgeyi alıp süpürmeye başladı.

Mahmut, kağnının tekerine bakıyordu. Kafası keçeleşmiş gibiydi. Yoğun düşünceler, acılar üst üste binmiş, içinde bir karanlık

haline gelmişti. Sırtüstü döndü, kağnının altına bakmaya başladı. Şakakları zonkluyordu. "Sen kurtar hey Allahım..." diye söylendi.

Biraz sonra her şey bulanıklaştı. Uyudu kaldı orada.

Ayşa kadın çalışmayı sürdürüyordu. Çalı süpürgesini yerleri yırtarcasına hızlı hızlı çekiyordu. Bir şeylere kızıyor, kızdığından hırsını alırcasına hızla sallıyordu süpürgeyi. "Deyyuslar... Irzı kırıklar... Allahsızlar..." İçindeki kinden başka hiçbir şeyi duymuyor, yaşlı kadın gücüyle habire çalışıyordu. "Alçaklar... Zorbalar... Teneşire gelesiceler!..." Toz bulutu içindeydi. Ağzı sarılı olduğundan zorlukla az bir nefes alabiliyor, onunla yetiniyordu. Olanca gücünü toplamış, koca süpürgeyi çeke çeke süpürüyordu.

- Nine, heey! diye bir ses duydu. Dur bakalım yahu, ne oluyor? Vapur dumanına benzettin burayı.

Ayşa kadın tozun içinden çıktı. Yere eğilip tükürdü. Tanınmayacak haldeydi. Gözlerini kırpıştırarak baktı. İki atlı dikiliyordu karşısında.

- Kimin bu harman?

- Bizim, kimin olacak?

- Siz kimsiniz?

- Molla Mamıd'ın anasıyım.

- Ha tamam, anladım. Nerede Mahmut?

- Kağnının altında uyuyor.

- Niye uyuyor? Uyunacak sıra mı?

- Ne yapsın e? Sabaha dek harman savurdu. Kolay mı?

- Bitti mi? Ne zaman teslim ediyorsunuz?

- Bilmem. Bitmedi daha.

- Çabuk olun ha! Geceye bırakmayın. Bitince bize haber verin.

- Hıh! dedi Ayşa kadın sertçe. Cevap vermedi. Dönüp işine yürüdü. Tekrar süpürmeye başladı. "Boynunuz altınızda kalsın emi? Çalışınmış. Oynuyor muyuz burada? Çalışıyoruz işte, dürzüler... Kapı itleri..."

Zaptiyeler tozdan kaçmak için atları sürüp uzaklaştılar.

- Molla Mahmut'un anası da kendisi gibi dik ha, dedi birisi.

- He. Zıbarıyor baksana. Bu köyün adamı zati başka canım. Havasından mı suyundan mı, burunları büyük.

- He he... Kim takar onların burnunu.

Ayşa kadın süpürüp topladığı buğdayı savurmaya başladı. Yabayı daldırıp daldırıp fırlatıyordu yukarı. Toz daha bir yoğunlaştı. Göz gözü görmez oldu oralarda. Ayşa kadın yaşından beklenmeyen bir güçle çalışıyordu. Hiç nefes almıyordu sanki. Yabaya yapışmış, arka arkaya fırlatıyordu topraklı buğdayı.

Hacer gelin sırtında Murat, dalında ekmek torbası, çabuk çabuk geldi. Önce kağnının altına baktı. Mahmut orada uyuduğuna göre, tozun içinde çalışan kaynanasıydı demek.

- Otur Murat, dedi. Bobanı uyandırma emi oğlum?

Gölgeye oturttu. Azık torbasını da kağnının tekerine dayadı. Kaynanasına yardım etmeye gitti.

- Ana, dedi. Ne ediyorsun öyle? Toz içinde kalmışsın, gel! Ben yaparım, gel...

Kadın tozun içinden çıktı. Topraktan yapılmış adama benziyordu. Üstü başı, eli yüzü tanınmayacak haldeydi.

- Hay Allah, ne olmuşsun şuna bak .

- Git git, dedi işaretle. Ben tozlandım, bir de sen tozlanma, git!

- Ben savurayım ana, yorulmuşsun gel.

- Yok kızım yok, git!

Tozun içine girdi, tekrar savurmaya başladı. Gelin, çekilmek zorunda kaldı. Başka yapılacak iş var mı diye bakındı, bulamadı.

Murat kendi kendine toprakla oynuyordu. Biraz sonra apalıyarak gitti "buba buba" diye babasının bacağına vurmaya başladı.

Molla Mahmut başını kaldırıp baktı.

- Sen misin ulen? dedi. Dokunma, az daha uyuyayım.

Yüzü ter içinde kalmıştı.

9

Akşam ezanı okundu. Ziver hocanın genizden gelen düz sesi sağa sola yayıldı. Köyün üstünde alaca karanlık gittikçe yoğunlaşıyordu. İnek böğürtüleri, at kişnemeleri, köpek havlamaları arasında gür bir ses yükseldi. Seyit kâhyanın sesiydi.

- Köylüler! Duyduk duymadık yook! Herkes İbrahim beyin avlusunda toplanacak! Zaptiye başının emrii! Önemli bir haber vaar!... Gelmeyene bir araba sopa atılacak! Her evden bir kişi, gelin haa!... Sonra karışmam, gelin haa!...

Duyan durup dinledi. Sonra herkes kendi kendine mırıldandı.

- Hıh, tamam...

- Sırasıydı!

- Başka işimiz yok!

- Ne söyliyeceği belli zati.

- Bir de bu çıktı başımıza.

- Karılar da gelecek mi?

- Her evden bir kişi diyor baksana.

- Cık cık cık...

İbrahim beyin evine doğru baktılar. Üst katın pencerelerinde parlak ışıklar yanıyordu. Bir gürültü geliyordu içerden. Yer sofrasına bağdaş kurup oturmuşlardı. Yeyip içiyorlar, yüksek sesle konuşup gülüşüyorlardı. Bir sandığın üstünde hunili gramofon hüzünlü şarkılar, gazeller çalıyordu. Zaptiyelerden birisinin yüzü kıpkırmızı olmuştu. "Oof, of!" diye inledi kendi kendine. Zaptiye başı elleriyle tutup ağzıyla sıyırdığı bir kemiği kapıya doğru fırlattı. Hizmet eden adamlardan birisi kemiği kapıp çömeldi, tekrar sıyırmaya başladı. İştahla yalıyordu.

İbrahim bey kapıya seslendi.

- İçki getirin ulen, çabuk! Öldünüz mü dürzüler, yaratın! Yürü... Hadi mirim, şerefe!

Kadehini kaldırdı. O da sarhoş olmuştu. Kendini tutamıyor, sallanıyordu. Ya da öyle görünüyordu.

- Bu gece beni ihya ettiniz valla, yaşıyasınız Yalnızlıktan kurtuldum. Buralarda delireceğim ben başefendi. Yaa... Hadi şerefe! Afiyet olsun, bal olsun. Helâl olsun!...

Yaptığı uyak hoşuna gitti, güldü.

- Başefendi, içelim be. İçelim de açılalım...

- İçtik biz İbrahim bey, sen içmedin mi? Hadi iç.

- Sen de iç. Sen bu güne bu gün, devletin başı olarak, aramızda...

- Bırak şimdi devleti İbrahim bey. İçmene bak, hadi.

Gramofon ağır bir zeybek havası çalmaya başladı.

- Haa... Hıı...

Zaptiye başı çoştu. El vurmaya, oynar gibi duruşlar göstermeye başladı. Öbürleri de katıldılar. El vuruyorlardı.

- Yok mu bunların arasında oynayan adam? Bu köy ölmüş mü be? Çağır şu adamlarını İbrahim bey, görelim ha?

İbrahim bey kapıya baktı,

- Var mirim, var ama...

- Ee, nerde hani?

- Oynıyacak hâl kalmamışki çocukta.

- Niye, kim o? İbrahim bey kapıya baktı.

- Çağırın ulen şu Mestan'ı, dedi. İki dönüversin şurada. Dönsün de başefendi affetsin hatasını.

Mestan'ı dışardan sürüyerek getirdiler. Eli yüzü mosmordu. Ayakta duracak hali yoktu. Oynamak istemiyordu.

- Ha şu çocuk mu? Oynar mı bu?

- Oynar. Hadi Mestan, hadi oğul, iki dönüver şurada. Bak başefendi affedecek seni.

Mestan yalvarır gibi baktı. Üstü başı perişandı. Oynayacak durumda değildi.

- Hadi hadi, diye başını salladı İbrahim bey.

Mestan ağlayacak gibiydi. Yüzünü buruşturarak kollarını kaldırdı. Zorlukla oynamaya başladı.

Geride zaptiyelerden birisi başını yere indirdi. Gözlerini yumdu. Yüzü bozuldu. Üzülmüştü bu işe. Kendi kendine söylendi.

Zaptiye başı,

- Hımm! Hımm... Aferin, dönüver... diye el vuruyordu. Yüzü parlamıştı. Dönüver be! Öldün mü rezil? Ulen, büyüğün vurduğu yerde gül biter oğlum. Oyna, oyna hadi!

Kendisi de kalktı. Karşılıklı oynamaya başladılar. Öbürleri de el çırparak tempo tutuyorlardı. Yalnız Zaptiye Musa katılmıyordu. Onun yüzü donuktu. Başını eğmiş, kaşlarının altından bakıyordu.

Aşağıda köylüler toplanmaya başlamışlardı. Kadın erkek, eski püskü giysiler içinde oturmuşlar, kimisi başlarını kaldırmış pencerelere bakıyordu, kimisi yere bakıyor, düşünüyordu.

Molla Mahmut,

- Allahınızdan bulun, Allahınızdan! diye söylendi. Reziller, alçaklar. Deyyuslar!

Yaşlı bir köylü,

- Aman Molla, yavaş ol, diye fısıldadı. Duyuverirler sonra.

Bir kadın,

- Aman Molla kardaş kurban olim, dedi. Duyarsa kötü olur.

- Duysunlar! Dedi Molla Mahmut. Böyle rezillik görülmemiştir dünyada. Ne bu be? Biz Allah'ın kulu değil miyiz? Biz insan değil miyiz? Ulen biz öldük mü be?

Yukarıda bir gürültü oldu. Köylülerden birisi Molla Mahmud'un ağzını kapattı,

- Aman kardaş sus, dedi.

Merdiven başına lüks lâmbası çıkardılar. Zaptiye başı önde, öbürleri arkada göründüler. Sarhoş oldukları hemen anlaşılıyordu. Zaptiye başı elini kaldırdı. Sallanıyor, ayakta zor duruyordu,

- Beni dinleyin şimdi bakim, dedi. Toplanın şöyle, yaklaşın!

Köylüler toplandılar. Korkaktılar nedense. Yılgın gözlerle bakıyorlardı.

- Padişah efendimizin emrii!...

İmam Ziver'le yanındaki birkaç kişi "Padişahım çok yaşa!" diye bağırdılar.

Zaptiye başı kaşlarını çattı. Elini kaldırıp susturdu.

- Elbet yaşıyacak, dedi. Yaşıyacak ya! Ulen Padişah efendimiz olmasa siz ne edersiniz a hödükler? Yolunuzu şaşırırsınız ulen!

Aynı kişiler "Padişahım çok yaşa!" diye tekrar bağırdılar. Ziver efendi yönetiyordu.

- Yeter dedik! Uzatmayın. Padişah efendimizin emrii... Herkes aşarını verecek. Herkes vergisini verecek! Kimse geri kalmıyacak! Devletimizin ayakta kalması için, padişah efendimizin ihya olması için...

Söz arıyor bulamıyordu. Sesini gittikçe yükseltti,

- Herkes görevini yapacak! Kötü günler yaşıyoruz ulen. Yedi düvele karşı harp ediyoruz. Müslümanlığın pâyidar olması için... Anlıyonuz mu?"

- Anlıyoruz başefendi, dedi İmam Ziver. Sağolasın. Allah seni başımızdan...

Zaptiye başı kızdı.

- Sus ulen, dedi, kimdir o? Sözümü kesme rezil! Diyeceklerim daha bitmedi.

Söz aradı. Boğazını temizledi,

- Dinimiz hakkı için, Allah'ın gazabına uğramadan ve de böyüklerimizin emrine uyaraktan...

Sonunu getiremedi. Balkonun parmaklığına tutundu.

- Bak bir şey daha söyliyeceğim size. Kulaklarınızı iyi açın da dinleyin. Gâvur, İzmir'e çıktı. Duydunuz mu?

Köylülerden bir ikisi "he, duyduk" derliler.

- Emme ve lâkin hiç önemli değil. Padişah efendimizin kuvveti sayesinde, gene dönüp gidecekler. Padişah efendimiz, Allah'ın yardımı ile cümle düşmanlarımızın hakkından gelecek. O kuvvetli-

dir. Yedi düvele karşı onun gücü yeter de artar bile. Anladınız mı? Siz verginizi verin, duanızı yapın. Gerisine karışmayın. Padişah efendimizin buyruğundan dışarı çıkayım demeyin. Karışmam haa! Gâvur İzmir taraflarında kimi zibidiler türemiş. Çeteyiz diye dağa çıkmışlar. Padişah efendimizin kat'i emri, böyle bir şey yapmak yasak! Dinimiz için bu yol yanlış! Neden derseniz, her şey güzellikle... Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Padişah efendimizin siyaseti bu. Sizin aklınız ermez.

İmam Ziver seslendi.

- Ermez he, doğru. Ben de öyle diyorum bunlara.

Zaptiye başı eğilip baktı.

- Herkes aklı kadar konuşmalı. Müslüman adam kendi üstüne düşeni yapar. Dinimizin emri bu...

Molla Mahmut ağzının içinde homurdandı.

- Hıı, bu. Yanındakiler eteğini çektiler.

- Aman, sus...

Zaptiye başı durup biraz düşündü,

- Böyle zamanda bütün Müslümanlar birlik olmalı, diye sürdürdü konuşmasını. Bozulmak, parçalanmak yok! Sürüden ayrılanı kurt kapar. Askere çağrılan hemen askere koşacak. Vergiler günü gününe ödenecek. Bir gün bile geciktirmek yok!

İmam Ziver yerinde kıpırdanıp duruyordu.

- Yok he, dedi. Doğru... Bir kadın ilerden seslendi.

- Kocası askerde olanlara bari acı başefendi gardaş. Onlar bari gelecek yıl versinler.

Zaptiye başı kızdı.

- Olmaz be! diye azarladı. Kim o konuşan?

Köylüler kadını susturdular.

- İstemem böyle bozgunculuk. Asker karısı ise ne yapalım? Herkes asker karısı. Asker olmayan var mı içimizde? Bakıyorum, bu köy biraz ağırdan alıyor. Vallahi karışmam ha! Aha isimleriniz burada yazılı. Yukardan emir var, herkes borcunu ödeyecek. Vergisini vermeyen kâfirdir ulen!

Birden bağırmaya başladı,

- Gâvura mı veriyorsunuz dürzüler! Siz verginizi vermezseniz devlet nasıl ayakta durur? Vatanımız, dinimiz ne olur? Padişah efendimiz işlerin hakkından nasıl gelir? Cephelerde ordumuz nasıl beslenir?

Molla Mahmut mırıldandı.

- Nerden bulup vereceğiz, hiç söylemiyor dürzü.

Haceli koluna asıldı.

- Aman Molla, suss...

Yanındaki kadın fısıldadı.

- Molla kardaş ağzını tut, kurban olim.

Zaptiye başının sesi çatallaşmıştı. Ama ordusuna hitabeden komutan gibi hâlâ dikti.

- Biz yarın buradayız, dedi. Öbür gün de buradayız. Aşarcılar da burada. Yarından tezi yok, buğday arpa... Ne kaldırdıysanız, bir denesini esirgemeden verginizi verin. Sakın ha saklamaya falan kalkmayın. Vallahi billahi çok kötü yaparım! Urgana bağlayıp

kasabaya götürürüm. Divanı harbe veririm. Geri geleceğiniz şüpheli. Emir böyle, duydunuz mu?

Köylüler mırıldandılar. Herkes bir şey söylüyordu.

Zaptiye başı birden bağırdı,

- Susuun! Mendeburlar! Böyle âsi köy görmedim ben. Şimdi ayaklarımın altına alır çiğnerim hepinizi! Devlete karşı mı geliyorsunuz ulen? Vergi istiyorum sizden yezitler! Keseme bahşiş istemiyorum!

İbrahim bey geride kendi kendine gülüyor. başını sallıyordu. İçkiliydi ama susmak gerektiğini düşünüyordu.

Zaptiye başı biraz durdu. Kızınca sesi iyice değişmişti.

- Güzellikle vermezseniz devlet hakkını zorla alır! Bunu bilmeyen var mı içinizde?

- Yok, dedi bir iki kişi.

- Vergi vermek sevaptır oğlum. Aha sorun imamınıza.

- Öyle, dedi Ziver efendi. Doğru söz. Kitapta yeri var.

- Hıh... diye soludu Mahmut. Başını kaldırıp dik dik baktı. Yalak dürzü! Hemen buldu kitapta yerini.

Başka söylenenler de oldu. Bir mırıltıdır gitti. Karanlıkta kimin söylediği belli olmuyordu.

- Susun! diye bağırdı Zaptiye başı. Hadi işinize, yallah! Dediklerimi unutmayın. Sessiz gidin, karışmam ha!

Köylüler kalkıp yürüdüler. Köşeyi dönünce bir gürültüdür yükseldi.

- Fazla yazdılar be! Nerden buluruz bu kadar buğdayı?

- Onlara verip de biz ne yiyeceğiz? Kış ortasında çoluk çocuk aç kalacağız sonra...

- Gâvur bunlar gâvur! Din iman yok.

- Gâvur olsa böyle yapmaz, tövbe.

- Mal vergisi, arazi vergisi, aşar vergisi... Ulen soyuyorlar bizi. Kaldırdığımızın yarısını alıyorlar be.

- Hoca hakkı, ayan hakkı... Onları da unutma.

- Canımızı alsalar da temelli kurtulsak.

Molla Mahmut susmuştu. Başını eğmiş düşünüyordu. Haceli omuzuna dokundu,

- Ulen arkideş, ne yaptın sen öyle? Duyuverecekler diye ödüm koptu.

- Ben vermiyeceğim, dedi ağır ağır. Ne olursa olsun. İnceldiği yerden kopsun, vermiyeceğim.

- Aman yavaş, duyan olur.

- Duysunlar!

- Cık cık cık... etti birisi. Bu Molla Mahmut başına bir iş açacak emme bakalım nasıl açacak.

Yaşlı bir kadın,

- Amanıın, diye sesini uzattı. Deli ayol bu oğlan. Adamın yüzüne yüzüne konuşuyor. Duyuverecek diye ödüm koptu. Ayşa abaya söylemeli, biraz kulağını çeksin bunun. Ataşın üstüne yalı-

nayak yürüyor. Gencecik körpesi var, yazık değil mi? Başına bir iş gelirse, ne yapar garip?

Yanındaki kadın cevapladı.

- Susulacağı mı kaldı hay bacım? Baksana adamların ettiğine? İliğimizi kemiğimizi kuruttular. Kuru ekmeye muhtaç ettiler. Hâlâ da isterler. Köyde kasabada borç etmediğimiz yer kalmadı.

- Hep öyleyiz, dedi Çopur Hamdi. Yıl yıldan kötü gidiyor. Bıldır kaldırdığımızı bu yıl kaldıramadık. Eski borcumuz dururken bu yıl yeniden borç ettik. Hacı Nuri haber salmış, tarlalarımızı haczedecekmiş. Harmanın tümünü alıp götürsem ödiyemem.

- Etsin de kurtulalım, dedi Pırpırın Ömer. Başka ne kaldı gayrı? İki kıraç tarla kaldı. Onu da alsınlar.

Teker teker dağıldılar. Kimisi evlere gitti. Kimisi harmana doğru yürüdü. Hepsi de şaşkın, perişandı.

Çopur Hamdi, yorgun argın eve geldi. Zayıf, sinirli bir adamdı. Avurtları çökmüş, birbirine girmişti. İçinde çaresizliğin acısı büyüyordu. Geldi sedire yıkılır gibi oturdu, Başındaki eski fesi çıkarıp yere vurdu. "Cinsini cibilliyetini..." diye sövmeye başladı.

- Neymiş, dedi karısı. Niye çağırmışlar?

- Analarının diniymiş, başka ne olur? Dövlet bizi niye çağırır? Vergi işi. Mültezimin yazdığı vergi ödenecekmiş. Vermiyeni ipe bağlayıp götüreceklermiş. Ulen ben elli şinik buğdayı nereden bulayım? Battım vallahi, mahvoldum! Delireceğim be!

- Bir yol bulunur belki herif, hele üzülme.

- Ne yolu bulunacak be? İneği sattıracaklar bana. Gâvur gibi adamlar. Döve döve öldürürler insanı. Off...

Acıdan kıvranıyordu. Yüzü çökmüştü iyice.

Karşı duvarın dibinde yere bir yatak serilmişti. Çocuklar yatıyorlardı. Büyük oğlu Musa uyumamıştı. Usulca babasına baktı. Ağlamamak için kendini tutuyordu.

- Ağadan istesen biraz daha vermez mi? dedi karısı.

- Vermez. Geçen yılkini bile ödeyemedik.

Düşündü. Ağlayacak gibiydi.

- İneği satacağız, başka çare yok.

- Olur mu herif? Hepten yavana kalırız. Ne yiyecek bu çocuklar?

- Ne edeyim başka?

Musa babasına baktı, birden hıçkırmaya başladı.

- Ne oldu Musa? diyerek koştu anası. Sen uyanık mıydın oğlum? Aman yarabbi, niye ağlıyorsun? Hasta mısın?

- Yook, dedi Musa. İneğimiz...

Kadın çocuğun başına eğildi. O da ağlamaya başladı. Çopur Hamdi omuzları çökük, ayağa kalktı. Yüzünü saklayarak dışarı çıktı.

- Uuf Allah... diyerek söylendi.

Pırpırın Ömer kapının eşiğine oturdu.

- Battık, dedi. Battık hepten.

- Niye, ne oldu?

Karısı gelmiş, başucuna dikilmişti.

- Vergileri bir eksiksiz istiyorlar. Vermeyeni döve döve öldüreceklermiş. Ne yazdılarsa verecekmişiz. Vermezsek dövlet batıyormuş.

- İyi emme nerden vereceğiz? Fazla yazdılar deseydin.

- He, dinlerler. Dinleyecek adamları buldun.

- Ne yapacağız e?

- Harmanı kaldırınca öylece götürüp teslim edeceğiz. Ya da yatacağız sopanın altına. Oğlan nerede?

- Harmanda.

- Git hemen! Buğday kaçıracağım diyordu. Sakın öyle bir şey yapmasın. Adamı döve döve öldürür bunlar. Git!...

Karanlıkta bir gölge belirdi. Eğilip baktılar.

- Benim boba, dedi Ali. Susun.

- Ne o len sırtındaki?

- Buğday.

- Ne, buğday mı? Ulen delirdin mi?

Sıçradı, ayağa kalktı.

- Sus boba. Sesini çıkarma. Otur sen. Yerini hazırladım. Kimse bulamaz.

- Aman oğlum, görürlerse öldürürler! Delirdin mi? Zati fazla yazdılar. Nasıl kaçırırsın?

- Kimse göremez. Sesini çıkarma. Otur sen.

Sırtındaki çuvalla samanlığa doğru yürüdü.

- Ana çıra getir, diye fısıldadı.

- Aman yarabbi... Bu oğlan delirmiş. Başıma iş açacak!

- Hiçbir şey olmaz, korkma. Herkes kaçırıyor.

Çopur Hamdi, oturduğu yerde büzüldü kaldı. Ne yapacağını bilemiyordu. Ali samanlığın köşesindeki kuyunun kapağını kaldırdı. Buğdayı içine boşalttı.

- Bir daha getireceğim, dedi. Kimseye söylemeyin.

- Aman görünme?

- Görünmem, korkmayın.

Boş çuval omuzunda, karanlığa dalıp kayboldu.

Harmanlarda, köyün içinde sessiz bir kımıltıdır gidiyordu. Herkes götürebildiği kadar buğdayı arpayı sırtlayıp götürüyor, gizli yerlere, kuyulara saklıyordu. Aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı. Geleni gideni öksürerek, taş atarak birbirlerine haber veriyorlardı.

İbrahim beyin evinde ortaya serilen içki sofrası geç zamana kadar orada kaldı. İbrahim bey sık sık dışarı çıkıyor, içeri giriyor. iki tarafı da yönetiyordu. Adam yollayıp tekrar içki getirtmişti.

- Hadi mirim, içelim. Sağlığına, şerefine... Bugün beni ihya ettiniz. Onurlandırdınız, yücelttiniz. İçelim!...

Bardakları kaldırıyorlardı. Zaptiye başı iyice sarhoş olmuştu. Sarhoş olunca çok konuşur, boyuna kendini överdi. Vali kendine ne demiş, nasıl sırtını sıvazlamış, onu anlatırdı.

- "Şu vilâyette senden iyi memur yok," dedi. "En çok sana güvenirim," dedi. Ben de dedim "paşam, sen emret. Allah'ın iz-

niyle, bir eksiksiz toplarım," dedim. Geldi sırtımı sıvazladı. "Zaten zorluk çıkaran yerlere seni yolluyorum," dedi. Görseniz ne baba adam. Bir sakalı var, nah bir kucak. "Aman evlâdım, göreyim seni," dedi. "Devletimiz müşgül durumda," dedi. "Siz iyi çalışırsanız devlet kurtulacak," dedi. "Gittiğin yerlerde konuş, halka durumu iyice anlat. Bizim halkımız cahildir, memleketin halini bilmez. Güzelce anlatmak lâzım," dedi.

- İyi demiş. İçelim!...

Kadehleri kaldırdılar. İbrahim bey bir yudum aldı. İçer gibi yapıyor, fakat içmiyordu. Aklı dışarıdaydı. Ayağa kalktı, gramofona bir plâk daha koydu. Sonra dışarı çıktı.

Merdivende birisi bekliyordu.

- Ne oldu gittiler mi? diye fısıldadı.

- Gittiler, dedi büyük karısı. Hepsini yolladım. Büyük oğlan da gitti.

- Nal kayanın oraya kuyulasalardı?

- Dedim, oraya götürecekler.

- Molla Mahmut'a da heber yolladın mı?

- Yolladım.

- İyi. Hadi bakalım...

- Bu dürzüler ne yapıyor, daha doymadılar mı?

- Bırak! Zıkkımlanıyorlar işte. Hiçbirinde hal kalmadı.

Ağzını oynatarak içeri geldi.

- Bu vali paşa padişahın yakın adamı imiş, öyle mi? diye sordu.

- Elbeet. Göz bebeği hem de. İstanbul'a gitti mi, sarayda misafir kalırmış. Kendisi zengin. Hısımı akrabası çok. Köşkleri yalıları varmış. Bursa valiliğine vermişler de gitmemiş. Bizim burayı çok seviyor. "Çok yerlerde valilik yaptım, emme buranın adamı gibi Müslüman adam görmedim." diyor. Bizim memlekete vurgun. Görsen her gün arabasına biner, telli pınara kadar gidip gelir. Orada ağaçların altında oturur. Ben onun yanında zaptiye iken...

Birden aklına geldi,

- Ulen uşaklar, dedi. Biz burada oturduk kaldık. Ya köylüler buğday saklıyorlarsa?

- Yok yahu başefendi, imkân mı var? Köylüler senden öyle bir korktular ki valla helâya bile gidecek halleri yok. Oturun keyfinize bakın.

- Deme İbrahim bey, sahi mi?

- Sahi başefendi. Bizde yalan yok. Bu memlekete senin gibi bir zaptiye başı gelmedi daha. Deminki konuşman... Ne deyim canım, ordu kumandanı Enver Paşa da bu kadar konuşur her halde.

Zaptiyelerden birisi kıs kıs gülüyordu. Öbürleri bir şeyin farkında değillerdi. Sessizce dinliyorlardı konuşmaları. Kafalarını sallıyorlardı.

- Ben Enver Paşayı tanırım, dedi Zaptiye başı. Allah'ın özenerek yarattığı bir adam. Erkek güzeli. Yakışıklı, zeki... Bir ata binişi var, gören hayran kalır. İstanbul'un sokaklarından geçerken bütün millet pencerelere kapılara üşüşür. Genç kadınlar, körpe kızlar şarpadak düşer bayılırlar. Hatta padişah efendimiz demiş ki "Enver

sen fazla gezme. İstanbul'un karıları hep sana yangın. Gören düşüp ölecek. Kimisi kendini denize atacak. Kimisi delirecek."

- Hee anladım. Kızı söyletmiştir. Damadı ya?

- Öyle... Enver paşanın karısı kıskanıyormuş. Kıskançlığından iğne ipliğe dönmüş. Kendisinden başka hiçbir kadının görmesini istemiyormuş.

- Vay canına! Hadi onun şerefine içelim!

Kadehleri kaldırdılar.

- Enver paşanın şerefine!

- Şerefine!..

Zaptiye başı sallanıyordu. Zorlukla ayağa kalktı.

- Ulen ben ne olmuşum, dedi. Ayaklarım yürümüyor. Ama kafam yerinde. Şey... Uşaklar, kalkın hele. Vazife... Vazife namustur. Kalkın, harmanları bir dolaşın. Biz burada şey ederken...

- Yok başefendi, otur sen keyfine bak. Harmanlarda kuş uçmaz vallahi, imkânı yok.

- Hayır, önce vazife İbrahim bey. Yürüyün ulen! Ne bakarsınız yüzüme, dalaşın gelin, çabuk!

- Başüstüne.

Kalktılar, hazırlanmaya başladılar.

- Durun öyleyse, acele etmeyin. Atlarınızı hazırlatayım.

- Kendimiz hazırlarız atları.

- Olur mu canım, yakışık alır mı?

İbrahim bey dışarı çıktı.

- Kim var orada? diye bağırdı. Çabukça merdivenleri indi. "Harmanları dolaşsınlar," diye fısıldadı. "Çabuk haber uçur. Herkes bıraksın. Kaybolsunlar ortadan!"

- Kimse yok mu ulen? diye bağırdı. Atları hazırlayın! Hay Allah hep gitmişler be...

- Biz hazırlarız İbrahim bey, zahmet etmeyin, diyerek indi zaptiyeler.

Oysa yürüyecek halleri yoktu. Ayakları birbirine dolaşıyordu.

Harmanlara haber geldiği zaman Molla Mahmut üçüncü çuvalı dolduruyordu. Karısı yardım etti, çabukça sırtlanıp Nal kayasına doğru yürüdü. Karanlığın içinde kayboldu. Karısı da bir kalbur saman almış arkasından geliyordu. Çabuk çabuk yürüyorlardı. Kan ter içinde kalmıştı ikisi de.

Nal kayası, iki kilometre kadar uzakta, sapa bir yerdeydi, Bir tepeyi aşıp varılıyordu. İbrahim beyin adamları da oradaydılar. Daha başka komşular da vardı. Kayaların altına birer kuyu kazmışlardı. Getirdikleri buğdayları kuyuluyorlardı.

- Gitmeyin, dedi Mahmut. İbrahim bey haber gönderdi. Zaptiyeler harmanları dolaşacaklarmış.

- Öyle mi? Hay Allah! Acele etmeselerdi de birer çuval daha kaçırsaydık.

- Yeter bu kadar canım. Kuyulayın hadi.

Fısıldıyarak konuşuyorlardı. Çalışırken hiç gürültü etmiyorlardı. El yordamı ile çabuk çabuk iş görüyorlardı. Kuyuların dibine, yanlarına saman koyuyorlar, üstünü samanla örtüyorlardı. Sonra toprakla kapatıyorlar, düzlüyorlar, taşlar yığıyorlar, belli olmayacak şekle sokuyorlardı.

Gece yarısına kadar çalıştılar. İşi bitirdiler.

- Hah şöyle, dedi Molla Mahmut. Gelin bulun şimdi dürzüler.

Haceli,

- Cık cık cık... etti. Kendi buğdayımızı saklatıyorlar bize yavu. Ne iştir bu?

Kara Zühtü terli yüzüyle güldü.

- İyidir iyi. Öylesine böyle yapılır. Yalnız şimdi yakalanmıyalım ha?

- Kim yakalıyacak? İbrahim bey onlara öyle bir içirdi ki yarın kalkacakları da şüpheli.

- Eee, şimdi kıçlarında pireler uçuyordur. Yürüyün hadi.

Birer ikişer köyün yolunu tuttular.

Molla Mahmut karısını eve götürdü sonra geldi harmanda yattı. Kemikleri ağrıyordu.

Gün doğana dek uyanamadı.

10

- Bu işin gayri duru durağı yok arkideş. Bıçak kemiğe dayandı. Yeter oldu gayri. Biz insan mıyız neyiz, anlıyalım. Zulmün da bir sınırı var be! Ciğerim sökülüyor vallahi. Dayanamıyorum arkideş...

- Ne yapacaksın, ne gelir elden? Ne yapabiliriz?

Pırpırın Ömer, Haceli, Molla Mahmut aralarında konuşuyorlar, yan yan ilerdeki harmana bakıyorlardı. Molla Mahmut susuyordu. Karayağız yüzüne bir kin inmişti. İyice kararmıştı yüzü. Ağzına bir saman çöpü almış, çiğneyip duruyordu. Bakışları değişmişti.

İlerdeki harmandan gürültüler geliyordu. Ağlamaklı sesler, bağırıp çağırmalar birbirine karışmıştı. Çevre harmanlarda herkes dikilmiş oraya bakıyordu. Bir durgundu köylüler. Kimisi "cık cık cık..." diye başını sallıyor, kimisi ağzının içinde homurdanıyordu.

- Çekil ulen dürzü! Alırım şimdi ayağımın altına. Elli şinik buğdayın varmış, burada öyle yazılı. Bu kâğıt yalan söylemez. Devlete borcun altı şinik, iki şinik de arazi vergisi, eder sekiz şinik. Bir dene bile eksik almam. Ölçün ulen!

- Yok beyim, nerden elli şinik oluyor? Aha hepsi bu, ölçün, otuz şinik bile gelmez. Elini ayağını öpeyim...

- Nasıl gelmez ulen? Öyleyse sakladın dürzü! Devlete kazık atacaksın ha? Yoo, ben adamın dişini sökerim vallahi. Devletin hakkını alırım, hiç yolu yok. Çekil önümden. Ölçün ulen. çabuk!

Yaşlı Halil dayı yalvarıyordu.

- Etme başefendi, kulun kölen olayım. Çoluk çocuk aç kalırız. Vallahi benim o kadar buğdayım yok. Geçen gün dedim emme mültezim efendi inanmadı. Kıymayın bana, çoluk çocuğunuzun başı için...

- Boşuna yalvarma ağa! Bak ak sakalın var. Yalan söyleme. Çekil önümden. Devlete bir şinik fazla vermemek için yılan gibi yalvarırsınız. Ulen ayıp be! Ben kendime mi topluyorum bu vergiyi? Ulen devlete veriyorsunuz dürzüler! Devlet ne demek ulen?

Haceli arkasını döndü,

- Ananın dini demek! dedi. Yere tükürdü.

Molla Mahmut cevap vermedi. Kımıldamadan bakıyordu.

Halil dayının karısı kendini oradan oraya atıyor, ellerini dizine vuruyor, sesi çıktığı kadar bağırıyordu.

- Yetişin komşulaar! Müslüman yok mu? Kaldırdığımız ekinin yarısını götürüyorlaar!.. Yetişiin!...

- Sus kaltak! diye bağırdı Zaptiye başı. Üstüne yürüdü. Götürün ulen şunu! Alırım şimdi ayağımın altına. Etinden et koparıyorlar sanki, kancık köpek!

Mahmut dişlerini sıkıyordu. Alnında bir damar şişmişti yukardan aşağı. Şakakları zonkluyordu.

Mültezimin adamlarıyla zaptiyeler harmana yanaşmışlar, şiniği doldurup doldurup çuvala boşaltıyorlardı.

- Beş... Altı... Yedi... Sekiz- Tamam haydi. Kalanı da sana. Hayrını gör.

Halil dayı, kolu kanadı kırılmış, en yakını ölmüş gibi boş gözlerle bakıyordu. Yüzü ağlamaklıydı. Hiç karşılık vermedi.

- Tamam. Geçin şu harmana. Kimin burası?

- Sahibi yok, dedi birisi.

- Niye yok? Kim bu?

- Engizin Aşır derler.

- Nerde bu adam?

- Bilmiyoruz.

- Vay dürzü vay! Ulen ne mal herifler bunlar? Devlet ayağına geliyor, kendisi yok. Tüh, saygısızlar! Bak bakalım alırız, ne kadarmış borcu?

- Altı şinik. Bir buçuk şinik de arazi için alalım. Yedi buçuk.

- Ölçün çabuk!

Engizin Aşır görmemek için uzaklara gitmişti. Bir kağnının gerisine oturmuş, toprağa bakıyordu. Sıkıntıdan terliyordu boyuna.

- Tamam, götürün bunu da.

Sağır Hasan'ın harmanına geldiler.

- Gel bakalım buraya, adın ne?

Sağır Hasan hiçbir şey anlamadan bön bön baktı.

- Adın ne diyorum?

- Ha?

Kulağını uzattı.

- Hadii... Çattık be.

- Duymaz o, dedi karısı. Sağır.

- Söylesene be, ne bağırttırıyorsun? Adı ne?

- Hasan.

- Bakın, ne kadarmış borcu?

- Elli şinik buğday, on şinik arpa yazılı. On şinik alalım, iki de arazi... On iki çinik.

Sağır Hasan, hiçbir şey anlamadan bakıyordu.

- Ne diyorlar? diye karısına döndü.

O da bir şey anlamamıştı. Ellerini açıp kapadı.

- Ölçün çabuk!

Adamlar harmana yanaştılar. Şiniği doldurup doldurup çuvala boşaltmaya başladılar. Sağır Hasan'ın yüzü gölgelendi.

- Ne oluyor beyim? dedi. Kaç çinik atacaksınız?

Zaptiye başı eliyle itti.

- Sen karışma, dedi. Çekil. Biz biliriz kaç şinik alacağımızı.

- Niye? Benim harmanım değil mi? Ekinimin hepsi bu.

- Defol ulen! Önce devletin, sonra senin. Bunu bilmiyor musun? Yıkıl karşımdan yezit!

Sağır Hasan sağa sola baktı. Ne yapacağını bilemedi. Buğday ölçenlerin üstüne atıldı.

- Bırakın! Benim buğdayım bu. Yeter!...

- Çekil ulen dürzü! Defol...

Zaptiye başı, arkasına bir tekme vurdu. Sonra yakasından tutup geriye fırlattı. Sağır Hasan sırtüstü düştü. Yüzünde korku çizgileri belirdi. Toparlanıp oturdu oracığa. Ellerini yüzüne kapadı.

Karısı bağırarak ağlamaya başladı.

- Ne vurursunuz herifimee?... Allahtan korkmazlaaar!.. Hem buğdayımızı alırsınız, hem döversiniiz... Ne bu başımıza gelenleer...

- Sus kaltak! Kırarım şimdi kemiklerini. Dürzü karısı seni! Bu köyün adamı gibi namussuz adam görmedim ben. Karısı erkeği âsi hep.

Cırcırın Ömer gözlerini kısarak baktı,

- Sütü bozuk bir herif bu, dedi. Şunun yaptığına bak!

- Ne diyorsun, alçağın biri.

- Köylü birleşecek şimdi. Alacaksın silâhlarını ellerinden. Temiz birer dayak çekeceksin...

- Aah, nerde o birlik?

Mahmut dişlerini sıkıyor, başını sallıyordu.

Geriye dönüp baktılar, sırtında çuval, İmam Ziver efendi geçiyordu. Sinsi bir yürüyüşü vardı. Bir iki kere dönüp baktı.

- Hıh, duyduysa ispiyonlar şimdi.

- Ne dedik ki?

- O bulur diyecek şeyi.

Mahmut ters ters baktı,

- Öyle bir şey yapsın, vallahi...

Ziver efendi tekrar döndü, başını salladı. Molla Mahmut birden kızdı.

- Defol ulen deyyus! diye bağırdı. Ne bakarsın yan yan? Yanına gelirsem alırım paçanı aşağı. Yalak dürzü!..

Ziver efendi, çabuk çabuk yürüdü. İnce sakallı yüzüne kan doldu.

- Tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah... diye söyleniyordu. Vay terbiyesiz vay! Vay cahil vay!... Toplamış komşuları çevresine, onları da zehirliyor. Ağzına ne gelirse söylüyor. Bak şunun yaptığına. Tövbe estağfurullah...

Gittikçe sesini yükseltiyordu.

- Ne oldu Hoca efendi, hayrola?

Kadir ağanın harmanına gelmişti. Kadir ağa oradaydı.

Çuvalı bıraktı,

- Tövbe estağfurullah... Bak şunun yaptığına?

- Ne oldu? Bir şey mi duydun?

- Duydum ya, kulaklarımla duydum. Molla Mahmut dediğiniz...

- Ee?

- Birlik olalım diyor. Karşı gelelim, vergi vermiyelim diyor. Komşuları kışkırtıyor. Padişah efendimize sövüp sayıyor. Demediğini bırakmıyor. Böyle bir adam, tövbe estağfurullah...

- Yaa?... dedi Kadir ağa. Yüzü ışıdı. Nerde diyor bunları? Kime diyor?

- Aha harmanda komşulara diyor.

- Kim o komşular?

- Yanında Pırpırın Ömer vardı. Haceli vardı...

- Hımm... Sen kulaklarınla duydun öyle mi?

- Duydum ya, vallahi duydum. Kitap çarpsın duydum.

Yakasını bağrını çözdü, serinlemeye çalıştı. Terlemişti.

- Daha neler neler diyor Kadir ağa. Ağıza alınmıyacak şeyler diyor. Bu oğlan hepten şaşırdı. Zıvanadan çıktı. Bu oğlan köyün başına belâ, püsküllü belâ...

- Hımm... Dur seen... Tam sırası. Öcümüzü alalım. Zaptiyeler şimdi gelir.

Çevresine bakındı. Yüzünde şeytanca bir ışık vardı.

- Hah, oradalar işte. Gel, geel...

- Şey, şimdi söylemiyelim istersen. Akşam söyliyelim.

- Olmaz! Akşam İbrahim bey karışır işe. Onun evinde kalıyorlar. Belki dövdürmez. Şimdi söyliyelim. Bir sopa çektirelim şuna, yürü!

- İyi emme Kadir ağa, şey... Bu deli dürzü sonra, başımıza iş açmasın?

- Na açacak? Korkma gel!

Kolundan çekip yürüttü.

- Tam sırası işte, durulur mu? Başefendi ağzını yüzünü eğer şimdi, gel...

Çabuk çabuk yürüdüler. Ziver efendi sıkıntı içindeydi. Pişman olmuştu söylediğine. Bir yandan da "söyliyeyim ne olursa olsun, öcümü alayım," diyordu.

Yanlarına vardılar.

- Selâmünaleyküm başefendi, dedi Kadir ağa. Az gel hele, sana bir diyeceğimiz var.

Zaptiye başı sinirliydi. Köylülere bağırıp çağırıp duruyordu. "Bana fazla yazdılar" diyecek zannetti.

- Nedir, burada söyleyin? dedi.

- Başefendi, şey... Şurada birisi var, Molla Mahmut derler.

- Ee, ne olmuş?

- Komşulara kötü şeyler söylüyormuş. Aha imam efendi duymuş.

- Ne diyormuş?

- Birlik olalım, vergi vermiyelim diyormuş. Padişah efendimize karşı gelelim diyormuş.

- Ne? diye sıçradı. Kimmiş o? Nerede?

Herkes Zaptiye başına baktı.

- Nerede ulen? Hangi yezit o?

İmam Ziver el uğuşturdu.

- Aha orada başefendi. Kulaklarımla duydum. Bu oğlanın yaptığı yeter oldu başefendi. Hep köylüleri kışkırtıyor. Bozgunculuk yapıyor. Haşa huzurdan padişah efendimize bile demediğini bırakmıyor.

- Ne diyor?

- Şey diyor başefendi, memleketi bu hale getirdi diyor. Vergi vermiyelim diyor.

- Vay namussuz. Çağırın ulen buraya!

Zaptiyelere seslendi,

- Bırakın uşaklar! Getirin o herifi buraya! Kimlerle konuştuysa onları da getirin, çabuk!

- Pırpırın Ömer vardı başefendi. Haceli vardı.

- Başka?

- Başka görmedim.

- Onları da getirin!

Zaptiyeler gittiler. Oradakiler bir tuhaf olmuşlardı. Herkes donmuş gibiydi. Kimisi Ziver efendiye "ne yaptın" der gibi yan yan bakıyor, başını sallıyordu.

- Hay Allah... diye söylendi birisi. Ne yaptı bu imam? Öldürürler oğlanı şimdi. Tüü...

İmam Ziver, birden korktu. Ne yapacağını bilemedi.

- Şey başefendi, dedi. Ben gideyim. Burada görmesin beni.

- Niye? Ya yalan söylüyorsan? Dur bakalım, karşılaştıracağız.

İmam Ziver, Kadir ağaya baktı. Kadir ağa başını salladı.

- Karşılaştırın, dedi. Ne duyduysan olduğu gibi söyle. Bu oğlanın yaptığı kırkı geçti başefendi. Aha hep komşular biliyor. Böyüklere saygısızlık bunda, padişah efendimize dil uzatmak bunda. Köyde bozgunculuk...

Zaptiye başı elini kaldırdı.

- Yeter! Aranızda niza var da hesabını bana gördürmek istiyorsanız, karışmam ha!

- Yok başefendi, bizim ne hesabımız olacak? Emme bu yaptıkları bize de dokunuyor. Ne demek "vergi vermiyelim?" Biz veriyoruz da o niye vermiyor?

- Hem de padişah efendimize karşı çıkıyor başefendi. Bak akşam sen ne güzel söyledin. Kitap gibi konuştun. Lâkin bu hınzır hep tersini söylüyor. Komşuları da yanıltıyor.

- Peki. Bekleyin şurada. Şimdi gelir, sorarız bakalım.

Molla Mahmut, zaptiyeleri kendi harmanına doğru geliyor görünce bir bozuldu. Hemen anladı şikâyet edildiğini.

- Hıh, dedi. Geliyorlar işte. İmam bizi şikâyet etti Vay alçak vay. Hiç bozuntuya vermeyin. İnkâr edin.

Haceli yan yan baktı. Yüzü kıpkırmızı oldu.

-Hıı... diye soludu. Herifin sütü bozuk, her şeyi yapar.

Oturmuş konuşuyorlardı. Kımıldamadan durdular.

- Molla Mahmut, gel bakalım buraya!

Usulca kalktılar.

- Senin adın ne hemşerim?

- Haceli.

- Gel! Senin?

- Ömer.

- Sen de gel! Hep bir aradaymışsınız demek?

- Nereye?

- Başefendi çağırıyor, yürüyün!

Zaptiye Musa, güler yüzlüydü. Mahmut'a göz kırptı, "ne yapalım" der gibi işaret yaptı.

- Harman hazır başefendi. Vergimizi verelim diye bekliyoruz.

- Sonra verirsiniz, gelin hadi!

Zaptiyeler önde, bunlar arkada geldiler. Zaptiye başı ayaktaydı. Bir o yana, bir bu yana gidip geliyordu. Kamçısını çizmesine vuruyordu ikide bir.

Molla Mahmut, İmam Ziver'e baktı. Ziver sıkıntı içindeydi. Başını yere indirdi.

- Buyur, bizi çağırmışsın?

- Gelin şöyle, dizilin karşıma.

Dizildiler. Yüzlerine baktı. Burnundan soluyordu.

- Demin ne konuştunuz? Sen ne söyledin bunlara?

- Ne söylemişim? Bir şey söylemedim. Buğdayımızı hazır ettik, vergimizi verelim diye bekliyoruz.

Zaptiye başı birden kamçıyı suratına vurdu. Molla Mahmut kımıldamadı.

- Suçumuzu bilelim başefendi, dedi. Boş yere niye vuruyorsun?

- Sus dürzü!

Tekrar vuracak gibi yaptı.

Molla Mahmut'un anası, sırtında torunu, köyden geliyordu.

- Vay amanın! diye bir çığlık koyverdi. Niye dövüyorsunuz oğlumuu!... Gene ne olduu!...

Apalıyarak koşmaya başladı. Harmanlarda herkes ayağa kalktı. Duyan o tarafa yürüdü. Mırıldanmalar, konuşmalar başladı. Zaptiye başı şöyle bir baktı çevreye.

- Götürün bunları! dedi. İbrahim beyin evine götürün. Orada ifade alacağım. Sen de gel imam!

İmam Ziver efendi, bir ikircikliydi. Ne yapacağını bilemiyordu. Eli ayağı titremeye başladı.

- Yok başefendi, şey... Müsaade edersen...

- Yürüü! Götürün bunu da!

Onlar önde, kalabalık bir topluluk arkada, yürüdüler. Köylülerden de katılanlar oldu. Zaptiye başı,

- Siz gelmeyin be! Dağılın! diye bağırıyordu.

Fakat köylüler gittikçe çoğalarak geliyorlardı. Ayşa kadının sesi ortalığı dolduruyordu.

- Nereye götürüyorsunuz oğlumuu!... Ne yapacaksınıız... Gene ne olduu... Hangi kem gözlü dürzü dokunduu!...

Sırtında taşıdığı torunu Murat da, ne olduğunu bilmeden ağlıyor, bağırıyordu.

- Bobaaa!... Bobaam...

Zaptiye başı iyice kızdı.

- Ulen ne oluyor bu kadına? Ne bağırıyor? Götürün şunu! Gelmeyin, dağılın!

Köylüler geride kaldılar. Dağılır gibi yaptılar, fakat biraz sonra gene toplanıp yürüdüler. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

- Molla Mahmut'u dövecekler.

- İmam şikâyet etmiş. Padişaha sövdü demiş.

- Vay dürzü vay...

- Keçi sakallı deyyus!

- Yalan söylüyor. Dövemezler Mamıt'ı. Mamıt bizim...

- Oğluum!... Mamıt'ıım!... Nereye götürüyorsunuz oğlumuu...

- Bobaa!...

Zaptiye başı durup geriye baktı,

- Ulen şunlara bak, dedi. Belli zati, bu köy âsi köy. Emme bana sökmez. Vallahi pişman ederim. Hepsini dayaktan geçiririm. Gelin ha, gelin!

Molla Mahmut aldırmıyordu. İşin bu duruma girmesi hoşuna gitmişti. Başını eğmiş, en önde yürüyordu. Dayak yemeye bile hazırdı.

İbrahim bey evde uyuyordu. Gürültüyü duyunca başını kaldırıp dinledi. Pencereye gitti.

- Ne bu ulen? diye sordu aşağı.

- Bilmem. Bir kalabalık geliyor.

Avluya doluştular.

- Kapıyı tutun, dedi Zaptiye başı. İçeriye başkasını almayın.

Zaptiyelerden birini kapıya dikti.

- Siz de gelin bakayım benimle.

İbrahim bey merdivenleri inmişti.

- Hayrola başefendi? dedi, ne oluyor? Nedir bu hâl?

- Şunları birer odaya sokun, kimseyle konuşturmayın. Haklarında şikâyet var. Padişâha atmış tutmuşlar. Vergi vermiyelim demişler.

- Kim şikâyet etti?

- İmam.

İbrahim bey imama baktı,

- Öyle mi, ne oldu?

- Şey İbrahim bey, vallahi kulaklarımla duydum. Şey dedi...

- Bırak!

İbrahim bey arkasını dönüp yürüdü.

- Başefendi, dedi. Ben senin işine karışmam ama bu imamla Molla Mahmut'un arası açıktır. Birbirlerini çekiştirir dururlar. Dikkat edin, yalan olabilir.

İmam atıldı,

- Yok, vallahi yalan değil. Kulaklarımla duydum.

- Hadi be! dedi İbrahim bey. İğrenerek baktı. Ayıptır!...

Yürüdü, dışarı çıktı.

- Gir bakalım sen şuraya, sen de şuraya. Sen bekle. Alın ifadelerini uşaklar. Okşayın biraz. Acımayın vurun dürzülere. Söyletin.

- Başüstüne.

Molla Mahmut'un bulunduğu odaya Zaptiye Musa girdi. Girer girmez kapıyı örttü.

- Korkma, diye fısıldadı. Ben şu çuvala vuracağım. Vurdukça bağır sen. Dövüyorum sansınlar, hadi!

Küt küt, vurmaya başladı. "Söyle! Söyle!" diye bağırıyordu.

Molla Mahmut gülümsedi,

- Neden? diye sordu.

- Bağır. Bırak nedeni. Ben de sizdenim, bağır...

Molla Mahmut birden bağırmaya başladı.

- Vay vay vay!... Bırak ağam bırak, vallahi söylemedim. Benim haberim yok. Oy oy oy...

- Ne söyledin ulen! Söyle dürzü! (Sesini yavaşlattı.) Ben sana bir şey diyeyim mi yeğenim? İş çok kötüye gidiyor. Siz haklısınız. Baştakilerden hayır yok gayri. (Bağırdı.) Ne dedin ulen, söyle. Küt... Küt...

- Vay vay vay! Yok ağam yok, vallahi söylemedim. (Sesini yavaşlattı.) Ne yapmamız lâzım, onu bilemiyoruz?

- Aman sus, yavaş konuş! Ben de bilmiyorum. Ama her yerde çeteler kuruluyor. Millet dağa çıkıyor. Düşman ta içimize girdi. Padişahtan hayır yok. Kendi keyfinde. Başımızın çaresine bakacağız. Bu söylediklerimi başkasına söyleme aman.

- Yok, söylemem.

- Bağır hadi. (Çuvala vurdu, sesini yükseltti.) Ne dedin, ha? Söyle!

- Vay vay vay... Bir şey demedim ağam, valla demedim. Of, of!... (Sesini yavaşlattı.) Sahi mi söylüyorsun bunları ağa?

Zaptiye Musa fısıldadı,

- Elbet sahi söylüyorum. Vatan elden gidiyor Molla kardaş. Millet perişan. Her yerde çeteler kuruluyor, millet dağa çıkıyor. Yakında ben de çıkacağım, başka çare göremiyorum.

- Ne tarafa gideceksin, ben de geleyim?

- Bakalım, daha belli değil. (Birden bağırdı, küt küt vurdu.) Söyle ne dedin, ha? (Sesini yavaşlattı.) Bu İbrahim bey nasıl adam? İyiye benziyor.

- İyidir. Akıllı adamdır. Köyde onun gibi başka yok.

- Bu işler için ne düşünüyor?

Molla Mahmut sakladı,

- Bilmiyorum. Bize fazla açılmaz.

- Bağır hadi. Küt, küt vurdu.

- Vay anam vay... Oof!...

- O da bizden her halde. Dün başefendiyle tartıştılar. Baya güzel şeyler söyledi.

Molla Mahmut yanlışlıkla bağırdı,

- Öyledir!

- Aman, ne yaptın, sus!

İkisi de bozuldular. Ne yapacaklarını bilemeyiverdiler.

- Bağır hadi! diye fısıldadı Musa. Çuvala vurmaya başladı.

- Of, of! Yeter ağam yeter!

- Aman ha, belli etme. Bu bizim baş efendi bir sezerse... Demek iyi adam, öyleyse bizden?

- İyidir. Zengin emme gidişi beğenmiyor.

- Çok iyi. O zaman aranızda birleşin, bir çete kurun. Yahut kurulmuş çetelerden birine girin. Millet her yerde hazırlanıyor. Siz de başlayın.

Molla Mahmut'un gözleri parladı,

- Olur emme bunları sahi mi söylüyorsun ağa?

- Tabi yahu, şaka mı yapıyoruz? Vatan elden gidiyor diyoruz sana.

- Peki, dedi.

Kapı açılıverdi. Musa yerde oturan Mahmut'un sırtına bütün gücüyle vurdu. Mahmut bu sefer sahiden bağırdı.

- Vay, of!

Musa'ya ters ters baktı. Musa "belli etme" der gibi bir işaret yaptı.

Zaptiye başı kapıdan.

- Nasıl, aklı başına geldi mi biraz? diye sordu.

- Geldi... Epey okşadım.

- Yeter öyleyse, bırak. Vur deyince öldürmeyin siz de.

Dışarda ağlayanlar, bağıranlar vardı. Sesleri ta buradan duyuluyordu.

- Hadi defolun! dedi Zaptiye başı. Doğru harmanınıza gidin. Vergilerinizi adam gibi verin. Bir daha öyle ileri geri konuşmayın. Bu sefer bu kadar. Bir daha karşıma gelirsen, vallahi kemiklerini kırarım. Hadi... Topallamayın, güzel yürüyün. Dürzüler sizi!...

Molla Mahmut, biraz topallamak gerektiğini düşündü. Hafifçe aksayarak yürüdü. Mahsustan suratını asıyordu. Öbürleri de geldi arkadan. Onlar biraz dayak yemişe benziyorlardı.

- Ne oldu Mamıt! diye atıldı anası. Dövdüler mi yoksa oğlum?

- Yok bir şey, yürüyün hadi, Dağılın.

Murat'ı kucağına alıp yürüdü.

- O imam olacak tilki sakallı nerede, çıksın dışarı!

- Utanmaz herif!

- Yediği içtiği boğazına dursun!

- Yaranacak sözüm ona.

- Asıl onu dövsün zaptiye bâşı.

Avlu kapısının önünde bağırıp çağırıyorlardı.

Molla Mahmut geriye döndü,

- Dağılın komşular, dedi. Her şeyin sırası var. Şimdi dağılın, işinize gidin.

İbrahim bey içerde o tarafa, bu tarafa dolaşıyordu. Sigarasından derin derin duman çekiyordu. İmam Ziver'e gözlerini kısarak baktı.

- Salıvereyim mi seni şimdi dışarı? dedi.

- Yok İbrahim bey, elini ayağını öpeyim. Ben ettim, sen etme.

- Yalan söyledin değil mi?

- Yok vallahi, şey... Kadir ağa şikâyet et dedi.

- He... Kadir ağa ne derse onu yap. Utanmaz!

Yere tükürdü. Sonra yukarı çıktı.

11

İmam Ziver efendi, duvarın dibinde gün kararıncaya kadar oturdu kaldı. Başını dizlerine eğmiş, kendi kendine düşüncelere dalmıştı. Küçülmüş gibiydi. "Tüh!" diye elini sallıyordu ikide bir. "Nerden şikâyet ettim, hiç iyi olmadı. Şeytana uydum. Şimdi köylü ne diyecek buna? Nasıl yüzlerine bakacağım? Hay Allah... Bu köyde kalamam gayri. Hepsi düşman oldu. Yarın zaptiyeler çeker gider. Ben kendi başıma, tüü..."

Kara Zühtü ahırdan çıktı. Yanından geçerken yan yan baktı.

- Ne oturup duruyorsun burada hoca efendi? dedi. Namaz vakti gelmedi mi? Gitsene gayri.

Dizlerine dayanarak kalktı,

- Şey, Zühtü oğul, dedi. Gideceğim de, Zaptiye başı ne zaman gelir ola? Bir diyeceğim var.

- Gene şikâyet mi edeceksin?

- Yok canım, tövbe de. Pişman oldum. Karışmayacaktım ben bu işe. İyi yapmadım.

- Tabi ya. Ne geçti eline? Hem sen Molla Mamıt'ı değil, köylüleri de şikâyet etmiş oldun. Ayıp...

- Öyle oldu. Düşünemedim. Çok kızdılar mı?

- Kızdılar elbet, kızılmaz mı?

- Ne dediler benim için?

- Her şey dediler. "Koynumuzda düşman beslemişiz," dediler.

- Hay Allah, tüü...

Avlu kapısından bir ses duyuldu.

- Hoca efendi! Nerdesin yahu? Gel buraya, sabahtan beri seni arıyoruz!

Baktı, Kadir ağa idi. Yanında birisi daha vardı. Testici Bayram derlerdi. Yabancıydı ama bu köylerde sık sık dolaşır, testi satardı. Kısa boylu, karasakallı bir adamdı. Eline yapıştı.

- Nasılsın hocam, kazan mübarek olsun. Gel gidelim hele. Ne arıyorsun burada?

- Hoş geldin Bayram efendi. Nasılsın oğul?

- Hoş gördük hocam. Sen nasılsın? Ne oldu, hayrola?

Aralarına alıp yürüdüler.

- Sorma, bugün bir iş geldi ki başıma... Kadir ağa da bırakıverdi. Yalnız kaldım.

- Ne yapayım hoca efendi, beni götürmedi. "Şikâyet eden imam," dedi. Kendin gördün işte.

- Ee, ne oldu?

- Molla Mahmud'u şikâyet ettim.

- İyi etmişsin.

- Emme pişman oldum canım.

- Niye pişman oluyorsun? Bu köyün mikrobu o. İyi bir sopa attırmışsın, çok memnun oldum.

- Köylüler kızdılar.

- Yok canım, kızan mızan yok hocam. Kendini bilen herkes memnun, aldırma sen. Hak ettiydi dürzü, kaşınıyordu. İyi olmuş, çok iyi olmuş. Ne diyordu bakim?

- Köylüleri toplamış yanma, habire zehirliyordu. Kulaklarımla duydum. Padişah efendimize atıp tutuyordu. Görsen ağzına ne gelirse söylüyordu.

Testici Bayram dişlerini sıktı,

- Ah, dedi ah... Başefendi gevşekmiş. Alıp götürecekti bu dürzüyü. Divanı harbe verecekti. Sallandıracaktı bacağından, bak o zaman tıs çıkar mı? Bu zaptiyelerde iş yok canım. Padişah efendimiz bunlara güveniyor da bunlarla iş yapıyor. Daha ne dedi bakim?

Ziver efendi rahatlamıştı,

- Çook... Ağzına ne gelirse söyledi. Memleket battı, dedi. Herkes dağa çıkıyor, biz de çıkalım dedi. Elden geri kalmıyalım dedi.

- He, çıksın ne duruyormuş? Çıkanların halini görüyoruz. Kuyruklarını kıstırıp iniyorlar hep. Aydın'da Ödemiş'te hep indiler. Kimse kalmadı. Padişah efendimize tel çekip özür dilediler. O da böyüklük yaptı, affetti. "Millet birlik olsun, parçalanmasın," dedi. Bu zibidilerin neden haberi var ki? Biz elhamd'ülüllah her yeri gezdiğimizden, hepsini biliyoruz. Son haberler iyi. Yonan İzmir'den yakında çıkıp gidecek. Padişah efendimiz Yonan kralına bir bağırmış, "Sen benim dünkü uşağımsın, bu gün adam mı oldun ulen," demiş. "Defol? Gözüm görmesin, dürzü!" demiş. "Peki padişahım, kızma," demiş o da. Göreceksin yakında çıkıp gidecekler.

Durup yüzüne baktılar,

- Yaa, doğru mu bu Bayram efendi, Allahasen?

- Elbet doğru. Hem öyle doğru ki, yakında herkesin parmağı ağzında kalacak.

- Hay yaşıyasın. Bu iyi haber.

- Ne diyorsun, çok iyi haber. Ama ne kadar sevindim. Oh oh oh... Durum çok iyi demek.

- Elbet iyi. Bu sizin zibidilerin neden haberi var? Dün Kökez'deydim. Hacı Nuri efendiye anlattım. Adam sevincinden oynadı vallahi. Hemen bir tavuk kestirdi. Oturduk yedik. Yaa, haberler iyi canım. İte köpeğe mi kalmış .bu memleket? Siz keyfinize bakın. Çok iyi yapmışsın hocam, sopa attırmışsın o deli dürzüye. Keşke bir yerini kırsalardı hınzırın. Sakat kosalardı.

- Kırmadılarsa da sağlam yeri kalmadı, merak et.

- İyi, çok iyi.

Kadir ağanın aklı Kökez'li Hacı Nuri'nin tavuk kestiğine takılmıştı. Kendisi de kestirse miydi şimdi? Yakışığı buydu öyle ya? Testici Bayram'ı konuk götürmesi gerekirdi. Ziver efendi de bugün sözünü tutmuş, Molla Mahmut'a iyi bir sopa attırmıştı. Onu da çağırmalıydı.

- Hadin bize gidelim, dedi. Bizde akşamlıyalım. Bir tavuk da ben kestireyim, oldu olacak. Bu haberin üstüne iyi gider.

- Zahmet etme Kadir ağa, dedi Testici Bayram. Hem vakit geçti, yetişmez şimdi.

- Biz namazı kılıncaya kadar yaparlar canım, ne olacak? Biraz da bekleriz.

- E öyle dersen olur, değil mi hocam?

- Bilmem valla. Nasıl isterseniz...

- Peki, siz gidekoyun. Ben eve uğrayıp geleyim.

Kadir ağa yürüyüp gitti. Testici Bayram Ziver hocanın koluna girdi,

- Hocam, dedi, biz dini bütün Müslümanların yapacağı tek iş, padişah efendimizin yolundan gitmek. Onu sonuna kadar savunmak. Bu zındık takımı padişah efendimizi gözden düşürmeye çalışıyor. Başımıza gelen felâketleri hep onun kabahatı gibi gösteriyorlar. Oysa milletin ahlâkı bozuldu. İmanı gevşedi. Padişah efendimiz tek başına ne yapsın?

- Öyle Bayram efendi oğlum. Çok doğru söylüyorsun. Ben hep konuşuyorum bu cahillerle. Her gün diyorum, "ulen oğlum altıyüz yıllık Osmanlı bu. Ne badirelerden geçmiş, ne sıkıntılardan kurtulmuş. Bundan da kurtulur. Telâşa lüzum yok. Padişah efendimiz akıllıdır, dirayetlidir. Kafasında kırk tilki dolaşır da kuyrukları birbirine değmez. Sizin bildiğiniz bilmediğiniz her şeyi bilir o. Hiç düşünmediğiniz şeyleri düşünür o. Oturun oturduğunuz yerde. Padişahınıza güvenin. Bir kurtuluş yolu bulur o..."

- Elbet bulur canım. O bulmayacak da kim bulacak? Dağın ayıları ne anlar siyasetten? Kalkmışlar "vatan elden gidiyor, vatanı kurtaralım." Sözüm buradan dışarı, ulen hayvan sen önce kendini bil. Büyüğünü küçüğünü tanı. Dinini peygamberini öğren. Apdestini al, namazını kıl. Önce adam ol, sonra karış bu işlere.

- Nerdee kardaşım nerde? Ardıç odunu gibi kendini bilmez herifler.

- He işte, iyi etmişsin o adı batasıcaya bir araba sopa attırmışsın. Her köyden çıkıyor böyle bir iki ters adam. Allahın belâları. Kudümsüzler! Karınlarını doyuramazlar, vatan kurtarmaya kalkarlar. Emme hevesleri kursaklarında kalacak. Heç merak etme. O dedikleri olup bitti bile. Vatan kurtuldu. Allah yüzümüze gülecek gayri. O eski güzel günler geri gelecek. Hani dedelerimizin anlata anlata bitiremedikleri bolluk günleri...

- İnşallah Bayram efendi, inşallah. Ölmeden bir görsek?

- Elbet göreceğiz hocam. Allah büyüktür. Allah Müslümanları iki cihanda aziz edecektir. Yeter ki biz onun yolundan ayrılmıyalım. Ayrılanları elimizden gelirse doğru yola getirmeye çalışalım. Benim Konya'da bir tanıdığım var, Şeyh Ahmet efendi. Her zaman anlatırım ya... Gece gündüz dua eder, zikir çeker. Başı yerden kalkmaz. Dee, ermiş kişi. Her gün belki elli rekat namaz kılar. O der ki "her Müslümanın borcu her Müslümandan sorulacak. Kendimiz için namaz kılmak yetmez, başkaları için de kılalım. Kendimiz doğru yolda isek, başkalarını da bu yola sokalım."

- Doğru söz. Ben de öyle yapıyorum. Elimden geldiği kadar, dilimin döndüğü kadar uğraşıyorum. Emme kardaşım, bu köylü milleti bildiğin gibi değil. Bazısının kaburgası kalın, eymek zor.

- Öyle hoca efendi, biliyorum.

Caminin önüne gelmişlerdi. Orada bekliyenler vardı.

Bazısı ters ters bakıyordu.

- Namaz vaktini geçirdik, dedi Ziver efendi. Çabuk olalım bari.

Çeşmeye varıp yan yana apdest aldılar. Ziver efendi dama çıkıp akşam ezanını okudu. Ama her günkünden daha çabuk. daha titrek.

Köylülerden mırıldananlar oldu,

- Hıh, bir de ezan okur, münzevir dürzü!

- Onun ardında namaz kılınmaz. Bundan sonra evimde kılarım, onun peşine gitmem.

- Yalancı. Köylü düşmanı...

- Utanmaz, rezil...

Camiye girdiler. Gaz lâmbası ışığında namaz kılarken Ziver efendi içinde derin bir eziklik duyuyordu. İyi yapmamıştı bugün. Bu işe karışmamalıydı Molla Mahmut'u şikâyet etmekle köylüyü de karşısına almıştı. İbrahim beyin yüzü neydi öyle? Kim bilir neler demişlerdi arkasından? "Tüh," dedi kendi kendine. "Kadir ağaya uydum emme iyi etmedim. Söylemiyecektim bu işi. Hiç duymamış gibi yapacaktım."

Dua okudu. Cemaatla birlikte yattı kalktı. Caminin ak badanalı duvarlarına yansıyan iri gölgeler de yattılar kalktılar. Tozla karışık ter kokuyordu içerisi. Yerde serili kilimlere hasırlara sinmişti bu koku.

Namaz alışılmış düzeni içinde sürdü. Kadir ağa geç gelmişti. Geride bir yere dikildi. Cemaata yetişmek için çabuk çabuk okumaya başladı. Bir yandan içindeki sevinci dinliyordu. Molla Mahmut'un burnunu kırmıştı biraz. "İyi oldu dürzüye," dedi kendi kendine. "Eskisi kadar şımaramaz gayri. Hele şu Bayram'ın dedikleri

de doğruysa... Tadından yenmez. Gene işimiz iş. Allah sen bilirsin yarabbi. Allahu ekber..."

Yattı kalktı, okudu.

Dışarı çıktıkları zaman ortalık iyiden iyiye kararmıştı. Ak dut ağacının yaprakları kıpırdıyordu.

- De hadin, dedi Kadir ağa, acıktık. Gidelim de çorbamızı içelim.

Testici Bayram "tavuk kestirmedi mi yoksa?" diye düşündü. "Tacım'lı bunlar, kestireyim der de kestirmez. Yapar mı yapar."

Testi dolu arabanın çevresini dolaştı. Eliyle iplerini yokladı. "Bizim testilere bir şey olmasın?" dedi kendi kendine. "Bunlarla geziyorum diye testileri yağmalamasınlar?"

Kadir ağa anlamıştı onun ne düşündüğünü.

- Gel, bir şey olmaz, dedi. Bu köyde kendini bilmez adam vardır emme hırsız yoktur, gel...

- Bu seferki testilerim çok güzel ağa. Demir gibi sağlam hem de. Birbirine vursan kırılmaz.

- Hah, başladı gene malını övmeye.

- Yo, övme değil. Sahi söylüyorum. Yarın birer tane vereceğim size. Bakın da görün. Beğenmezseniz para vermeyin. Öyle pişirdim ki valla her zaman böyle olmaz. Buz gibi su içsin Müslüman kardaşlar.

Eliyle vurdu testilere. Çın çın ses çıkardı.

Kadir ağa keh keh güldü.

- Her zaman böyle dersin. Alır su doldururuz, durduğu yerde eriyiverir, bilmez miyim?

- Bak şimdi! Ne zaman eridi benim testim? Şaka yapma ağa.

- Hadi hadi, yürüyün gidelim.

Testici Bayram işi ciddiye almıştı.

- Yoo, diye uzattı. Bilen bilir de bilmeyen doğru sanır ağa. Testilerime söz yok. Bana vur emme testilerime dokunma. Allahın izniyle, benim testilerimi tutacak testi yok şu yakınlarda. İnanmazsanız Hacı Murat efendiye sorun.

- Ona iyisini vermişsindir.

- Size de iyisini veririm canım. Siz de ahbabımsınız. Dostlara iyisi verilir elbet.

- Öbür Müslüman kardaşlara?

- Canım Müslüman var, Müslümancık var ağa. Herkesin yeri başka.

- Hee, anlaşıldı.

Şakalaşarak yürüyorlardı. Ziver efendi konuşmuyordu... Düşünüyordu o. İçinde belirsiz bir acı vardı. Pişmanlığa benzer bir burkulma. İkide bir ağzını açıp soluk koyveriyordu. Çok kötü yapmıştı bugün. Tüm köylüyü kızdırmıştı. Vergi vermek istemiyordu hiçbiri. Onun için fena bozulmuşlardı. "Hay aksi şeytan," diye söylendi. "Nerden uydum sana, nerden karıştım? Bana neydi sanki? Boyum mu uzadı şikâyet ettim de? Tüh..."

Kadir ağanın evine geldiler. Kapının önüne bir sürü kedi köpek toplanmıştı.

- Hişt, ket! diye kovdu Kadir ağa. Tepinip korkuttu. Hınzırlar, hep buraya toplanmışlar. Defolun!

Testici Bayram "Tavuk kesilmiş, belli" dedi, rahatladı.

- Kız! diye bağırdı Kadir ağa içeri. Biz geldik! Ayak sesleri duyuldu. Kaçışmalar oldu.

- Buyurun aziz konuklarım, buyurun. Kusura bakmayın.

- Estağfurullah...

Ayakkabıları çıkarıp girdiler. Konuk odasında yastıklar kilimler seriliydi. Duvarda asılı gaz lâmbasından sarı bir ışık yayılıyordu. Tavandaki ağaçlar kararmıştı. Sedirlere karşılıklı oturdular. Tesbih çekmeye başladılar.

- Çok şükür bu günlerimize, dedi Bayram.

- Allah büyüktür, dedi Kadir ağa.

Kalktı dışarı gitti.

- Niye öyle bungunsun* sen hocam? Neden tasa ediyorsun?

- Yok bir şey, dedi Ziver efendi.

- Yoo, biraz bungun görüyorum seni. Rahat ol, hiç tasa etme. Bugün çok iyi bir iş yaptın sen. Tam zamanında yaptın. Biraz adam olsun dürzüler. Vergilerini verip padişah efendimize hizmet etsinler. Onun sayesinde ayakta duruyor her şey. Azıcık kafayı çalıştırıp öğrensinler.

- Nerdee, dedi Ziver efendi. Elini salladı. Dağın ayıları ile uğraşıp duruyoruz işte.

---

* Bunalmış anlamında.

- Öyle. Tıpkı dediğin gibi. Bu köye benzer köy yok bizim buralarda. Ben gezginci olduğum için her yeri bilirim hocam. Elde neler var neler... Ne Müslüman köyler, ne uyumlu adamlar. Elleri havada, dilleri duada. Emme bu köy... Allah islah etsin, ne deyim? Bu Kadir ağadan başka yüzüne bakılacak adam yok, arama...

Kadir ağa giriverdi.

- Ne o, dedi. Aleyhimde mi konuşuyorsunuz?

- Yok canım, senin aleyhinde konuşur muyuz? Aleyhinde konuşulacak ne var? Şu köyde dini bütün tek Müslüman sensin.

- Alay etme.

- Vallahi alay etmiyorum ağa. Her yerde söylüyorum. Buralarda bir Kökezli Hacı Nuri efendi var, bir de sen varsın. Başka yok. Hocamı katmıyoruz elbet. O buralı değil.

- Peki inandım hadi. Getirin ulen sofrayı. Bir çorbayı içinceye kadar tavuk da pişer her halde.

- Acele etme canım, pişsin iyice.

Ziver hoca yutkundu. "Dünden önce tavuk yedik, bugün tavuk..." diye düşürdü. İyi be. Kısmetimiz açık bugünlerde. Bir de şu işi yapmasaydık, tüh..."

Yeniden daldı.

"Bu sefer Molla Mahmut yer beni. Yanıma bırakmaz. Köylüyü de arkasına aldı ki... İbrahim bey de ondan yana, tamam. Kötü oldu bu iş. Emme şu Bayram'ın dedikleri doğruysa, devran bize doğru dönüyor demek. O zaman kalkarız altından."

- Hadi buyurun hele, çorbamızı içelim.

- Buyur hocam...

Yer sofrasını çevirdiler. Bağdaş kurup oturdular. Bismillâhı çekip yoğurtlu çorbayı kaşıklamaya başladılar. Sesli sesli çekerek içiyorlardı.

- Oh, dedi Testici Bayram. Allah ziyade etsin. Pek güzel olmuş çorba. Emme tavuğa da yer kalsın biraz.

- Ye canım, kalır, dedi Kadir ağa.

- Yok ağa yedim, sağol.

- Hele az daha ye. Doyur karnını. Tavuk daha pişmedi.

- Pişer şimdi, bekleriz.

Kadir ağa kızdı ama belli etmedi. "Dürzü," diye sövdü içinden. "Yemek beğenmiyor şuna bak. Yabanın iti. Tavuğu bekliyecekmiş. Ağzının tadını biliyor bayaa..."

Ziver hoca yumulmuştu. Dolu dolu kaşıkları indiriyordu gövdeye. Gözlerini yuma yuma yiyordu. Sivri sakalı oynuyordu habire.

Sonra tavuğu getirdiler. Dumanı tütüyordu. Parçalamışlardı. Testici Bayram baktı, "hıh," dedi içinden, "yarısını almışlar. Belli olmasın diye parçalamışlar baksana. Böyle işte bunlar. Neyse, bu da yeter." Budun birisini yakaladı. Somurmaya başladı. İştahlıydı. Sora sora yiyordu. Konuşmayı filan bırakmıştı. Bir yandan bakır tabağa bakıyordu. Öbür budu da alsa mıydı acaba? Kadir ağa onu Ziver efendinin önüne itti.

- Hadi hoca, buyur.

Ziver efendi, gözlerini yumarak zevkle çiğniyordu.

- Yiyorum, siz buyrun.

Bulgur pilâvı geldi, yanında ayran.

- Oo, dengini aldı. Hay yaşıyasın. Ölenlerin canına değsin.

Testici Bayram iştahlıydı. Bir pilâvdan, bir ayrandan kaşıklıyordu. Arada et alıyordu. Karnını iyice doyurdu.

- Sağol ağa, Allah ziyade etsin. Kesene bereket. Kaşığı bırakıp çekildi.

- Çok şükür Allah'a, bugün de karnımızı doyurduk. dedi. Yarına Allah kerim. Bir kapı daha buluruz elbet. Bizimki de böyle işte, her gün başka yerde. Üç ay, dört ay... Gez babam gez. Haftada bir gün, iki gün kendi evimizde ya kalırız, ya kalmayız.

- Ee ne edeceksin, herkesin ekmeği başka yoldan.

- Emme bu seninki iyi canım, dedi Ziver efendi. Kârlı iş. Peygamber efendimizin zanaatına girer. Alış veriş işi, ne de olsa.

- Öyle emme kulak asma hocam. Bizim millet bozuldu iyice. Alır, parasını vermez. Harman sonu der, atar dee gelecek yıla. Biz o zamana kalır mıyız kalmaz mıyız, hiç düşünmez. Bir ölçek buğdaya derim, taşlı çepelli buğday getirir. Hele bu köylerde iş yapmak iyice zorlaştı gayri. Bazen kendi kendime derim "bırak bu işi, başka bir yol bul kendine." Lâkin alışmışım. Alışmış kudurmuştan beter, derler. Bobadan kalma zanaat, nasıl bırakırsın? Gözümü açtım, testi gördüm. Çamur kardım, kalıp döktüm, tezgâh çevirdim. Fırın yaktım, testi pişirdim. Onbeş yaşımdan beri arabaya yükleyip götürdüm, köylerde kasabalarda sattım. Alıştım bu işe, bırakamıyorum. Emme Allah sizi inandırsın, yıl yıldan kötü geliyor. Bıldır kazandığımı bu yıl kazanamıyorum.

- Köylü yoksul da ondan Bayram efendi. Köylü yoksul olunca herkes yoksul olur kardaş.

- Öyle he. Emme sebep yalnız o değil ağam. Milletin ahlâkı bozuldu. Borcunu ödemez oldu. Karşısındakinin hakkını düşünmez oldu.

Sofrayı kaldırmışlardı. Leğen ıbrıkla ellerini yıkadılar. Ev sahibinin sofrasına bereket dilediler. Kadir ağanın oğulları yeğenleri hizmet ediyorlardı.

Biraz sonra köylülerden gelenler oldu. Kır Ali, Osman emmi, Topal Hüseyin... Testici Bayram'ın getirdiği haber duyulmuştu hemen. Kimisi seviniyor, kimisi ne olup bittiğini merak ediyordu. Bayramın ağzından dinlemek istiyorlardı. Kır Ali,

- Anlat hele Bayram efendi, dedi. Neler oluyor Allahaşkına? Düşman buraya geliyor mu?

- Ne düşmanı? Ağzını hayra aç emmi. Düşman kuyruğunu kıstırdı, geri gidiyor.

- Hay ağzını seveyim, nasıl oldu bu iş?

- Padişah efendimiz sayesinde, başka nasıl olacak? Padişah efendimiz sırasını getirdi, bir sittir çekti bunlara. Kuyruğu kıstırdılar, yakında gidiyorlar.

- Niye gelmişler e?

- Gâvur aklı işte. Aklına esmiş gelmiş. Osmanlı yıkıldı yıkılacak diyorlar ya, sahi sanmış. Yıkıntıda bizim de elimize bir şeyler geçer demiş. Emme bakmış ki yıkılan mıkılan yok. Altı yüz yıllık Osmanlı yıkılır mı? Kaç tehlike geçirmiş de gene ayakta kalmış. Bu seferki de öyle... Göreceksin kayaya rüzgâr vurur gibi gelip geçecek. Bir kıymık bile koparamıyacak. Ne bellersiniz siz, hee... Kolay mıymış Osmanlının hakkından gelmek? Kolay olsaydı şimdiye bırakırlar mıydı? Emme iyi oldu, dostumuz düşmanımız orta-

ya çıktı. Zati dost düşman kara günde belli olur. İçimizde dışımızda devletimizin düşmanları hep kendilerini belli ettiler. Leş görmüş sırtlan gibi yalanmaya başladılar. Emme niyetleri kursaklarında kalacak. Allah bizden yana. O doğru yolda olanların yardımcısıdır.

- Amin, dedi birisi.

Testici Bayram, iki dizinin üstüne geldi. Kara sakallı yüzü içtenli bir ışıkla parlıyordu. Vaaz eder gibi konuşuyordu.

- Müslüman kardaşlarım, dedi. Böyüklerimiz iyi bilirler, geçmişte bizim çok kara günlerimiz oldu. Bobalarımız emmilerimiz kardaşlarımız hep cephelerde kaldı. Bütün dünya birleşti, karşımıza geçti. Müslüman milletinin kökünü kazımak istediler. Emme kurban olduğum Allah'ın izniyle, bizim iman gücümüz sayesinde hepsi geri püskürtüldü. Padişah efendimiz başımızda oldukça ve biz onun emrinde yürüdükçe evel Allah sırtımız yere gelmez. Bakın şunu hiç aklımızdan çıkarmıyalım, düşmanlarımız bizi parçalamaya çalışıyorlar. Parçalanırsak kolay yutacaklar. Onun için İngiliz'i Fransız'ı, Yonan'ı... Kucak dolusu para harcıyorlar. Belki duydunuz belki duymadınız, İzmir tarafında pek çok paralar dağıttılar. O dağa çıkanlar hep düşman parasıyla dağa çıktılar. Emme sonra baktılar, tuzağa düşürüldüklerini anladılar. Teker teker pişman olup düze indiler. Padişah efendimize de tel çektiler, "yanıldık, bizi bağışla, senin yanındayız," dediler. Padişah efendimiz de böyüklüğünü gösterdi, hepsini affetti. Şimdi tüm millet Müslüman sancağı altında toplanıyor. Siz şurda burda görünen üç beş cahile bakmayın. Onların bir şeyden haberi yok. Onlar zavallı...

- İyi bari, dedi Kır Ali. Demek doğruymuş duyduğumuz. Düze indiler he mi?

- Sen ne diyorsun bobam, tek kişi kalmadı. Ben çok gezdiğimden. ne olup bitiyor, hepsinden haberim var. Alaşehirli Memet efendi duydunuz mu? İki yüz atlıyla dağa çıktıydı. Her yeri kasıp kavuruyordu. Astığı astık, kestik... Geçenlerde o da indi. Alaşehir'de oturup konuştuk. Görsen köpekler gibi pişman. Önümde ağlar vallahi. Kafasını yumrukladı. "Biz ne akla hizmet ettik." dedi. "Düşman bizi parçalamak istiyormuş da haberimiz yokmuş," dedi. "Bundan kelli ölsem de padişah efendimizin yolundan ayrılmam," dedi.

- Yaa, vay canına?

- He ya, ne sandınız? Devran değişti emmiler. Hep Müslümanlar akıllarını başlarına devşirsin. Bizim yolumuz tektir. O da padişah efendimizin yoludur.

- Öyle öyle. Başkası haram bize!

- Şunu da bilesiniz, devletimiz dimdik ayaktadır. Yorgunuz yoksuluz emme, daha ölmedik. Padişah efendimizin sayesinde yeniden dirileceğiz. Yeşil sancağımızı tekrar havaya kaldıracağız. Düşmanlarımız geldikleri gibi geri gidecekler. Hem de tek kurşun atmadan, bir damla kan akıtmadan. Aha size çizgi. Göreceksiniz!...

- Oh oh oh... İnşallah. Çok iyi. Ağzına sağlık. Çok güzel haber bunlar.

- Yaa, ne sandınız? Biz kimiz arkadaşlar? Yedi cihanda at koşturmuş atalarımızın torunları değil miyiz?

- Öyleyiz he.

- Gene öyle olacağız, korkmayın. Yeter ki birlik olalım. Padişah efendimizin buyruğundan dışarı çıkmıyalım.

- Zati çıktığımız yok Bayram efendi. Bakma, birkaç cahil çocuk şurda burda kendi aralarında konuşurlarmış. Hiç önemi yok.

- Yoo öyle deme emmi, önemli olmaz mı? Bir bina yıkılacağı zaman önce çatlaklar başlar. Sen ona önemli değil dersen, o bina Allah göstermesin başımıza yıkılır. İş o çatlağı hemen kapatmakta. Hepiniz uyanık olun, dikkat edin. Bozgunculuk edenleri gerekli makamlara bildirin. Bak bugün Ziver hocam çok güzel bir iş yapmış. O kendini bilmezleri şikâyet etmiş. Bir araba sopa attırmış. Bence az olmuş, götürüp divanı harbe vermeliydi o dürzüleri. Emme biliyorum neden öyle yapmadıklarını. Ah ah ah...

Dişlerini sıkıp kafasını salladı. Öbürleri anladılar ne demek istediğini.

- Kocakaş İbrahim bey bıraktırdı canım, dedi Kadir ağa. Oraya konuk olurlarsa böyle olur işte.

-Neyse, ben sorup öğreneceğim bu işi.Peşini bırakmıyacağım. Hele bir kasabaya varayım.

Ziver efendi saatına baktı,

- Yatsı zamanı geldi, dedi. Gidelim mi?

- Gidelim. Namazı kıldıktan sonra da konuşuruz.

- Hadi bakalım. Allaha ısmarladık.

Çıktılar. Dışarısı karanlıktı. Tozlu çepelli sokaklarda yanyana yürüdüler. Harmanlardan sesler geliyordu. Köylülerin bir kısmı hâlâ çalışıyordu demek.

Caminin önüne geldiler. Ziver hoca el yordamı ile sete çıktı, ezan okudu. Düz sesi köye yayıldı. Bugün bir hüzünlüydü sesi.

İçeri girip namaza durdular.

12

Molla Mahmut kağnıyla saman çekiyordu. Tozdan korunmak için boynuna bir mendil bağlamıştı. Kağnıyı doldururken ikide bir yabaya dayanıp çevreye bakıyordu. Köylüler sessiz sessiz çalışıyorlardı. Kimisi harman kaldırmıştı. Kimisi saman çekiyordu. Adamı az olanlar, yaşlılar, erkeksiz kadınlar gene her yılki gibi geç kalmışlardı. Karanın Zelha hâlâ döğen sürüyordu. Yüzü ağlamaklıydı. Öküzün karşısına koştuğu ufacık boz eşeği habire sıkıştırıyordu. "Herkes kaldırdı da bir ben kaldım. Yağmur yağarsa, sel gelirse ne yaparım, hay Allahım sen yardım et," diye söyleniyordu. Orta yaşlı bir kadındı. Kocası Çanakkale'de şehit olmuştu. İki oğlu vardı ama daha küçüktüler. İşleri hep kendisi yapmak zorundaydı. Çift sürmüştü, tohum ekmişti. Şimdi de harman kaldırıyordu. Tasalı yüzünde yaşlılık çizgileri şimdiden derinleşmişti. Öne arkaya habire sallanırdı. Bir de yarım baş ağrısı vardı. Alnının sağ tarafı çatlayıp yere akacaktı sanki. Bir eliyle hep orayı tutar, kaşının üstünü sıktırırdı. Kıpkırmızıydı orası. Ova ova kaşının yarısı yolunmuştu.

Döğenin üstüne eğilmiş, gene alnını tutmuştu.

- Deeh! diye bağırıyordu ince sesiyle. İmballı değneği bir öküze, bir eşeğe dürtüyordu.

Molla Mahmut baktı. Başını iki yana salladı. Bir şeylere kızıyordu. Gene sövüp saymak, bağırmak geliyordu içinden. Zorlukla yutkundu.

- Batasıca dünya! diye söylendi. Temeline tükürdüğüm dünya. İnsanlık öldü be. Kimse dönüp bakmıyor şu eksiketeğin haline. Tüh!...

Yabayı samanlara daldırdı. Hıncını alır gibi doldurup doldurup kağnıya atmaya başladı. Sonra çıkıp çiğnedi. İndi tekrar attı. Güçlü çalışıyordu. Toza batmıştı her yeri. Kirpikleri bile akpak tozdu.

Öküzlerin önüne geçti, "dâh" dedi. Dolu kağnı gıcırdıyarak yürüdü.

Zelha kadının harmanına yakın kalınca kağnıyı durdurdu,

- Hoo Zelha abla! diyerek vardı yanma. Kolay gelsin, bereketli olsun.

- Sağol kardaş.

- Ne yapıyorsun, kolayladın mı biraz?

- Nerden kolaylanacak? Hayvanlar kötürüm baksana? Yürümüyor deyyusun malları.

- Sen canını sıkma. Aha samanı içeri atıvereyim, yardıma geleceğim.

- Sağol kardaş, zahmet etme. Ben yaparım yavaş yavaş.

- Yooo, öyle şey mi olur? Geleceğim, insanlık öldü mü abla? Sen süre ko hele.

- Sağol kardaş. Allah razı olsun.

Döndü yürüdü. Yolda Haceli'yle karşılaştı. O da saman boşaltmış, dönüyordu.

- Hayrola? Ne var ne yok?

- İyilik sağlık. Saman çekiyoruz.

- İbrahim bey gelmedi mi daha?

- Bilmem. Gelmedi her halde. Yarın gelir belki.

- Bir gelse yahu, merak ediyorum.

Mahmut tozlu yüzüyle güldü,

- Niye?

- Testici dürzünün yaydığı haberleri duydun ya? Bütün köylü inandı. Padişah efendimiz düşmana sittir çekmiş. Yakında gidiyorlarmış.

- İnşallah, dedi Mahmut. Biz de onu istiyoruz ya?

- İyi emme, olacak iş mi? İnanalım mı?

- Testici Bayram söyleyince inanacaksın. Müslüman adam yalan söylemez.

- Testici Bayram Müslüman he mi?

- He ya. Alnı secdeden kalkmıyor baksana. Hep dinden imandan söz ediyor. Öyle adama inanılmaz mı?

- Emme öbür yandan kırık testiyi sağlam diye satıyor, ona ne diyeceksin?

- Ee o kadarcık kusur kadı kızında bile olur. Hem alma, kim al diyor sana?

- Kendisi diyor. Sağlam diye yemin şart ediyor be. Emme suyu doldurunca durduğu yerde eriyor testi.

Molla Mahmut ensesini kaşıdı,

- Sen ona bakına, dedi. Testide hata, Bayram'da değil. O dini bütün Müslüman bir adamdır. Dedikleri hep doğrudur.

Haceli kızdı.

- Hadi be! diye çıkıştı. Şakanın sırası mı şimdi. Tek ayağının üstünde dokuz yalan söyler, bilmez miyim ben? Satıcı değil mi, herifin zanaatı yalan söylemek. Boş ver...

- Peki, bu köylüler niye inanıyorlar öyleyse?

- Ben de ona kızıyorum ya? Demin birisiyle kavga edecektik az daha. "Düşman gidiyormuş, Testici Bayram söyledi," diyor. Ulen oğlum dedim, o adama inanılır mı? "Niye inanılmasın," diyor. E peki, git inan, dedim.

- Niye inanılmasın, doğru?

Haceli kızdı. Başını büktü,

- Bak şimdi, bu da öyle der! Testici Bayram söylediği için yâlandır, anladın mı? O adam "Allah bir" dese inanmam. İşi gücü yalan söylemek. Onun lâfını buraya, bunun lâfını oraya götürmek. Hem de değiştirerek, eğip bükerek... Böyle adama inanılır mı?

Molla Mahmut güneş altında bekleyen öküzlere baktı.

- Neyse, dedi. İbrahim beyi bekliyelim, bakalım o ne haberler getirecek? İnşallah doğrudur. Ne zaman bitiyor senin saman işi?

- Daha yeni başladım. Yarın bitiririm.

- İyi. Bitir de şu Zelha ablaya yardım edelim azıcık. Harmanda kaldı zavallı.

- Olur, ederiz.

Öküzlere "dâh" dediler. Birisi köye doğru, öbürü harmana doğru sürdüler.

Molla Mahmut, kâğnıyı samanlığın arkasına yanaştırdı. Deliğin ağzındaki kerpiçleri indirdi yere. Sonra kağnıya çıkıp samanları kürümeye başladı.

Anası Murat'ı sırtına bindirmişti, ağır ağır geldi.

- Bak Murat bak, dedi. Boba samanımızı boşaltıyor. Hayvanlarımız yiyecek, bak.

Murat uykuluydu,

- Ha? diye sordu.

- Hayvanlarımız mam mam edecek.

.- Öküzlerimiz, atımız ineğimiz...

- Ha?

- Yiyecek.

- Ha?

- Öküzümüz atımız...

- Ha?

- Yanaşmayın! dedi Molla Mahmut yukardan. Tozu görmüyor musun?

- Hee. Gel Murat uzaktan bakalım.

Hacer gelin samanlığın köşesine gitti. Murat'ı indirip kucağına aldı. Oğlan yenice tanımıştı her halde.

- Boba, boba... diye hoplamaya başladı.

- He oğlum he. Çalışıyorum bak. Dur orada.

- Boba, boba!...

- Dur ulen, boşaltayım şunu. Buraya gelme, toz...

Karısına çıkıştı,

- Niye getirdin çocuğu buraya? Toza baksana?

- Uyuyordu ya yeni uyandı.

- Hadi gidin hadi! Ayran çalkayın da içelim. Tuzlu olsun.

Hacer gelin kalktı,

- Gel Murat, hadi gidelim yavrum.

- Boba, boba...

- Boban çalışıyor gel.

Murat gitmek istemedi.

- Boba boba, diye sızlandı.

- Vay kerata. Getir buraya peki. Samanın içine gömeyim de, aklı başına gelsin.

Hacer gelin aşağıdan uzattı. Babası aldı. Tozlu yüzüyle gülüyordu.

- Samana gömeyim mi seni, ha?

Murat sevincinden sıçrıyordu.

- Otur şuraya bakayım, kımıldama!

Samanların üstüne oturttu. Çıplak ayakları ile tepinmeye, oynamaya başladı. Molla Mahmut bir yandan samanı boşaltıyordu.

- Hoo komşu, kolay gele. Bereketli ola...

Döndü, Hasan emmiydı.

- Sağol, dedi. Hoş geldin.

- Ne hatırladım şimdi, biliyon mu?

- Yok. Ne hatırladın?

Hasan emmi ak sakalını iki yana salladı, güldü,

- Vay canına be. Sanki aradan hiç zaman geçmemiş. Ta o yıllar...

- Hayrola?

- Yirmi yıl mı oldu, yirmi iki yıl mı, kim bilir? Boban rahmetli burada tıpkı senin gibi saman boşaltıyor. Anan da seni kucağına almış, aha şurada seyrediyordu. Sen tuturdun, kağnıya bineceğim. Bir iki azarladı, mazarladı, a a. Olacağı yok. Durmadın. En sonunda aldı, samanların üstüne oturttu. Biz de aramızda konuşmaya başladık. Seni unutmuşuz. Birden bir takırtı oldu, gürp diye yere düştün.

- Biliyorum, dedi Mahmut. Gülümsedi. Şuramda yara izi durur hâlâ.

- Durur, değil mi? Aman ne korktuyduk, bir şey olur diye. Pek eli maşalıydı anan. Ta o zamandan korkardım ben ondan. Aman ha Murat'a iyi bak, düşerse gene elinden kurtulamayız.

Molla Mahmut, Murad'ı samanı boşalmış, yere indirdi.

- Hadi burda oyna bakalım, dedi.

Murat samanları karıştırıyor, kendi kendine kağnı gibi sesler çıkararak oynuyordu. Hacer gelin elinde bir tas ayranla geldi.

- Buyur Hasan emmi, ayranı iç.

- Yok be, Mahmut'a getirdin onu.

- İç emmi iç, olsun varsın. Senin de nasibin, iç.

- Gel öyleyse, şu gölgeye oturalım da rahat rahat içelim.

- Peki.

Molla Mahmut kağnıdan indi. Samanlığın gölgesine yan yana oturdular. Arkalarını duvara dayadılar. Tuzlu ayranı başlarına dikerek içtiler.

- Oh, dedi Hasan emmi. Ölenlerin canına değsin. Sıcakta hora* geçti.

- Daha çalkasın mı emmi, içer misin?

- Yok yok, yeter.

Cebinden yağlığını çıkardı, ağzını yüzünü sildi.

- Ne var ne yok bakalım? Sen bilirsin ortalığı yeğen, nasıl gidiyor işler?

- Bilmem Hasan emmi, harmandayız işte görüyorsun. Hiçbir şeyden haberimiz yok.

- Testici Bayram işler düzeldi demiş, doğru mu acaba?

- İnşallah doğrudur emme, pek doğruya benzemez.

- Niye?

Molla Mahmut dudak büktü.

---

* Makbule geçmek

- Ben düşmanı İstanbul'da gördüm emmi. Geldiklerinde oradaydım. Kocaman dağ gibi savaş gemileriyle geldiler. Toplarını çevirdiler İstanbul'un üstüne. Gık desek ateş edecekler. Bir hafta, gece gündüz durmadan asker çıkardılar. İstanbul'un her yeri düşman askeriyle doldu. Hem nasıl askerler, bir gör. Her biri izbandut gibi. Sarısı, beyazı, karası... Bellerinde dallarında ikişer üçer silâh... Görsen korkarsın.

- Öyleymiş he.

- Diledikleri eve girdiler. İstedikleri yeri boşaltıp kendileri yerleştiler. Dikelen olursa çekip vurdular.

- Vay hınzırlar vay!

- Millet sus pus oldu. Zati İstanbul'un yarısı gayri müslüm. Rum, Ermeni, Yahudi... Onları görme, onlar her gün düğün bayram yapıyorlar. Meydanlarda, sokaklarda çalıp oynuyorlar. Hee... Ben bunları gözümle gördüm. Kendi vatanımızda, kendi şehrimizde boynu bükük gezdik. Gezemedik bile, ne gezmesi? Müslümanlar arka sokaklardan korkarak, gizlice geçerdik.

Yere baktı. Eliyle bir saman çöpünü ufalamaya başladı.

- Sonra bizi terhis ettiler. Düşman komutanı emretmiş, Silâhlarımızı aldılar. Sırtımızdan urbalarımızı çıkarttılar. Bizim yüzbaşı vardı. Asım bey. Allah sağlık versin, kulakları çınlasın. Silâhı teslim alırken ağladı. Oysa ağlayacak adam mıydı hiç? Vallahi bobası ölse ağlamaz, öyle bir arslan. Emme bu iş ezdi, pestile çevirdi hepimizi. İstanbul'da ne kadar Müslüman varsa hep ağladık. Müslüman olmayanlar da sevindiler. Çaldılar oynadılar. Diyeceğim, ben o günleri gördüm emmi. Şimdi o düşmanlar kendiliğinden çekip gidecekler öyle mi? Olacak iş değil vallahi. İmkânı yok. Ha şu olur bak, ona aklım erer. Askerimizi yeniden derler toplarız, silâhını eline veririz, savaşa gireriz. Canımızı dişimize takıp dövüşürüz. Ya

yeneriz, kovarız düşmanı yurdumuzdan, ya da yeniliriz, hepten teslim oluruz. Başka yol yok. Aklından çıkar.

- İyi emme böyükler akıllı olur derler yeğen. Siyasetle konuşaraktan hallederler belki. Kocaman padişah bu, bir yolunu bulamaz mı?

- Bulamaz emmi, imkânı yok. Bulsaydı bulurdu şimdiye kadar.

Oturuşunu değiştirdi.

- Hem böyük adam, akıllı adam da bizi niye hiç düşünmez? Bak şu halimize? Bizim padişahımız değil mi bu?

Hasan emmi bir şey anlamamış gibi baktı.

- Neyimizi düşünecek bizim? diye sordu.

- Neyimizi düşünecek olur mu? Biz onun halkı değil miyiz? Çalışıyoruz çabalıyoruz, kaldırdığımızın yarısını elimizden alıp götürüyorlar. Üstelik dövüyorlar söğüyorlar... Buna bir dur dese ya? Biz Allah kulu değil miyiz?

- Demez, niye desin? Biz köylüyüz Mamıt. Bizim ne hökmümüz var?

- Öyle değil işte. Köylü perişan oldu mu devlet de yıkılır emmi. Köylüyü kollayacaksın. Akıllı padişah yurdunu halkını kayırır, ezmez ezdirmez. Emme şimdi, baksana şu hale. Herifler insan yerine koymuyorlar, olmaz bu.

- Daha kötü olmasın da bre yeğenim...

- Daha kötü ne olabilir emmi?

- Olmaz mı, oluur... Yarın Allah göstermesin, düşman gelirse, din dinayet* ayaklar altına alınır. Irz namıs kalmaz. Beterin beteri var Mamıt.

- Var elbet. Allah göstermesin, emme bu gidişin sonu, hiç de iyiye gitmiyor emmi. Memleketi batırdı bu dürzüler. Kolay kolay düzelmez gayri.

- Aman deyim ağzını hayra aç.

- Açsam ne açmasam ne? Bu böyle gitmez, imkânı yok. Sen Testici Bayram'a falan bakma. Onlar günlerini gün etmeye çalışıyorlar. İş bildiğin gibi değil.

Hasan emmi kalkmaya davrandı. Yaşlı yüzü büsbütün çizgilenmişti. Kim ne derse ona inanırdı. Saf bir adamdı. Ellerini açıp kapadı.

- Sen iyice kararttın yüreğimi hay Mamıt, dedi. Dünen işler düzeliyormuş dediler de biraz ferahladıydım.

- Ne yapayım emmi, doğruyu konuşmak gerek. Aha yakında görürüz kim haklı? İnşallah onların dediği çıkâr.

- Allah yolumuzu düz etsin.

- Amin.

- Hadi eyvallah. Bizim hayvanlar içerde kapalı kaldı. Gidip otlatayım biraz. Sen de samanını boşalt, eylenme.

- Peki emmi, güle güle.

Yaşlı adam kamburunu çıkararak, biraz daha sönük, yürüdü gitti. Tam köşeyi döneceği sırada bir çığlık koptu. Dönüp baktı.

---

* Yerli şivede Diyanet.

Molla Mahmut koştu. Murat kağnıdan düşmüş, tozların içinde debeleniyordu. Sesi duyunca evden anası koştu, ninesi koştu... Molla Mahmut alıp kaldırdı, yerden.

- Yok bir şey yok, korkma! diyerek kucağına aldı. Ama Murat susmuyor, bar bar bağırıyordu. Başı yarılmıştı. Kan akıyordu. Ninesi kucaklayıp üstüne yumuldu.

- Vay yavruum, ne oldu Murat'ım... Kurban olayım, ağlama, sus. Su getir gelin koş. Başını yuvalım. Su içirelim. Korkma oğlum...

Başını kaldırıp damağını çekti.

- Korkma Murat'ım, korkma yavrum. Bir şey yok, korkma. Boban seni kağnıya bindirdi de sonra unutuverdi öyle mi?

- He öyle oldu, dedi Mahmut.

Mahçup olmuştu. Ne yapacağını bilemiyordu.

- Kağnıya bineceğim diye ağladı da bindiriverdiydim. Samanların içinde oynuyordu. Nasıl düştü birden, hay Allah, hiç farkında olamadım.

- Yok bir şey canım korkmayın, dedi Hasan emmi.

Bir yandan gülüyordu. Ayşa kadın kızdı,

- Sen, ne gülersin Allahaşkına? Gülecek ne var şimdi?

- Buna gülmüyorum yavu. Başka bir şeye gülüyorum ben. Demin Mamıt'a söyledim ya...

Dinlemediler. Çocuğun başına su döküp kanını yıkadılar. Ayşa kadın pek becerikliydi bu işlerde. Yerden bir avuç toprak

aldı, yaranın üstüne bastırdı. Eliyle sıktırdı iyice. Sonra çocuğu kucaklayıp götürdü içeri. Hacer gelin de peşinden gitti.

Molla Mahmut'la Hasan emmi birbirlerine baktılar. Hasan emmi.

- Allah Allah... dedi. Sanki hiç zaman geçmemiş be. Tıpkı böyle olduğuydu işte. Boban sen, sen de Murat. Öyle düşün... Vay be nasıl işler bunlar? Akıl almaz işler...

Sakalını iki yana sallayarak yürüdü. Molla Mahmut arkasından baktı. Kendi kendine düşünüyordu. "Hiç zaman geçmemiş demek? Yirmi sene, otuz sene, elli sene... Hep aynı... Vay canına. müthiş bir şey....

Kağnıya çıkıp samanı boşaltmaya başladı. Tepesinde kızgın öğle güneşi bir yandan, saman tozu bir yandan, ter içinde kaldı. Yere inip dökülen samanları topladı, içeri attı. Sonra öküzlere "dâh" dedi.

Köyün içi sessizdi. Toprak sıvalı, tek katlı küçük evler güneşin altında erimiş gibiydiler. Hiçbir kımıltı yoktu. Hiçbir ses duyulmuyordu.

Ziver hoca öğle ezanını okumaya başladı. "Hıh. Oku bakalım dürzü. Hocayım diye oku. Allah bilir ya belki apdestin bile yoktur. Sahtekâr dürzü..."

Öküzlere baktı, saman tozu içindeydiler. Kuyruğu kulağı sallayıp duruyorlardı. Atlayıp kağnıya bindi, boyun tarafına oturdu.

- "Dâh oğlum! "Yoruldunuz iyice. Az kaldı ha. Bitiriverelim de çayıra salayım sizi. Dinlenin beş on gün. Biz de dinlenelim. İflâhımız kesildi."

Boynunu kaşıdı. "Çocuğun yarası ağır mı acaba? Çok kötü oldu, tüh. Keske bindirmeseydim. Konuşacağız diye unuttuk... Yirmi sene önce, tıpkı benim gibi..."

Köşeyi dönünce Kadir ağaya rastladı. Karşıdan çabuk çabuk geliyordu. Camiye namaza gidiyordu belli ki. Arkasını döndü. Görmezden geldi.

- Dâh! dedi öküzlere.

Kadir ağa, kendi kendine güldü. "Süngüsü düşmüş iyice hınzır". Kemikleri yumuşayınca, hıı... Devir gene bizden yana oğlum, aç gözünü. Kurban olayım ben Allahıma. O işini bilir."

Tesbihini çıkardı. Çeke çeke yürüdü. Keyfi yerindeydi. "Hele şu düşmanlar çekip gitsinler. Padişah efendimiz eski gücüne bir kavuşsun. Bak o zaman senin gibi mikroplara söz düşer mi? Az kaldı ha. O zaman tadından yenmez işte. O zaman şu İbrahim bey boşnağının da sırtını yere getirmeli. Fazla kanlandı hınzır. Bir ayağı kasabada, bir ayağı köyde. Adamı adam yerine koymaz dürzü. Köydeki kıradomuzu düşürüyor. Sözümüzü geçmez ediyor. Gelen ona geliyor tabi. Yediriyor içiriyor, sonra da... Şuna buna yüz veriyor. Molla Mamıt gibileri şımartıp yüze çıkarıyor. Emme dur sen, onun da hesabını görürüz. Hele sırası var."

Çeşmeye yanaştı. Kollarını sıvayıp abdest almaya başladı.

- Enuzubilââ...

Okurken kırçıl sakalı kımıldanıyordu.

Molla Mahmut, dönüşte baktı, Eyub'un evin gölgesinde bir kalabalık vardı. Köylüler toplanmış konuşuyorlardı. Eyup sabanı onarıyordu. Birkaç kişi de oturmuşlar, arkalarını duvara dayamışlar, Eyub'a takılıp gülüşüyorlardı.

- Ulen sen ne zamandan beri usta oldun?

- Anamızdan doğduğumuzdan beri ustayız ağa.

- Ne ustası, keser tutmayı bile bilmiyosun.

- Biz böyle tutarız.

- Dur orayı yontma dur, sabanı bozacaksın dürzü!

- Bozmayız korkma.

- Bozdun bile ulen. Sabanın bir tarafı ince olursa ağdırır. Hep o tarafa gider.

- Biliyoruz ağa, onu bilmeyecek ne var?

- Ee niye yontup duruyorsun ya?

- O taraf bir parça kalın da, düzeltiyorum.

- Öyleyse usul usul vur. Fazla alma.

Eyup keseri yere bıraktı.

- Ulee... dedi. Emme çok akıl hocası var bu köyde. Şuraya oturduk ki sabanı onaralım diye. Başka işiniz yok mu sizin? Gidin işinize!

- Nereye gidelim? dedi birisi. Burdan iyi yer mi var? Gölge işte, ne güzel oturuyoruz.

- Öyleyse doğru dürüst oturun. İşime karışıp durmayın.

Engizin Aşır "cık cık cık" etti ,

- İyilik yaramaz ki. İyilik edelim dedik herife.

- İstemem. Öyle her şeye karışmayın.

- Ulen bu karısiyle nasıl geçiniyor acaba? Burnundan kıl aldırmıyor be!

- Karıya bir şey diyemez canım, bakma sen. Bize yiğitlik satıyor.

- He, karışsın da görelim bakalım. Keseri kafasına vurunca valla...

- Aboo, çok sert be.

- Ya ne sandın? Bize Yanazın Eyup demişler.

- İyi halt etmişler, dedi Kadir ağa. Onun için iki yakan bir araya gelmiyor ya?

- Gelip de ne olacak ağa? Boşver... Hem kimin yakası bir araya geliyor ki?

- He valla, dedi birisi. O da doğru. Hökümatımız bile borçluymuş.

- Emme her şey düzelecek oğlum, bekleyin. İşler yoluna girdi.

- Öyle diyorlar emme bilmemki... Hiç inanasım yok.

- Sen inanma var, önemli değil. Yakında neler olacak, bakın da görün.

- Hadi bakalım, inşallah.

Eyup sabanla uğraşmayı bırakmıştı. Sigara sarmaya başladı.

- Yeni bir savaş icat etmesinler de, dedi. Biz her şeye razıyız.

- Padişah efendimizin izninden ayrılmazsak savaş mavaş yok, korkma. Emme eşkiyanın, uğursuzun peşinden gidersek, o zaman daha çok anan ağlar.

Bu taş Aşır'a idi. Aşır başını eğdi, kızardı. Bir şey söylesem mi diye düşündü.

- Eşkiyanın peşinden giden yok, dedi usulca.

- He yok! O halların neydi ya?

- Hangi hallarını?

- Zaptiyenin Molla Mahmut'u dövdüğü gün niye bağırıyordun öyle?

- Ben mi, aha... Bütün köylü bağırdı, ben de bağırdım, ne olmuş? Hem başka işler var işin içinde. Söylemeyim şimdi.

- Neymiş o, söyle? İçinde kalmasın.

- Hiç... Haksız yere dövdüler.

- Niye haksızmış? Her yerde söylemiyor mu öyle şeyler?

- Söylüyor. O başka.

- Neymiş o başka olan?

Aşır konuşmak istemedi.

- Siz safsınız oğlum, saf. Cahil olduğunuzdan aklınız bir şeye ermiyor. Kimin ardından gideceğinizi bilmiyorsunuz.

- Kimsenin ardından gittiğimiz yok canım.

- He yok! Herkesi kör sağır sanıyorsunuz.

Eyup keseri tekrar eline aldı. Sabanın sağ yanını yontmaya başladı. Tam o sırada geçti Mahmut. Kağnının önündeydi. Öküzleri usul usul sürüyordu. Kadir ağayı gördü duvar dibinde. Yayılmış oturuyordu. Selâm vermeyim dedi kendi kendine. Ama öbür komşulara karşı ayıp olacaktı.

- Selâmünaleyküm, dedi başını sallayarak.

Kadir ağa baktı, hiç tınmadı. Öbürleri de korkularından ses çıkaramadılar. Selâm cevapsız kaldı. Molla Mahmut kızdı, "keşke vermeseydim," dedi. Yavaş yavaş uzaklaştı.

- He he, yaptı Kadir ağa. Selâmını bile alacak kimse kalmıyacak bu köyde. Dur bakalım daha. Seni dürzü senii... Kendini bir bok sanıyor. Herkes aptal, bir bu akıllı.

Kimse cevap vermedi. Aşır yere bakıyordu.

Molla Mahmut yolda Pırpırın Ömer'e rasladı. O da bir soğuktu nedense. Arkasını döndü, görmemiş gibi yaptı.

- Görme bakalım dürzü. Öyle olsun...

Dişlerini sıkarak "dâh" dedi öküzlere. "Ne çabuk değişiverdiler hemen. Eh işte, köylü milleti. Koyun sürüsü gibi. Testici Bayram'a inanıp bizden soğuyuverdiler. Soğuyun bakalım. Emme yukarda Allah var. Biz Allah'a güveniyoruz. Başka kimseye değil.

Eve yaklaştıkça öküzleri sıkıştırdı, Murat'ı merak ediyordu. Nasıldı oğlan acaba? Yarası ağır mıydı?

Kağnıyı samanlığın arkasına yanaştırdı. Öküzleri salıverdi.

- Hadi dinlenin biraz, dedi. Yoruldunuz iyice.

Öküzler gölgeye yatıp geviş getirmeye başladılar.

- Nasıl oldu Murat? diyerek girdi içeri.

- Suss... yaptı anası. Uyudu.

- Yarası ağır mı?

- Ağır ya, ağır olmaz mı? Taşa çarpmış her halde, bir parmak yarılmış.

- Tüh... Hay Allah. Ne yaptınız?

- Ahırdan örümcek ağı toplayıp koyduk. Kanı durduruncaya kadar işimiz bitti.

- Çok ağladı mı?

- Ağladı ya. Ne konuşurdun o koca dürzüyle? Çocuğu unutuverdin?

Karısı geriden tasalı bir yüzle bakıyordu. Çok üzüldüğü belliydi, Mahmut ellerini açıp kapadı.

- Ne yapayım, oldu işte. Konuşmaya daldık, unuttum. Tüh!

- Bitti mi saman?

- Bir seferlik kaldı, bitiyor. Yarın da Zelha ablaya yardım edeceğim.

- Niye? Onu mu buldun yardım edecek?

- Olsun, sevaptır. Biraz yardım edeceğim. Yanaşıp uyuyan oğluna baktı. Çocuk uykusunda bile içini çekiyordu. Çok ağladığı belliydi.

Başını iki yana sallayarak çıktı.

- Şu harmanı kazasız belâsız kaldıralım dedik, gene olmadı, diye söylendi.

- Bir şey yemiyecek misin, acıkmadın mı?

- Yok.

Kağnıyı boşaltmaya gitti.

13

Halil'in oğlu Mestan, damın ucuna dinelmiş avcundaki aynaya bakıyor, yüzündeki sivilceleri deşmeye çalışıyordu. Amma çok sivilce vardı ha? On yedi yaşlarında, iri yarı bir delikanlıydı. Yüzüne güneş vurmuştu, kıpkırmızı et gibiydi yüzü. Çenesinde, kulaklarının önünde tek tük kara kıllar çıkmıştı. İri bir sivilceyi sıktırdı, ak bir sıvıyla karışık kan çıktı. "Uff..." yaptı. Canı yanmıştı.

"Nedir bunlar be? Kimsede yok, bende var Allah kahretsin. Gören de diyecek ki maccalının teki. Hele Zeynep görürse... Aman o görmesin. Uzaktan görsün görürse. Uzaktan belli olmaz."

Aynayı uzaklaştırıp baktı. Gözlerini kıstı. "Uzaktan yakışıklıyız canım. Zeynep beğenir beni. Hem hısım olur meselâ. Ben varken başkasına varmaz. Varırsa ayıp olur. Geçen gün çeşme başında ne güzel gülüverdi yüzüme. Gülüşüne kurban oluğum Zeynep. Seni yaradana kurban olurum ben. Biz yangınız ki ta ciğerimizden tutuştuk. Gece rüyamda, gündüz düşümde. Oh Allah, hiç aklımdan çıkmıyor dürzünün kızı."

Aynayı cebine koydu. Ellerini göğe uzatıp gerindi iyice. Kocaman yüzü kıpkırmızı oldu. Sonra uzun bir soluk koyverdi. Zeynepgilin eve baktı. "Bak hiç dışarı çıkar mı dürzü kızı. Kendini ağıra satacak ki batman gelecek. Bizi çileden çıkaracak iyice. Hay Zeynep hay... Ne çabuk unuttun bağlarda saklanbaç oynadığımızı? Kuzu güderken alt alta, üst üste boğuştuğumuzu? O zaman çocuktuk öyle ya? Emme şimdi... Ulen Zeynep bir benim olsan. O günü bir görsem... Daha bir şey istemem valla. Kurban olurum ben sana. Ne istersen yaparım. Öl dersen ölürüm. Sırtına bineyim de dağa

kaçalım desen bindirir kaçırırım. Ah canım, ince beline sarılayım ben senin. Sarılayım da hiç bırakmayım."

Eve bakınca birden sarsıldı. Zeynep ellerinde helkeler suya gidiyordu. Gözleri büyüdü. Ne yapacağını bilemeyiverdi. Koşup çeşme yoluna çıkmayı düşündü. Sonra vazgeçti, gören ne derdi şimdi?

- Anaa! diye seslendi içeri. Ben gezmeye gidiyorum. Birazdan gelirim.

- Nereye? Hani hayvanları yaylıma götürecektin?

- Olur, götüreyim.

Ahıra inip öküzleri çıkardı. Sabah sulamıştı ama gene götürecekti. Soran olursa "sabah içmediler deyiveririz, ne yapalım?"

– Dâh ulen, çabuk olun yezitler. Yürüyün!

Arkalarına vuruyor, sıkıştırıyordu. Bir yandan da çeşme yoluna bakıyordu. Zeynep. gitmişti bile. Gözden kaybolmuştu. "Acelen ne kız? Arkandan kovalıyan mı var? Ağır gitsen ya, biz de yetişelim."

- Dâhın ulen, yürüyün!

- Ne o len, ne sıkıştırıyorsun öküzleri? Nereye böyle?

Döndü baktı, Hasan emmiydi. Elini kuşağına sokmuş, kendisine gülüyordu. Mestan bir bozuldu. Sonra kızdı. "Sana ne be emmi? Sorgucu başı mısın? Nereye istersek gideriz, Allah Allah..."

- Keh keh keh... Hee...

"Bak şuna! Biliyor mu işi acaba? Nasıl gülüş o?" Sonra biraz yiğitlendi. "Bilirse bilsin, ne yapalım? Allahın bildiğini kuldan

saklıyacak değiliz ya? Bir gün nasıl olsa duyulacak. Boşver, duysun herkes. Biz yangınız Zeynep'e. Kerem gibi tutuştuk. Gece gündüz onu düşünüyoruz. Bilsin dağlar taşlar. Yerler göklei... Bilsin de imana gelsinler. Biz şu köyün Mestan'ı isek, versinler Zeynep'i bana. Zeynep benim canım ciğerim. Ondan başkasına bakarsam gözüm kör olsun. Ulen Zeynep, geçtiğin yollar... Şuraya bastı mı acaba? Aha şuraya...

Toprak yola bakıyordu. İçi kabarmıştı.

- Dâh oğlum, çabuk yürüyün!

Geri dönüp baktı. Bütün köylü kendisini gözetliyor gibi geldi. Herkes gülüyor, alay ediyordu sanki. Kıpkırmızı oldu. "Yoksa gitmesek mi?" diye düşündü. Yolu değiştirsek mi? Gören ne der şimdi?"

Tepeyi dönünce, derenin içinde çeşme göründü. Gene kalabalıktı çeşme başı. Kadınlar çamaşır yıkıyorlardı. Kara kazanlar kaynıyordu. Zeynep'i seçmeye çalıştı. "Hıh, orda işte, tamam. Ta uzaktan bellidir, boyuna kurban olduğum. Çiçekli urbası da ne güzel yakışır. Bugün gene onu giymiş. Uzun boylu, ince belli. Yüzü biraz çilli emme olsun. Ben onun çillerini yerim."

Gözünü çeşmeden alamıyordu. Ayağı bir taşa çarptı.

- Uff... Ulen taş, köküne dedirme bak!

Eğilip ayak parmaklarını uğuşturdu. Baş parmağının tırnağı acımıştı. Bir iki sıktırdı. Sonra doğrulup yürüdü tekrar. "Zeynep'i göreyim hele. Bugün görmezsek işim ters gider."

Öküzleri çeşmeye yanaştırdı. Islık çalmaya başladı. Ama öküzler içesi değillerdi. Birisi böğrünü yalıyordu. Öbürü de tembel tembel geviş getiriyordu. Mestan kaçamak Zeynep'e baktı. Zeynep-

'in gözü çeşmenin kurnasındaydı. Dolmak üzere olan helkeyi kaldırmaya hazırlandı. Yüzü kızarmıştı nedense. Mestan arkasından geldiği için utanmıştı belki. Kasten bakmıyordu. "Ha bir bakıver Zeynep, ne olur? Bakıver de gönlüm şenelsin. Bakıver bi kız?"

Helkiyi kaldırınca baktı. Yüzü bir değişti tekrar. Güldü hafifçe. Gülünce daha bir güzel oluyordu.

"Ah canım, gülüşüne kurban. Ben senin gözlerini yeyim, o kara gözlerini."

Zeynep helkileri kaldırıp kıyıya koydu. Gitmeye hazırlandı, ama gidemedi. Canı istemiyordu. Çamaşır yıkayan kadınlarla konuşmaya başladı. Gülüp söylüyor, arada kaçamak Mestan'a bakıyordu. Durgunluğu geçmişti iyice.

- Yok anam iş biter mi? Yarın bağa gideceğiz, dedi yüksek sesle.

"Hım, tamam, bağa gidecekmiş. Ben de oradayım yarın."

- Ne edeceksiniz bağda kız? diye sordu birisi.

- Ne bileyim, anam bulur bir iş. Avarları* sularız belki. Bağın otunu alırız. Domat neyi toplarız.

- Onlar iş mi hay gülüm? İşin zoru bitti gayri. Bundan sonra kolay.

- Bilmem, dedi Zeynep. Mestan'a bakıp tekrar güldü.

"Vay canım. Gülünce güller açılıyor. Benim de içime bir şeyler doluyor."

---

* Sebzelik, bostan.

Öküzleri neyi unutmuştu. Gözünü alamadan Zeynep'e bakıyordu. Onunla birlikte güldü. Ağzı açıldı kendiliğinden.

Çamaşır yıkayan kadınlardan birisi durumu gördü,

- Sen ne duruyorsun ulen? dedi. Ne bakıyon öyle? Anıı, ağzı açık ayran delisi gibi durmuş da bakar. Öküz mü sulamaya geldin sen, haa? Niye su içmez bu hayvanlar?

Mestan bozuldu. Ne yapacağını bilemedi. Sonra ıslık çalmak aklına geldi. Ama öküzler hiç aldırmıyorlardı.

- Hadi hadi, dedi kadın. Susuz değil o öküzler. Git işine hadi!

- Niye susuz değilmiş be? Sabah da içmediler.

Kadınlar aralarında konuşmaya, gülüşmeye başladılar. Mestan kızdı ama yapacak bir şey bulamadı.

- Dâh, deyyusun malları! diyerek sürdü. İçmezseniz içmeyin. Dünden beri susuzlar emme içmiyorlar işte.

- Hadii... Susuz musuz değil o hayvanlar. Niye geldiğini bilmiyoruz sanki.

Kadınlar tekrar gülüştüler. Zeynep kıpkırmızı oldu. Başını yere eğdi.

Mestan diklendi.

- Niye gelmişiz? Yasak mı çeşmeye öküz sulamaya gelmek? Babanızın malı mı?

- Hadi ulen hadi! Uzatma. Bas da git!

- Gidiyoruz işte. Kalıcı değiliz, korkma. Dâh oğlum!

Öküzleri sürdü. Kızmıştı. Ağzının içinde sövdü kendi kendine. "Dürzünün karısı. Maccalı kahpe! Sana ne? Sana ne oluyor? Cık cık cık... Emme ukala be!"

Geriye dönüp baktı, Zeynep orada kalmıştı. Gelmiyordu. "Gelme bakalım. Sen de onlardan yana çık. Emme alacağın olsun."

Yüzü sinirden kararmıştı. Tekrar dönmemek için kendini tutuyordu. Tepeyi aşınca oturup beklemeyi düşündü. Biraz sonra gelirdi öyle ya? Akşama kadar çeşmede kalacak değildi ya? Kimse görmeden iki kelime konuşurlardı. Öküzleri yolun kıyısına sürdü.

- Durun ulen burada, dedi. Yayılın işte.

Gitti bir tümseğe oturdu. Cebinden teneke kapaklı aynayı çıkardı, yüzüne bakmaya başladı. Şiş gibiydi yüzü. Kırmızı sivilcelerle kaplıydı. Başını iki yana salladı. "Yoksa beğenmiyorlar mı bizi?" dedi. "Onun için mi böyle yaptılar? Ulen biz kimden aşağıyız? Bu köyde yeni yetmeler içinde var mı benim gibisi. Hee, kancıklar siz kendinizi düşünün be! Hem güzellik neymiş? Erkek kısmında güzellik mi aranır? Ulen üçünüz bir araya gelseniz tek koluma çıkabilir misiniz? Valla hepinizi üst üste yığmassam eğer..."

Birden durdu. İçi karıştı. Göğsüne bıçak saplanmıştı sanki. Yüzünü buruşturdu. Yirmi gün kadar önce zaptiyelerden yediği dayak aklına gelmişti. Sırtını, arkalarını uğuşturdu. Omuzundaki morartı hâlâ geçmemişti.

- Bir gün elime geçer o dürzüler! diye söylendi. Alacakları olsun bakalım. Hele o kara herif. Çingene kılıklı... Bir gün Allah önüme çıkarır elbet. Ah hata bizde, kaçmıyacaktık. Molla ağam gibi dikilecektik karşılarına. Yaman adam şu Molla ağam. Yiğit hem de. Hele az daha büyüyem, ben de onun gibi olmazsam eğer.

Evleneyim, askerliğimi yapayım... Vallahi duman attıracağım o namussuzlara. Bir de tabanca alıp takacağım şurama. O zaman gelsinler üstüme bakim. O zaman göstereyim Halil'in Mestan kimmiş? Hıı... Dürzüler sizi.

Öküzlere baktı,

- Doo ha! diye seslendi. Nereye gidersiniz ulen yezitler? Yayılın işte. Burdan iyi yer mi bulacaksınız?

Sırtüstü yattı yere. Toprak altında sıcacıktı. Bir iki dönüp yuvarlandı. Kuru otlar altında çatırdıyordu. Sonra kendini bıraktı. "Off..." diyerek gerindi. İri yüzü kıpkırmızı oldu. Ellerini başının altında yastık yapıp Zeynep'i düşünmeye başladı. "Ah be Zeynep, sana bir kavuşabilsem. Seni kollarımın arasına alıp şöyle bir sarabilsem..."

Birden görüverdi. Zeynep dolu helkileri yüklenmiş geliyordu. Doğrulup oturdu. Sonra ayağa kalktı. Üstünü başını çırptı,

- Hee Zeynep, dedi. Nerde kaldın kız? Seni bekliyorum.

- Niye bekliyon beni? Bekleme!

Sinirliydi.

- Bekleme olur mu? Ne çektiğimi bilmen mi?

- Ne çekiyorsun? El âleme rezil olduk. Herkes duymuş.

- Kim duymuş? Ne demek?

- Git başımdan git! Bobam duysa ne der?

- Kız ne edeyim? Ben seni görmeyince duramıyorum.

- Yok Mestan yok! Böyle yolumu kesme. Ardımdan gelme.

- Dur hele kız iki lâf konuşalım.

- Yok yok...

Çabuk çabuk yürüdü gitti. Dolu helkilerden sular dökülüyordu

- Dur Zeynep, bak ne diyeceğim sana?

- Ne diyeceksin?

- O cazı karılar ne konuştular arkamdan?

- Bilmem.

Arkasından yürüyecek oldu.

- Gelme Mestan! Aman deyim gelme. Git işine.

-- Ne oldu be? Hani her zaman...

- Yok yok, git. Milletin ağzına düşmüşüz de haberimiz yok.

- Niye? Ne olduki?

Zeynep cevap vermedi. Yollara sular döke döke yürüdü gitti. Mestan arkasından baktı. Yazmasından aşağı sarkan örgülü saçlarına, çiçekli urbası içinde yeni kabarmaya başlamış kalçalarına, ince uzun boyuna baktı kaldı. Bir yerleri erir gibi oldu. Tatlı tatlı karıncalandı. "Ah canım, diye söylendi. Duydular demek... Milletin diline düştük demek. Duysunlar be. Nasıl olsa duyacaklar. Benim sana yangın olduğumu herkes duysun. Oh..."

Yolun kıyısına oturdu. İçine bir bitkinlik gelmişti.

Başını eğip tatlı tatlı soluklandı. İyi oldu, gördüm. Sesini duydum. Bu da yeter bugün."

Birden doğrulup öküzlere doğru yürüdü.

- Gelin bakalım arslanlar. Burada ne yayılırsınız? Ne var da ne yayılırsınız? Sizi bağ ardına götüreyim. Bırakayım çayıra, istediğiniz gibi yayılın. Ben de dalayım bağların arasına. Bir güzel keyf edelim. Dah hadi!

Yüzü yavaş yavaş ışıdı. Zeynep'i düşündükçe birhoş oluyordu.

Köyün önüne doğru sürdü. Harman yerinden geçip bağlara gidecekti. Harmanlar epeyce boşalmıştı. Tek tük harman sürenler, tınaz savuranlar görünüyordu. Birinin yanından geçerken baktı, Molla Mahmut'u tanıdı. Şaşırdı birden. Harmanı bitmemiş miydi Molla ağanın? Sonra anlayıverdi, Zelha ablaya yardım ediyordu demek. "Bak ne iyi," diye düşündü. "İnsan adam canım. Bizim aklımıza bile gelmedi, tüü..."

Molla Mahmut görmüştü.

- Hoo Mestan, gel buraya! diye seslendi.

- Geliyorum ağa.

Öküzleri çevirdi.

- Bereketli olsun. Ben de yardıma geldim.

- İyi ettin. Sal Zelha ablanın hayvanlarını da, öküzleri koş bakalım. Yorulmuşlar iyice. Bugün bitiriverelim şunu hadi.

- Peki.

- Sağolasın kardaş, dedi Zelha abla. Allah razı olsun. Herkesten geriye kaldım baksana. Adamsızlık kötü. Hayvanlar da kötürüm, yoruldu ikisi de.

Mestan cevap vermedi. Kendi öküzlerini koştu döğene. Dâh dedi, dönmeye başladı. Molla Mahmut'la gülümsediler birbirlerine.

Molla Mahmut başını salladı uzun uzun. Sonra eğildi düşünmeye başladı. Mestan yan yan bakıyordu. Yandan önden, arkadan... Uzun uzun baktı. "Yaman adam şu Molla ağam, dedi. Ne düşünür kim bilir? Zaptiyelere nasıl karşı geldi öyle? İbrahim beyin suyunu kesti. Kimseye başeğmiyor. Adam dediğini böyle olacak. Şimdi de gelmiş Zelha ablaya yardım ediyor. Herkes gitti bağlarda yatar, bu hâlâ çalışır. İyi adam canım. Herkes bunun gibi olsa..."

- Dâh oğlum!

Öküzleri sıkıştırdı.

Zelha abla harmanın çevresini süpürüyordu. Ağzını yüzünü sarmıştı iyice. Hastalıklı, dertli bir kadındı. Ağlar gibi konuşurdu. Kimsesi olmadığı için bütün bu işlerin hakkından tek başına gelmeye çalışıyordu. Buna yardım edilmezdi de kime edilirdi? "İyi oldu," dedi Mestan. "Molla ağamla birlikte yardım ediyoruz. Şu köyde ikimizden başka adam yok. Anam duysa memnun olur. Zeynep'in de hoşuna gider muhakkak. Garibe yardım edeni Allah sever. Kitapta yeri var. Olmasa Molla ağam gelir mi? O iyisini bilir. Molla ağam gibisi yok şu köyde".

- Dââh!

"Kurban olduğum Zeynep. Herkes duymuş diye korktu da yürüdü gitti. Duysunlar ulen, ne olacak? Yalan mı? Biz birbirimize yangın değil miyiz? Ben gece gündüz seni düşünüyorum baksana. Belki sen de öylesin. Öylesin emme kız olduğun için belli etmiyorsun. Saklama hadii... Nasıl güldün öyle çeşme başında? Ben ayrıldıktan sonra o cazı karılar seni doldurdular. İleri geri söylendiler. Bu deli oğlan buraya niye geldi dediler. Zeynep'in peşinden geldi öyle ya, dediler. Seni bir iyi tefe alıp çaldılar. Sen de korkuverdin. Korkacak ne var kız? Geldi he, de. Bana yangın de. Korkma,

söyle. Allah'ın bildiğini kuldan niye saklıyalım? Hey Zeynep hey! Kınalı Zeynep. Bak biz burada ne yapıyoruz? Zelha ablaya yardım ediyoruz. Hayır işliyoruz. Allah bunu sevap defterine yazar. Allah iyilere iyilik eder, anladın mı? Bakar Mestan kulu Zelha ablaya yardım ediyor, aferim Mestan, der. Zeynep'i sana yazıyorum, var hayrını gör, der. Biz de muradımıza ereriz. Yaa... Ben senin canını yeyim. Sen benimsin gayri gülüm. Seni ben koklıyacağım. Gör de bak."

Molla Mahmut'la gözgöze geldiler. Mestan kızardı. "Ne düşündüğümü anladı mı yoksa?" dedi kendi kendine. "Bu Molla ağam her şeyi anlar öyle ya? Okumuş adam."

Soracak oldu. Sonra vazgeçti.

Zelha ablanın harmanı avuç içi kadar bir şeydi. İkindiye doğru iyice erittiler.

- Hay yaşıyasınız. Allah razı olsun. Allah tuttuğunuzu altın etsin. Allah gönlünüze göre versin...

Habire dua ediyordu.

- Bir şey değil abla. Yarım günlük iş, sürdük bitirdik işte. Akşamdan sonra rüzgâr çıkarsa gelir savuruveririz. Gelirsin değil mi Mestan?

- Gelirim ağa, niye gelmeyim?

- Peki. Hadi şimdilik eyvallah...

Mestan öküzleri bağa doğru sürdü. Mahmut da eve gitti.

Yorulmuştu ama memnundu "İyi ettik," diyordu içinden. "Dul karıyı sevindirdik. İşini bitiriverdik."

14

- Mahmuut! Molla Mahmuut! .

- Bak hele, dedi anası. Bir çağıran var.

Murat'ın sargısını değiştirmişlerdi. Yarayı temizlerken çocuk ağlamıştı. Susturmaya çalışıyorlardı.

Mahmut kapıya çıktı. Akşam sonuydu, hava kararmıştı.

- Kim o? diye seslendi.

Benim Mahmut. Gelsene, seni ağam çağırıyor.

İbrahim beyin yanaşması Hamdi'ydi.

- Haa, dedi. Sen misin, geldi mi?

- Demincek geldi.

- Peki.

İçeri girip ayakkabılarını giydi. Heyecanlanmıştı.

- Ana, beni İbrahim bey çağırmış. Oraya gidiyorum. Hadi Murat, uyu gayri oğlum. İyi oldun hadi. Yarına bir şeyin kalmaz.

Çocuğun ıslak yanağını okşadı.

Hamdi'yle yan yana yürüdüler.

- Nasıl ağa? Keyfi yerinde mi?

- Bilmem. İyi gibi. Balkonda oturuyor.

- Kaşları çatık.mı?

- Her zaman çatık zati. Bildiğin gibi. "Hımm. Bakalım ne haberler getirdi."

İbrahim bey ayakta karşıladı,

- Gel bakalım Mahmut. Söyliyeceklerim var sana.

- Ne gibi bey? Hoş geldin hele.

- Hoş bulduk. Şöyle içeri geçelim.

İç odaya geçtiler. Halı kilim döşeli, kireç kokan bir odaydı.

- Otur.

Yer minderlerine karşılıklı oturdular. İbrahim bey sigara sarıyor, çatık kaşlarının altından ellerine bakıyordu. Söze nereden başlıyacağım düşünüyordu.

- Haberler kötü Mahmut, dedi uzatarak.

Mahmut yutkundu. Nefesini kesti.

- N e gibi?

- Düşman iyice içimize grip yerleşmiş. İşi de azıtmış. Silâh depolarımıza el koymuş. İstanbul'da İzmir'de akla gelmedik işkenceler yapıyorlarmış. İstediklerini çekip vuruyorlarmış.

- Allah Allah, o nasıl iş?

Hee... Bizim bilmediğimiz neler oluyormuş.

Sigarasından derin nefes çekti.

- İşler kötü, çok kötü. Padişaha hergün yeni bir ültimatom veriyorlarmış. "Falanca binayı boşaltın. Falan kışlayı bize bırakın. Filân memuru işten atın." Bankalara, postaneye, reji idaresine,

demiryollarına, her yere el koymuşlar. Müslümana ait hiçbir şey kalmamış.

- Allah Allah...

- Yaa... Ne var ne yok, hep gayri müslümlere geçmiş. Müslüman halk kan ağlıyormuş. Sokaklarda gezemez olmuşlar.

- Vay canına...

- He yaa... Saklı gizli kaçan kaçanaymış. İstanbul boşalıyormuş.

Durup birbirlerine baktılar. İbrahim beyin yüzü acılıydı. Çizgiler derinleşmişti.

- Ne olacak peki?

Başını salladı,

- Anadolu'da toplantılar yapılıyormuş. Akşehir'den, Konya'dan gidenler olmuş. Mustafa Kemal Paşa adında biri çıkmış ortaya, milleti toplamaya çalışıyormuş.

Mahmut'un gözleri parladı,

- Mustafa Kemal Paşa mı dedin? Tanırım. Çanakkale'de kumandanımızdı.

- İşte o, şehir şehir dolaşıyormuş. "Derlenip toplanalım, kendi kendimizi kurtaralım, başka çaremiz yok," diyormuş.

- İyi ama nasıl olacak bu?

- Çok zor tabi. Bizim arkadaşlar da öyle söylüyorlar. Elde silâh yok, asker yok. Millet perişan... Nasıl olur, diyorlar. Ama Hüsnü beyin söylediğine göre millet yavaş yavaş toplanıyormuş. İstan-

bul'da olup bitenleri duydukça Müslüman halk başını kaldırıyormuş. En uyuşuk yer bizim buralar ağzına tükürdüğüm.

Molla Mahmut çenesini sıktırdı,

- Yaa, hımm... yaptı. Yere bakıp bir süre düşündü.

- Peki ne duruyoruz? dedi. Biz de bir şeyler yapalım.

- Yapacağız elbet, durulur mu? Geçende konuştuğumuz gibi, kaç kişi bulabilirsek bir araya geleceğiz. Hüsnü bey hiç değilse "sekiz - on kişi olun," diyor. "Silâhlanın, atlanın, hazırlanın," diyor.

- Hazırlanalım he. Olur...

Başını salladı. Bir düşünce oturmuştu yüzüne. Öğrendiği şeyler önemliydi. Fakat önceden biliyordu sanki bunları. Yeni bir şey değildi.

Dişlerini sıktı,

-Testici Bayram niye öyle söyledi peki? dedi. Hani düşmanlar gidiyordu, kurtuluş yakındı?

- Bırak testici Bayramı. Her yerde var öyle dürzüler. Milleti aldatmaya çalışıyorlar. Ama iş bildiğin gibi değil. İş gittikçe alevleniyor. Her yerde Kurtuluş Cemiyetleri kurulmuş. Gönüllüler toplanıyormuş. "Başa baş, dişe diş savaşacağız, düşmana teslim olmıyacağız," diyorlarmış.

- İyi... Oh oh oh.

- İstanbul'dan subaylar gizli gizli Anadolu'ya geçiyorlarmış. Gelirken silâh da kaçırıyorlarmış. .

- Çok iyi.

- Tabi Mahmut, bu millet hep öldü mü yahu? Vatan "al sana" diye teslim ediliverecek şey mi? Olur mu bu?

- Elbet olmaz ağa. Ben de öyle diyorum.

- Bak şimdi beni dinle, yapacağımız iş şu...

Kapıya bakındı, sesini yavaşlattı.

- Bu işe girebilecek sağlam adamları birer birer seçelim. Başkasına duyurmayalım. Anamıza karımıza bile söylemiyelim. Bu iş gizlilik ister.

- Elbet.

- Aramızda toplanıp konuşalım. Bazı kararlar alalım. Tek bir güç haline gelelim. Her yerde böyle yapıyorlarmış. Birisi başkan oluyormuş, onun emrinden dışarı çıkmıyorlarmış.

- Tamam ağa, bizim başkanımız sensin.

- Sen de yardımcım olacaksın. Her şeyi birlikte kararlaştıracağız. Arkadaşları seçeceğiz. Atı olmayanlara at bulacağız. Silâh temin edeceğiz. Ve çetemizi kuracağız, anladın mı?

Kalktı, dolaptan iki tabanca çıkardı.

- Ben sana, tabanca aldım. Bunların birisini seç. Biri de bana kalsın. Benim tabancam var ama gene lâzım olur. Bundan sonra gayri işimiz silâhla. Hüsnü bey söz verdi, bize iki tane daha bulacak. Kasabada çokmuş. Her yer silâh olup çıkmış. Nereden getirirler bilmem ki.

Molla Mahmut, tabancalara baktı. Hangisini seçeceğini bilemiyordu. İkircikli bir durumu vardı.

- İyi ama bey, dedi. Benim şimdi param yok. Kaç lira bunlar?

- Ayıp ettin. Senden para isteyen mi var? Tak birini beline, dilediğin zaman verirsin. Hatta hiç verme. Helâl olsun. Şu da şimdilik on tane mermi. Sonra daha vereceğim. Hüsnü bey yüz tane gönderecek. Yalnız sağa sola ziyan etme. İlerde lâzım olacak, biliyorsun ya?

- Biliyorum, etmem.

Tabancanın birini seçmişti. Evirip çeviriyor, fakat cebine koyamıyordu bir türlü.

- Onu mu aldın, iyi. Tak beline. Yahut cebine koy.

Hayrını gör.

- Fiyatını söylemedin bey?

- Ucuz. Dört altın. Bizimkilere böyle veriyorlar, dost işi. Başkalarına altı yedi altına satıyorlarmış. Bunlar çok güzel tabancaymış ha. Hüsnü bey denemiş, çok beğeniyor. Bir tane daha vardı ama alamadım. Onu başkasına söz vermiş. Ben size daha bulurum, dedi. Hüsnü beyi tanır mısın?

- Adını duydum ama tanımıyorum.

- Çok iyi adamdır. Vatansever, uyanık. Hem de zengin. Bu işlerden hep haberi var. Ama gizli. Kimseye söylemiyeceğiz. Kasaba ovasının bitiminde, hani boğazda, kavakların içinde değirmeni var. Gizli toplantıları orada yapıyorlar. Birisinde ben de bulundum. Ne adamlar var, bir görsen... Çeteler kurmuşlar. Ta Alaşehir'den, Banaz'dan, Uşak'tan... Arslan gibi adamlar. Bıyıklar nah şöyle. "Vatanımızı kimseye vermeyiz. Toprağımıza düşman ayağı bastırmayız" diyorlar. Hem öyle bir diyorlar ki insan titriyor. Çakır oğlu Memet diye birisi vardı. Kalktı bir konuşma yaptı, ne deyim sana, gözümden yaş geldi.

- Ne dedi?

- "Bu çukura bizi kim düşürdü ağalar?" dedi. "Biz öldük mü," dedi. "Kötü Yonan gelecek de toprağımızı çiğneyecek, karımıza kızımıza saldıracak, camilerimize çan takacak... Ulen biz bu günleri de mi görecektik? Ulen biz insan mıyız? Nasıl duruyoruz böyle rahat? Alıp bıçağımızı, baltamızı neden yürümüyoruz? Yarın atalarımızın yüzüne nasıl bakarız?..." Öyle bir söylüyor ki ciğeri ağzına geliyor. Hep başları eğdik, düşündük kaldık. Bir de Hacı Süleyman efendi diye birisi vardı. Uzun sakallı, derin bir hoca. Kuran'dan âyetler okudu. "Bu günler, Müslümanlığın kara günleri kardaşlarım," dedi. "Biz Müslümanlar böyle bir duruma hiç düşmemiştik. Aklımızı başımıza almazsak, gâvurlar bizim kökümüzü kazırlar, sonumuzu getirirler," dedi.

- Hoca mı bunu söyleyen?

- Hoca yaa... Ama bizimki gibi değil. Bir görsen, adamın yedi dünyadan haberi var.

Molla Mahmut başını salladı,

- Benim Seyit hocam gibi demek. Arslan...

- Yani işler çok başka Mahmut. Ateş tutuşmuş, bizim haberimiz yok. Biz çok geri kalmışız burada.

Mahmut düşündü, ne diyeceğini aradı. İçinde çelişik duygular vardı. Bir memnun oluyor, bir de... "Demek yalnız değilmişiz, benim gibi düşünen çok," dedi kendi kendine. Fakat nasıl olacaktı bu iş? Nasıl derlenip toplanacaklardı? Millet pek yıkkındı. Yeni bir savaşa tutuşmak nasıl mümkün olacaktı?

Düşündü kaldı.

- Mustafa Kemâl Paşa'yı çok övdüler, dedi İbrahim bey. Kurt gibi adammış. "Padişahtan hayır yok, kendi kendimizi kurtaracağız," diyormuş. Nereye gittiyse halkı peşine takmış. Gören ona katılıyormuş.

- İyi. Bizim buraya da gelse bari.

- Bilmem gelir mi. Ama biz onun gelmesini beklemiyelim. Hemen işe başlıyalım.

- Başlıyalım. Ne yapacağız şimdi?

- Çeteyi kuralım. Ben bir, sen iki. Bizim Kara Zühtü'yü alalım", üç. İyi adamdır, sözümden dışarı çıkmaz. Güvenilir. Sen Haceli diyordun, dört. Başka?

- Aşır.

- Aşır, beş...

- Çopur Hamdi var, Kâzım var.

- İyi mi bunlar, güvenebilir miyiz?

- Güveniriz, iyidirler.

- Peki, yedi oldu.

- Pırpırın Ömer var.

İbrahim bey başını salladı.

- Cık. Onu sonra alalım hele. Acele etmiyelim. Bu iş önemli yeğen. Her önümüze geleni doldurursak sonra başımıza iş açarız. Altından kalkamayız. Şimdilik yedi kişi yeter, sonra çoğaltırız.

- Peki. Sen bilirsin.

- Hepsinin atı olacak, koşumu olacak. Silâhı olacak. Ha deyince savaşa hazır durumda olacaklar.

- Öyle, evet.

- Aramızda sıkı bir işbirliği kuracağız. Gel deyince koşacak hepsi.

- Asker gibi.

- Ha işte. Bazen toplanıp dağa çıkacağız, kendi kendimize talim yapacağız. Askerlikte nasıl, tıpkı öyle.

- Peki.

- Şimdilik gizli tutalım. Kimseye söylemiyelim. Düşmanlarımız olacak, gider haber verirler. İlerde duruma göre hareket ederiz. Sen şimdi git, Haceli'yle konuş. Kâzım'la konuş. Sonra bana gönder, bir de ben konuşayım. Ağızlarını sıkı tutsunlar, kimseye söylemesinler.

- Peki.

- Hadi bakalım, al tabancanı. Öbürleri de bulsunlar yavaş yavaş. Mavzeri olan mavzerini, kılıcı olan kılıcını temizlesin, hazır etsin. Bulamıyanlara biz buluruz.

Mahmut tabancayı kılıfına soktu. Kayışına taktı. Eliyle yokladı şöyle. İş ciddiye binmişti demek. Yeniden asker olmuş gibi duydu kendini.

- Eyvallah, deyip kalktı.

- Hadi güle güle yeğenim. Hayırlı olsun. Ben sana güveniyorum. İşimiz rastgider inşallah. Aman ağzını sıkı tut. Anana karma bile bir şey söyleme. Kimse duymasın.

- Duymazlar, korkma.

Merdiveni el yordamı ile indi. Aşağıdan ışık tuttular. İbrahim bey seslendi.

- Zühtü! Molla Mahmut'u geçiriver. Köpekler salmazsın.

- Peki beyim.

Avlu kapısından çıkınca durup çevresine bakındı. Eliyle tabancayı yokladı. "Hımın..." yaptı kendi kendine. Sonra gülümsedi. Bir sevinç doldu içine. Bir iki zıpladı. Çocuksu hareketler yaptı. Kuş gibi hafifti şimdi. Haceli'nin evine doğru yürüdü. Bastığı yere bakmıyordu. Evleri görmüyordu. Yukarılara bakıyordu. Yıldızlar ne de çoktular. Samanyolu ne kadar aydınlıktı? Her şey yerine oturmuştu sanki. Her şey güzeldi.

- Hacelii! diye bağırdı. Hacelii!... Gel, konuşacaklarımız var, çabuk gel!

Haceli akdoncak* çıktı.

- Ne o, dedi. Bu zamanda, hayrola?

- Yattın mı? Giyin de gel. İş bildiğin gibi değil. Haceli baktı, bir şey anlamadı. Giyinmek için içeri girdi.

- Kimmiş o? dedi karısı. Nereye böyle?

- Molla Mahmut çağırdı. Dur bakalım neymiş. Siz yatın.

Kötürüm anası sedirde inliyordu. Bir şeyler söylendi... Haceli aldırmadı. Kapıyı çekip çıktı dışarı.

- Ne o yavu, hayrola?

---

* Ak donla, iç donuyla.

- Sus. Gel hele...

Haceli kuşkulandı. "Sarhoş mu yoksa," diye düşündü. "Molla Mahmut'un yapmadığı bir şey emme, kim bilir..."

Yanyana yürüdüler.

- Söyle yavu, ne var?

- Haceli, işler tam benim dediğim gibi arkideş... Millet ayaklanmış. Padişahı falan dinleyen yok.

- Deme?

- İbrahim bey geldi. Görsen neler anlatıyor. Bizden başka herkes ayağa kalkmış. Hiçbir şeyden haberimiz yok burada. Ama biz de başlıyacağız gayri.

- Ne yapacağız?

- Bak...

Haceli'nin elini götürüp belindeki tabancaya değdirdi.

-Ne bu?

- Tabanca.

- Nerden aldın?

- Buldum bir yerden. Sen de alacaksın. Kimseye duyurmadan gizlice hazırlanacağız. Düşman İstanbul'u, İzmir'i yakıp kavuruyormuş. Yapmadık zulum bırakmıyormuş. Ne ırz kalmış, ne namus. Müslüman halk dışarı çıkamaz olmuş.

- Deme yahu? Hani iyi davranıyorlardı?

- Lâf onlar. Ben sana dememiş miydim? Padişah esir gibiymiş ellerinde. Ne derlerse boyun eğiyormuş.

- Vay canına...

- Her şeye el koymuşlar. Binaları boşalttırmışlar. Kışlalara kendi askerlerini oturtmuşlar. Silâhları cephaneleri almışlar... İşler kötü Haceli. Sıkı bir savaş görünüyor ufukta, başka çare yok. Ben hep diyordum ya, dediğim çıktı. Müslüman halk her yerde toplanıp savaşa hazırlanıyormuş. İstanbul'daki subaylar teker teker bu tarafa geçiyorlarmış, İstanbul yaşanır gibi değilmiş zati. Kıtlık varmış.

Köyün dışına çıkmışlardı. Tacım Dedeye doğru ağır ağır yürüdüler. Yayvan tepenin üstündeki kayalara oturdular.

- Peki bizi askere çağırmazlar mı tekrar?

- Çağırırlar belki. Çağırmazlarsa kendimiz gider teslim oluruz. Ama o zamana kadar aramızda birleşip çete kuracağız. Savaşa hazırlanacağız. Her yerde böyle yapıyorlarmış.

- Çete ha?

- Evet... Elimiz kolumuz bağlı duramayız. Düşman yarın buraya da gelirse, tavuk gibi kümeste mi yakalasın bizi? Ayıp değil mi?

- Gelir mi dersin buraya?

- Böyle beklersek elbet gelir, durur mu? Hem de güle oynaya gelir. Onun için derlenip toplanmalıyız. Her köyde bir çete kurulacak. Ama gizli. Şimdilik kimseye duyurmıyacağız. Bizim çetenin başı İbrahim bey. Seni alacağız, Zühtü'yü alacağız. Kâzım'ı, Aşır'ı alacağız. Bir de ben, şimdilik yedi kişi oluyoruz. Sonra daha genişletiriz. Adama benzer, cesur, ağzına sıkı, yiğit kişiler lâzım bize, anladın mı? Kayşak, gevşek adamları almıyoruz. Bu söylediklerim nasıl?

- İyi. Yalnız Aşır sıkıyı görünce belki...

- Yok, Aşır iyidir. Ben onu kaç kere denedim. Askerden kaçmış dediler ama değil. Bana terhis teskeresini gösterdi. "Şimdi çağırsınlar, gene giderim" dedi. Gider hem de. Güvenilir adamdır. Bakma sen söylenenlere.

– Peki, sen bilirsin. Ne iş yapacağız şimdi?

- Savaşa hazırlanacağız. Atımızı, silahımızı mermimizi... Ne lâzımsa şimdiden hazır edeceğiz. Bu padişahçı takımına kanmıyacağız. Ne derlerse desinler, yolumuzda yürüyeceğiz. Vatan kurtuluncaya kadar çalışacağız. Tamam mı? İlerde ne olur, belli değil. Benim anladığım şu ki padişah bu işin içinden çıkamıyacak. İpin ucunu kaçırdı. Aklı erenler hep böyle söylüyor. Baksana ne hale düştük? Gördün işte harmanlarda, lokmamızı bile elimizden almaya kalktılar. Hepimizi sopadan geçirdiler. İş mi bu? Yıkılsın böyle idare. Benim Seyit hocam ne derdi biliyor musun? "Halkına zulum eden idare yıkılır," derdi. Yıkılacak bu da, göreceksin. Çatırdamaya başladı bile.

Haceli pek bir şey anlamıyordu. Nasıl yıkılır, ne olur aklı ermiyordu. Ama Mahmut'a sonsuz bir güveni vardı. O söylediğine göre olabilirdi demek.

Ensesini kaşıdı.

- Yavu arkideş, dedi. Sen adamı ipe götürecek sözler diyon gene. Başkasının yanında söyleme bunları.

-Söylemem korkma. Yalnız sana söylerim.

- Bana söyle canım, istediğin kadar söyle. Aramızda kalır.

Güldüler, sonra bir süre sustular. Köyden köpek havlamaları geliyordu. Karanlığın içinde evler belli belirsiz, karmakarışık görünüyordu. Hiçbir kımıltı yoktu.

- Ver hele şu tabancanı, dedi Haceli. Nasıl şeymiş bir görelim?

- Karanlıkta neyini göreceksin?

- Ver canım, anlarım ben. Az mı kullandık askerlikte?

Mahmut kılıfından çıkarıp uzattı.

- Dolu mu?

- Yok, boş.

Haceli gene de ağzını yere tutarak doldur-boşalt yaptı. Yere doğru tetik çekti.

- İyiymiş. Yeni hem de. Hayırlı olsun.

- Sağol. Sana da alalım bir tane. Lâzım olacak. Gayri savaştayız demek.

- Neyile alacağız?

- Bir yolunu buluruz.

- Mermisi var mı? Bir tane yak şurada, kulağımızın pası silinsin.

- Yok. Köylü duyar da bir şey var sanır.

- Sansın be, ne olacak?

- I ı. Boşa mermi harcamıyalım. Sonra bulamayıveririz de pişman oluruz.

- İbrahim bey mi getirdi bunu, doğru söyle?

- He, bildin.

- Kaça almış?

Mahmut söylemek zorunda kaldı.

- Dört altına almış. Yarısını verdim, yarısını da sonra vereceğim.

- İyi be, ucuzmuş. Keşke bana da alsaydı.

- Alacak. Hüsnü bey söz vermiş.

- Kim Hüsnü bey?

- Kasabalı. İbrahim beyin ahbabı. Bu işleri yürüten adam. Ama şimdilik gizli. Kimseye söylemeyeceğiz.

Dizine vurdu.

- Bizimle birlik olan kimler var, bir bilsen, dedi.

- Kimler var?

- Hee... Beyler, paşalar, subaylar... Bütün vatanseverler. Yalnız değiliz Haceli. Bundan anlıyorum ki biz haklıyız.

- Yaa? İyi be...

- Ne sandın? Bu memleket sahipsiz değil. Hadi bakalım, şimdilik bu kadar. Gerisini sonra konuşuruz. Aman ağzını sıkı tut. Kimseye bir şey söyleme.

- Yok canım, söylenir mi?

Molla Mahmut, tabancayı beline taktı. Ayağa kalkıp iyi bir gerindi.

- Hıı... diye bıraktı nefesini. Yeniden savaşa girdik arkideş. Bu sefer gönüllü girdik. Ya herro, ya merro...

Yan yana yürüdüler.

- Hayırlısı Allah'tan. Zati ben biliyordum böyle olacağını. Öyle bir durumdayız ki ateşe girmeden kurtuluş yok.

- Gireriz ne yapalım, dedi Haceli. Böyle yaşamaktansa gireriz. Doğrusu ben pek bir şey anlamıyorum. Ama vatan tehlikedeyse, gâvur buralara da gelecekse canım feda olsun. Sonuna dek dövüşürüm.

- Ben de öyle. Başka çaremiz yok. Pek kara günlere kaldık biz Haceli. Bizden öncekiler de çok çekmişler ama bizim yazımız daha kara. Düşün, gâvur ta içimize girmiş. İzmir dediğin nere ki, buraya iki günlük yol. Çıkar gelir bakarsın. Üstelik başsız kıçsız bir haldeyiz. Ne yapacağımızı şaşırırız. Kimisi öyle der, kimisi böyle der. Hangisine inanalım?

- He valla, ben tıpkı öyleyim işte.

- Yok ama durum gayri iyice aydınlandı. Kafamızı çalıştırıp yolumuzu bulalım. Vatanı kurtarmak isteyenlerden yana olalım.

- Tamam, olduk. Zati senin dediklerin bana hep doğru geldi arkideş.

- Peki. Sağol. Hadi eyvalah. Aman kimseye bir şey söyleme.

- Yarın bağlara gider misin? Ben bağa gideceğim.

- Giderim tabîî. Başka nereye gidilir?

- İyi. Konuşuruz daha. Hadi Allah rahatlık versin.

- Sana da...

Mahmut karanlıkta ağır ağır yürüdü. Sevinsin mi, üzülsün mü bilemiyordu. Garip duygular içindeydi. Usulca kapıyı açıp eve girdi. Anası daha uyumamıştı. Murat'la birlikte yattıkları köşeden seslendi,

- Neymiş o? Niye çağırmış İbrahim bey?

- Bir şey yok ana. Kasabadan gelmiş de konuştuk.

- Ne konuştunuz?

- Ortalığın durumundan.

- Nasılmış ortalığın durumu?

- Bildiğin gibi. Karışık. Yeni bir şey yok.

- Allah ıslâh etsin, dedi Ayşa kadın. Allah yolumuzu düz etsin.

Muradın üstünü örttü. Sonra kendini bıraktı yastığa. Çocuğun nefes alışlarını dinlemeye başladı.

Molla Mahmut, tabancayı yastığın altına soktu. Soyunup usulca girdi yatağa. Karanlık tavana bakarak düşünmeye başladı.

15

Asker kaçağı Kökezli Ali'yle Tacımlı Kül Hamit, gündüzleri dağlarda derelerde gizlenerek, geceleri yol teperek otuz gün süren bir yoluculuktan sonra memlekete gelebilmişlerdi. İkisi de perişandı. Saç sakal birbirine karışmıştı. Gören dağ adamı sanırdı. Kayalı beli aştıklarında gece yarısı olmuştu.

Ayaklarındaki kıllı çarıklar delinmiş, yün çoraplar parçalanmış, tabanları da iyice şişmişti. Eski asker urbaları tanınmayacak haldeydi. Ellerindeki sopalara dayanarak topallaya topallaya yürüyorlardı.

- Geldik emme işimiz de bitti, dedi Kül Hamit. Kendimizi bir ayda zor toplarız.

- Aldırma, yürü. Şu düzü indik mi bizim köy görünür. Seni bugün bırakmam. Yarın gece gidersin.

- Bırak yavu, bu kılıkla ne edeceksin beni? Ağır ağır giderim. Sabaha varırım. Sizin köyle bizim köyün arası ne ki? İki saat bile çekmez.

- Olsun, gidemezsin. Bi gören olsa ne der?

- Kim tanıyacak beni? Sivaslı'ya gidiyorum deyi veririm. Dilenci sanırlar.

Ali'nin hiç güleceği yokken güldü,

- O kadar da değil gayri. Kendi köylün tanımaz olur mu?

- Ya ne? Çoktandır aynaya bakmadım emme baksam kendim de tanıyamam her halde.

Ali gene güldü.

- Ulen arkideş yok musun ya? Şakanın sırası mı şimdi? Of Allah! İçimde can kalmadı be. Tükendim hepten. Hele şu ayaklar...

- Sorma, benimkiler de öyle. Nerelerden geçip geldik. Meyer ne büyükmüş bu dünya? Derlerdi de inanmazdım. Git git bitmiyor.

- Deli misin, elbet büyük. Hele bizim gibi aç susuz yürüyünce, bitmez tükenmez ağzına tükürdüğüm.

Kül Hamit sol bacağına vurdu,

- Biliyor musun, benim şu ayak acımaz oldu gayri. Taş çakıl batıyor da hiç aldırmıyorum.

- Duymadığın iyi. Canın yanmaz hiç değilse. Keşke benimki de öyle olsa.

Gecenin içinde ses soluk yoktu. İki yanda kapkara dağlar görünüyordu. Birisi deve hörgücü gibi çıkmıştı yıldızlara doğru. Yıldızlar çok uzaktılar. Kıpır kıpır kaynaşıyorlardı.

- Ulen bir iş yaptık emme, dur bakalım ne olacak, dedi Hamit.

Yol boyu belki yüz kere söylemişti.

Ali karşılık vermedi. Çok konuşmuşlardı bu konuyu. Kızıyordu artık. "Madem böyle diyecektin niye kaçtın?" dedi içinden. "Kaçmaktan başka çare mi vardı? İyi ettik. Herkesin enayisi biz miyiz? Köyümü yurdumu bir daha göreceğim ya, gerisini boşver. Ne olursa olsun. Dünya gözüyle şöyle..."

- Hişt, gelen var, pıs!

İkisi birden döndüler. Dikkatle baktılar ileriye. Ayak sesleri vardı. Karanlıkta belli belirsiz hayvan karaltıları görünüyordu. Bu tarafa geliyorlardı.

Usulca yoldan saptılar. Bir kayanın dibine yan yana gizlendiler.

- Kim ola bunlar? diye fısıldadı Ali.

- Ayıngacılardır, başka kim olur?

- Kaç kişiler acaba? Soyalım mı şunları?

- Yok yavu, deli misin? Silahları vardır, çeker vururlar. Sus...

Kayanın gerisinden uzanıp baktılar. İyi yüklenmiş iki at farkediliyordu. Geride iki kişi, bıdır bıdır konuşarak yürüyorlardı. Geçip gidinceye kadar sustular. Sonra arkalarından baktılar.

- Huh, yaptı Hamit. Biraz tütün istesek verirler miydi acaba? Öyle canım çekti ki. Burnuma kokusu geldi.

- Boşver. Sabret, az kaldı. Başımıza bela çıkarmıyalım şurada. Yürü hadi.

Hamit yerinden zor kalktı.

- Uy uy uy... Ne ayak kaldı, ne bacak. Yürüyecek halim yok arkideş. Bu gün de buralarda kalsak.

- Yok yavu, deli misin? Bi varımlık yolumuz kaldı yürü!

Hamit yüzünü buruşturarak kalktı. Canı yanıyordu. Açlıktan bitkindi. Ama birkaç adım atınca biraz rahatlar gibi oldu. Sopasına dayanarak, topallayarak yürüdü.

- Ağır ol Ali, dedi. Gittikçe hızlanıyorsun be. Köyünün kokusunu aldın her halde.

- Öyle oldu arkideş, he. Şurada bir saatlik yolumuz kaldı. Katır düzünü geçtik mi tamam, iniş aşağı kayıveririz. Yalnız bu Kesek köylüsünün eline geçmiyelim. Pek gâvur olur buranın adamı.

- Ne yaparlar? Bir kuru canımızdan başka neyimiz var?

- Keyif için adam öldürür bunlar be. Sen bunları bilmezsin.

- Boşver. Şimdi kıçlarında pireler uçuyor.

Köy ilerde dağın yamacındaki bir koyakta belli belirsiz görünüyordu. Karmakarışık bir karaltıydı.

- Bunların bostanları falan nerede acaba? Acıktık iyice. Kavun mavun bulsak.

- Bırak! Ne arıyor bunlar da bostan? Bilmezler öyle şey. Yedikleri dağ eriği. O da kalmamıştır şimdiye, çok tan tüketmişlerdir.

- Yaban adamlar desene.

- Hem de nasıl, ayıdan farkları yok.

Köyün hizasını geçmişlerdi. Yol iniş aşağı gidiyordu. İki yanda çalılıklar, kuru otlu kırlar vardı. Ta ilerde, yandaki derede bir çağıltı duyuluyordu.

- Ne bu, su sesi mi?

- He. İlerde bir değirmen var, unuttun mu?

Kül Hamit düşündü, belli belirsiz hatırladı.

- Tamam, dedi. Bir değirmen olacaktı buralarda. Unutmuşum be. Vay canına. Ayrılalı kaç yıl oldu arkideş. Dört yıl oldu. Unuttuk memleketi. Kimindi bura Ali?

- Keseklilerin.

- Keseklilerin öyle ya. Uğrasak azıcık ekmek verirler mi bize?

- Yok yavu, ne ekmeği? Yürü, az kaldı. Başımıza iş açarız şimdi. Nene gerek?

Kül Hamit durup baktı,

- Değirmen çöreğini öyle özledim ki arkideş. Bir tane verseler de yiyerek gitsek. Gel bir isteyelim. İsteyenin bir yüzü kara. vermiyenin iki yüzü kara.

- Deli olma Hamit, vazgeç. Şuraya kadar geldik, başımıza iş çıkarmıyalım şimdi. Ben bu Keseklileri bilirim, çörek mörek vermezler adama. Bir de asker kaçağı olduğumuzu anlarlarsa elimizi kolumuzu bağlayıp götürürler.

- Kimi? Yavaş gelsinler, kolay mıymış o?

- Yürü sen yürü. Az kaldı şurada, kazasız belasız varalım köylerimize.

- Çok acıktım arkideş. Yürüyecek gücüm kalmadı. Gâvur değil ya bu adamlar, el kadar ekmek verirler her halde.

- Hiç belli olmaz. Ekmek derken bakarsın dayak yeriz, gel.

Dayak deyince Hamit duraladı. Yolda birkaç kere dayak yemişlerdi. Birincisinde soyulmuşlardı, para silâh... Neleri varsa gitmişti. Sonrakilerde alacak şey bulamayınca dövüp bırakmışlardı. Hele birisinde yalvar yakar, zor kurtulmuşlardı. Bir köyde gece tavuk çalalım derken yakalanmışlardı. Öldüreceklerdi nerdeyse. Ne zalım insanlardı. Birisi "ben hiç adam öldürmedim, hazır elime geçmişken bir tane öldüreyim, bakalım nasıl oluyor," diye tutturmuştu. Allah bilir ya öldürmeye niyetliydi. Öyle bakıyordu adama. Hele ki yaşlı birisi geldi de "bırakın gitsinler oğlum, bunlar Müs-

lüman, bunların bize zararı olmaz," diyerek bıraktırdı. Değilse o gün öte dünyayı boylamışlardı. Kül Hamit gerçekten korkmuştu o gün.

Ayağının birisini yukarı çekerek düşündü. Değirmenin suları oluktan aşağı çağlayarak dökülüyorlardı.

- Gel yüzümüzü yuğalım hiç değilse, dedi. Serinliyelim.

- Bırak yavu Hamit, geç kalıyoruz. Nerdeyse şafak sökecek, gel...

- Yok yavu, daha erken. Baksana saman yoluna, korkma yetişiriz.

Yoldan saptı, değirmene doğru yürüdü. Derenin içinde alçak damı bir yapıydı. Kapısı yola bakıyordu, ama örtüktü. Usulca itti, arkadan sürgülüydü.

Ali arkada bekliyordu. Ona doğru baktı, upuzun karaltısı görünüyordu.

Yumruğu ile birkaç kere vurdu, güm güm güm... İri bir köpek sesi havlayarak karşılık verdi. Köpek kapının arkasına kadar geldi, har har ürmeye* başladı. Zalim bir köpek olduğu anlaşılıyordu.

Hamit sopayı kuvaşlayarak hazırlandı. Köpeğin çıkacağı bir delik vardı belki. Bekledi, çıkmadı köpek. Kapıyı tırmalıyor, kızgın kızgın ürüyordu.

Tekrar vurdu. Sesini kalınlaştırarak.

- Heey açın! dedi. Kim var içerde?

---

* Havlamak.

Mırıldanmalar oldu ama köpeğin sesinden ne dendiği anlaşılmıyordu.

Biraz sonra yaşlı bir erkek sesi,

- Kim o? diye sordu.

Kül Hamit sesini indirdi,

- Biziz ağa, dedi. Aç hele.

- Siz kimsiniz?

- Yoldan geçiyoruz da, biraz ekmeğin var mı? Acıktık, bir sevaba gir.

- Nereden geliyorsunuz?

- Uzaktan.

- Asker kaçağı mısınız?

Hamit şaşırdı, cevap veremedi önce.

- Yok be, ne bildin?

- Bilirim ben oğul, sesinizden belli. Sizin gibi çok geçer buradan. "Ket, sus!" diye köpeği azarladı. Nerelisiniz?

Kül Hamit yalan söyledi,

- Sivaslı'dan.

- He, dün de geçti iki kişi. Gidin bakalım birer ikişer, ne olacak sonu.

Sesi gittikçe uzaklaştı. "Ekmek getirmeye gidiyor," dedi İçinden. "Verecek her halde." İştahı kabardı.

Köpek hırlıyor, ürüyordu hâlâ.

Yaşlı değirmenci kapıyı açmadı. Küçük delikten bir topak değirmen ekmeği uzattı.

- Al bakalım oğul. Hadi güle güle. Allah yardım ede.

- Sağol emmi. Allah razı olsun. Biraz daha yok muydu, pek azmış. İki kişiyiz.

- Fazla yok oğul, kusura bakma. İlerde köy var. Oraya kadar idare edin.

- Peki sağol.

- Güle güle.

Kül Hamit ekmeği ısırdı hemen. İyi pişmemiş, hamurumsu bir ekmekti. Ama lezzetliydi. Ali önüne çıktı.

- Bana da veriyon mu biraz?

Bir parça koparıp uzattı.

- Al bakalım. Zati az.

- Hadi işimiz rastgitti. Becerdin gene.

- Garip kuşun yuvasını Allah yapar arkideş.

- Hee, öyle.

Hem yürüdüler, hem yediler.

- Bir de su içelim şuradan.

Oluktan dökülen suyun altına eğildiler. Geceleyin serindi su.

- Oh, dağ suyu. Nerde Halep'te böyle sular. Gebereyâzdık dinine yandığım... Ne memleketti be?

- Memleket değil, cehennem... Hatırlatma şimdi. Kurtulduk çok şükür.

Kağnı tekerlerine göre açılmış yolda yan yana yürüyorlardı. Hamit son lokmayı da yuttu.

- Kurtulduk mu dersin? Ya yakalarlarsa, tekrar yollarlarsa?

- Yakalanmayız. Ortalık durulunca ya dek saklanırız. Sonra ne olur kimbilir? Allah bir yol gösterir elbet. Kaçan yalnız biz değiliz ki. Baksana ne dedi değirmenci? Demek her gün kaçıyorlar buradan. Kaçan kaçana ağzına tükürdüğüm. Ordu boşaldı.

- Tabi boşalır yavu. Baş belli değil, kıç belli değil. Kimse ne yaptığını bilmiyor. Herkesin enayisi biz miyiz? İyi yaptık, boşver... Dünya gözüyle çoluk çocuğumuzu bir daha görelim hele. Sonu Allah kerimdir. Hele yürü az daha, pergelleri aç.

Hızlandılar. Tozlu yolda ayaklarını sürüyerek, topallayarak yürüyorlardı.

- Ben kaçıcı değildim emme, dedi Hamit, bölüğün katırları hep başıma kalınca, ne edeyim yavu? Baktım altından kalkılacak gibi değil. Tek başıma onbeş katırı nasıl hakedeyim? Suyu yemi tımarı... Kimisi deli, kimisi huysuz. Millet kaçtı kaçtı, bir biz kaldık. Ulen olacak iş mi bu?

- İyi ettik, boşver.

Bir dönemeci döndüler. İlerde ovanın ortasında Kökez çayı akpak göründü. Yıldız ışığında parlıyordu.

- Hah... Gözünü seveyim senin memleket gibi. Şuna bak cennet. Kokusu geldi burnuma. Kokusuna kurban olduğum.

Kül Hamit, daha ilerilere bakıyordu. Kendi köyünün toprakları iyice belli olmamıştı. Geceleyin dağları açık seçik tanıyamadı. "Yoksa biz gideli değişti mi buralar?" diye düşündü.

Yolun sağına düşen dereden köpek sesleri gelmeye başladı. İnceli kalınlı, hep birden ürüşüyorlardı.

Kül Hamit o tarafa baktı.

- Ne bu ulen? dedi. Köpek sürüsü mü var buralarda?

- Bilmem. Bizim Hacı Nuri'nin davarıdır belki.

- Etme? Köpekleri zalımdır o herifin.

- Öyle. Bizi burada yakalarsa parçalarlar. Köye sağ salim varamayız.

- Hah şöyle, ta buraya kadar gel de Hacı Nuri'nin köpeklerine parçalan, köye varama. İyi...

Sağına soluna bakındı.

- Geliverirlerse ne yaparız? Ağaç falan da yok ki çıkıp kurtulalım.

- Gelmezler korkma. Çobanlar bırakmaz. Kurt salmasın diye ürüyorlar. Yürü hele, çabuk gidelim buradan.

- Daha nasıl yürüyeceğiz arkideş? Köyünü gördün de iyice hızlandın, yavaş git biraz.

- Sen de gördün, görmedin mi?

- Yoo. Baktım emme daha belli değil bizim oralar.

- Niye? Aha o karşı dağlar, sizin dağlar değil mi?

- Bilmem. Ayıramadım ben. Unutmuşum her halde.

- Hadii... Memleket unutulur mu?

- Ne bileyim? Öyle çok düşündüm ki gözümde silindi gitti. Valla eskisi gibi hatırlıyamıyorum. Aha şu dağın karaltısını hayal meyal benzetiyorum emme gündüz olsa belki daha iyi seçerim.

- Öyle. Dört koca yıl geçti, kolay değil. Şimdi varınca evde ne bulacağız bakalım? Öldüler mi, kaldılar mı...

-Allah etmesin. İnşallah sağ salim buluruz.

Kendi içlerine gömüldüler. Bir süre konuşmadan yürüdüler. Köpek sesleri geride kalmıştı. İniş aşağı gidiyorlardı. Ali gittikçe heyecanlanıyordu. Gözünü köyden alamıyor, kendiliğinden hızlanıyordu.

- Bakalım nasıl bulacağız, dedi tekrar. Altı aydır hiç haber alamadım. Onlar da benden alamadılar belki. Dört ay mı oldu, beş ay mı oldu, bir mektup yazdırıp yolladıydım emme ellerine geçti mi geçmedi mi... Şimdi görünce şaşıracaklar.

- Şaşırırlar he. Hiç beklemiyorlardı. Bana bak, sen beni bugün eyleyim deme. Bir parça ekmek ver elime, bir tas su içir, vurup geçeyim. Neden dersen, çoluk çocuğuna kavuştun. Doğru dürüst hasret gider. Sarıl kucaklaş yabancının yanında olmaz bu iş.

- Olur, niye olmasın? Sen benim yabancım mısın? Dört yıllık asker arkadaşıyız. Ne demek dört yıl asker arkadaşlığı?

- Olsun, o iş başka. Hele evlerimize varıp yerleşelim. Sonra sık sık gelir gideriz. Dar günlerimizde ararız. Biz gayri kardaştan da ileriyiz seninle.

- Elbet, dedi Ali.

Köye yaklaşıkça daha az ısrar eder olmuştu. Hamit bunun farkındaydı.

- Yalnız, aman iyi saklanalım. Gündüzleri hiç dışarı çıkmıyalım. Kimsenin görmeyeceği bir yere kapanıp yatalım. Karımızdan çoluk çocuğumuzdan başka kimse bilmesin. Onlara da sıkı sıkı tenbih edelim, kimseye söylemesinler. Şöyle ortalık durulunca kadar kokusu çıkmasın işin, anladın mı? İyi saklanalım.

- Olur.

- Geceleri bir yerde buluşalım bazan. Ne olup bitiyor, birbirimize haber verelim.

- İyi olur he.

- Ben nerde saklanacağım biliyor musun?

- Nerede?

- Kırk yıl düşünsen aklına gelmez. Emme başkasına söyleme.

- Yok söylemem.

- Bizim Tacım dedenin çatısında saklanacağım.

Kimse şüphelenmez oradan.

- İyi emme ya yıkıldıysa?

- Yıkılmaz, niye yıkılsın? Yatır yıkılır mı? Dee eski zaman yapısı, sağlam.

- İyi akıl. Nasıl çıkacaksın, yüksek değil mi?

- Biz çocukluğumuzda çıkardık. Kolay... Olmazsa duvara bir ağaç dayarım. Üzerine basıp tırmanırım. Yaz günü orası havadar olur. Tavanın üstüne yatar uyurum. Dört yıllık yorgunluğu çıkarı-

rım ağzına tüküreyim. Akşam sonu eve gelirim, sabaha doğru oraya giderim.

- İyi. Ben de gelirim olmazsa. Ne kadarcık yer, yarım saatte tırmanınız.

- Olur gel istersen. Emme kimseye görünmek yok. Şafak sökerken, gün ışımadan gel.

- Olur, tamam. Hemen değil ha. Bir iki gün evlerimizde kalırız.

- İstediğin zaman gel canım.

Köye iyice yaklaşmışlardı. Ali'nin boğazı kabarıyordu. Kalbi çarpıyordu çabuk çabuk. Heyecandan ağzı kuruyordu.

- İşte geldiik, dedi Hamit. İnsan dediğin kuş misali. Bir ay önce nerdeydik, şimdi nerdeyiz? Halep nere, bura nere? Emme ne memleketlerden geçip geldik değil mi?

- He.

Ali konuşmuyordu. Önünden geçtikleri evlerin karaltısına bakıyordu. Hiç değişmemişti köy. Tıpkı dört yıl önceki gibiydi. Ses soluk yoktu geceleyin. Adımları kendiliğinden hızlanıyordu. Kül Hamit arkada kalmıştı.

Köyün alt tarafına yakın, avlusuz, tek katlı evin önüne gelince Ali yıllardır düşündüğü şeyi yaptı, eğilip toprağı öptü.

- Çok şükür Allahım, dedi ta içten. Kavuşturdun beni...

Hamit arkadan yetişmişti,

- Gözün aydın arkideş, dedi. Hayırlı olsun hadi. İnşaallah sonu da iyi gelir.

- Sağol. Gelmiyecen mi, buyur?

- Yok, ben gelmeyim. Sen gir çoluk çocuğunla hoşgeldin yap. Ben burada bekleyim. Varsa azıcık peynir ekmek yolla. Bir tas da su. Yiyerek köyüme giderim ben. Şurdan çıkıveririm.

- Yetişebilir misin?

- Yetişirim, daha şafak yeni söktü. Olmazsa bir kuytuya girer geceyi beklerim. Sen beni düşünme gayri. Gerisi kolay.

- Peki öyle olsun, dedi Ali. Hadi hakkını helâl et. Ben Tacım dedeye gelir seni bulurum.

Vardı kapıyı vurdu. Ses gelmedi önce. Bir daha vurdu. Hamit otuz adım kadar geriden bakıyordu. "Biz de böyle varacağız," dedi. "Bir de içeri almayıversinler herifi. Olur mu olur. Öldüğü duyulmuştur, karısı da tutmuş evlenmiştir başkasıyle. Ayıkla pirincin taşını." Güleceği geldi. Sonra yarım kaldı gülmesi. "Ya bizimki de öyle olduysa?"

- Yok canım, diye söylendi. Allah göstermesin. Bizim karı yapmaz öyle şey. İmkânı mı var?

Ali tekrar vurup seslendi.

- Hoo Cennet!

Geriye dönüp baktı, uzakta dikilen arkadaşının karaltısını gördü.

- Cennet dedim, aç! Aç hele kız, ben geldim. Hee.

Aralarında kısa bir konuşma oldu.

- Yavaş ol, sus!

Kapı açıldı. Açılmasıyla birlikte bir ağlama sesi yükseldi.

- Sus kız, aman ha, yavaş ol!

Işık yandı, kapı örtüldü. Kendini tutmaya çalışan bir kadının sesi duyuluyordu. Hamit baktı, gözü yaşardı. Burnunun direği sızladı.

- Hey Allah, diye söylendi. Sevincinden ağlıyor baksana. ne zor şey.

Oturacak bir tümsek aradı, yoktu. Yere oturdu, beklemeye başladı. Biraz sonra çocuk sesleri duyuldu. Hep birlikte ağlaşıyorlardı. Ali'nin "susun kimse duymasın, yavaş olun," dediğini anladı.

Bir zaman bekledi.

"Beni unuttu her halde. Kalkıp yürüsem mi, vakit geçiyor."

Tam kalkacaktı, kapı açıldı. Cennet kadın koşarak geldi.

- Al kardaş, dedi. Kuru ekmek, başka hiçbir şey yok, kusura bakma.

- Sağol bacı, bu da yeter. Hadi eyvallah.

- Güle güle. Allah işini rastgetirsin. Çok şükür Allahıma, bu günü gördük.

Hamit cevap vermedi. Döndü yürüdü. Topallıyordu.

Bacağı beli, her yeri ağrıyordu. Kara çavdar ekmeğini kemirmeye başladı. Bir yandan acele ediyordu. "Aman, geç kalmıyalım, gün ağarmadan varalım."

Geriden horoz sesleri duydu. İnceli kalınlı seslerdi. Köyün horozları ötüyordu. Sonra bir köpek uzun uzun havladı.

Kökez çayını geçti. Su ayak bileklerine zor geliyordu. Yaz günü su iyice azalmıştı. Taşlık çakıllıktı oralar...

Yılgınlar, yer yer söğütler vardı. Buralarda saklansa mıydı acaba? Gün ağarıyordu. "Bu ekmekle akşama kadar durulmaz, dedi. Gideyim en iyisi. Sabah ezanında köye varırım. Kimseye görünmeden usulca eve girerim."

Sapadan yürüdü. Anız tarlaların ortasından geçti. Sabahın ilk aydınlığı başlamıştı. İki yanına baka baka yürüyordu. Tanıdık kırlar, tepeler, ilerde dağlar... Köy iyice görünmüştü. "Geldik be," dedi. "Rüya değil, gerçek... Memleket işte."

Taşlı düzü geçti. Üzerlik otları tohuma kaçmıştı. Sararmışlardı hep. Başka ot yoktu. Hayvanlar yeyip bitirmişlerdi. Yerler kupkuru topraktı. Kurak bir yıl geçirildiği belliydi. Kuzeydeki tepelere baktı. Tacım dedenin ağaçları duruyordu. Yapı belli belirsiz görünüyordu oradan. Hiçbir şey değişmemişti. Dört yıl önceki gibiydi kırlar., Bir sel yarıntısına girdi. "Bak bura değişmiş işte. İyice derinleşmiş. Demek çok sel akmış baharın. Hey gidi..." Bir tilki fırladı ilerden. Kuyruğunu kabarta kabarta kaçıp uzaklaştı.

Sel deresinden çıktı. Köyün alt başından girivercekti "Aman bir gören olmasın." İleriye geriye bakındı. Ortalık iyice aydınlanmıştı. Ama köy uykudaydı henüz. İn cin yoktu.

Eğilip, üstüne başına baktı, perişandı. Kirliydi. Tepeden tırnağa boz bir görüntüydü. Saç sakal birbirine karışmıştı. "Bu kılıkta beni kimse tanıyamaz zati," dedi. Kendi kendine güldü. Gülüyor mu ağlıyor mu, belli değildi.

Tacım köyünün evleri... Boz kerpiç, toprak sıva. Çoğunun sıvası da dökülmüştü. Yoksul, bakımsızdı her şey.

- Hey be, hiç insan yok gibi. Ne bu yavu?

Kendi evine yaklaştıkça içinin kabarması arttı. Sağa sola bakmıyordu. Hep ileriye bakıyordu. Bazı avlulara inekleri bağlamışlardı. Yalnız onların kımıltısı vardı. Kimisi yatmış gevişleniyordu, kimisi ayakta kuyruğunu sallıyordu. Boz bir köpek gördü, yarı tüyleri dökülmüştü.

Huylanarak baktı Hamit'e. Ürsün mü ürmesin mi, bilemedi. Kuyruğu kıstırıp uzaklaştı.

Köşeyi dönünce kendi evini gördü. Eskimiş, küçülmüş. Aşınmış iyice. Nerdeyse yıkılacak. "Erkeksiz ev, ne olacak... Bıraktığım gibi baksana. El değmemiş Hiçbir yerine. Ne sıvanmış, ne onarılmış. Vay ağzına tükürdüğüm."

Çevreye bakındı, kimse yoktu ortalarda. Usulca kapıyı vurdu. Eğilip seslendi.

- Nazifee!

Nazife sıçradı. Rüya görüyordu. İmam Ziver efendi yüzüne soluyordu.

- Nazife kız!

Kalbi küt küt vuruyordu. Ter içindeydi. Dinledi, onun sesi değildi. Küçük pencereye baktı, ortalık ışımıştı. Kimdi bu seslenen? Oğlunu yatağın ilerisine itti. Başörtüsünü düzelterek yürüdü. Kapı tekrar vurulmuştu.

- Nazife, hişt!

Kimdi bu? Kapının aralığına eğilip baktı.

- Kim o?

- Aç kız, benim...

Kocasının sesiydi. Uzaktan uzağa benziyordu. Boğazı tıkanacak gibi oldu, yutkundu. Gözleri iri iri açıldı.

- Hamit, sen misin?

- He kız, benim. Aç hele.

Kapının sürgüsünü çekip açtı. Kuşku içinde baktı, önce hiç benzetemedi. Neydi bu hâl?

Kül Hamit gülümsedi.

- Suss... Yavaş ol. Tamyamadın değil mi?

Kadın şaşkındı. Ne diyeceğini bilemedi.

- Sahi sen misin?

Donmuş kalmıştı. Kımıldıyamıyordu. Demin gördüğü rüya devam ediyordu sanki. Hamit önünden geçip içeri girdi. Sedirin ucuna oturdu.

- Ört kapıyı. Ne var ne yok bakalım, nasılsın?

Örttü. Dili bağlanmıştı.

- İyiyiz, dedi usulca. Hoş geldin.

- Hoş bulduk.

- Ne bu hal? Nerden geliyon sen böyle?

- Askerden.

- Askerden böyle mi gelinir?

- Böyle geldik işte. Beni kimse görmiyecek. Saklanacağım.

- Kaçtın mı?

- He.

- Niye?

- Anlatırım sonra. Uzun... Sen şimdi bir kazan su ısıt. Temiz giyecek varsa ver. Bir aydır yol teptik. Çekmediğimiz kalmadı.

Nazife hâlâ kendine gelememişti. Şaşkın bakıyordu.

- Allahım, dedi. İki eliyle gözlerini kapadı. Bir tuhaf oldum ben. Sevinemedim bile.

- Niye?

- Bilmem. Hiç böyle beklemiyordum.

- Ne yapalım, böyle oldu. Sen nasılsın, oğlan nasıl?

Yerde serili yatağa baktı.

- İyiyiz işte. Canımız sağ. Selim hastalandı biraz, daha düzelemedi. Okuttum mokuttum, faydası olmadı.

- Neyi var?

- Ne bileyim, hasta işte. Karnı şiş. İştahsız. Zayıfladı iyice.

Hamit, çarıklarını çıkarmaya başladı. Ağrıdan yüzünü buruşturuyordu.

- Hıı... yaptı. Bir su ver de içeyim.

- Vay, hiç aklıma gelmez. Açsındır da sen?

- Açım ya. Getir ne varsa. Suyu da koy, bir yandan ısınsın. Beni nerede saklıyacaksın? Gündüzleri ahırda samanlıkta kalayım. Kimse görmeyecek.

- Olur emme, bilmem ki...

Ocağa kazan koydu. Altını yaktı. Bir güğüm su boşalttı içine. Sonra ocak başına çömeldi, ağlamaya başladı. Belli etmek istemiyordu ama boşandı. Sarsıla sarsıla ağlıyordu.

Kül Hamit başını eğdi. Hiçbir şey söylemedi. Öylece duruyordu sedirin ucunda. Yabancı gibiydi. Onun da içi kabardı. Gözlerinden sakallarının arasına yaşlar akmaya başladı.

Ayakları sızlıyordu. Bacakları beli, her yeri ayrı ağrılar içindeydi. Başını çevirip baktı,

-Kalk ağlama, dedi. Buna da şükür. Sağ salim geldim ya, canımız sağ ya? Niye ağlıyorsun?

- Öyle he, dedi Nazife. Zorlukla doğruldu. Çok karaymış bizim yazımız çok. Biz burada, sen orada neler çektik...

Hamit başını salladı.

- Sorma gayri. Ölmediğimize şükür. Hele bir su ver de içeyim.

Nazife gelin yer evinin gerisindeki testiden su doldurup getirdi. Tası uzatırken Hamit'e baktı, alaca karanlıkta yüzünü iyice göremiyordu. Yoksa Hamit değil miydi bu adam? Eskiler içinde saç sakal kirli, tanınacak gibi değildi. Bir de kokuyordu fena halde. Ama sesi Hamit'in sesiydi.

"Hey Allah," dedi. "Ne hale gelmiş? Bizden de beter olmuş. Tüh tüh tüh... Bu hale getirenler kör olsunlar inşallah. Allah'tan bulsunlar."

Çamaşır sandığını açtı, eski yamalı bir kat çamaşır çıkardı. Bir de işlik mintan.

- Sabun da yok, ne etsek acaba?

- Kil yok mu, kille oğunurum.

- Kil var.

- Bir de benim eski ustura olacaktı, atmadiysen bul da tıraş olayım.

- Atmadım, atar mıyım? Sandığın dibinde duruyor. El yordamı ile onu da buldu.

Hamit ağır ağır soyunmaya başladı. Çıkardığını kapının ardına atıyordu. Koku büsbütün çoğaldı, evin içini doldurdu.

- Götür bunları samanlığa, dedi. Kimsenin görmiyeceği bir yere tık. Bit pire doldu. Köye yetecek kadar var sanırsam. Sonra kaynatırsın.

Nazife gelin burnunu tutuyordu. Elinin ucuyla toplayıp götürdü. Koku çıksın diye kapıyı mahsus aralık bıraktı. Dışarısı iyice aydınlanmıştı. Nerdeyse gün doğacaktı. Hamit eğilip baktı. "Hey memleket," diye söylendi. "Geldik sonunda emme..." Başını salladı. Başka söz bulamadı.

Gusülhaneye girdi. Nazife'nin uzattığı sıcak suyu dökündü. Kille oğundu iyice. Kazıdıkça parmak gibi kirler çıkıyordu bedeninden. Çıkıp biteceği yoktu. Sonra sakalını kazıdı. Ustura körelmişti iyice. Çeke çeke zorla kesti. Bıyığını kısalttı. "Hıh, şimdi biraz adama benzedik. Adamlıktan çıkmıştık tövbe estağfurullah." Giyinip çıktı.

- Pantol yok mu?

- Var. Eski pantolun duruyor.

Şayak pantolu uzattı. Bir çift de çorap verdi. Hamit giyindi. Eski Hamit olmuştu sanki. Rahatlayıverdi. Gitti oğlunun yanına uzandı. Uyuyan çocuğu öptü kokladı.

- Yavrum benim, dedi. Aslanım... Babasız böyüyen oğlum. Demek hastalandın sen?

Nazife gelin tavaya azıcık yağ eritmiş, iki yumurta sızdırmıştı. Ocak başında yeniden ağlamaya başladı.

- Neler çektik neler... diye söylendi. Sen gideli cehennem hayatı yaşadık.

- Biliyorum Nazife, ağlama gayri.

- Köyde kimsesizlik gibi zor şey yok.

- Öyle.

Başını dirseğine dayamış, tavana bakıyordu. Bir yoksuldu her şey. Ev iyice eskimişti. Yatak yorgan kilim, dökülüyordu.

- Zahire işi nasıl? dedi. Kaldırabildin mi biraz?

- Kaldırdım emme kulak asma. Tek öküzle ne olur? O da iyice kocadı. Bazan ineği koştum annacına, bazan ödünçleştik komşularla. Kaldırdım bir onbeş şinik kadar. Attım ambara. Çocuk hasta bir yandan. Hiçbir işin tadı yok.

Hamit başını salladı, bir şey demedi.

- Gel yeyiver şunu. Azıcık da yoğurt var, dünden. İneğin sütü iyice azaldı. Gıdım gıdım veriyor. Bu kışı nasıl geçireceğiz bilmem.

Varıp sedire oturdu, eski yerine. Küçük pencere tam önüne gelirdi. Gören olmasın diye perdeyi açmadı. Perde çiçekleri soluk. eski bir basma parçasıydı.

Nazife siniyi önüne koydu. Tavana asılı sepetten ekmek çıkardı. Çillenmiş bazlama ekmeklerdi.

- De buyur, yeyiver.

- Sen yemiyon mu, gel?

- Acık bir şey zati. Sana ancak yeter.

- Olsun, gel.

Karşısına oturdu. Pencereden soluk bir ışık vuruyordu. Dikkatle baktı, Hamit'ti evet. Ama ne kadar değişmişti? Yaşlanmış zayıflamış, göçüp gitmişti adam.

"Hey Allah," dedi içinden. "Nasıl götürdüler, nasıl yolladılar herifimi? İşini bitirmişler. Allah'tan bulasıcalar."

- Köy nasıl? Ne var ne yok?

- Nasıl olacak? Bildiğin gibi işte. Rezillik...

- Başka asker kaçağı var mı?

- Bilir miyim? Gelenler oluyor emme kaçak mı terhis mi, belli değil.

- Kimler?

- Molla Mamıt geldi, çok oldu geleli. Duranın Ali geldi. Sarı Yusuf şehit olmuş. Yanazın Memet şehit olmuş. Morulun oğlu şehit olmuş. Onların künyeleri geldi.

- Yaa?

- He ya, pek çok yandılar. Yusuf'un anası kör oldu yazık. Oğlu uşağı perişan.

- Başka?

- Çook... Geçenlerde Engizin Aşır gelmiş dediler, emme ben daha görmedim. Bu oğlanın yüzünden dışarı çıktığım mı var?

Yüzüne baktı,

- Ortalık pek karışıkmış diyorlar, öyle mi?

- Öyle. At izi it izine karıştı. Kimsenin bir şey bildiği yok. Allah sonumuzu iyi getirsin. Her yere düşman doldu.

- Senin geldiğin yerde de var mıydı?

- Vardı ya, olmaz mı?

- Onun için mi kaçtın?

- He. Kaçmasam ölecektim. Hem de pisi pisine. Arayan yok, soran yok. Kaçan kaçana. Bölükte benden başka herkes kaçtı. Her gece üç kişi, beş kişi kayboldu. On beş katır hep benim üstüme kaldı. Baktım olacağı yok, Kökezli Ali'yle konuştuk, bir gece biz de vurduk yola.

Nazife gelin yüzüne baktı kaldı,

- Peki o katırlar ne oldu?

- Ne bileyim ne oldu, kaldı öyle.

- Ha birine binip gelseydin? Böyle yürüyeceğine?

- Yok kız, deli misin? Onun cezası ağır. Askeriyenin katırı çalınır mı? Adamı kurşuna dizerler.

Bir yandan yumurta ekmek yiyor, bir yandan konuşuyorlardı.

- Hem biz gündüzleri saklandık, geceleri yürüdük. Koca katırı nasıl saklıyalım?

- Nerde saklandınız?

- Yerine göre... Bir taşın altında, bir koğukta, çalıların arasında.

- Ne yeyip içtiniz?

- Sorma. Çok rezillik çektik. Bağçalardan kavun karpuz çaldık. Evlerden ekmek istedik. Kimisi verdi, kimisi vermedi. Bir yerde de bizi soydular. Paramızı maramızı hep aldılar.

- Ya, çok muydu para?

- Yoo, azdı emme gelirken lâzım olur diye saklıyorduk. Hepsini aldılar. Bir de dövdüler üstelik. İki gün yatıp kaldık dağda. yürüyemedik.

- Vay Allahsızlar vay! Niye dövdüler?

- Eşkiye yavu. Keyf için adam dövüyorlar. Karşı geldin mi öldürüyorlar.

- Hınzırlar. Allahtan bulasıcalar!

- Sorma, çok rezillik çektik. Geldik emme işimiz de bitti. Baksana şu ayaklara?

Tabanlarını gösterdi. Gök yaraydı ayaklarının altı.

- Şimdi ben sekiz-on gün yatmalıyım ki ancak kendime gelirım. Hem de kimse duymamalı. Oğlan söyleyiverir mi acaba?

- Söylemez. Tenbih ederiz. Zati hasta, hiç konuştuğu yok.

- Bir gelen olur mu şimdi?

- Yoo, kim gelecek? Seni gören olmadıysa kimse gelmez. Kapımı vuran mı var zati?

Söylerken Ziver hocanın kapıyı vuruşunu ansıdı. "Söylesem mi acaba?" dedi içinden. "Yok söylemeyim şimdi. Aklına kötü şey gelmesin. Hele zamanı değil."

- Oh şükür... Ev yemeğini özlemiştim. Dengini aldı. Eline sağlık.

Siniyi itip, parmağını yaladı.

- Emmimgil neydiyor, sana bir yardımları olmadı mı?

- Ne yardımları olacak? Kendilerini zor kayırıyorlar. Emme iyiler gene. Başım sıkıştıkça onlara koştum.

Üzülmesin diye fazla kötülemek istemedi.

Selim uyanmıştı. Yatağın içinde kımıldadı.

- Anaa, dedi hasta sesiyle.

- He oğlum, geldim.

Başını çevirdi, babasını gördü. Yabansı yabansı baktı.

Kül Hamit,

- Seliim, diyerek vardı yanına. Oğlum, bak ben geldim. Nasılsın?

- Boban geldi yavrum, hoş geldin desene, kucaklasana?

Kımıldamadan baktı. Hiç tanımıyordu. Hamit kucağına alıp yataktan çıkardı,

- Selim'im, yavrum... Sen hastasın öyle mi?

- He, dedi kısaca.

- Neyin var bakim?

Yüzünü boynunu öptü. Pek zayıftı. Boynu incecik kalmıştı. Yüzü sapsarıydı. Anasına bakıyordu.

- Ana çişim var, dedi.

- Götüreyim yavrum, gel.

Yürüyemiyordu. Karnı şişti. Kolları bacakları çöp gibi inceydi.

- Vay yavrum vay, dedi Hamit arkasından. Sıtma besbelli. Bilseydim hap getirirdim oralardan. Tüh... Mahvolmuş çocuk. Nerdeyse dört yaşına girecek, yürüyemiyor baksana. Hey Alahım... Ne yana baksan dert. Sen sabır ver Yarabbi...

Küçük pencerenin kıyısına eğilip baktı. Terhis oldum diyerek dışarı çıksa mıydı acaba? "Ama nasıl terhis bu demezler mi adama? Hele şu ayaklarım iyi olana dek beş on gün gizleneyim. Ortalığı bir anlayalım bakalım ne oluyor ne bitiyor? Sonra olmazsa çıkarız ortaya. İşlerin bir ucundan yapışırız. İyi bulmadım evin halini. Perişan olmuşlar, yazık..."

Kapı açıldı,

- Kimseye deme emi oğlum? diyerek getirdi anası. Boban içerde yatacak. Kimseye söyleme. Gene alır götürürler bak, kimse duymasın emi?

- Eh, dedi kısaca.

- Getir bakim oğlumu bana. Bir daha öpeyim. Büyümüş emme ah hasta olmasaydı. İyi olacaksın değil mi oğlum? Tıpış tıpış yürüyeceksin. Tay gibi koşacaksın şuralarda, değil mi?

Başını salladı. Bir isteksizdi nedense. Yatağa bakıyordu. Gene uyumak istiyordu.

- Aah, ah! dedi Hamit. Ne kadar özledim seni ne kadar... Ne çok düşündüm. Geceleri, gündüzleri, nöbetlerde... Böyle hasta mı bulacaktım seni, a oğlum?

Başını acılı acılı salladı. Çocuk hiçbir şey anlamadan bakıyordu. Sonra başını anasına çevirdi.

- Ana, dedi. Eliyle yatağı gösterdi.

- Peki oğlum, yatırayım, gel. Babasının kucağından aldı.

- Uyu bakalım hadi. Az daha uyu.

Çocuğu yatırdı. Üstünü örttü. Selim bitkin bir halde gözlerini kapadı hemen.

- İşte böyle, üç aydır uğraşırım bununla. Yeni bebek gibi ne yürür, ne konuşur. Ne yer içer... Kaç kere öldü öldü dirildi.

- Ne yapsak bilmem ki?

Çaresizdi. Sedire oturup yüzünü ellerinin arasına aldı.

- Ne umutlarla gelmiştim be, tüü... Böyle mi bulacaktım sizi?

Nazife usulca yaklaştı, ayak ucuna oturdu.

- Ne edeyim Hamit, dedi. Elimden geleni yaptım emme iyi olmadı. Üzülme, sen geldin ya gayri, iyi olur inşallah.

Bakıştılar.

- İnşallah, dedi Hamit.

Dışarda sesler duyulmaya başlamıştı. Evin önünden gelip geçenler oluyordu.

- De hadi, ben samanlığa geçeyim. Bi gelen oluverir.

- Ne yapsak bilmem ki? Sen şu aradan samanlığa geç. Ambarın üstüne bir yatak sereyim, bugün orada yat.

- Gören olmaz mı?

- Olmaz. Kim görecek?

- Peki, hadi öyleyse. Bu gün böyle idare edelim de, yarın başka bir şey düşünürüz.

Küçük kapıdan geçip samanlığa girdi. İçerisi karanlıktı. Penceresi falan yoktu. Kapının aralığından ince bir ışık sızıyordu.

Ortada durup iki yana bakındı. Gözleri karanlığa alıştı biraz. Tıpkı bırakıp gittiği gibiydi her şey. Ambar yerinde duruyordu. Tahtaları iyice kararmış, eskimişti. Köşede saban duvara dayalıydı. Saman yığınına baktı, azdı saman. Bütün kış nasıl yeterdi bu?

Duvarlara tavana baktı, her yer örümcek ağı içindeydi. Tozluydu. Fakat tanıdık bir kokusu vardı, hiç değişmemişti.

- Vay canına, dedi. Sanki hiç zaman geçmemiş aradan. Sanki ben askere gitmemişim. Aynı eskisi gibi...

16

Molla Mahmutgil bağ bozuyorlardı. Karısı, anası... Ellerinde sepetler, bağların altına üstüne bakıyorlar, ak üzüm, kara üzüm ne bulurlarsa topluyorlardı. Zaten pek bir üzüm yoktu. Omcalar yaşlıydı, bakımsızdı. Yarım salkımlar, ufak cingiler** veriyordu. Onu da geldikçe gittikçe yemişlerdi. Şimdi iki küfe bari doldurabilselerdi...

Anası söylenip duruyordu.

- Vah vah vah... Ne günlere kaldık, vah! Ne tarlalar buğday verir oldu, ne bağlar üzüm verir oldu. Koca Allah, her şeyimizi

* Asma kütüğü.

** Üzüm salkımı dalı.

kuruttun temelli. Biz bu bağdan yarım okkalık salkımlar koparırdık. Şunlara bak, kuş üzümü gibi.

Mahmut konuşmuyordu. İkide bir doğrulup aşağılara bakıyordu neyise, kimi gözlerse.

- Bir de kağnıyı koşup geldin. kağnılık üzüm var gibi. Ben sana beygire iki küfe yükle gel dedim.

- Beygir değil o ana, at. Ata semer vurmam ben.

- Hıh, pek kıymatlı oldu atın. Bakıyorum hep ona hizmet. Yemiyor yediriyorsun.

- Tabi. Atım kıymatlı ana.

Beline takılı tabancayı yokladı. Başını salladı. Gülümsedi hafifçe. Yüzü ışıdı.

- Hiç evin halını düşündüğün yok. Aklın fikrin başka işlerde. İki gündür pekmez çıksın da ekmeye katık edelim dedim. çıkmayacak baksana?

- Ne edeyim? Ben çıksın desem çıkar mı?

- Bu yıl pek kötü geçecek yılımız. Gene nasıl idare edeceğiz bilmem.

- Herkes bizim gibi. Dişimizi sıkıp idare edeceğiz.

- Pekmezi kaynatınca sen odun işine bak gayrı. Odunumuz bari bol olsun. Kış soğuk geçiverirse...

- Bakacağız.

Hacer gelin doldurduğu sepeti zerdali ağacının altındaki küfeye boşalttı. Murat orada kendi kendine oynuyordu. Toprakları kazıyor, böcekleri tutuyor, karıncaları döğüştürüyordu.

- Gel buraya, dedi. Güneşe çıkma, gölgede oyna, gel!

- Yaa, buyda oynuyom.

- Olmaz, gün çarpar, gel!

Koltuklarından tutup kaldırdı. Murat çırpındı, gitmek istemiyordu. Hacer gelin oğlunu öptü. Sonra eğilip başındaki yaraya baktı, epeyce kapanmıştı yara.

- Gün çarpar kurban olduğum. Bak daha yaran iyi olmadı.

Gölgeye bıraktı. Boş sepeti alıp gitti. Murat bir iki bakındı. Demin oynadığı yere doğru sürünmeye başladı. Altında toprak sıcacıktı.

Mahmut doğrulup aşağılara baktı tekrar. Sepeti karısına uzattı.

- Al şunu boşalt. Ana, siz yolakoyun. Ben İbrahim beyle biraz konuşacağım.

- Niye, ne konuşacaksın İbrahim beyle?

- Hiç. Şundan bundan.

- Hı, şundan bundan! Bi bokluk var aranızda emme, dur bakalım ne?

Mahmut güldü,

- Ne olacak? dedi. Ne olabilir?

- Hadi hadi, anlamıyor belleme.

- Yok bir şey, korkma. Sen işine bak.

Yaşlı kadın dikilip kaldı. Arkasından baktı. Yaşlı yüzü endişelerle doluydu.

- Bir gizli iş yapıyor bunlar emme, nedir bilemiyorum. Allah doğru yoldan ayırmasın.

Hacer gelin cevap vermedi. Aklı ermiyordu Mahmut'un işlerine. Ama güveniyordu. O yanlış yola gitmezdi.

Çalışmaya başladılar.

Ayşa kadın ak üzümleri iyi göremiyordu. Yaprakları aça aça bakıyor, bir cingil bile bırakmamaya çalışıyordu.

Molla Mahmut bağların arasından geçti, su yoluna indi. Bağ bozan komşulara selâm verdi. İbrahim beyin bağında sekiz-on kişi çalışıyordu. Onlar da bağ bozuyorlardı.

Kendisi ak dut ağacının altında, yanını vermiş oturuyordu. Göğsünü bağrını açmıştı. Sigara içiyor, yere bakıyor düşünüyordu.

- Selâm...

- Aleykümselâm Mahmut. Nerden çıktın böyle, buyur.

Geldiğine sevinmişti.

- Bağ bozuyoruz da, bir uğrayım dedim.

- İyi ettin, otur bakalım. Ne var ne yok?

Yan tarafına oturdu.

- Hiç, haber sende.

- Yok be, bizde ne haber olacak. Şu işleri bitirelim de hele...

- İşler biter ağa. Biz bir yandan derlenip toplanalım. Arkadaşlar hep hazır.

- Nasıl hazır? Aman ha dışarı bir şey duyulmasın.

- Yok duyulmaz, tenbih ettik.

- Şimdi ne yapabiliriz?

- Bir toplanıp konuşalım. Bazı arkadaşlar senin aramızda olduğuna inanmıyorlar.

- Neden?

- Zengin adam böyle işlere girmez diyorlar.

- Niye? Zengin adamın aklı fikri yok mu? Namusu yok mu? Memleket uçuruma gidiyor, gözümüzü kapayıp oturalım mı?

- Oturmıyalım. Bir şeyler yapalım.

- Yapacağız Mahmut, acele etme. Sen biraz heyecanlısın. Genç olduğundan. Silâh zamanında patlayınca vurur oğlum. Zamansız patlarsa, tavşan kaçar. Dur hele, her şeyin sırası var.

- Ne zaman bunun sırası ağa? Kendin anlattın işte, her yerde çeteler kurulmuş. Millet hazırlanıyor.

- O zor bir şey değil. Bir günlük iş. Toplanıp konuşacağız, yemin edeceğiz, tamam. Ama atıydı, silâhıydı, koşumuydu... Bunları sağlamak gerek. Nerden nasıl bulacağız? Çete kurduk demekle kurulmuş olmaz. Bizimkiler hep cıbır* adamlar. Bir ipleri, bir kendileri... Onları yavaş yavaş donatacağız. Sağdan soldan, nerden bulursak. Ben bir şeyler düşünüyorum. Dur hele bakalım, zamanı gelecek. Hem şimdi iş güç... Millet ununu üğütsün, pekmezini kaynatsın.

- İş bitmez ki ağa, yarın da başka işler çıkar. Çiftiydi, odunuydu...

İbrahim bey başını salladı,

---

* Yoksul

- Onlara kulak asma. Onlar arada olur. Sen beni dinle, her şeyin sırası var. Şimdi pusudayız, bekle.

- Gene bekliyelim emme bilerek bekliyelim. Bugün gece toplıyalım arkadaşları, konuşalım anlatalım. Ne yapacağız, ne istiyoruz. Nasıl hazırlanacağız, onlar da bilsin.

- Peki, olur. Toplıyalım. Nerde toplanırız?

- Sen bilirsin.

İbrahim bey bıyklarını çekti, düşündü.

- Tacım dedenin arkası nasıl?

- Tamam, iyi.

- Bugün değil de yarın akşam, yatsıdan sonra. Kimseye belli etmeden.

- Peki.

- Sen gördüklerine gizlice söyle. Haceli'ye, Bilal'a, Aşır'a...

- Peki.

- Ben Zühtü'yü getiririm.

- Oldu.

- Yalnız duyulmıyacak ha. Bir dinleyen minleyen olur, gider haber verirler. Başımıza iş açarız.

- Yok, kimse duymaz. Yarın akşam yatsıdan sonra. Tamam, eyvallah.

Kalkıp yürüdü.

- Bana bak, teker teker gidin. Topluca gitmeyin ki kimse şüphelenmesin.

- Peki.

Arkasına bakıp gülümsedi. "Yiğit çocuk. Bunun gibi bir iki bin kişi olsa, sür cepheye, yırt at düşmanı. Hee... Hiçbir şeyin tadı kalmadı İbrahim. Kara günlerdeyiz. Daha da kararacağından başka. Hiç bu duruma düşmemişti memleket. Dayan bakalım şimdi. Elden geri kalmak yok. Gayret dayıya düştü."

Molla Mahmut önce Çopur Hamdi'yi buldu.

- Merhaba ağa.

- Merhaba Mamıt'ım. Gel bakim. Nereye böyle?

- Sana geldim.

- Buyur, hayrola?

Kısa kesti. Uzun konuşursa bu Hamdi iyice uzatırdı sözü. Konuşmayı severdi.

- Yarın akşam yatsıdan sonra, Tacim dedenin arkasında... Tamam mı?

-Ne bu?

- Bu kadar. Orada konuşuruz.

- Hımın, anladım. Peki.

- Kimseye duyurmak yok.

- Ayıp ettin. Biz askerlik yapmış adamız Mamıt'ım. Tamam, eyvallah.

- Güle güle... "Vay kahbe oğlu. Subay gibi emir veriyor. Subay olacakmış bu. Olur hem de. Bizim Arap yüzbaşı gibi dirayetli.

Hey dünya... Ne adamdı ya? O kadar savaşlara girdik ölmedi de Çanakkale'den dönerken katır tepti öldü."

Karşılara baktı. O günlere gitmişti. Usul usul söylemeye başladı.

"Çanakkale içinde aynalı çarşı

Ana ben gidiyom düşmana karşı

Oof gençliğim eyvaah...

Çanakkale içinde bir uzun selvi

Kimimiz nişanlı kimimiz evli

Oof gençliğim eyvaah...

Bu türküyü ne zaman söylese gözünden yaş akardı.

Unutamıyordu o günleri. Elinin tersiyle gözlerini sildi. Susmaya çalıştı.

"Bölükte Beypazarlı bir Durmuş vardı. Ak Bıyık Durmuş derdik. Adamın saçı sakalı karaydı da bir bıyıkları ağarmıştı. Allahın işleri. Ne söylerdi ya bu türküyü... Bölükte ağlamadık kimse kalmazdı. Oof gençliğim eyvah dedikçe... Tövbe tövbe..."

Tekrar gözleri yaşardı. Cebinden teneke tabakayı çıkardı, tütün sarmaya başladı. Tütünleri göremiyordu. Elinin tersiyle sildi.

- Ulen kahpeler ettiniz edeceğinizi! diye söylendi. Biz göğsümüzü gerdik düşmanı sokmadık da, sonra siz soktunuz.

Çakmağı çaktı, sigarayı tutuşturdu. Derin bir duman çekti içine.

- Aşıır,! diye bağırdı Molla Mahmut, Az gelsene!

Aşır baktı, evin önünde fasulye çırpıyordu. Değneğini bırakıp geldi.

- Buyur arkideş, hoş geldin.

- Ne ediyorsun?

- Azıcık fasulye vardı, dün getirdik de onu çırpıyorum. Kışın yeriz Allah izin verirse.

- İyi. Yarın akşam işin var mı?

- Yok, Ne olacak?

- Toplanacağız.

- Nerede?

Elini omuzuna koydu.

- Kimseye söyleme. Tacım dedenin arkasında. Yatsı namazından sonra, tamam mı?

- Tamam.

- Sakın kimseye söyleme.

- Yok, söylemem. Askerlik başladı yeniden.

- Öyle. Aynısı, hiç fark yok. Hadi eyvallah.

- Güle güle.

Karısı kapıdan görmüştü.

- Neymiş o? diyerek geldi.

- Yok bir şey.

- Ne dedi Molla Mamıt?

- Yarın hamama gidelim, dedi.

- A a, nerdeymiş hamam?

- Sultanahmet'te.

Kadın gözlerini iri iri açıp baktı.

- Nerdeymiş Sultanahmet?

- İstanbul'da.

- Ne zevklenirsin adamla Aşır, doğru konuşsana?

- Eğri mi konuştuk? Neresi eğri? Getir şu kalburu. Şu çepelleri iyice savur, hayvanlara verirsin.

Hasibe kadın içeri gitti. Ufak tefek bir kadındı. Kızmıştı iyice. Aşır arkasından güldü.

Mahmut eve varıp soyundu.

- Getirin bakalım, dedi. Hazır mı her şey?

- Hazır. Ayaklarını yıka iyice.

Kapının önüne oturup yıkandı. Killedi duruladı.

- Getirin koca tekneyi. Boşaltın üzümleri. Koca teknenin içinde üzümleri çiğnemeye başladı. Şırasını çıkarıp ertesi gün kaynatacaklardı.

- İki küfe üzüm nedir? Getirin bir saatta çiğnerim ben onu. Dert etti kendine, bir şey varmış gibi. Boşalt hadi!

Teknenin içinde tepinmeye başladı.

- Dur, yavaş ol. Dışarı sıçratma!

- Sıçramaz korkma. Ha şöyle, getir...

Murat'ın hoşuna gitmişti. O da duvarın dibinde tepinmeye başladı.

- Aferim oğlum, yardım et bana ha, çiğne!

Çocuk duvara tutunmuş, hem gülüyor, hem tepiniyordu.

- Oğlumla ikimiz bir olduktan sonra, köyün üzümünü getirin, hepsini çiğneriz. Değil mi oğlum?

- He.

- Tamam. Oldu bu. Getirin daha.

Anası baktı

- Yok, olmadı. Çiğne iyice. O kadar kolay değil. Sen asker iken adam bulamadık da ben kendim çiğnedim üzümü. Hem bundan daha çoktu.

- İyi. Gelecek yaz kime çiğneteceksin bakalım

Ayşa kadın baktı

- Niye, sana ne olmuş?

- İnşallah, ben çiğnerim emme, belli olmaz.

- Ağzını hayra aç. Deli olma!

Keh keh güldü Mahmut. Anasıyla şakalaşıyordu.

- Ya gene savaş çıkarsa? Götürürlerse Çanakkale'ye?.

- Aman Mamıt, ağzından yel alsın. Daha bitmedi mi Çanakkale?

- Bilmem. Belli olmaz bu dünyanın işi. Bakarsın bir yerden gene patlak verir.

- Patlamasın gayri, yeter. Canımıza tak dedi.

Üzüm döktüler, yeniden çiğnedi. Şırayı kazana boşalttılar. Kaynamaya hazırladılar.

Mahmut bir neşeliydi. Yarın akşamki toplantıyı düşünüyordu. Çeteyi kuruyorlardı artık. Memleketin kurtulması için her yerde başlayan eyleme kendileri de katılacaklardı. Bu bir namus borcuydu. Borçlarını ödeyeceklerdi.

İçi kabarıp duruyordu.

Bitince tekneden çıktı. Ayaklarını yıkayıp giyindi.

- Bana izin gayri, dedi. Kalan işleri de siz yapın. Sabahtan beri çalıştırdınız be. Değil mi oğlum, hep ikimiz çalıştık değil mi?

Murat başını salladı.

- Zati senin yapacağın iş kalmadı. Hadi gez gayri.

- Boba boba...

- Bunu da al kucağına. Nereye gidiyorsun, beraber gezin.

- Ohoo... Kurtuluş yok sizden be!

- İşimiz var Mamıt. Götür de ayak bağı olmasın.

- Peki. Gel bakalım, birlikte gezelim, gel.

Kucağına aldı, ağır ağır yürüdü köyün arkasına doğru. Gün kavuşmuştu. Akşam serinliği başlamıştı. Köylüler pekmez kaynatıyorlar, dibekte bulgur dövüyorlar, kış hazırlığı yapıyorlardı. Sokaklar şıra kokuyordu.

Karşıdan köyün sığır sürüsü göründü. İnekler, öküzler, çıplak eşekler ağır ağır geliyorlardı. Köye girince dağıldılar. Her biri kendi evine doğru yürüdü.

- Gördün mü Murat Mö'leri? Bizimkiler nerede acaba? Hah geliyorlar, bak arka arkaya düşmüş geliyorlar. Tanıyabildin mi?

- Tayıdım, dedi Murat.

Öküzler hiç bakmadan geçtiler. İnek başını çekirdi.

- Möö! diye bağırdı.

- He, tamam. Hadi bakalım, doğruca eve. Ayşa nineniz bağlasın sizi. Biz biraz gezeceğiz, değil mi Murat?

- Möö... dedi Murat. İneği öykündü.

- He ya oğlum, möö...

Köyün içine bir toz bulutu dağıldı. Hava gübre kokuyordu.

Haceli'nin evinin önüne geldiler. Haceli duvarın dibine oturmuş, dinleniyordu. Arkasını duvara dayamıştı. Mahmut'u görünce sıçradı.

- Buyur arkideş, ne o Murat'la geziyonuz ha?

- He ya geziyoruz.

Yanlarına geldi, Murat'ın yanağını okşadı.

- Ne o len? Arslan Murat? Başın iyi oldu mu bakim.

Başını eğdirip baktı.

- İyi iyi, az kalmış hadi. Ne var ne yok Mamıt? Yeni haberler?

- Var.

Haceli birden ciddileşti,

- Hayrola, nedir?

- Yarın akşam toplanıyoruz.

- Öyle mi, nerede?

- İlk gizli toplantı. Kimsenin haberi olmayacak. Çeteyi kuruyoruz.

- Oh oh oh... Hayırlısı. İbrahim bey de geliyor mu?

- Tabi. Başımız o.

- Nerede toplanıyoruz?

- Tacım dedenin arkasında. Yarın akşam, yatsıdan sonra.

- Tamam, geliyorum.

- Ayrı ayrı gideceğiz. Kimsenin haberi olmayacak.

- Olur, anladım. Geç bile kaldık be. Tehlike gittikçe artıyor. Biz daha uyuyoruz.

- Öyle. Biz zati dereyi görmeden paçayı sıvamayız. Huyumuz kurusun.

Haceli sesli sesli güldü.

- Emme sıvayınca da iyi sıvarız ha, öyle değil mi?

- Bakalım, o daha belli değil. İlerde belli olacak. Köyde ne var ne yok? Bizim dürzüler ne ediyorlar?

- Valla hiç bilmiyorum. Yüzlerini de görmüyorum. İş güç, malum ya? Emme bu günlerde başları yerde. Kötü bir şey mi duydular, nedir? Geçen gün Testici Bayram uğramış, emme kalmamış.

Vurmuş geçmiş. Yalanı çıktı dürzünün. Kimsenin yüzüne bakacak hali yok.

- Bakar o. Onda yüz mü var? Başka bir yalan daha uydurur.

- Ne uyduracak? İzmir tarafı hep ayağa kalkmış. Aydın'da padişahçı bir hocayı çekip vurmuşlar. Bunlar da kuyruğu kıstırır gayri. Baksana Hacı Nuri gelebiliyor mu? Cuma günü baktım, camide gene yoktu. İnine çekildi gayri.

- Çekilsin bakalım, daha çekileceği var ilerde. Hadi eyvallah. Yarın akşam, unutma.

- Yok unutmam.

- Sen Yan Bilal'a söyleyiverir misin? Aradım da bulamadım.

- Olur, söylerim.

Molla Mahmut kucağında oğlu, ağır ağır yürüdü.

Düşünüyordu.

17

Asker kaçağı Kül Hamit, sekiz-on gündür Tacım dedenin çatısında saklanıyordu. Sabaha yakın ortalık ışımadan geliyor, akşamın geç vaktine kadar burada kalıyor, yatsı sonu olunca usulca inip köye dönüyordu. O gün de öyle yapacaktı, tam inmeye hazırlandı... Sesler duydu. Hemen başını eğdi. Kimdi acaba? Kendisini almaya mı gelmişlerdi? Kalbi, kötü kötü vurmaya başladı. Nefesini kesip

dinledi. Sesler gittikçe yaklaştı. İki kişi yavaş sesle konuşuyorlardı. Önce anlaşılmıyordu ne konuştukları. Sonra yavaş yavaş anlaşılır oldu.

- Buraya gelecekler değil mi? dedi birisi.

- He. Şimdi gelirler, bekliyelim.

Kim gelecekti acaba? Kendisini mi arıyorlardı? Silâh milâh atarlar mıydı? "Aramayın ben buradayım," diye atlasa mıydı aşağı? Kimdi bunlar? Ses çıkarmadan biraz daha uzanıp dinlemeye başladı. Seslerini benzetiyordu ama kim olduklarını çıkaramıyordu. "Bizim köylü bunlar emme kim?"

Birisi daha geldi.

- Burada mısınız? diye fısıldadı.

- He buradayız arkideş, gel.

- Bey geldi mi?

- Yok. Şimdi gelir, otur sen.

Bey dediği kimdi acaba? İbrahim bey miydi? Niye geliyorlardı buraya? Ne yapacaklardı? Beni indirmek için mi geliyorlardı? "Allah Allah..." dedi, "neyin nesi bu?" Bir çatırtı olur diye hiç kımıldamıyordu. Başını uzatmış dinliyordu. Ortalık iyice kararmıştı. Köyden ses soluk duyulmaz olmuştu.

İki kişi daha geldi. Karaltıları hafifçe farkediliyordu. Birisi uzun boyluydu. Öbürleri ayağa kalktılar.

- Tamam mıyız?

Bu sesi tanıdı. İbrahim beyin sesiydi. "Hımm, demek o? Peki emme niye geldiler buraya? Ne işleyecekler? Benim için mi? Be-

nim için İbrahim bey niye gelsin? Başka bir iş bu? Dur bakalım ne?"

Başını eğdi, dinlemeye başladı.

- Aha Hamdi de geldi.

- Selâmünaleyküm...

- Aleykümselâm. Başka gelen yok mu? Öbürleri nerede kaldı?

- Geliyorlar bey, arkadalar. Ayak seslerini duydum.

- İyi. Tamamız demek. Şimdilik sekiz kişiyiz.

- "Hımın, sekiz kişiymişler. Ne yapacaklar acaba?"

Konuşmadan bekliyorlardı.

- Haceli, bak bakim şöyle, nerde kaldı bunlar? "Hımm, Haceli de var. Bizim komşu Haceli."

- Geldiler bey, tamam.

- Peki. Oturun bakalım arkadaşlar. Şöyle karşılıklı oturun ki usul konuşacağız. Bir duyan olmasın.

"Allah Allah, neki bu? Gizli konuşuyorlar..."

-Şimdilik sekiz kişiyiz. Sonra güvenilir adam bulursak aramıza alırız. Bu ilk gizli toplantımız. Ser vereceğiz, sır vermiyeceğiz. Kimse duymayacak. Memleketin durumu kötü arkadaşlar. Belki biliyorsunuz, belki bilmiyorsunuz. Düşman gittikçe azıtıyor. İstanbul'da İzmir'de yapmadıkları rezillik kalmıyor. Müslüman halk kan ağlıyor. Yakında her yeri paylaşacaklar. Belki buraya da gelecekler. Böyle bir durumda ne yapmak gerekir?

- Birleşip savaşa hazırlanmak, dedi Mahmut.

Kül Hamit, yukardan dikkatle dinliyordu. Onu söyleyenin kım olduğunu anlayamadı.

- Memleketin her yerinde vatanseverler bir araya toplanıyorlar. Irzına namusuna, dinine bağlı Müslümanlar bu gidişin kötü olduğunu görüyor, kurtuluş yolu arıyorlar. Bir kısım cahiller de hâlâ padişahtan umudu kesmiyorlar. Bizi o kurtarır diyorlar. Hayır arkadaşlar padişah bir şey yapacak durumda değildir. O düşmanın içinde esir gibi eli kolu bağlı kalmıştır. Bunları ben söylemiyorum, koca koca paşalar, aklı başında âlim adamlar, vatansever yazarlar söylüyorlar. Şehirlerde kasabalarda yer yer toplantılar yapıp, gerçek durumu halka anlatıyorlar. Ben de bir toplantıda bulundum. Konuşulanları dinledim. Şunu iyice anladım ki işi oluruna bırakırsak, memleket bir uçuruma doğru gidiyor. Birleşip bir araya gelerek, vatanımızı kurtarmaktan başka çare yok.

- Elbet yok, dedi Mahmut.

Kül Hamit çatı aralığında biraz rahatlamıştı. Kendi için değil, başka bir iş için toplanmışlardı demek. Çenesini ellerinin üstüne koydu, sessizce dinlemeye koyuldu...

- Köylerde kasabalarda, her yerde millet derlenip toplanıyor, çeteler kuruluyor, silâhlanıp hazırlanıyor anladınız mı? Biz de yapacağız bunu. Yapmak zorundayız. Elden geri kalmıyacağız. Bakın işin başında söylüyorum, yemin edip ant içip, çetemizi kurmadan önce "ben bu işe girmem," diyen varsa, kimseye söylememek şartı ile kalksın gitsin. Zorunlu tutmuyoruz. Gönüllü işi bu. Var mı?

- Yok, dediler hep birden. Gireceğiz. Girmek için geldik.

- Biz de zati Molla Mahmut'la onu düşünerek sizleri seçtik. Köyün en güvenilir, en yiğit adamlarını çağırdık.

- Sağol, öyle tabi!

- Durun, yavaş olun. Bağırmayın ki duyulmasın.

- Kimse duymaz bey, korkma.

Hamit başını eğdi, güldü kendi kendine.

- İki yüzlü, güvenilmez, gevşek adam almadık aramıza.

- Şimdi ne iş yapacağız bey, onu bilelim hele?

Kâzım sormuştu.

- Söyliyeceğim. Onları konuşmak için toplandık. Biz aramızda birleşip bir çete kuruyoruz, anladınız mı? Hepimiz silâhlanacağız, at alacağız. Alamıyanlara biz bulup vereceğiz. Bir yolunu bulacağız işte. Savaşa hazır duruma geleceğiz.

- Peki, gelelim.

- Ama tam bir birlik olacağız. Bunun için kitap üstüne yemin edeceğiz. Emre itaat edeceğiz. Birbirimizden habersiz bir iş yapmıyacağız. Yapınca hep birlikte yapacağız. Bütün yurtta namuslu insanlar kurtuluş için toplanıp birleşiyorlar. Biz de Tacım köyünün çıkardığı küçük bir birlik olacağız. Şimdi azız ama ilerde belki çoğalırız, bir takım oluruz. Hepiniz askerlik yaptınız, bunları bilirsiniz.

- Biliriz tabi.

- Başınız ben olacağım. Yardımcım Molla Mahmut.

"Hımm, demek Molla Mamıt da burada. Vay canına!"

- Her şeyi bize danışacaksınız. Silâhı olmayanlara silâh bulacağız. Atı olmıyanlara at temin edeceğiz. Şimdi bana erkekçe söz verin, var mısınız? Yoksanız vazgeçelim.

- Varız bey, nasıl olmayız?..

- Ta içindeyiz.

- Vatan elden gidiyor, daha durulur mu?

Analarımız bizi bu günler için doğurdu.

Hep heyecanlanmışlardı.

- Peki öyleyse, gelin buraya, yaklaşın.

İbrahim bey koynundan kara bir şey çıkardı.

- Bu Kur'an-ı Kerim. Koyun ellerinizi üstüne.

Koydular.

Kül Hamit yukardan uzandı, görmeye çalıştı.

- Söyleyin bakim, vatanımızın, dinimizin...

Tekrar ettiler,

- Vatanımızın, dinimizin!...

- Irz ve namusumuzun...

- Irz ve namusumuzun! .

- Kurtuluşu için...

- Kurtuluşu için!

Karışık seslerle tekrarlıyorlardı.

- İbrahim beyin emrinde...

- İbrahim beyin emrinde!

- Tacım çetesini kurduk.

- Tacım çetesini kurduk.

İbrahim bey sesini indirdi,

- Biraz yavaş söyleyin, duyan olmasın. Tam birlik ruhu içinde, çalışacağımıza...

- Tam birlik ruhu içinde çalışacağımıza!

- Irzım namusum ve kitabım üzerine.

- Irzım namusum ve kitabım üzerine...

- Yemin ederim!

- Yemin ederim!

Tamam arkadaşlar, hayırlı olsun.

- Hayırlı olsun, hayırlı olsun...

- Sağol...

- İnşallah sonu iyi gelir.

- İnşallah inşallah...

Rahatladılar. Kimisi geri çekilip oturdu. Kül Hamit yukarda heyecanlanmıştı. "Keşke ben de aralarında olsam," dedi. "Ah şu iş... Nasıl kalkmalı bunun altından? Molla Mamıt'la birlikte asker olmuştuk, o nasıl terhis olup döndü acaba? Tüü... Benim halim! Ben askerden kaçtım, onlar gönüllü asker oluyorlar. Gönüllü askerlik bu öyle ya?"

İbrahim bey hepsine sigara tuttu.

- Ateş görünmesin, avuçlarınızda saklıyarak için, dedi. Bazan böyle toplanıp durumu görüşeceğiz. Haber saldım mı hepiniz gelir-

siniz. Bazan angarya olur, kasabadaki cıvar köylerdeki teması sağlamak için birinizi göndermem gerekir, derhal koşacaksınız. İtiraz istemem.

- Tabi bey, gidilmez mi?

- Köy içinde ağzı sıkı olacaksınız. Kimseye bir şey duyurmak yok. Sırası gelince biz açıklarız. Köyde kalleş adam çok, gider zaptiyeye haber verirler. Şimdilik gizli tutacağız.

- Olur, doğru...

- Kâzım, senin silâhın yok, değil mi?

- Yok bey.

- Aşır'ın da yok?

- Yok.

- Hamdi senin?

- Benim eski bir mavzer var emme, çoktandır atmadım. Ateş alır mı almaz mı, bilmem.

- Sana da bulalım. Üç tane silâh lâzım. Tabanca, mavzer, ne bulursak. Hepimizin silâhı olacak. Dört tane de at lâzım. Bende iki fazla at var ama onları yedek saklıyalım. Size verirsem köylü şüphelenir şimdi. Hepinize bulacağız, merak etmeyin.

- Nasıl bulacağız bey?

- Sırası gelince söyliyeceğim. Kolay...

- Hay yaşıyasın.

- Atınız da olacak, silâhınız da olacak. Cebinizde biraz para da bulunacak. Hepsini temin edeceğiz. Vatan için kullanacağız

onları. Kendi boğazımıza değil. Siz şimdi tetikte durun, emrimi bekleyin.

- Peki, bekleriz.

- Biz Molla Mahmut'la düşünür taşınır, ne yapacağımızı kararlaştırırız. Sonra size haber veririz.

- Tamam. Biz de ne derseniz onu yaparız.

Molla Mahmut.

- Bir dakka ağa, dedi. Böyle topluyken arkadaşlara benim de bir diyeceğim var.

Öksürdü, söze nereden başlıyacağını düşündü. Kül Hamit yukardan başını biraz uzattı. Sesini tanımıştı şimdi, "vay Mamıt kardaş vay..., diye söylendi. Çok severdi Mahmut'u. Çocukluk arkadaşıydı, ilk gençlik arkadaşıydı. Şimdi aralarında olmak, boynuna sarılmak ne kadar isterdi. Lâkin şu iş... Kaçaklık... Başını kollarının üstüne bıraktı.

- Arkadaşlar, vatanımız tehlikede, dedi. Biz bu vatanı sokakta bulmadık. Atalarımız kan dökerek kazandılar ve bize bıraktılar. Şimdi düşman içimize kadar girdi. Hergün birbirinden kötü haberler geliyor. Daha duymadığımız neler oluyor kimbilir? Padişah kurtaracak diyorlar, hayır arkadaşlar kurtaramıyacak. Kurtarabilseydi, düşman gemilerini İstanbul'da sarayının karşısına demirletmezdi. Düşmanımız gelse, evimize girip baş köşemize otursa, eli kolu bağlayıp duracak mıyız? Biz şimdi bu durumdayız. Kalkar kendisi gider diye bekliyoruz. Gitmez arkadaşlar, vallahi gitmez. Biz adamsak, Müslümansak, vatanımıza, dinimize sahip çıkacağız. Düşündükçe insan kahroluyor be, elimizi bile kaldırmadan vatanı düşmana nasıl teslim ederiz? Biz öldük mü? Ellerin yurdu için

bobalarımız, dedelerimiz o kadar dövüşmüşler, kan dökmüşler. Nice arkadaşlarımız, komşularımız Yemen'lerde Kafkas'larda öldüler, kayboldular...

Kül Hamit başını yere koydu. İçi kabardı.

- Biz kendi yurdumuz için döğüşmeyecek miyiz? "Buyurun sizin olsun, istediğiniz gibi kullanın," mı diyeceğiz? İnsanlığa sığar mı bu, Müslümanlığa sığar mı?

- Uff... yaptı Hamit. Gözleri yandı. "Doğru söylüyor, haklı... Ne yaptım ben. Tüh!"

- Bazı komşularımız var, "padişahımız efendimiz," deyip duruyorlar. Düşmana karşı çıkalım, dövüşelim diyenlere sövüp sayıyorlar.

- Biliyoruz onları Mamıt kardaş, sen boşver. Biz işimize bakalım.

- Şunu söyliyeceğim, bakın, camide dışarıda hergün bir sürü yalan yayıp duruyorlar.

- Biliyoruz, hiç söyleme.

- İnanmayın bunlara. Durumu anlamıyor bu adamlar... Arkadaşlar vatanımız uçurumun kıyısında. Eli kolu bağlayıp bakamayız. Muhakkak bir şeyler yapmalıyız.

- Doğru, öyle.

- Padişah "savaşmıyalım," diyor. "İstediklerini yapalım ne isterlerse verelim," diyor. Arkadaşlar verilecek şey var, verilmeyecek şey var. Herif senin vatanını istiyor, gelip üstünde tepinecek, buna nasıl evet denir?

- Denmez canım, denir mi?

- İşte biz "evet" demiyenlerin yanında toplanacağız. Onların yanında yer alacağız. Biz haklıyız.

- Tabi haklıyız. Tamam...

Kül Hamit, yukarda başını salladı. "Ben de evet demiyorum Mamıt kardaş, emme gel de anlat şimdi. Hem bize böyle demediler ki. Vatan çöktü, her şey bitti, canını kurtaran... dediler. Ne ederim ben şimdi? Tüü..."

Yüzü ağlayacak gibi oldu, gözleri doluksadı. "Tekrar dönsem? Nasıl yürünür o yollar? Hay Allah, ne yaptım ben? Çok yanlış ettim..."

İbrahim bey sözü bağladı.

- Köyde söylenenleri dinleyin emme inanmayın. Cevap da vermeyin. Kulağınızın ardına atın geçin. Milleti yanıltıyor dürzüler. Nasıl adam olduklarını zati biliyorsunuz. Günü gelince cevabını veririz. Şimdilik susun.

Gökten bir yıldız ağdı.

- Hadi şimdi dağılın. Ayrı ayrı yollardan evlerinize gidin. İçtiğiniz yemini unutmayın. Kimseye bir şey söylemeyin. Karınıza ananıza bile.

- Bir dakka ağa, dedi Mahmut. Çetemizin adını koymadık. Her çetenin bir adı olurmuş.

- Ne koyalım, ne istersiniz?

- Siz bilirsiniz?

- Tacım çetesi. Şimdilik böyle olsun, nasıl?

- Tamam, uygun.

- Hadi eyvallah. İyi geceler...

- Sağol. Size de iyi geceler.

Dağıldılar. Birer ikişer tepeyi inmeye başladılar.

Ayak sesleri duyulmaz olunca Kül Hamit, doğrulup oturdu. Üstünü başını çırptı. Yüzükoyun yatmaktan karnı ağrımıştı. Oralarını uğuşturdu. Bir süre kaldı öyle. Ne yapacağını düşündü. Bunların arasına katılmalıydı. "Düşmanlar vatana girmiş, biz askerden kaçtık. Olmadı bu, ayıp ettik. Çok ayıp..." Bir yerleri rahatsızlandı. İçine utanç duygusu doldu.

Çatıdan indi. Köye aşağı yürümeye başladı. Omuzları düşmüştü, başı yerdeydi.

18

- Yavu nedir bu hal kardaşım? Dedi Ziver hoca. Ne baş belli, ne kıç belli. Hökümat da zayıfladı iyice. Millet zıvanadan çıktı. Gücü gücü yetene. Valla rüyalarımda karalar basıyor.

- Hep öyleyiz dedi Kadir ağa. Tesbihinin imamesini kaldırıp güneşe tuttu, Kâbe'ye baktı.

- Kurban olduğum koca Allah, bir yol göster bu millete. Vallahi sonumuz kötü olacak.

- Kötü he, çok kötü.

- Duydunuz mu kasabada olanları?

- Duyduk emme bir de sen anlat hele, ne olmuş?

- Hee... Bir gecede iki evi birden basmışlar. Biri gâvur, biri Müslüman. İkisi de zengin. Para pul, altın, ne varsa alıp götürmüşler. İki de at çalmışlar.

- Doğru bu demek?

- Elbet doğru. Hacı Hilmi beyi bilmez misin? Soyulanların birisi o.

- Bilmez miyim sakalını sevdiğim? Koca caminin önüne çeşme yaptırdı.

- Hayırsever, dini bütün, saygıdeğer bir adam. Belki var yetmiş yaşında. Sen tut, onu soy. Gece evine girmişler, elini kolunu bağlamışlar. Bağırmasın diye ağzını tıkamışlar. Sandığında dolağında neyi var neyi yok, alıp götürmüşler.

- Allah Allah...

- Yaa! Ne günlere kaldık, gör de söyle işte. Allah nasıl çarpmadı o zındıkları, şaşıyorum. Zaman bozuldu canım, çok bozuldu. Dağlar beller, hep eşkiya oldu. Hökümatın da gücü yetmiyor ki temizlesin. Kökünü kurutsun şu alçakların. Hele İzmir tarafında, Aydın tarafında, hüü... Millet çığırdan çıkmış. Din dinayet kalmamış gayri. Hacıları hocaları bile kesiyorlarmış.

- Zati o tarafta diniye zayıf canım. Boşuna dememişler gâvur İzmir diye. Müslümanlık gene iyi kötü bizim bu tarafta. Oralara kulak asma.

- Hani ya, buralara da bulaştı işte. Kudümsuzluk aldı yürüdü. Hiç böyle şey olur muydu bizim kasabada? Oldu bile.

- Oldu he.

- Valla bu gidiş kötü kardaşım, çok kötü. Allah başımızdakilere kolaylık versin. Bir memlekette baş kıç tanınmaz oldu mu, orası çöker. Hem de batar. Uçuruma yuvarlanır. Ben bu gidişi çok kötü görüyorum. Ne dine saygı kaldı, ne böyüğe hürmet kaldı. Ulen biz ne olduk böyle?

Caminin önünde oturmuş konuşuyorlardı. Haceli de oradaydı. Arkasını duvara dayamış, konuşulanları dinliyordu. Sarışın yüzü kızarmıştı.

- Gâvur içimize girdi hoca emmi, dedi. Gâvur girdikten sonra iflâh etmez gayri. Her şey bozulur.

Ziver hoca ters ters baktı.

- Gâvurun ne zararı var sana? Gâvur uslu uslu oturuyor. Hiç bir şeye karıştığı yok. Bozulan asıl biziz!

- Bilmem gayri. Boş mu oturuyor, bir şeyler mi karıştırıyor, belli değil.

- Gâvur boş oturur mu? dedi birisi. Kim bilir neler çeviriyorlardır. Bobalarının hayrına gelmediler ya buraya?

- Buyur işte! Ulen gâvurun yaptığını görüyonuz da Müslümanın yaptığını niye görmüyonuz? Evleri basanlar gâvur mu şimdi? Dağa çıkan, yol kesen gâvur mu?

Haceli yutkundu. "Onlar vatanı kurtarmak için çıkıyorlar" diyecekti, vazgeçti. Başımıza iş açmayalım şimdi, dedi. "Hem yemin ettik."

- Allah sonumuzu hayırlı etsin, başka ne diyelim?

- Allahı tanısalar böyle olmaz. İş işten geçtikten sonra Allah diyorsunuz. Başlarını çok taşlara vuracak o dürzüler. Neymiş başsız padişahsız yola çıkmak, bir gün görecekler.

Haceli durdu duramadı, sordu.

- Kim bunlar hoca emmi?

- Padişah efendimize karşı gelenler, kim olacak? Dağ bayır gezip halkı kışkırtanlar. Dinsizler, zındıklar...

Haceli başını eğdi. "Molla Mamıt olacak ki şimdi," dedi içinden. "Neyse, hele susalım bakalım. Sırası gelir elbet."

- Milleti parçaladı deyyuslar, ikiye böldüler. Kimisi o yana çeker, kimisi bu yana çeker. Oysa padişah efendimizin ardında yek bir vücut olsaydık, bize düşman mı dayanırdı? Geldikleri gibi geri giderlerdi. Parçalandığımız için şimdi gitmiyorlar. Gitmezler, niye gitsinler? Onların işine geliyor bu. Hoşlarına gidiyor. Biz birbirimizle uğraşırken iyice yerleşiyorlar.

- Öyle, dedi Kadir ağa. Birlik olsaydık zati hiç gelemezlerdi.

Haceli, kendi kendine güldü. "Hadi be siz de! İyice cahil yerine komayın adamı. Düşman geldiği zaman ikilik mi vardı? Padişah karşı çıkmadığı için oldu ikilik."

- Ben size bir şey deyim mi komşular, aha size çizgi, unutmayın. (Duvarı tırnağı ile çizdi) Bu sakarlar bizi batıracak. Bu akılsızlar yüzünden vatan mahvolacak. Kendilerini bir şey sanıyorlar. Baldırı çıplak takımı baş olmaya kalkıyor. Ulen padişah efendimiz varken kime söz düşer? Altı yüz yıldır kim yönetti bu yurdu? Din gücüyle yarı dünyaya kim hükmetti? Ne çabuk unuttuk bunları?

Orada bulunanlar heyecanlanmışlardı.

- Unutmadık hoca efendi, unutulur mu? dedi birisi.

- Unutanlar kahrolsun!

- Her şey geçer inşallah. Bu da düzelir.

- Düzelecek elbet. Bizim Allahımız var. Bizi Allah kurtarır...

- Gözünü sevdiğim bizi sınıyor belki, dedi Kadir ağa.

- Öyle. İmam zayıf olanlar ayıklanıyor işte. Dini bütün olanlar kaya gibi sağlam duruyor. Ne olursa olsun padişah efendimizin peşinden ayrılmıyor. Hak yolundan gidiyor.

- "Hastirin dürzüler, dini bütün olsaydınız düşmanı yurttan koğalım derdiniz. Hak yolundaymışlar, şuna bak. Ne adam olduğunuzu biliyoruz, boşuna kandırmaya çalışmayın."

Kadir ağa alaycı bir sesle sordu.

- Senin Molla Mamıt ne diyor bu işlere, ha?

Haceli kızdı. Niye benim oluyormuş Molla Mamıt? Bak dürzüye... Her sözünde bir iğne."

- BiImem, dedi. Ne bileyim?

- Seviniyordur tabi?

- Sevinmez, niye sevinsin? Öyle mi biliyorsun?

- Hıı... yaptı Ziver hoca. Başını salladı. Sevinsinler bakalım. Emme pişman olacaklar. Yoldan çıkanların cezası ağır. Hem de çok ağır! Padişah efendimize nankörlük etmek... Bir gün hesabı görülür bunların. Kul görmezse Allah görür. Allah her şeyi yazar defterine. Yerleri gökleri yaratan Allah, hiçbir şeyi unutmaz.

Cep saatini çıkarıp baktı.

- Hadi komşular, dedi. Boş söze gerek yok. Biz namazımızı kılalım, duamızı edelim. Allah bizimle birlik. Allah büyüktür...

Ezan okumaya gitti.

Abdesti olanlar camiye girdiler. Olmayanlar çeşmeye yanaştılar.

En son Haceli kalktı. Dişlerini sıkıyordu. "Bunların peşinde namaz kılınmaz emme," dedi. "Tövbe tövbe... Biz kılalım gene hadi."

Molla Mahmut evin üstünü onarıyordu. Kağnıyla kil getirip dama yaymış, akmasın diye çiğniyor, yuvarla sıkıştırıyordu. Yağız yüzü ter içindeydi. Kendini işe vermiş, uğraşıyordu. Haceli'yi görmedi.

- Kolay gele.

- Oo, hoş geldin. Buyur.

Baktı, aşağıda Haceli'nin yüzü bozuktu.

- Hayrola, nerden böyle?

- Camiden geliyoruz.

- Bir şey mi oldu?

- Yook, ne olacak?

- Saklama, birine kızmışsın?

Haceli sağa sola baktı,

- Bir namaz kıldım emme, dedi. Nasıl kıldım, sorma.

Mahmut işi anlayıp güldü.

- Niye? Gel hele gel, anlat.

Kolundan tutup çekti.

- Yavu bu adamlar iyice kafasız be. Sen olaydın muhakkak bir belâ çıkardı. Ben yutkunup sustum.

- Ne diyorlar?

- Biz milleti ikiye bölmüşüz. Dini tam olanlar padişahın peşindeymişler. İmanı zayıf olanlar onun yolundan ayrılmışlar.

- Onun için mi düşmanı buyur etmişler içimize?

- Ortalığın karışması bizi sevindirirmiş.

- Kimi?

- Seni beni. Bizim gibi olanları.

- Nedenmiş o?

- Ne bileyim? Padişahtan umut kestiler diye her halde.

- Ulen daha umutları mı varmış padişahta?

- Hüü... Hem de nasıl. Bir gün muhakkak kurtaracakmış vatanı. Her şey düzelecekmiş. Allah onlardan yanaymış. O zaman bizim hesabımızı göreceklermiş.

Mahmut yuvarı bırakıp ellerini çırptı.

- Keşke kurtarsınlar da, ne isterlerse yapsınlar, dedi. Hem bizi niye ayırıyorlar? Biz ne yaptık daha?

- Padişaha şöyle böyle diyoruz ya?

- Onların akıllarına tüküreyim ben. Öküzler bile onlardan daha akıllı. Saman kafalılar, Demek hâlâ konuşuyorlar ha? "Ulen" deseydin, "bütün millet ayağa kalktı, siz daha ne okuyorsunuz?"

- Demedim yavu, der miyim? Hep sustum. İleri geri konuştular. Emme süngüleri düşük ha. Ziver hoca diyor ki "çok kötü günlerdeyiz. Tehlike içindeyiz."

- Yeni mi görüyormuş deyyus? Biz iki yıldır söylüyoruz onu.

- Kasabadaki baskına üzülmüşler. Hacı Hilmi beye yapılır mı bu diyorlar.

- He, yapılmaz. Bunların akıl hocası o ya? Padişahçıların başı. İki tane tabanca bulmuşlar evinde. Yüz altın almışlar. Senin evinde benim evimde ikişer altın yok. Nerde bulmuş o kadar altını? Iyi oldu, ben sevindim. Bir de gâvuru bastılar, sorsaydın ona da üzülmüşler mi?

- Üzülmüşlerdir her halde. "Millet zıvanadan çıktı," diyorlar. "Baş belli değil, kıç belli değil," diyorlar.

- İyidir iyi. Bulanmadan durulmaz. (Kulağına fısıldadı) Biz de yapacağız, günü gelsin hele...

- Sahi mi, ne zaman?

- Dur bakalım, ama kimseye duyurma. Şu iş iyice unutulsun. Bahara doğru inşallah.

- Üüü, o kadar beklemiyelim.

- Sabırlı ol. Böyle şeylerin sırasını iyi ayarlamak gerekir. Kimseye bir şey söyleme.

- Yok canım, söylenir mi?

- Yakında tekrar toplanıp konuşacağız. Ağaya iki tabanca daha geldi. İki at için de söz vermişler. Yalnız bunlar borç ha, parası ödenecek. Atların yerine at gönderilecek.

- Nerden bulacağız?

- Bulacağız işte.

Mahmut göz kırptı..

- Senin bilmediğin neler oluyor arkideş. Millet boş durmuyor. Hazırlıklar ilerliyor. Kasabalı zengin dürzülerden alınan altınlar nereye harcanıyor sanırsın?

- Yaa?

Haceli düşündü kaldı.

- Tabi ya! Sen canını sıkma. Bizim avanaklar hiçbir şeyin farkında değiller. Padişah deyip tutturmuşlar. Kendilerini avutuyorlar.

- Yaşa be arkideş, rahatladım şimdi. Ver şu yuvarı, sana yardım edeyim.

- Al bakalım hadi.

Çekmeye başladı. Damın her yerini dolandırıyordu. Ağır taş, kili sıkıştırıp pekiştiriyordu.

- Tamam, yeter bu kadar. Yarın da ahırın üstünü yenilerim, olur biter. Kışı rahat çıkarırız. Bir odun derdimiz kaldı, onu da yavaş yavaş getiririm gayri. Sen ne yaptın odun işini?

- Getirdim birkaç yük. Bir de koca kavak var, kışın onu keseceğim.

- Kavaktan odun olur mu?

- Olmaz emme ne edeceksin, idare edeceğiz.

- Bir gün kağniyle gidelim Çal tarafına.

- Yok, o taraf tehlikeli. Öküzleri möküzleri aldırırız.

- Niye? Biz de sizdeniz deriz.

- Nasıl inandıracaksın?

- O da doğru he.

- Demek süngüleri düşük?

- Hee. Ziver efendi millet zıvanadan çıktı deyip durur.

- Desin, ,aldırma. Her yerde millet derlenip toplanıyor, haberi yok. Sivas, Erzurum hep ayağa kalkmış. Vatan elden gidiyor diyen silâha sarılıyor.

Haceli durdu, ikircikliydi.

- Nasıl olacak bu iş arkideş? dedi. Pek aklım almıyor ha?

- Ben de bilmiyorum Haceli, emme olacak. Ya batacağız, ya çıkacağız. Bu işin başında akıllı adamlar var. Kemal Paşa var, Çanakkale'de bizim kumandanımızdı. Valla ne deyim sana, ben o adamın her şeyi yapacağına inanırım. Madem ki bu işin içinde var, öyleyse olacaktır. Çok güveniyorum. Yalnız ben değil, herkes beğenirdi onu. Bizdeyken albaydı, sonra paşa olduğunu duydum. Şimdi Anadolu'ya geçmiş, her yeri dolaşıyormuş. Nereye gittiyse halk peşine takılmış. Subaylar da hep emrine girmiş. Bak farkında mısın, her aldığımız haber daha iyi. Demek işler iyiye doğru gidiyor. Seninle bu meseleyi bahardan beri konuşur dururuz. O günler nasıldı, şimdi nasıl?

- Şimdi iyi elbet.

- Ya, demek ki iş gittikçe bizden yana dönüyor. Bekleyelim bakalım nasıl olacak. Gel oturalım biraz.

- Yok, eve gideceğim, dedi Haceli. Canım sıkıldı da bir uğrayıvereyim dedim. Seninle konuşunca rahatlıyorum.

- Rahat ol sen, hiç canını sıkma. Biz haklı çıkacağız. Bu dürzülerin içi geçmiş. Hâlâ düş görüyorlar. Evet zor olacak, kolay değil, emme olacak. Göreceksin.

Haceli başını salladı.

- İnşallah. Hadi hoşça kal.

- Güle güle. Aman ağzını sıkı tut.

Kapının önünde ayrıldılar. Yüzü çözülmüştü, ağır ağır yürüdü.

19

Akşam geç saatte Molla Mahmut'un kapısı vuruldu

- Kim o?

- Benim Mamıt kardaş, bir dakka dışarı çık.

Mahmut sesi tanıyamadı.

- Sen kimsin?

Kül Hamit, ne diyeceğini şaşırdı.

- Haa... Hamit, dedi.

- Hangi Hamit?

- Hele çık, bileceksin.

- Allah Allah, kim bu?

- Açma, dedi anası. Tanımadığın adama kapı açılır mı bu zamanda?

Molla Mahmut yastığın altından tabancasını aldı, kapıya gitti.

- Kimsin arkadaş, tanıyamadım?

- Ben Hamit'im, aç hele, bir şey danışacağım.

Fısıldıyarak söylemişti. Molla Mahmut şaşırdı. "Kim olabilir?" diye düşündü.

- Mamıt kardaş, bak ben kaçağım da onun için... Sizinkilere duyurma hele, bir şey soracağım, gel...

- Kimsin be?

Gene fısıldadı,

- Kül Hamit'im, tanıyamadın mı?

- Haa... Şu?

Kapıyı açtı.

- Hele gel kardaş. Sana diyeceklerim var, çok mühim...

Ayşa kadın kapıya çıkmıştı,

- Kimmiş o?

Hamit hemen uzaklaştı, köşeyi döndü.

- Yabancı bir arkadaş ana, tanımazsın. Gir sen içeri.

Ayakkabısını giyip yürüdü. Bir yandan tabancayı tutuyordu.

- Gel arkideş, çok zor durumdayım. Sana anlatayım halimi.

- Hamit'sin öyle mi? Hele hoş geldin. Nasılsın ha?

- Hoş bulduk, yürüyelim şöyle. Kimse görmesin, gel...

Sesini tanımıştı.

- Ne bu hal böyle? Nerden çıktın sen?

- Sorma, başıma gelenler pişmiş tavuğun başına gelmedi.

- Kaçtın öyle mi?

- He. Yirmi gündür saklanıyorum emme iflâhım kesildi.

- Hay Allah, niye böyle yaptın?

- Anlatacağım kardaş, çok kötü durumdayım. Hele gel...

Köyün arka tarafına doğru yürüdüler. Bir sel yatağına girip oturdular.

- Hiç duymadık be, demek köydeydin sen

- Saklandım. Bir karı biliyordu, bir de sen biliyorsun şimdi.

- Nasıl oldu anlat?

- Hee... Son olarak Halep'teydik. Oradan Adana'ya geldik. bir sıcak bir sıcak... Ordu bozuldu, kaçan kaçana...

- Her şey bozuldu zati.

- Yetmiş kişilik bölükten on yedi kişi kaldık. Kimisi hastalandı, kimisi kaçtı. Bölüğün katırları hep benim başıma kaldı. Baktım olacak gibi değil, bir arkadaşla tuttuk, biz de kaçtık.

- Kim arkadaş?

- Buralı değil. Başka köyden.

- Hımın, iyi yapmadın be Hamit.

- Biliyorum, iyi yapmadım. Hele sizi dinleyince... Hani Tacım dedenin arkasında toplandınız ya? Ben oradaydım.

- Nerede?

- Tacım dedenin çatısında saklanıyordum. Konuştuklarınızı hep duydum. İnanır mısın, hırsımdan ağladım.

- Yaa, duydun demek?

- Hep duydum, emme kimseye söylemem, korkma. Ben kaçıp gelmişim, siz ise vatanı kurtarmak için gönüllü asker oluyorsunuz. Çok dokundu bana. Ah ben de içinizde olsam dedim. Ne yaptım ben, çok yanlış ettim...

Sesi değişti. Gözleri doluksadı yeniden.

- Ben bu işten nasıl kurtulurum Mamıt kardaş, akıl öğret. Beni içinize alır mısınız?

- Valla ne deyim Hamit? Yarın seni ararlar, mahkemeye verirler. Asker kaçağı olmak kötü bir şey, bilirsin.

- Bilirim emme, ne edeyim kardaş, başıma geldi işte. Valla çok kötü durumdayım. Benim yerimde olsan sen de kaçardın. Herkes kaçtı.

- Bu güne kadar arayan falan olmadı değil mi?

- Olmadı.

- Keşke bölükten bir kâğıt alabilseydin, izinli mizinli diyerek...

- Kimden alacaksın? Bir başçavuş vardı başımızda, o da hastalandı. "Her yere düşman dolmuş, ordu terhis edilmiş," dediler. Şaşırdık kaldık.

- İstanbul'da bazı birlikleri terhis ettiler evet. Ben oradaydım. Çanakkale'den sonra oraya getirdiler.

- Demek sen öyle terhis oldun?

- He. Zati yaralanmıştım. İki ay hastanede yattım. Hava değişimi verdiler. Arkasından da terhis geldi. İşler karışık. Kimin ne yaptığı belli değil. Sen istersen kasabaya git, şubeye başvur. "Böyle böyle," de "Benim bölüğüm dağıldı, memleketime geldim. Şimdi emrinizdeyim, nereye isterseniz giderim..."

- Sahi mi, öyle mi yapayım?

- Yap tabi. Kaçak kâğıdın geldiyse bile cezan hafifler.

Düşündü,

- Ya tutar da geriye yollarlarsa? Mahkemeye verirlerse?

- Hangi birinizi verecekler? Her yer asker kaçağı dolu.

- Köyde var mı?

- Bilmem, belki vardır.

Hamit çenesini kaşıdı,

- Sahi öyle yapayım, iyi akıl. Tütünün var mı? Kimse sezmesin diye karıya tütün aldıramıyorum.

- Var, buyur.

Tabakayı uzattı. Hamit önce bir kokladı, sonra sigara sarmaya başladı.

- Vay gözünü yediğim. Ulen arkideş, neler çektim, bir bilsen... Çok karaymış benim yazım. Gelmek zor oldu. Bir ay geceleri yol yürüdük. Gündüzleri saklandık. Aç susuz kaldık. Eve geldim, çoluk çocuk perişan.

- He, oğlun hastaymış diye duyuyorduk, nasıl oldu?

- Hasta. Ne iyi oluyor, ne ölüyor, gündüz gözüyle hiç görmedim. Geceleri görebiliyorum. Saklanmak da en kötü işmiş. Başına gelmeyen bilmez. Hele sizi dinleyince orada ...İçime bir kara çöktü ki duramaz oldum. "Ulen ne yaptım ben, dedim. Vatan tehlikede, ben silâh başından kaçtım. Bir yerlerim acıdı arkideş, tarifi mümkün değil.

- Anlıyorum Hamit, vicdan azabı çekiyorsun. Aslında suç senin değil. Belki de iyi ettin.

- Sahi mi Mamıt, hay ağzını seveyim. Ulen çok zor içmiş bu arkideş.

Sigaradan derin derin nefesler çekti, hafif sigara ateşinde yıpramış yaşlanmış yüzü görünüyordu.

- Uff... yaptı. Sana korkarak geldim emme gene iyi karşıladın. Kimseye söylemiyeceksin değil mi?

- Söylemem. Sen de bizim çeteyi kimseye söyleme.

- Yok, söylemem.

- Sen bu işini kendin hallet. Git şubeye görün. Durumunu anlat. Belki "biz seni sonra çağırırız," derler.

- Ah öyle deseler, valla şimdi gider teslim olurum.

- Ben olsam öyle yaparım, Böyle gizlenerek yaşamak zor.

- Ne diyorsun Mamıt kardaş, bin kere pişman oldum.

Acılı acılı sigara içiyordu.

- Sizin içinizde olsam, dedi tekrar. O gün dinledim de... Demek memleketin hali böyle ha? Peki ne olacak bunun sonu?

- Valla bilmem Hamit. İşler karışık. Ama millet gittikçe gözünü açıyor. Derlenip toplanalım, vatanı kurtaralım diyoruz. Bakalım ne olacak? İstanbul'un hali kötüymüş. Düşman Müslüman halka eziyet ediyormuş. Subaylar, paşalar hep bu tarafa geçmeye başladılar. Her yerde cemiyetler kuruluyor, toplantılar yapılıyor. Halk yavaş yavaş ayaklanıyor.

- Peki Mamıt kardeş, başarabilecek miyiz? Düşman güçlü değil mi?

- Güçlü diye hemen teslim mi olacağız? Sonuna kadar dövüşürüz anasını satayım. Belki de yeneriz. Azmin elinden bir şey kurtulmaz derler.

- Öyle he. Birlik olsak da döğüşsek. Ben karışıklıktan korkarım. Herkes başka tarafa çekerse, kimin ne yaptığı belli olmazsa... Düşman bundan yararlanır.

- Olmaz inşallah, yavaş yavaş toplanırız.

- Her köyde böyle çeteler kuruldu mu?

- Kuruluyor. Birçok yerlerde kuruldu. Bizim buralar körfez yerler olduğu için geç kaldık. Aydın tarafı, Manisa tarafı baştan ayağa silâhlandı.

- İyii...

- İzmir'de çatışmalar oluyor. Geçen gün iki Yonan askerini öldürdüler.

- Yaa? Hımm...

- Halkın kini gittikçe kabarıyor. Yakında taşacak. Kimi enayiler de hâlâ padişah efendimiz kurtaracak diyor emme, inanan kalmadı gayri. Neyi kurtaracak? İşleri ne hale soktukları ortada işte.

- Öyle he. Hepimiz perişan olduk.

- Demek askerliğin kötü geçti?

- Ne diyorsun, anamdan emdiğim burnumdan geldi. Halep Musul Şam... Cehennem sıcağında sırtta çanta, yürü allah yürü... Nereye gittiğimiz, ne yaptığımız belli değil. Görsen omuzlarımda çanta kayışlarının yeri öylece kaldı. Ölünceye kadar çıkmaz.

- Vay vay vay...

- Bir de geniş memleket kardaşım. Çöl... Ucu bucağı yok. Yürü aylarca yürü... Şu ayaklarım kaç kere kabardı indi. İnsanoğlu çok dayanıklı oluyor be. Ölmedik ağzına tükürdüğüm.

- Savaşa girdin, öyle ya?

- Hüü, kaç kere! Ne arkadaşlarım öldü yanıbaşımda. Mermi kovanlarından önümüze tepe yaptık tetik çeke çeke. Şimdi de asker kaçağıyım diye saklanıyorum. Olacak iş mi bu Mamıt arkadaş, sen söyle, nedir bu benim çilem?

Sesi boğuldu. Ağlamaya başladı.

Mahmut da bir tuhaf oldu. Ne diyeceğini bilemedi.

"Yaralandık filan ,emme bizimki gene iyi geçmiş," dedi içinden.

- Üzülme arkideş. Her şey düzelir. Bir yol bulunur elbet. İstersen bizim İbrahim beye söyliyelim. Belki o bir çare bulur.

Başını kaldırdı ,

- Sahi mi, bulabilir mi?

- Bilmem. Söyle dersen, söyliyeyim. İstersen kendin git söyle.

- Emme duyulmasın şimdi? Başkalarına söylerse? Kendisini nasıl görürüm?

- Bilmem. Gidip kapısını vursan adamları çıkar. Kendisi aşağı inmez. Biraz çekiniyor. Dostu var düşmanı var. Ben sana bir şey deyim mi gel hiç karıştırma İbrahim beyi. Zaten ne yapabilir? "Elimden bir şey gelmez," der. Git kendin hallet. Ben olsam öyle yaparım.

- Bilmemki ne etmeli? Kapana kısıldım kaldım. Hiç düşünemedim böyle olacağını. Çok pişman oldum.

Sigaranın kalan ucunu yere atıp ayağı ile çiğnedi.

Zor durumda kaldığı anlaşılıyordu.

- Evin durumu da kötü. Çalışmam lâzım. Dışarı çıkamıyorum ki çalışayım.

- Bence öyle yap Hamit. Yarın git anlat durumunu. "Birliğim dağıldı, de. Onun için geldim" de.

- Peki. İyi oldu seninle konuştuğum. Rahatladım. Hadi kalkalım, seni fazla eylemeyim. Evdekiler de merak ederler.

Kalktılar.

- Aman deyim kimseye bir şey söyleme.

- Yok canım, söylenir mi? Seninle eski arkadaşız biz. Tütünü de al, sana bir iki gün yeter.

- Hay yaşıyasın. Ben seni severim zati. İçimizde en akıllı sen çıktın.

- Bırak şimdi. Bu işten kurtulunca çeteye gireceksin değil mi? Sana silâh neyi buluruz.

- Elbet girerim, durur muyum? Kimseye de söylemem korkma. Hadi eyvallah.

- Güle güle.

Karanlığın içinde kayboldu. Mahmut arkasından baktı, acıdı Hamit'in durumuna.

- Hay Allah, dedi. Yazık, mahvolmuş... Nasıl kalkılır bunun altından?

Başını sallayıp yürüdü.

Anası kapının önünde bekliyordu. Telaşlanmıştı.

- Nerdesin sen? dedi.

- Bir arkadaşla konuştuk.

- Kimmiş o arkadaş?

- Yabancı, tanımazsın.

- Bu kadar uzun ne konuşulur yabancı arkadaşla?

- Aman be ana, sen de ince ince sorup durma yavu. Hoş beş ettik işte.

- Eve niye almadın e?

- Gelmek istemedi.

Ayşa kadın ellerini kalçasına koydu,

- Çocuk kandırıyorsun değil mi? dedi. Beni annamıyor belliyorsun?

- Neyi?

- Hıı... Bir şeyler çeviriyorsun sen. Bizden saklamak istiyorsun.

- Yok be anacığım, ne işler çevirecekmişim? Hiçbir şey çevirmiyorum, korkma.

- Doğru söyle?

- Doğru söylüyorum. Benden niye şüpheleniyorsun ana?

İçeri girerken Ayşa kadının siniri geçti.

- Aman deyim Mamıt, dedi. Tehlikeli işlere girme oğlum. Başına belalar açma. Çok korkuyorum senin bu hallarından. Boban gibi bu yaşta mahpus damına girersin. Bak çoluğun çocuğun var. Hepimiz yanarız.

- Yok be ana, neler söylüyorsun sen? Hacer de bir şey var sanacak şimdi.

Hacer, Murat'ı uyutuyordu. Başını çevirip baktı.

- Ne oldu, kimmiş çağıran?

- Tamam, bir de bu sorar şimdi. Yabancı bir arkideş yavu, asker arkadaşı. Siz tanımazsınız. Geçerken uğramış, bir iki şey konuştuk. Ne var bunda, Allah allah...

Sustular.

Mahmut soyunup yattı.

20

Uzak bir derenin içinde buluştular. Kimisi oduna gidermiş gibi eşeğini sürüp geldi. Kimisi ava gidiyormuş gibi yaptı, atla geldi. İbrahim bey, Molla Mahmut, Haceli, Kâzım, Bilal, Zühtü... Bir Aşır yoktu.

- Niye gelmedi bu Aşır?

- Hastaymış, iyi olursam gelirim dedi.

İbrahim bey düşündü, dudak büktü.

Atları eşekleri derenin içine bağladılar. Başlarına torba taktılar. Hava soğuktu, yükseklere kar yağmıştı.

- Gelin bakalım, oturun şöyle. Yeni haberlerim var. İşler kızıştı.

Yüzü parlıyordu.

- Ne gibi bey, hayrola?

- Hayır... Millet her yerde ayağa kalktı. "Vatanı kimseye vermeyiz" sesleri gökleri çınlatıyor. İşler yolunda, anladınız mı? Biz haklı çıkacağız.

- Haklı olmaya haklıyız da, yani ne iş yapılıyor?

- Savaşa hazırlık yapılıyor. Ordu düzenleniyor. Biz de katılacağız.

- Katılalım ya, tek tek olmaz zati.

- Yunan içerilere yayılmaya başladı, duydunuz değil mi?

- Duyduk he. Niyeti ne acaba?

- Gelip bizimle aşık oynamak. Aşık oynayacağız.

- İyi. Oynıyalım...

- Oynıyalım ama hazırlık yapmak gerek. Silâh atmayı unuttunuz mu bakalım, görelim bir. Şu karşıya taş dikin.

- Atış talimi mi yapacağız?

- Evet. Ama fazla mermi harcamak yok. İkişer tane yakacağız. Ellerimiz açılsın biraz.

- Kulaklarımızın pası da silinsin, dedi birisi.

- Biraz daha aşağıya gidelim, hayvanlar ürkmesin.

- Onlar da alışsın, dedi Mahmut. Yarın savaş yerinde ürkmesinler.

- Doğru söz, alışsınlar.

- Mavzerle mi atacağız?

- Mavzeri olan mavzerle, tabancası olan tabancayla...

- Ya benim gibi ikisi de yoksa?

Bilal sormuştu.

- Sana da alacağız, acele etme. Hepinize bulacağız.

Dereye aşağı yürüdüler.

- Silâh sesini duyan olursa?

- Duysunlar. Ava çıktık sanırlar. Şu ak taşı dikin bakim ileriye, tee karşıya, tepenin önüne. Biraz uzak olsun.

- Tabancayla vurulmaz ora ağa.

- Mavzerle vurun, hadi bakim. At Zühtü!

- Ayakta mı atayım bey?

- Bir ayakta, bir yatarak. Fazla yok ha, mermi israf etmiyeceğiz. Mermi altından kıymetli şimdi.

Zühtü önce ayakta attı. Nişan alıp tetiği çekti, cıv...Fakat taş kımıldamadı. Arkadaki tepenin ilerisinden toz çıkardı.

- Olmadı. Yatarak at!

Askerce yattı. Tüfeği ileri uzatıp nişan aldı. Cıv... Ak taş parçalanıp dağıldı.

- Oldu, aferim. Başka taş dikin.

Kâzım aynı büyüklükte başka bir taş dikip geldi,

-Benim mavzer pek eski emme hadi bakalım, dedi. Mekanizmayı açıp mermi sürdü. Nişan aldı, cıvv... Taş sarsıldı fakat düşmedi.

- Aferim, bir de yatarak at şimdi.

Kâzım uygun bir yer aradı, usulca yattı.

- Oo olmaz! Ne biçim yatış o ulen? Kalk!

Kâzım fırlayıp kalktı.

- Yat!

Küttek yattı.

- Hah şöyle, at bakalım.

Nişan alıp attı. Taş olduğu gibi sıçradı, kayanın arkasına yuvarlandı.

- Tamam, aferim. Şimdi daha yakına dikin.

Haceli gitti aynı taşı getirip daha yakına dikti. Arkasını besledi.

- Tamam, çekil.

Haceli koşarak yana çekildi.

- At bakim Mahmut!

Mahmut tabancanın güvenliğini açtı. Elini yukardan aşağı usulca indirdi. "Trak!" diye attı. Taş sarsıldı.

- İyi, aferin. Bir daha at.

- Yatarak mı?

- Çökerek at.

Mahmut bir dizini toprağa koyup tekrar attı,

- Iı, dedi, olmadı. Kolum sarsıldı. Ah bu kolum... Yaralanmadan önce hiç boşa atmazdım. Bir tane daha atayım ağa.

- Peki at.

Tekrar attı, taş sarsıldı.

- Tamam, fazla mermi yakmak yok. Sıra bende.

İbrahim bey tabancasını çıkardı, uzun namlulu değişik bir tabancaydı.

- Cıvv...

Taştan bir parça kopup fırladı.

- Nasıl?

- İyi, dedi. Bir daha atın!

İbrahim bey, ayakta nişan alıp tekrar attı. Bu sefer taç zıplayıp düştü yere.

- Bravo bey, en iyimiz sensin.

- Eli alışkın tabi, her zaman atıyor.

- Tabanca iyi de ondan, dedi Bilal.

İbrahim bey güldü,

- Gel sen de bununla at, dedi. Ama vuramazsan?

- Vururum.

Taşı diktiler. Yan Bilal nişan alıp attı. Taş parça parça oldu.

- Nasıl? Böyle tabancam olsa ben hiç boşa atmam.

- Peki, elimize böyle bir tabanca geçerse senin.

- Yaşa...

Tabancayı ağzına götürüp öptü.

- Başka atmayan?

- Ben, dedi Haceli.

- Al Mahmud'un tabancasını, at.

İki mermi de o yaktı. İkisini de vuramadı.

- Ulen ne biçim tabanca bu?

Gülüştüler.

- Tabancada kabahat değil mi, sende hiç yok?

- Yok be...

Kıpkırmızı olmuştu. Başını iki yana salladı durdu. Sonra Hamdi attı. Her patlamada hayvanlar ürküyor, kulakları dikip bakıyorlardı. Mahmud'un atı yulara asılıyordu.

- Höst! diye bağırdı uzaktan. Ne var da korkuyorsun hınzır?

Yamaca oturup silâhları temizlemeye başladılar. Bir yandan aralarında konuşuyorlardı.

- Geçen gün bana Alaşehirli biri uğradı, dedi İbrahim bey. Ali efenin çetesini anlattı. Haftada üç gün talim ederlermiş. Hem de kırk elli kişi. Çakı gibi olmuş hepsi de. "Aleşehir'i tek başıma ben savunurum," dermiş. Atlı silâhlı asker gibiymişler. Fişeklikler, dolaklar, hepsi tastamam.

- Bizim at da yok, silâh da yok, dedi Haceli.

- Hepsi olacak. Sırası gelsin hele. Bir yolunu bulacağız.

Molla Mahmut'la bakıştılar.

- Hımm, anladım.

- Elbet. Her şey düşünülüyor, merak etmeyin. Sizden istediğimiz tek şey, su koyvermeyin. Ciddi olun. Gel deyince gelin. Bak Aşır'dan huylandım ben. Gerçekten hasta mı, yoksa gönülsüz mü?

- Hasta, dedi Mahmut. Değilse gelirdi.

- Öyle mi acaba?

- Benim bildiğim öyle.

- Yan çizerse, bir de başkalarına duyurursa... (Başını salladı.)

- Yemin etti ağa, öyle şey yapmaz.

- Kendisi bilir. Vallahi yanına bırakmam, pişman ederim.

- Yok yapamaz onu, kalleşlik olur.

Bu öbürlerine de gözdağı idi. Herkes kendi içinde düşünüp daldı.

- Biz kendi işimiz için çalışmıyoruz, vatanın kurtulması için çalışıyoruz. Bundan kaçmak yok.

- Yok elbet.

- Erkeklik, yiğitlik böyle günler içindir. Sigara yakın...

Tütün paketini ortaya attı.

- Biz seninle asker arkadaşıyız gayri. Gönüllü askerlik bu. Köyümüzü düşmandan koruyacağız. Yalnız kendi köyümüzü değil, bütün yurdu.

- Doğru, dedi Mahmut. Köyümüzün sınırına gelsin diye beklersek, sonra hiç kurtaramayız.

- Bizim gibi olanlar hep birleşip güçleneceğiz. Milis kuvvetiyiz biz. Ne demek Milis kuvveti? Gönüllü demek. Halkın toplanıp, bir araya gelmesi demek. Birleşirsek her şeyin hakkından geliriz. Düşmanla başa çıkarız. (Yerden bir avuç toprak aldı.) Bakın böyle ayrı ayrı olursak hiçbir şey yapamayız. Bir de şu taşa bakın... (Yumruk kadar bir taş aldı.) Bunun içinde bir sürü kum parçaları var, birleşmiş taş olmuş. Toprağı düşmana atsan hiçbir şey yapamazsın. Ama taşı atınca...

- Yere yıkarsın, dedi Haceli.

- Ha işte, biz de böyle birleşip taş gibi olacağız.

- Taşlar da birleşip kaya gibi...

- Tamam. O zaman işte, hangi düşmanmış o, gelsin bakalım?

- Gelsin de kendimizi gösterelim. Bir elin nesi var, iki elin sesi var demiş atalarımız.

- Düşman buralara kadar gelir mi ağa?

- Hazırlık yapıyormuş. Vapurlarla boyuna yeni birlikler getiriyormuş. Niye bu? Her halde yeni topraklar işgal edecek.

- İşgal etmese bile İzmir'i İstanbul'u geri almalıyız canım. Ne işleri var bizim şehirlerimizde? Defolup gitsinler.

- He valla, dedi Haceli. Gelmiş oturmuşlar. Ulen dürzüler, bobanızdan mı kaldı. Biz bile gidip oturamıyoruz.

Kıyıda oturan Hamdi,

- Ya, dedi. Ben hiç gidemedim İstanbul'a, Güzel camileri varmış, bir varıp namaz kılamadım.

- Hee..., ne camiler bir görsen. Adamın ağzı açık kalır.

- Bu gâvurlar namaz da kılmazlar, niye geldiler İstanbul'a? Ne işleri var?

Öbürleri güldü.

- Onlar namaz kılmak için gelmiyor be.

- Ya ne için geliyorlar?

- Hoppalaa... Güzel şehir kardaşım. Malını mülkünü biz yiyelim, keyfini biz sürelim diye geliyorlar.

- Sürüyorlar da, dedi Mahmut. Müslüman halkın neyi var neyi yok, ellerinden alıp yiyorlar. Türlü rezillikler yapıyorlar. Kimi Müslümanlar da ortak onlara. Millet açlıktan kırılırken, onlar keyf sürüp sefalarına bakıyorlar.

- Padişah efendimiz bir şey demiyor mu bunlara?

- Ne diyecek, o da kendi başının derdinde. Bana dokunmayın da ne ederseniz edin diyor.

- Ayıp be!

Haceli güldü,

- Günahını almayın, dedi. Yakında düşmanı koğacakmış. Ziver hoca dedi.

- He koğar, bekle.

İbrahim bey kaşlarını çattı,

- Boş söz bunlar. Padişah efendinin Hiçbir şey yapacağı yok. Geçti o.

- Tabi bey, kim inanır bunlara?

- Kadir ağa ile Ziver hoca inanır.

- İnansınlar bakalım. Emme çok beklerler. Kimi oturmuş bacağını ileri uzatmıştı, kimisi geriye yaslanmıştı.

Kâzım, İbrahim beye baktı, ne zamandır bir şey söyleyecek, söyleyemiyordu.

- Bey, dedi. Sen şimdi bize at bulacaksın, silâh vereceksin. Nasıl ödiyeceğiz bunları? Zati benim sana borcum var.

- Ya, benim de var, dedi Hamdi.

- Ödersiniz be, onları düşünmeyin. Biz gayri aynı yolun yolcusuyuz. Aramızda böyle şeylerin önemi yok. At silâh işine gelince, onları size ben verecek değilim. Birlikte bulacağız. Hele şimdi söyletmeyin beni. Sırası gelince konuşuruz.

- Atlara saman arpa lâzım, onu nerden bulacağız?

- Parayla alırsınız. Hem dereyi görmeden paçayı sıvamayın şimdi.

Ayağa kalkıp arkasını döndü.

- Hadi Zühtü, biz gidelim. Atı çek. Siz de odun modun bulun şuralardan, eşeklere sarın götürün. Ayrı yollardan gidin ha. Kimseye bir şey sezdirmeyin. Ağzınızı sıkı tutun. Hadi eyvallah.

- Güle güle bey.

Atlayıp bindi. Epey yaşlıydı ama çevikti. Zühtü öbür yanda özengiye asıldı. Biraz sonra tepeyi aşıp kayboldular.

Haceli, ayağa kalkıp arkasını çırptı.

- Ulen yerler soğukmuş be, hasta olmayalım?

- Ne hastası? Çete hasta olur mu? Biz anlı şanlı çeteyiz gayri oğlum. Çete hasta olmaz, çete uyumaz, çete acıkmaz...

- Yavaş konuş, bir duyan olur.

- Çete korkmaz!

Çopur Hamdi, çarığını çıkarmış altındaki deliğe bakıyordu.

- Bu İbrahim bey bize attan silâhtan önce birer çift çarık bulsa, dedi.

Öbürleri gülüştüler.

- Ulen onu da kendin bul dürzü! Çarık bulsunmuş, İbrahim beyin başka işi yok mu?

Mahmut bakıp düşündü,

- Bulacağız, dedi. Onu da bulacağız. Hepimize ayakkabı, dolak, fişeklik alacağız. Ama durun hele, acele etmeyin.

- Nerden bulacağız bunları? Yerini biliyorsan söyle de biz de bilelim?

- Bilmiyorum. Onu ancak çete başkanı bilir.

- Sen de yardımcısın, sana söylemiştir.

- Yok. Bazı şeyler sırdır, söylenmez.

- İyi ya, biz de bekleriz. Zamanı gelince öğreniriz.

- Dediği doğru çıkarsa, İbrahim bey bizi iyi donatacak ha. Paşa yaveri gibi olacağız.

- İnşallah bakalım...

Bir süre daha oturdular. Haceli sağa sola bakıp duruyordu.

- Hadi bakalım, dedi. Daha ne otursunuz? Gelmişken şuralardan birer yük odun yapındıralım. Boş gitmeyelim. Allah tembeli sevmez.

- Cık, yaptı Kâzım, Ellerine bakıyordu. Ben bugün balta tutmam, ellerimin zevki bozulur.

- Nedenmiş?

- Silâh attım. Şimdi balta tutarsam izi silinir.

- Silinsin, ne olur?

- Cık, yazık olur.

Gülüştüler.

- Peki, bana müsaade öyleyse. Senin çalışmaya niyetin yok.

Haceli eşeği önüne katıp aşağılara doğru sürdü. Balta eşeğin semerine asılıydı.

Molla Mahmut da kalktı,

- Ben de şurdan Dikenli düze çıkıp bakayım, dedi, tarlaların tavı nasıl? Eyvallah.

- Güle güle.

Ata binip sürdü.

Hamdi çarığını giymişti.

- Ne dersin bu işlere Bilal? dedi. İyi mi ediyoruz, kötü mü ediyoruz, ha?

- Dur bakalım, daha bir şey ettiğimiz yok.

- Çete kurduk ya, daha ne edeceğiz?

- Çete kurmakla iş bitiyor mu?

- Emme yarın duyulursa?

- Duyulsun ne edelim? Cinayet işlemedik ya? Vatanımızı dinimizi kurtaralım diye hazırlık yapıyoruz.

- Öyle emme...

- Yoksa pişman mısın?

- Pişman değilim de... Bilmem ki bu İbrahim bey bizi nereye sürükler? Zengin kısmına pek güven olmaz biliyon mu? Yarın kendisi sıyrılıp kurtulur, biz kalırız ortada. Sen ne dersin Kâzım?

- Yok, onu yapmaz. Hem Molla Mamıt var içimizde. Ben ona güvenirim. O var diye girdim zati.

- Ben de öyle. Bu işlere pek aklım ermiyor emme o olunca... Dur bakalım iş nereye varacak?

- Valla anlattıkları bana doğru geliyor arkideş. Vatan tehlikedeyken eli kolu bağlayıp oturmak olmaz.

- Doğru. Ben de öyle diyorum.

Hamdi ayağa kalkıp ellerini çırptı,

- Hem atımız silâhımız da olacak. dedi. O iyi işte. Yarın savaşa girersek süvari olarak gireriz. Piyadelik zor.

Molla Mahmut epeyce gezdi dolaştı. Tarlalara baktı. Toprağın tavını kontrol etti. Bir düzlükte atı sürdü, dörtnala kaldırdı. Toprak hafif ıslaktı, at batıyordu. Ayaklarından topak topak çamurlar sıçrıyordu. Biraz sonra ter içinde kaldı.

- Hee, nasıl doru oğlan?

Eğilip boynunu okşadı.

- Yoruldun değil mi?

Kulakları dikmişti, soluklanıyordu.

- Sen de hazır ol bakalım. Ahırda yatması değil... İdmanlı olman gerek.

Dizginleri koyverdi, ağır ağır yürümeye başladı. At kuyruğu kulağı indirdi.

Molla Mahmut düşünüyordu. "Kış gelmek üzere. Yukarılarda ne oluyor kimbilir? Daha ne kadar sürecek bu karanlık günler? Düşman ne yapıyor, bizimkiler ne ediyorlar? Er geç çatışma olacak, öyle görülüyor, ama ne zaman?"

Kül Hamit aklına geldi. Kaç kere merak etmişti, ne oldu bu oğlan? Şubeye gitti, bir daha dönmedi. Gene eski yerine mi yolladılar? Yoksa başka yere mi verdiler? Ulen ne kadar karışık ortalık, kimsenin kimseden haberi yok. Giden gidiyor, kalan kalıyor. Keşke git demeseydim. 0 da içimizde olurdu şimdi. İyi mi ettik, kötü mü ettik? Varınca evinin önünden geçeyim de karısına bir sorayım, bir haber var mı bakalım? Olsa gelirdi gerçi. Yok demek. Gitti gider garip Hamit. Kaçtı diye kurşuna mı dizdiler, kimbilir? Yoksa hapise mi attılar?"

Atı köye doğru sürdü. Kırlar bomboştu. Ağaçlar çıplaktı. Bir söğüdün dalma kargalar konmuştu. Uçup konup duruyorlardı. Köy ilerde yoksul, ıssız görünüyordu. Boz kerpiçten eğri büğrü evler, uzaktan karmakarışık bir yığındı. Hiçbir kımıltı farkedilmiyordu.

- Hee... yaptı Mahmut. Başını salladı. Garip köyüm... Yerle göğün arasında kendi haline bırakılmış köyüm. Dünyadan habersiz. Ötelerde neler oluyor kim bilir? Daha ne işler bekliyor bizi? Bir bilebilsem..."

- Nerden bileceksin? dedi kendi kendine. Belki de böylece sürüp gidecek bu. Başka bir şey olmıyacak, kim bilir?

Çeşmenin yanından geçti. Kurnanın suyu çoğalmıştı. Dolu oluğa gümbür gümbür akıyordu. Terli olduğu için atı sulamadı. Baktı şöyle, karılar kızlar çeşmeden su dolduruyorlardı. Mestan da oradaydı gene. "Ulen bu oğlan çeşme başından ayrılmıyor. Dürzünün hoşuna gidiyor demek. Kimi karılar da yüz veriyorlar, reziller..."

Vurdu geçti. Kül Hamid'in evin önüne vardı. Nazife gelin içerde miydi acaba? Baktı penceresi kapısı örtüktü.

- Nazife geliin! diye bağırdı.

Nazife oğlunun başucunda oturmuş, yama yapıyordu. Sesi duyunca fırladı. Gidip kapı aralığından baktı. Molla Mahmut'tu. Heyecanlandı. Hamit'ten bir haber mi vardı yoksa?

Kapıyı açıp sordu,

-- Buyur Mahmıt kardaş, bir haber mi var?

- Yok. Ben senden soracaktım?

Nazife gelin yutkunup heyecanını bastırmaya çalıştı

- Hiçbir haber yok, dedi.

- Allah allah, insan bir mektup yazmaz mı, durumunu bildirmez mi?

- Bilmiyorum. Yolladı da biz mi alamadık, yoksa mektup yazdıracak adam mı bulamadı? Kimbilir...

Molla Mahmut, atın üstünden yere bakıp düşündü. Yüzü bozuktu.

- Neyse, üzülme. Yakında bir haber gelir her halde. Olmazsa ben şubeye bir sordurayım. Nerede olduğunu öğreniriz..

- Öğren ya Mamıt kardaş, aman deyim ne olursun? Kimsem yok, arayıp soranım yok. Sen yardım et işte.

- Olur. Yakında öğrenirim ben onu. Oğlan nasıl, iyi oldu mu biraz?

- Eh, biraz gözünü açtı.

- İyi olur gayri, kış geliyor. Hadi eyvallah bacı, bir sıkıntın olursa, çekinme gel.

- Sağol kardaş, Allah razı olsun. Senden başka kapımı çalan yok. Allah tuttuğunu altın etsin.

Arkasından baktı, dua etti. Memnun olmuştu.

- Ne olur Allahım, dedi, Hamit de gelsin böyle, evine ocağına sahip olsun. Yeter gayri...

21

- Köylüleer! Tahsildar geldii, herkes evinin hayvanının vergisini hazırlasın. Vermiyenin evine girilecek, yatağı yorganı haczedilecek. Duyduk duymadık yok ha!..

Evlerde bir uğultudur gitti.

- Eyvaah, bir bu eksikti.

- Tüü, nerden bulacağız şimdi?

- Sanki elimizde var da vermiyoruz.

- Ulen daha ne vergisi ister bu harifler? Vere vere bittık be. Bir şey kalmadı.

Molla Mahmut dişlerini sıktı,

- Sanki devlet kalmış... Hâlâ vergi topluyorlar. Ocağı batasıcalar!

- Ne vergisiymiş o?

- Hayvan vergisi, ev vergisi, hava vergisi, su vergisi... Aklına ne gelirse say.

- Aaa, ne demek o? Nerden çıkardın? Öyle her şeyden vergi mi alınır?

- Alıyorlar işte baksana. Alıyorlar da öte bile geçiyorlar.

- Ne edeceğiz şimdi? Bizimki ne kadar tutar acaba?

- Ne bileyim, geçen yıl bir altın lirayla iki gümüş lira aldılar.

- Tüü, nerden buluruz şimdi o kadar parayı? Satacak bir şey de yok.

Mahmut burnundan soludu,

- Vermiyeceğim dürzülere, dedi. Daha ne vergisi istiyorlar bizden? Vermiyeceğim, ne olursa olsun!

Kalkıp yürüdü.

- Nereye?

- Yarın kasabaya gideceğim, kaybolacağım.

- Ne işin var kasabada?

- Gezeceğim.

- Olur mu ulen? Ya haciz için eve gelirlerse, ne ederiz biz? Rezil oluruz.

- Gelsinler de göreyim.

- Ne edeceksin? Koca hökümatla başa mı çıkacaksın? Delirdin mi sen?

Molla Mahmut dinlemedi. Kapıyı çekip gitti. Yüzü gene kinle ışımıştı. İbrahim beyin kıpısını vurdu. İçerde köpekler ürüştüler. "Bu zengin evlerinin köpekleri... Her biri adam parçalar."

- Kim o?

Kara Zühtü'nün sesiydi.

- Benim kardaş, Mahmut... Aç hele.

Hava kararmak üzereydi. Zühtü köpekleri bağladı. Kapıyı açtı.

- Buyur Mamıt.

- Bey evde mi?

- Evde.

- Konuk falan var mı?

- Yok.

- Hımm... Tahsildarlar demek Kadir ağanın evinde.

- Oradaymışlar, he.

Yukarı çıktı.

- Buyur Mahmut, hoş geldin.

- Hoş bulduk. Yüzüne baktı.

- Ne o sinirlisin?

- Ben kasabaya gideceğim ağa, bir emrin var mı?

- Niye?

- Gene vergi toplamaya gelmişler. Gidip kaybolacağım.

İbrahim bey güldü,

- Sen gidersin ama evin burada.

- Kime vergi topluyor bu dürzüler? Ne yapacaklar?

- Kim bilir? Düşmanla bölüşecekler her halde.

- Ben vermiyorum, ne edeceklerse etsinler.

İbrahim bey önündeki mangala ellerini uzattı, düşündü.

- Olur mu? Yanında zaptiye varmış. Haciz etmeye kalkarlar.

- Edemezler. Etsinler de görelim!

- Olmaz. Zaptiye ile nizalaşmak iyilik getirmez. Sırası değil.

- Ben vermiyeceğim. Yeter gayri. Sabah erkenden gideceğim. "Yok" deyiversinler.

- Git ama, bilmem ne olur. Daha olmazsa ben vereyim. sonra hesaplaşırız.

- Sen de verme, niye veriyorsun?

- Cık... Yakışık almaz. Dediğini anlıyorum ama daha erken. Şimdilik verelim. Sen beni dinle. Her şeyin sırası var. Aklına koyduysan git. Hem bir sor, öğren bakalım ne var ne yok?

- Kime sorayım?

İbrahim bey düşündü,

- Yemenici Recep var bilir misin? Sarraf Ohannisin karşısında.

- Bilmiyorum emme sorar öğrenirim.

- Bul konuş. Benim selâmımı söyle. Dükkânda başkası varsa konuşma. Ayakkabı alacakmış gibi yap. Yalnız kalınca adını ver, "akıl almaya geldim," de. Ben senden söz ettim, biliyor zati.

- Peki.

- Sor bakalım ne var ne yok? Emanetleri yakında aldıracağız de. Atış talimi yapıyoruz, hazırlanıyoruz, de.

- Olur.

- Bize biraz daha mermi bulsunlar.

- Mermileri o buluyor demek?

- O bulmuyor ama yerine ulaştırır. Bunlar da bizim gibi bir çete. Aralarında birleşmişler, iş bölümü yapmışlar. Dee... Ucu Hüsnü beye kadar dayanıyor. Aman kimseye bir şey deme. Bizimkiler de bilmesinler. Şimdilik bir gereği yok.

- Olur. "Hımın, iş geniş demek."

Sesini biraz daha yavaşlattı,

- Üç at söz verdim. "Sırasını bekliyoruz, yakında getireceğiz," de. Onlar da hazır etsinler. Değişeceğiz.

- Peki.

Mahmut başını salladı. İşin içyüzünü yeni yeni anlıyordu.

- Sor bakalım Mustafa Kemal Paşa neredeymiş, ne yapıyormuş? İstanbul'un hali nasılmış?

- Olur. Hepsini öğrenirim.

- Sabah erken mi gideceksin?

- Evet.

- Peki, hadi yolun açık olsun. Yanına tabanca falan alma. Belki aramaya kalkarlar, iş çıkarırsın.

- Allahaısmarladık.

- Güle güle...

Molla Mahmut erkenden yola çıktı. Kasabaya çoktandır gitmemişti. Atın üstünde kendi kendine düşünüyor, heyecanlanıyordu. "Bakalım nasıl bulacağız kasabayı? Ne haberler duyacağız. Bir iki gazete almalı. Seyit hoca en çok Hüseyin Cahit'i beğenirdi. Onun yazdığı gazeteyi bulup almalı. Recep ustayla da tanışacağız. Bakalım o ne anlatacak. Milis kuvvetleri, Millî güçler... Biz de onlardanız."

Kızılpelit'i geçerken, karşıdan gelen iki yaylı arabayla karşılaştı. Kimdi bunlar acaba? Nereye gidiyorlardı? Baktı, içinde iyi giyimli adamlar vardı? Selâm verip geçti. Geriden iki de atlı geliyordu.

" Allah allah, kim ola bunlar?"

- Selâmınaleyküm.

- Aleykümselâm. Nereye hemşerim, kim bunlar?

- Tüccar eşraf takımı, tanıyamadın mı?

- Nereye gidiyorlar?

- Köylere, alışverişe. Nerelisin sen?

- Tacım'lıyım, dedi Mahmut.

- Biz de sizin köye gidiyoruz. Tahsildarlar sizin köyde mi?

"Hımm, anlaşıldı. Köylü paraya sıkışacak, malını bunlara satacak."

- Bilmiyorum, dedi mahsustan. Duymadım. Kızmıştı.

- Nasıl olur? Dün sizin köye gideceklerdi.

- Belki gitmişlerdir.

Atı tekmikledi.

"Gidin bakalım dürzüler. Gidin de köyü soyun iyice. Soyulacak yeri kaldiyse... Fırsat düşkünleri. Leş kargaları... "

Öğleye doğru kasabaya vardı. Atı hana çekti. Kasaba, tıpkı eski günlerin kasabasıydı. Arnavut kaldırımı sokaklar, tahta kepenkli dükkânlar. Demirciler, bakırcılar. Kurşunlu cami. Caminin önünde havuzlu şadırvan...

Gezdi dolaştı. Yemenici Receb'in dükkânının önünden bir iki kere geçti. Yerini öğrendi iyice. "Demek bu köse sakallı adam." Kemikli bir yüzü vardı. Başında bere, önünde önlük, habire çalışıyordu. Ayakkabıları sayalıyordu. Usulca girdi, selâm verdi.

- Kolay gelsin.

- Sağol. Buyur, bir şey mi alacaksın?

- Akıl alacağım, dedi Mahmut.

Recep usta başını kaldırıp baktı. Tek gözü küçüktü, ya da öyle bakıyordu.

- Benim adım Molla Mahmut. Tacımlı'yım. İbrahim beyin selâmı var.

- Hee, hoş geldin Mahmut. Tanıdım. Otur şöyle bakim. (Küçük iskemleyi gösterdi. Nasılsın, İbrahim bey nasıl?

- İyiyiz. Selâmı var.

- Ne yapıyorsunuz, işler nasıl? Sizden bir haber alamayıverdik.

İğneyi bızı bırakıp geldi. Pencereden dışarı baktı. Sandığı çekip yanına oturdu.

- Çete nasıl, sağlam mı?

Fısıldıyordu.

- Demir gibi.

- Kaç kişi?

- Şimdilik azız, sekiz kişiyiz. Emme sonra çoğalacağız.

- İyi. Çoğalacağız elbet.

- Yeni haberler nasıl?

- Çok iyi, çok yeğin. İstanbul'daki subaylar, hem de en cesurları kaçıp kaçıp Anadolu'ya geliyorlar. Hepsi Kemal paşanın emrine giriyor. Kemal paşa, Ankara'ya geldi. Karargâhı oraya kurdu. Göreceksin yakında neler olacak. Bütün memleket peşine takılacak. Erzurum, Sivas,Çorum... Hep bizden. Haberler çok iyi.

- Oh oh oh... Çok iyi. İstanbul'da neler oluyor peki?

- İstanbul'un hali kötü. Düşman gazeteleri kapattırdı. Gazetecileri sürgüne yolladı. Telefona telgrafa el koydu. Anadolu'ya geçmeyi yasakladı. Ama gece gündüz kaçan kaçana. Geçenlerde buraya Sami bey adında bir binbaşı geldi. Bizim Hüsnü beyin tanışı imiş. Görsen adam neler anlattı. İstanbul'un askeriye depolarında silâh komamış kaçırmışlar. Mavzer, tabanca, mermi... Evler dolusu. Osmanlının neyi var neyi yok, Anadolu'ya geçiyormuş.

- Çok iyi.

- Kemal paşaya her yerden teller çekiliyor. Katılmalar oluyor. Millet yüzünü ona döndü. En koyu padişahçılar bile İstanbul'dan yavaş yavaş ümidi kesmeye başladılar. Haberler iyi Mahmut, siz içinizi sağlam tutun.

- Biz sağlamız. İbrahim bey biraz daha mermi istedi. Bize mümkünse mermi temin edin. Atları da yollayın. Üç at istiyoruz.

- Olur, yollayacağız. Ama fazla mermi harcamayın. Mermi kıymetli. İleriye saklayın.

- Olur saklarız. Yakında biz de size at yollayacağız. Değişilecekmiş.

- Haberim var. Ne zaman yollarsınız?

- Bilmiyorum. Şimdi bizim oraya tahsildarla zaptiyeler gitti. Onlar ayrılınca beceririz her halde.

- İyi. Atları gece getirin.

- Nereye getireceğiz?

Söylemek istemedi.

- Onu İbrahim bey biliyor. O söyler size.

- Peki.

- Mümkünse eğerli koşumlu olsun. Biz size eğer koşumlu vereceğiz. Senin mavzerin var mı?

- Tabancam var.

- Ben sana ucuzundan mavzer de bulurum. İbrahim beye söyle, para lâzım. Para, at, silâh... Basacağınız yerlerden yalnız bunları alacaksınız. Başka bir şey almak yok.

- Peki.

- Adam öldürmeyin. Bizden yana olanlara sakın dokunmayın. Aman dikkat edin, adi çeteler gibi davranmayacağız. Hüsnü beyin emri böyle. Biz düşmanla savaşmak için hazırlanıyoruz. Ne gerekiyorsa onları alacağız; at, silâh, para... Arkadaşlarına böyle anlat. İşler yolunda de. Memleketin her yeri ayaklandı de.

- Yunan ne yapıyor?

- Bilmem. Fazla bir haber alamıyoruz. Boyuna yığınak yapıyor. İçerlere yürüyecek, öyle anlaşılıyor. İngiliz yardım ediyormuş. Zati hep kahpelik İngiliz'de. Emme dur bakalım, kolay değil. Hıı...

Başını salladı. Kemikli yüzüne kin doldu. Bir gözü iyice küçüldü. Kızınca böyle oluyordu demek.

- Padişah efendi her istediklerine peki diyor. Önüne sürdükleri her kâğıdı imzalıyor. "Milletim buna ne der," demiyor. Böyle rezillik olmaz.

- Yazık...

- Ben ta baştan dedim canım, bu adam beceriksiz. Tahtasının biri noksan. Hacısı hocası müftüsü... Buna bel bağladılar. Şimdi de kafalarını yerden kaldıramıyorlar.

- Öyle mi, utanıyorlar mı?

- Hem de nasıl? Ne haltedeceklerini bilemiyorlar.

- Bizim akıllılar hâlâ umutlarını kesmediler. Padişah efendimiz bir çare bulacak diyorlar.

Yemenici Recep ters ters baktı,

- Şimdi sövdüreceksin beni, dedi. Kimin malıymış onlar öyle? Ulen padişah bu memleketi sattı be. Onun ardından gidenler maldır mal. Hem de kocabaş mal.

Mahmud'un güleceği geldi. Kendini tuttu.

- Peki ustam, diyerek kalktı. Alacağımı aldım, sağol. Müsaadenle ben gideyim.

- Peki. Güle güle git. Selâm söyle. Atları bugün yarın yollarız. Siz de elinizi çabuk tutun. Dikkatli yapın yapacağınız işi. Ağzınıza yüzünüze bulaştırmayın. Bir hafta, on gün içinde bekliyoruz.

- Peki.

- İbrahim bey en çok sana güveniyor.

- Biliyorum. Boşa çıkarmayız Allahın izniyle.

- Hadi kolaylıklar. İyi haberinizi bekliyoruz.

Mahmut askerce selâm verip çıktı. Hafifleyivermişti. Yüzü kıpkırmızıydı. Çevreye baktı şöyle. İçinden ıslık çalmak geliyordu.

Şube binasının önünden geçerken aklına geliverdi, girip Hamid'i sorsa mıydı acaba? Bir haber alabilir miydi? Sevmezdi bu Osmanlı dairelerine girmeyi. Adamı hemen terslerlerdi. Bir iki dolaştı kapıda.

"Gireyim be, dedi. Ölüm yok ya ucunda?"

Taş merdivenleri çıktı. Koridorda kalaylı bir leğen ibrik duruyordu. "Demek Müslüman adam şube reisi." Kapıyı vurup girdi. Selâm verdi. Çatık kaşlı bir yüzbaşıydı,

- Buyur, dedi.

- Efendim ben Tacım köyündenim. Bir komşumuz var, Mustafa oğlu Hamit. Kül Hamit derler.

- Hı...

- Hiç haber alamadık. Çoluk çocuğu merak ediyorlar. Acaba nerededir, sizin haberiniz var mı?

Ak yüzlü bir adamdı. Mahmud'a yukardan aşağı baktı,

- Kaç doğumlu?

- Üç yüz on birli.

-- Sen kaç doğumlusun?

- Ben de üç yüz on birliyim.

- E ne arıyorsun sen burada?

- Terhis oldum efendim. Çanakkale'de yaralandım. İki ay hastanede yattım. Sonra İstanbul'da terhis ettiler.

- Nüfus cüzdanını ver.

Çıkarıp uzattı. "Biz neyi sorduk, herif ne yapıyor." Çatık kaşlı yüzbaşı baktı, inceledi,

- Hava değişimi de almışsın sen?

- Aldım.

- Şimdi iyi oldun mu?

- Oldum çok şükür.

- Tekrar askerlik yapar mısın?

- Yaparım yüzbaşım, hazırım, zati gönüllüyüm ben.

Kaşları çözüldü,

- Aferim. Al bakim. Şimdi git de sonra gerekirse çağıracağız. Yediden yetmişe hepimiz savaşacağız.

- Başüstüne.

- Neydi o sorduğun adamın adı?

- Mustafa oğlu Hamit.

Kocaman bir defteri açıp sayfalarını karıştırdı.

- Hımım, Ahşehir'e göndermişiz. Asker kaçağı mıdır nedir, anlayamadım. Birliğimiz dağıldı dedi.

- Öyle duyduk, evet.

- Köye geldi mi?

- Hayır. Çok önceleri bir mektup yazmıştı, bana okuttular.

- Osman! diye bağırdı dışarı. Ayağının altındaki tahtalara vurdu.

- Buyur kumandanım.

- Asker mektuplarına bak bakim, Tacım'a var mı? Varsa bu efendiye ver.

- Başüstüne.

- Sağolun kumandanım, hoşça kalın.

- Güle güle.

Dışarı çıktılar. Tacım'a üç tane mektup vardı. Birisi Hamit'ten geliyordu. "İyi bari. Hayırlı bir iş yaptık." Mektubu okuyarak yürüdü. Kurşun kalemle yazılmıştı. Berbat bir yazıydı. Güç söküyordu. "Hanem tarafına selâm ederim," diye başlıyordu. Halen Akşehir'de olduğunu, vatani vazifesine devam ettiğini, sağlığının iyi

olduğunu bildiriyordu. "Her ne kadar iki senedir sizleri görmedi isem de yakında inşallah izin alır gelirim," diyor, selâm kelam sıralıyordu. "Bizim Molla Mamıd'a ayrıca selâm ederim, Allah ondan razı olsun," diyordu.

Güldü kendi kendine. "İyi etmişiz demek. Hadi kurtuldun Kul Hamit. Karısına müjdeyi götürelim de sevinir garip."

Hana doğru yürüdü.

22

Caminin önü, pazar yerine dönmüştü. İki yaylı araba bir kıyıda duruyordu. Kasabalı tüccarlar, tüccarların adamları gezıp dolaşıyorlar, canlı cansız mal satınalıyorlardı. Buğday, arpa, fasulye, yün yapağı... Koyun, keçi, inek...

Tahsildarlar, camiye yakın köy odasının önüne birer sandık atıp oturmuşlar, ellerinde kara kaplı defterler, köylüleri habire sıkıştırıyorlardı.

- Engizin Aşıır! Topal Hüeyiin! Çopur Hamdii!... Nerde bunlar ulen?

Zaptiyeler gidip çağırıyorlardı. Kimisini kolundan tutup zorla getiriyorlardı tahsildarların önüne.

- Adın ne?

- Topal Hüseyin.

- Beş gümüş lira borcun var, çık parayı.

Topal Hüseyin emmi yılgın yılgın baktı. Pöh desen yıkılacaktı yere. Ellerini açıp kapadı. Bir şeyler söyleyecekti, sesi çıkmadı.

- De hadi, bekletme! Bak komşular sırada.

- Şey efendi, vâllahi param yok.

- Sat bir şeyler. Bak tüccarlar ayağınıza geldi. Daha ne bekliyorsun?

- Ne satayım efendi, valla...

- Ne demek ne satayım? Evde ne varsa onu sat. Bak sana bir saat izin, bir saat sonra vergini yatırmazsan, evine zaptiyeleri yollarım. Ne varsa getirir, burada kendim satarım. Anladın mı? Yürü çabuk!

Hüseyin emmi, topal bacağını sürüyerek yürüdü. Eli yüzü kapkara olmuştu. Ağlayacak gibiydi.

- Nerde ulen bu adamlar? Engizin Aşır, Çopur Hamdi!

Ses .çıkmayınca sayfayı çevirdi.

- Pırpırın Ömer, Gögüç oğlu Ali, Sarı Reşit!

"Sarı Reşit, inek satıyor, şimdi gelir", dedi zaptiye.

- Peki öbürleri? Çağırın şu yezitleri be! Akşam sabah tellal ünnettik, gene gelmez hınzırlar. Sürükleyin getirin! Ne bu be, bobamızın hayrına mı topluyoruz biz bu vergiyi? Devletin kasasına topluyoruz. Devlet olmasa siz ne yaparsınız?

Haceliyle Kâzım ilerde dikiliyorlardı. Yan yan bakıyorlardı bu tarafa.

- Yere batsın senin devletin! dedi Haceli.

Tükürüp ayağı ile çiğnedi.

- Yavaş ol aman, duyarlar.

- Duysunlar. Rezillik bu. Dilber tarlayı sattırdılar bana.

Kır Ali yanaştı. Elleri titriyordu.

- Buyur beyim, dedi. Ne kadar benim borcum?

- Uu, çokmuş. Durun bir yerden bulup geleyim.

Geri dönüp yürüdü.

- Hay Allah, ben de verecek sandım. Aşıır!.

- Buyur efendi. Az bir buğdayım var, onu satacağım. Biraz müsaade.

- Çabuk! Molla Mamut!

Ayşa kadın ilerde dikiliyordu. Ellerini koltuğuna saklamıştı.

- Hıh, dedi. Bizimkini çağırıyorlar.

Tahsildarların önüne vardı.

- Efendi, dedi, Molla Mamıt benim oğlum. Emme kendisi burada yok. Sonra versek olmaz mı?

- Olmaz! Ne demek burada yok? Akşamdan beri tellal ünnettik. Nereye gitti?

- Kasabaya gitti. Haberi yok.

Ayşa kadın iki yanına bakındı,

- Ne yapsak acaba? Para yok.

- Bir şeyler sat. Bak tüccarlar ayağınıza geldi.

- Ne satayım? Satacak hiçbir şey yok.

Tahsildar kızdı,

- Biz buluruz, dedi. Şimdi zaptiyeler eve gelince bulurlar.

- Amanın, ne etsek acaba?

Yılgın yılgın yürüdü.

Karşıdan İbrahim bey geliyordu. Ellerini arkasına bağlamıştı. Kaşları çatıktı.

- Ne o Ayşa ana? dedi. Nereye?

- Vergi isterler hay İbrahim bey. Benim oğlan da çekti gitti. Eve gelip haciz edeceğiz derler.

- Ne kadardı?

- Bilmem. Geçen yıl bir altın, iki gümüş lira verdik.

- Peki, al. Biz Mahmut'la sonra hesaplaşırız.

Elini yeleğinin cebine soktu.

- Hay allah razı olsun. Sağolasın...

Paraları aldı, çabuk çabuk geldi. Tahsildarın önündeki sandığa bıraktı.

- Alın, dedi. Alın da kurtulun!

- Hee, gördün ya, ne çabuk buldun? Kim bilir hangi bohçanın içinden çıkardın. Ulen bu köylü milleti... Sıkıştırmadan vergi vermez.

Ayşa kadın kızmıştı,

- Bir sürü bohça var, dedi. Hepsi para dolu. Hangisinden alacağımı bilemedim. Kes hadi, uzatma!

Oradakiler gülüştüler. İbrahim bey de gelip oraya dikilmişti. O da bıyık altından güldü. Tahsildarlar görünce ayağa kalktılar.

- Buyur bey, buyur...

- Oturun, işinize bakın.

Ayşa kadının makbuzunu kesip eline verdiler.

- Bak bakim bey, doğru mu bu?

Makbuzu İbrahim beye uzattı.

- Bize inanmıyor musun be?

- Siz bize inanıyor musunuz da ben size inanacağım?

- Doğru doğru, tamam. Hadi git sen.

Tahsildarın birisi arkasından söylendi,

- Osmanlı karı, haa...

- Ee Molla Mamıdın anası, tabi...

- Bizimki ne kadar? dedi İbrahim bey.

Tahsildar ezbere biliyordu,

- Yedi altın lira bey. Aha şurada...

- Peki, kes.

- Hay yaşıyasın, işte böyle olacak ümmeti Müslüman. Hiç uğraştırmadan vergisini verecek.

- Hee, olsa vermek kolay emme, dedi, birisi. Olmayınca ne verirsin?

- Hadi hadi! Hepinizde var ama vermek işinize gelmiyor. Kirli çıkınlar altın dolu, bilmez miyim?

- Öyle mi sanıyorsun?

- Ya ne? Durdunun Hüseyiin! Kül Hamiit!.. Nerde bunlar?

Hiç ses çıkmadı.

- Ak Osmaan! Karanın Zelhaa!...

İbrahim bey, kalabalığın arasına ağır ağır yürüdü. Tüccarların köylülerle alış verişlerini seyretmeye başladı.

- Hadi elli paradan alayım. Kasabada bile kırk para. Bana fazla mal lâzım. Onun için alıyorum. Bak ta ayağınıza geldim.

Kır Ali, boynunu büküyor, uzun uzun düşünüyordu.

- Çok az veriyorsun efendi, bu zamanda...

- Ne olmuş zamana yavrum? Ben sana pazardaki fiyatı söylüyorum. İstersen götür kırk paradan sat.

Biraz ilerde bir koyun satılıyordu. Tüccarın adamı celepti her halde. Koyunun altını üstünü yoklayıp duruyordu.

- Beş gümüş lira sana, helâlinden. Zati zayıf kalmış, hiç bakmamışsın. İyi bir beslemek gerek. Değilse işe yaramaz.

- Yok efendi, az verdin. Dört yaşında koyun bu. Sıkışmasam valla satmam. Beş liraya verilir mi?

- Kaça verilir?

- Yedi lira ver hiç olmazsa.

- Ohoo, inek parası istiyorsun sen be.

Karışmadı. Yürüyüp geçti.

İlerde Hacı Nuri'yi gördü. Yanında Ziver hoca vardı. "Bak dürzüye, o da gelmiş. Nasıl da duyar hemen. Gene tarla alıyordur muhakkak."

Görmezden geldi. Yahudi bir tüccar vardı, adı Yorgi. Kasabadan tanırdı. Köylünün birini çevirmiş, habire soruyordu.

- Buğday alirim?

- Yok bey.

- Arpa alirim?

- Yok bey.

- Yün yapağı alirim?

- Yok bey.

- Yağ peynir alirim?

- Yok bey.

- Ne varsa alirim?

- Yok bey.

- Yuh sana! dedi. İki elini birden salladı. Sonra yürüdü gitti. İbrahim beyin güleceği geldi, fakat gülemedi. "Cık cık cık..." diye başını salladı.

Hacı Nuri elini Kezban kadının omuzuna koymuş çabuk çabuk bir şeyler söylüyordu.

- Ele satacağına bana sat bacı. Valla herkesten fazla veririm. Aha bak altın para. Hem de hacı parası. Beş dönüm mü, getir senedini hadi. Helâlinden üç reşat vereyim. Üç reşat ne demek? Bozdur bozdur harca. Birini sandığa koy. Torununa sakla. Altın her

zaman altındır. Hadi Kezban hatun, oyalama beni. He de bitsin bu iş. Bak bakim Abdullah, başka tarla satan var mı şuralarda? Bizim o taraftan, sulu tarla satan varsa buraya getir. Ben alacağım.

- Peki efendi.

Kalabalığın içine doğru yürüdü. "Tarla satan! Tarla satan!" diye bağırmaya başladı. "Hacı Nuri tarla alıyor, tarla satan!"

İbrahim bey bekledi. Abdullah'la göz göze geldiler. Başıyla işaret etti.

"Gel arkamdan," diye fısıldadı. Evin arkasına doğru dolandılar.

İbrahim bey iki tarafa baktı.

- Ne haber?

- Oğlu yarından sonra gidecek bey.

- Öyle mi, hımm... O zaman, cuma gecesi... Tamam mı?

- Tamam.

- Al.

Beş altın lira verdi.

- Beş de o gün vereceğim.

- Peki.

- Zühtü'nün dediklerini hep yapacaksın.

- Yapacağım.

- Köpekleri, atları...

- Tamam.

Geri dönüp gidecekti.

- Tabancası var mı? diye sordu.

- Var.

- Gece nerede saklar?

- Yastığının altında her halde. Mavzer de duvarda asılı.

- Paranın yeri?

- Onu bilmiyorum.

- Öğren!

- Öğrenmeye çalışayım emme, bilmem ki...

- Hadi bakim, kimseye sezdirme. Bizi bekle. Islık çalarız, hazır olunca cevap verirsin.

- Peki.

- Bir kalleşlik yaparsan, bak elimden kurtulamazsın, anladın mı?

- Yok bey, niye yapayım?

- Oldu. Hadi eyvallah.

Yürüdü gitti. Öbür taraftan dolanıp tekrar kalabalığa karıştı. Elleri arkasında ağır ağır dolaşmaya başladı. Bir yandan alış veriş edenleri gözlüyordu.

Mahsustan Hacı Nuri'ye doğru yanaştı. Birden görmüş gibi yaptı.

- Merhaba Hacı efendi, hoşgeldin. Nasılsın?

- İyiyim İbrahim bey. Hoş bulduk.

- Niye eve inmedin? Buyursaydın...

- Sağolasın. Gelmişken bir iki yer alayım dedim.

- Öyle mi, tarla mı alıyorsun? Maşallah... Hadi pazar ola.

- Sağol...

Geri dönüp yürüdü. Gülümsüyordu.

İleride Haceli'yi gördü. Haceli'nin yüzü bozuktu.

- Ne o, bir şey mi oldu?

Haceli cevap vermedi.

- Niye kızgınsın?

- Tarla sattım dürzüye. Ucuza kapattı.

- Niye verdin?

- Vergi diye ümüğüme bindiler, ne yapayım?

- Kaça verdin?

- Üç altına.

- Kaç dönüm?

- Dört beş dönüm var.

- Ulen, ne adamsınız? Bana gelsene, verirdim. Cık cık cık.. Al üç altın, git ver. Tarlanı geri al. Benim verdiğimi söyleme.

Haceli altınları alıp yürüdü. Yüzü hâlâ bozuktu.

- Hacı emmi senedimi ver. Al altınlarını, ben vazgeçtim.

- Ne, niye?

Önce güldü. Alttan aldı.

- Öyle şey mi olur oğlum? Satılan mal geri alınır mı? Yoo, Müslümanlığa sığmaz.

- Niye sığmasın Hacı emmi. Pişman oldum, vazgeçiyorum. Dört dönüm sulu tarla üç altına verilir mi?

- Verilir verilir, ben hep öyle alıyorum. Sen kendi gönlünle sattın bana. Caymak yok.

- Etme Hacı emmi, büyüksün şurada. Geri ver tarlamı. İşte altınların.

- Git ulen işine! Oyun mu oynuyoruz burada? Sen tarlanı sattın, senedini verdin. O tarla gayri benim. Ben tarla satmıyorum, alıyorum. Hadi! Dürzü seni, o zaman aklın nerdeydi?

- Hacı emmi...

- Defol, saygısız herif!

Bastonu kaldırdı. Birden şirretleşmişti. Bambaşka bir adamdı şimdi. Yırtıcı, vurucu. Oradakiler araya girdiler. "Etmeyin tutmayın, ayıp," dediler. İki kişi, Haceli'nin koluna girip uzaklaştırdılar.

Yüzü bembeyazdı.

Testici Bayram testileri caminin gölgesine dizmişti.

Yanında birkaç kişi vardı, onlarla konuşuyordu. Nutuk çeker gibi elini sallayıp duruyordu.

- Bir insan Allahın kulu, peygamberin ümmeti olduğunu unutmamalı. Unutursa o adam zındıktır, kâfirdir. Kestiği yenmez, peşinden gidilmez, dediği dinlenmez. Gâvurların bile Allahı peygamberi var. Kasabada birçoğunu tanırım. Valla ne diyeyim size, bizimkilerden daha doğru adamlar, daha Müslüman adamlar. Bi-

zim zındıklar ne büyük tanırlar, ne küçük tanırlar. Padişah efendimizin buyruklarına sırt çevirirler. Utanmazlar, nankörler! Onun gölgesinde yaşıyoruz. Onun ekmeği ile nimetleniyoruz. Öyle değil mi arkadaşlar?

Köylüler başlarını sallıyorlardı.

Yaşlı bir kadın geldi. Cennet hala derlerdi.

- Bayram efendi oğul, dedi. İyi bir testi ver, ne olursun? Geçen seferki kırılıverdi. Pek çürükmüş.

- Yoo kadın, benim testim çürük olmaz. Bir yere vurup kırdın sen onu.

- Vurmadım valla. Sapı kopuverdi. Yere düşünce de kırıldı.

- Kimlerdensin sen bakim?

- Ufak Halil'in anasıyım.

- Haa tanıdım. Ne haber Halil'den?

- Bilmem. Mektup vardı, bir okutamadım. Şunu bir okuyuver, ne olursun?

Koynundan eskimiş, bükülmüş bir kâğıt çıkardı.

- Duur, önce testini vereyim. Şu nasıl, yeter mi?

- İyi, yeter.

- Geçenkini ödedin miydi?

- Yok, ödemedim. Yaz da harmana kalsın, ne olur?

- Yoo kadın, olmaz. Bak onu bile ödememişsin. Ayıp. Biz de ekmek yiyeceğiz.

- Ne edeyim Bayram efendi, elde avuçta yok. Yoktan anlamaz mısın?

- Olmaz! On okka buğday bu, geriye bırakılır mı?

- On okka mı? Yedi dediydin...

- Buyur işte! Benim defterim yalan mı söylüyor? On okka da bu, yirmi eder. Hadi al gel, çabuk...

Cennet hala şaşırdı.

- A a, dedi. Yirmi okka buğdayı nereden bulurum ben? Kendi yiyeceğimizi sana mı vereyim?

- Öğleyse ne istiyorsun benden? Bedava mı alacaksın?

- Biz beş okkaya alırdık bunları Bayram efendi.

- Ohoo... O eskidendi anam. Eski çamlar bardak oldu. Şimdi hangi devirdeyiz?

- Bilmem, şey...

- Bilmezsin ya. Bilmezsin de ne konuşursun? Hadi al gel bakim. On okkasını al gel de, bununkini harmanda ödersin hadi! Bir iyilik daha yapayım sana. Yürü!

Kadın bozulmuştu. Ne edeceğini bilemedi. İki yanma bakındı. Sonra aklına geldi.

- Şu mektubu okuyuverecen mi?

- Peki okuyalım, ver. Emme bu bedava okunmaz ha! Adamın dili kurur. Şimdi eve gidince yağa iki yumurta kıracaksın. Biraz da yoğurt ekmek, tamam mı?

- Olur olur.

Testici Bayram kâğıdı aldı, evirdi çevirdi. Taş söker gibi okumaya başladı.

- "Gözü yaşlı, bağrı taşlı, canımdan çok sevdiğim valideme..."

Kadın yere oturdu. Bürüğüne büründü, sallanmaya başladı.

- "Ey benim canımdan çok sevdiğim anacığım... Altı aydır bir haberinizi alamıyorum. Nasılsınız? Beni soracak olursanız, hamdolsun yaradana, eyyim. Mukaddes vatani vazifemi yapıyorum. Burada biraz rahatsızlandım. Havası eyi gelmedi. Diyarbakır hastanesinde bir ay yattım."

Kadın dizlerini vurmaya başladı.

- Geçmiş olsun bizim kız.

- Geçmiş olsun..

- Dur hele sonunu okuyalım canım, iyi olmuş. "Doktur yürümeye müsaade etmedi. Onun için oraya gelemedim. "

- Vah Halilim... Demek hastalanmış?

- Şimdi iyi olmuş be, ağlama. "Gözümün nuru Mustafam nasıl? şimdi dört yaşına girdi öyle ya? Ben gelirken altı aylıktı. Her gece rüyamda görürüm. Hiç gözümün önünden gitmiyor. Bu mektubu bizim çavuşa yazdırdım. Onun da selâmı var. İki mubarek ellerinden öperim. Duanı eksik etme. Mustafa'nın gözlerinden öperim. Cümle hısıma akrabaya, konu komşuya selâm ederim. Okuyan efendiye, dinleyen cemaata selâm ederim. Hanem tarafına selâm ederim. Oğlun Halil." Al bakalım, şimdi yemeği hakettik değil mi? Bunu okumak testi yapmaktan zor vallahi. Hadi yürü bakim. Acıktık ki kötü acıktık. Hadi anam. Elini çabuk tut, göreyim seni.

Cennet hala, yüzünü gözünü sildi. Mektubu cebine koydu, zorlukla kalktı. Bayramın ayırdığı testiyi alıp gitti.

Bayram arkasından baktı,

- Ya işte böyle, dedi. Kimisinin parasını alacaksın, kiminin duasını alacaksın. Dünya bu arkideş. Başka türlü gün geçmez.

- Ee öyle, dedi birisi. Ne edeceksin, herkes bir yol bulmuş gider.

Hacı Nuri'nin adamı Abdullah kalabalığın içinde ünleyip geziyordu.

- Hacı Nuri efendi tarla alır, çaydüzünden, İnce dereden, dönümü bir lira, tarla...

Tahsildarın sesi duyuluyordu,

- Ulen nerde bu cinli herif? İki oldu çağırtıyorum, gelmiyor. Vallahi şimdi gider evinde ne var ne yok haczettiririm. Söyleyin namusu ile versin vergisini. Bobama toplamıyorum ben bunu, devlete topluyorum!

- Buğday alirim, arpa alirim... Para peşin, ne varsa alirim...

- Yün yapağı satan buraya gelsiin!

Başka bir ses,

- Gön satan var mı gön satan! diye bağırıyordu. Öküz gönü, dana gönü, koyun postu, keçi postu!...

- Fasulye alirim, nohut alirim...

- Tarla satan var mı, tarla sataan! Hacı Nuri tarla alır...

Köylüler, elleri kuşaklarında, yere bakıp düşünüyorlardı. Yüzleri kapkaraydı.

İbrahim bey, kalabalığın arasından çıktı, evine doğru ağır ağır yürüdü. Düşünüyordu.

23

Gece karanlığında beş atlı, iki yaya yedi kişi Tacım dede tepesine yukarı çıkıyorlardı. İbrahim bey, Molla Mahmut... Öbürleri gerideydi. Çoğu silâhlıydı, tabancalar mavzerler doluydu. Bir Yan Bilal yoktu içlerinde. Karısı köyde olmadığını söylemişti. Mavzeri olanlar omuzlarına çaprazlama asmışlardı. Kimisi bacaklarına dolak dolamıştı. Bellerinde fişeklikler diziliydi. Atı olanlar eğerlerin üstüne halı kilim heybe almıştı. Zühtü'nün heybesinde demir külünk vardı.

Tekkenin önüne gelince İbrahim bey atını durdurup bekledi.

- Gelin şöyle, diye fısıldadı. Hadi okuyun bakim duanızı.

Hepsi Tacım dedeye döndüler, ellerini açıp dua okumaya başladılar. Mahmud'unki biraz daha uzun sürdü. Atlar tepinip duruyorlardı.

- Toplanın şöyle!

Atları başbaşa yanaştırıp daire şeklinde dizildiler.

- Bana bakın, dedi İbrahim bey. Bu gece bir baskın yapacağız. Çetemizin giderleri için at, altın, silâh lâzım. Ele geçireceğimiz para, Hiçbirimizin boğazına geçmiyecek. Bu işi kendimiz için değil, vatanın kurtulması için yapıyoruz. Aldığımız silâhların, mermilerin parasını ödiyeceğiz. Atların yerine at göndereceğiz, anladınız mı? Yeniden mermi, silâh alacağız.

Biraz durdu, düşündü.

- Namuslu kimselerden değil, milletin kanını iliğini emen dürzülerden alacağız bunları. Var mısınız?

- Varız! diye bağırdılar.

- Durulur mu beyim, elbet varız, dedi Aşır.

- Sus bağırma. Usul konuşun. İsim söylemeyin. Çetecilikte gizlilik esas. Yakalanırsak kimse kimseyi ele vermiyecek. Ciddi bir işe giriyoruz. Gözü kesmeyen ayrılsın gitsin.

Ses çıkmadı.

- Biz kuvayi-milliyecileriz. Bu baskınlarla aynı zamanda kuvayi-milliye düşmanlarını sindireceğiz. Tepeliyeceğiz o soysuzları!

Molla Mahmut heyecanlandı,

- Tepeliyelim dürzüleri! dedi ağzının içinde.

- Dinle... Çete kumandanı benim. Gerekirse kumandanım diyeceksiniz. Adımı vermiyeceksiniz. Yardımcım Molla Mahmut. Ben ölürsem onun emrine gireceksiniz.

- Allah esirgesin bey, dedi Zühtü. O nasıl söz?

- Dinle, zırlama! Oyun oynamıyoruz burada. Her şey olabilir. Baskından ele geçirilecek altın, para, silâh neyse işte, Molla Mahmud'a verilecek. Hazine başı o, anladınız mı?

- Evet, anladık.

- Kâzım, Aşır, bir de Hamdi... Ahıra dalıp at kaçıracaklar. Eğerlerini de alabilirseniz, iyi olur. Orada eğer yüklemeye kalkmayın. Kucağınıza alırsınız, sonra eğerlersiniz.

- Tabi...

- Baskında burunlarınıza mendil bağlıyacaksınız. Poşuları iyice indireceksiniz. Cepkenleri ters giyeceksiniz. Hiç konuşmak yok. Her şey işaretle olacak. Amaç tanınmamak, anladınız mı? Konuşmak gerekirse kalın bir sesle konuşursunuz. Kısa, tek kelimeyle... Vur demeden adam vurmak yok. Silâh atmak yok.

- Peki.

- Hiç korkmayın, her şeyi ayarladık. Yağdan kıl çeker gibi halledeceğiz. Yürüyün bakim, Kökez'e...

- Kimi basacağız? dedi Aşır.

- Hacı Nuri'yi. Kâhyası yardım edecek.

- Hıh Hacı Nuri, ananı belledim şimdi, dedi Haceli. Tarlanın öcünü aldım.

- Yoo, adam vurmak yok!

- Vurmıyacağım bey, vurmadan alacağım.

- Senin öcünü değil, miletin öcünü alacağız.

- Kapısında itleri var, onları ne edeceğiz bey?

- Ayarladık dedik ya, yanaşması bizi bekleyecek. İtleri koğacak. Belli olmasın diye biz onu bağlayıp bırakacağız.

- İyi akıl be.

- Hepsini düşündük. Yürüyün siz. Arkamdan gelin. Haceli'yle Haydi şurdan doğruca kestirmeden gidin, çeşmenin yanında bekleyin. Biz biraz dolaşacağız.

Atları sürdüler. Tepeyi inince yoldan saptılar. Gecenin karanlığında ovadan aşağı patır kütür koşuyorlardı. Yerler kuruydu, bir toz bulutu kalıyordu geride. Sığ bir yerden çayı geçtiler. Yukarı doğru gidip, başka bir köyden gelen yola girdiler.

Molla Mahmut, "İyi, dedi içinden. Yolu şaşırttı. Tecrübeli adam."

Köye girdiler. Haceli'yle Hamdi koşarak arkalarından zor yetiştiler.

Hacı Nuri'nin evine yaklaşırken Zühtü uzun bir ıslık çaldı. Durup dinlediler. Biraz sonra cevap geldi.

- Yavaş olun, dedi İbrahim bey. Acele etmeyin köpekleri samanlığa götürecek. Zühtü, işimiz bitince samanlığın kapısını sen açacaksın, unutma.

- Biliyorum bey.

Hacı Nuri'nin evine uzaktan baktılar. Büyük bir karaltıydı. Köyde ses soluk yoktu. Hiçbir kımıltı farkedilmiyordu.

- Ceketleri ters giyin çabuk, mendilleri bağlayın. Tabancaların güvenliği açık olmasın ha, kapatın. Ben emir vermeden silâh kullanmak yok. Bekleyin burada.

Kapıya doğru usul usul yaklaştı. Avlu kapısının önünde Abdullah bekliyordu.

- Tamam mı Abdullah? diye fısıldadı.

- Tamam, köpekleri samanlığa kapattım. Ahırda iki at hazır.

- İki az, üç olsun.

- Olsun emme eğeri yok.

- Tamam. Başka?

- Fener kapının önünde. Kendisi üst katta, soldaki odada yatıyor. Oğluyle gelini kasabaya gittiler.

- Öbür adamları?

- Şu evdeler.

Avlunun yan tarafını gösterdi.

- Peki, al beş altın. Git bir yere sakla, çabuk. Yanında bulundurma. Gelin buraya bizimkiler, inin... Atları şu çite bağlayın. Herkes atının yerini öğrensin.

Fısıldıyordu.

- Ahıra gidecekler, gitsin. Arkadan dolanın. Haceli sen kal, atlara bak.

- Etme ağam, ben...

- Hayır, kal diyorum. Başıma iş açma. (Öbürlerine döndü.) Abdullah'ı bağlayın.

- Nerede Abdullah?

- Aha geldi. Urganı ağzından geçirin, bağırmasın. Çabuk.

- Ahırın kapısını açmayı unutmayın, olur mu?

- Tabi Zühtü açacak.

Atın birisi kişneyecek oldu. Haceli hemen koşup gemine asıldı.

- Aman ha, kişnetme? Zühtü, külüngü al gel!

- Elimde beyim.

- Sen sen, tüfekler elde, kapıyı tutun. Şu evlere iyi bakın. Mahmut, Zühtü, benimle gelin!

Ortalığı dinledi, köy karanılıklar içindeydi. Hiçbir ses duyulmuyordu. El fenerini koca kapıya tuttu.

- Sok aralığına, dayan!

Tabancanın güvenliğini açıp bekledi. Kapının içerdeki sürgüsü, çivilerinden usulca sökülerek açıldı.

- Sen burada kal, tehlike olmadan ateş etme.

- Peki.

Zühtü bir elinde tabanca, öbür elinde demir külünk beklemeye başladı. İki yana bakınıp duruyordu. Burnundaki mendili düzeltti.

İbrahim bey Mahmut'a yürü işareti yaptı. Tahta merdivenleri usul usul basarak çıktılar. Zengin eviydi, eşya doluydu her yer. Duvarlarda meyve hevenkleri, tavanlarda sucuklar pastırmalar asılıydı. Merdivenin altında tenekeler, küpler diziliydi. İbrahim bey üst kattaka kapıları tek tek açtı, ışık tuttu. Oğlunun odası boştu. Sonra Hacı Nuri'yle karılarının yattığı odaya girdiler. Biri sedirde, ikisi yerde üç yatak vardı. Sedirdekinin başucuna varıp dikildi. Elini usulca yastığın altına soktu. Anahtar demeti ile tabancayı

çıkarıp cebine koydu. Mahmud'a duvarda asılı mavzeri gösterdi. Mahmut uzanıp aldı, omzuna çaprazlama astı. Kendi tabancasını elinde tutuyordu.

İbrahim bey ışığı tutup ayağı ile dürttü.

- Hişt...

Hacı Nuri sıçrayıp doğruldu,

- Hıh, kim o? dedi.

İbrahim bey sesini değiştirdi,

- Suss, kalk!

Hacı Nuri heyecanlandı,

- Ne oluyor, kimsin?

- Kalk diyorum, yakarım haa!...

Kalın bir sesle konuşuyordu. Tabancayı suratına doğru uzattı.

- Dur dur dur... Şey, ne istiyorsun?

Ayakta dikilen karaltıları görüyordu. Gözleri büyüdü, titremeye başladı.

- Kimsin sen, ne istiyorsun?

- Suss, ses çıkarma!

Yerde yatan kadınlar ikisi birden doğruldu.

- Amanın, ne oluyor? dedi birisi.

- Suss... yaptı Molla Mahmut. Tabancayı çevirdi. Kadınlar öylece kaldılar.

- Aman aman dur, kimsin sen?

Öbürünün hiç sesi çıkmadı.

Hacı Nuri, elini yastığın altına götürecek oldu. İbrahim bey eline bir tekme attı.

- Kalk, para, çabuk!...

İbrahim bey sesini değiştirdi,

- Altın gümüş, hepsini, çabuk!

Hacı Nuri zorlukla kalkmaya çalıştı. Uzun donun, içinde bacakları titriyordu.

- Gelin kız, dedi. Sandığı açın.

Sesi bitkindi.

- Yavaş ol! Ses çıkarma, yakarım!

- Sandıkta bir şey yok, dedi genç kadın.

Molla Mahmut, genç kadına bir tekme savurdu.

- Kalk, aç çabuk!

Tabancayı şakırdattı. Genç, kadın.

- Uf anam, dedi. Kolunu tuttu. Durun açayım durun.

Kadın gitti, yüklükleri yatakları indirdi.

- Anahtar?

- Al.

Hacı Nuri şaşaladı. Korkusundan titriyor. Molla Mahmut elinde tabanca kadının başucunda dikiliyordu.

- Çıkar içindekileri!

Hacı Nuri sandığa eğildi, İbrahim bey ışık tuttu.

- Çabuk!

Diplerden ak bir torba çıkarıp uzattı,

- Bu işte. Başka yok.

Molla Mahmud'a "al" işareti yaptı.

- Başka, çabuk!

- Yok valla oğul, Allah inandırsın yok.

El lambasını yüzüne tuttu? Hiç Hacı Nuri'ye benzemiyordu. Korkusundan bambaşka biri olup çıkmıştı. Başında kara yünden takke vardı.

- Vallahi yok oğul. İnan ki yok, hepsi bu.

- Suss... Çabuk diyorum!

- Yere sererim ha. Çabuk!

Hacı Nuri büsbütün kötü oldu. Eli ayağı birbirine dolaştı. Yaşlı kadına getir işareti yaptı. Kadın şaşırdı, ne edeceğini bilemedi. Gözleri büyüdü. Telaş içindeydi.

- Yok hayır, dedi. Ben bilmiyorum.

Molla Mahmut tabancayı kadının göğsüne dayadı,

- Çabuk! Yakarım...

- Uhu hu... dur dur dur...

Kapıya doğru yürüdü. Molla Mahmut arkasından gitti. Oğlanın odasına girdiler. Karanlıktı. Kadın el yordamı ile sedirin altına eğildi. Bir yerleri karıştırmaya başladı. Taban tahtalarından birisini kaldırmaya çalışıyordu her halde.

- Çabuk!

Tahtayı kaldırdı. İrice bir kutuyu alıp uzattı.

- Bu kardaşa, başka yok.

Mahmut kutuyu alıp yokladı, kilitliydi. Epey ağırdı. Salladı bir, içinden şıngırtılar duyuldu.

- Peki, yürü!

Öbür odaya geçtiler.

- Tamam mı?

Mahmut başını salladı.

- Ses yok, yakarım ha!

Tabancalar geriye çevrik merdiveni indiler.

- Tamam, yürüyün!

Hacı Nuri ellerini yüzüne kapadı, yatağa çöküverdi. Hâlâ titriyordu. Kadının birisi bir çığlık koyverdi. Sonra öbürü de katıldı. Aşağıda kapılar açıldı.

Atların yanına gelmişlerdi. Herkes atına atladı, Mahmut biraz geç kaldı. Elindekileri heybeye yerleştirdi. Haceli'yle Hamdı ahırdan kaçırdıkları atlara bindiler. Çıplak atı yedeğe aldılar.

Zühtü atın üstünden eğilip ahırın kapısındaki sürgüyü çekti. Köpekler birden ürüşmeye başladılar. Sonra dışarı saldırdılar.

Mahmut arkalarından sürdü. Köyden çıkarlarken millet don paça sokağa dökülmüştü. Kimse ne olduğunu anlayamamıştı. Herkes şaşkındı.

Köyden çıkıp ters yöne doğru sürdüler. Sonra tarlalara saptılar. Bir kilometre kadar uzaklaşınca durup ortalığı dinlediler. Köyden sesler geliyordu. Ortalık birbirine karışmıştı.

İbrahim bey başını salladı,

-Hıı...

Sonra gülümsedi.

- Nasıl?

- Yaşayın be, dedi Haceli. Yağdan kıl çeker gibi oldu.

- Susun. Gelin arkamdan!

Tekrar sürdüler. Kasabaya giden yola çıkıp epey ilerlediler. Sonra dere kıyısına indiler.

- Gelin bakayım, kaç at kaçırdınız?

- Üç, İkisi eğerli.

- İyi. Mahmut, torbayı çıkar bakim. Nasıl epey var mı?

Kaldırıp çalkaladı,

- Var.

Işığı tutup baktı.

- İyi. Yirmi beş altın say bakim, çabuk. Mahmut karanlıkta yirmi beş tane saydı.

- Tamam. Kâzım, Hamdi... Alın bakayım, on iki birinize, on üç birinize. Koyun ceplerinize, kaybetmeyin. Bu para kasabada Yemenici Recep efendiye teslim edilecek. Eğerli atlara binin, öbürünü yedeğinize alın. Doğru kasabaya. Sabah ışımadan varacaksı-

nız. Atları Hüsnü beyin değirmenine... Kızıl inişe varmadan, dereye aşağı saparsınız, anladınız mı? Değirmen kavakların içinde.

- Biliyorum, dedi Kâzım.

- Tamam. Elinize çatal bir söğüt değneği alın. "Akıl almaya geldik," deyin. Parolamız o. Değilse kapıyı açmazlar. Mahmut ikişer altın ver ellerine lâzım olur. Hadi bakiim, kuş gibi uçun. Haceli, sen de Kâzım'ın atına bin, evine veriver. Ha durun, önce atları teslim edin, sonra kasabaya gelir altınları verirsiniz. Recep efendiye deyin ki, bize daha mermi lâzım. İki tane mavzer lâzım. At lâzım. Parası hazır deyin. Hadi selâm söyleyin, göreyim sizi. Kimseye yakalanmayın.

- Peki bey, emredersin!

Kâzım'la Hamdi, Hacı Nuri'den aldıkları atlara bindiler. Öbür çıplak olanı yedeğe aldılar. Kasabaya doğru dört nala koşturmaya başladılar. Karanlığın içinde kayboldular.

- Mahmut arkadaşlara ikişer altın dağıt. Kendin de al.

- Niye?

- Atlara yem saman...

Mahmut boynunu büktü.

- Peki.

- Kalanı heybeye koy. Gidiyoruz, çabuk! Çerpili köprüsüne aşağı sürdüler. Köye girmeden tarlaların içinden vurup köprüye çıktılar. Burası işlek bir yoldu. Yarım saat kadar yolda sürdüler. Sonra dağa yukarı saptılar. Meşeli beli aşıp kendi köylerinin toprağına. ulaştılar.

Gecenin en karanlık zamanıydı.

"İyi, dedi Mahmut. İzimiz belli olmaz, imkânı yok."

Dağ yolundan sürüp Tacım dedeye geldiler. İlk horozlar ötmeye başladı.

İbrahim bey dizginleri asıldı. Geriye döndü.

- Toplanın..

Atlar epey yorulmuştu. Ter içinde kalmışlardı. Karşısına dizildiler,

- İyi becerdik, dedi. Şimdi evlerinize dağılın. Biz Mahmut'la parayı sayar, hesabını size bildiririz. Kasabadan gelenleri ödedik. Daha çok şeyler de alabiliriz. Epey para var. Kimseye bir şey söylenmiyecek, anladınız mı? Karılarınız da bilmeyecek. Yemin ettik, unutmayın!

- Söylemeyiz bey, söylenir mi?

- Söylemeyiz, imkânı mı var?

- Hadi şimdi usulca evlerinize dağılın. Kâzım'ın Hamdi'nin yarın geleceklerini söyleyiverin. Kimseye duyurmasınlar.

- Peki.

Birer ikişer köyün yolunu tuttular.

- Gel Mahmut benimle.

İbrahim beyin evine indiler.

- Zühtü, hayvanları yerine çek. Mahmut'unkini de götürüver.

- Yok, ben kendim götürürüm. Anam bir şey var sanır.

- Öyleyse içeri çek, hayvan üşümesin. Heybeyi al gel Mahmut.

İbrahim bey önde, Mahmut arkada merdiveni çıktılar.

- Küçük odayı boşaltın, lamba yakın!

Dedikleri çabukça yapıldı.

- Buyurun, hazır.

Kadınlar ayakta bekliyorlardı.

- Aşağı gidin, bizi yalnız bırakın.

Kapıyı kapatıp çıktılar.

- Eee... Otur bakalım Mahmut oğul. Çıkar heybedekileri sayalım.

- Epey var ağa. Vurduk adamın beline.

- Beli kırılsın dürzünün.

Torbadakileri boşalttı. Kilimin üstüne sapsarı altın yığıldı.

- Vay dürzü vay! Nerden bulmuş bu kadar altını?

Önce Mahmut saydı. Onun saydıklarını İbrahim bey saydı.

- Kırk dört.

- Tamam kırk dört.

- Yirmi beş gönderdik, on dört de dağıttık, otuz dokuz. Kırk dört daha? Seksen üç.

- Evet torbada seksen üç altın varmış. İyi...

- Sandığı aç şimdi.

Küçük tahta kutuyu çevirip baktı,

- Eyvah, kilitli. Anahtarı almadık?

- Aldık, dedi İbrahim bey, almaz mıyız buyur? Cebinden çıkarıp uzattı. İrili ufaklı bir demet anahtardı.

- Kimbilir nerelerin anahtarı bunlar? Sıkıştırsaydık daha çıkacaktı demek?

- Boşver, bize bu kadarı yeter. Eğer sezilmezse, çok iyi becerdik.

Anahtarların hepsini denedi. Sonunda küçük birisi açtı. Heyecanla eğilip baktılar. Çiçekli basmadan bir torba vardı. Torbayı çıkarıp açtılar, altın doluydu.

- Vay canına!

Kilimin üstüne boşalttı, sapsarı harman gibi yığıldı ortaya. Birisi yuvarlanıp duvara doğru gitti.

- Dur yavrum nereye? Hacı Nuri'ye gidiyor her halde. Yağma yok...

Gülüştüler.

Önce Mahmut saymaya başladı. Mahmut'un saydıklarını İbrahim bey tekrar saydı. Her sayışta kafaları sallıyorlardı.

Mahmut bitirip bekledi.

- Yüz?

- Evet yüz. Seksen üç de öbürü, yüz seksen üç.

Bakıştılar.

- İyi, çok iyi...

Heyecandan yüzleri parlıyordu. Mahmut duvara dayadığı mavzeri alıp baktı.

- Çok güzel, yepyeni.

- Haa, tabanca da var...

İbrahim bey iç cebinden çıkarıp baktı, hiç kullanılmamış yepyeni bir naganttı.

- Vay düzzü vay, her şeyin en güzelini bulup almış.

İçindeki mermileri çıkardı.

- Hem de dolu baksana. Uyansaydı bizi vuracaktı demek. İyi becerdik vallahi. Hiç böyle ummuyordum. Demek o kadar zor değilmiş bu işler.

- Zor emme rasladı işte. Ne yapacağız şimdi? Vakit geçirmiyelim.

İbrahim bey de onu düşünüyordu. Yüzünden belliydi. Sandığı önüne çekti, Torbayı içine yerleştirdi kilitledi.

- Buna hiç dokunmayalım, dedi. Ben bunu saklıyayım. Öbür arkadaşlara da söylemiyelim, aramızda kalsın. Sen şunları al, şimdilik bunu harcıyalım. Yalnız anana filan duyurma, hemen yayılır. Başımız belâya girer.

- Yok duyurmam, dedi Mahmut.

- Samanlığın duvarına filan sakla işte. Allahtan başka kimse bilmesin.

- Olur.

- Bu silâhları da saklıyabilir misin? Ama yere gömersen küflenir. İstersen onları da ben saklıyayım. Posta sarıp tavan arasına kaldırırım. Elimizde görürlerse tanırlar.

- Öyle.

- Aman dikkatli ol, kimseye bir şey söyleme. Ne yapacağımızı sonra aramızda konuşuruz.

Mahmut ak torbayı heybeye koyup kalktı. İbrahim bey omuzunu sıvazladı,

- Hadi güle güle. Arslan Mahmut. Sen benim evlâdımsın bundan sonra. Her şeyimiz birlik gayri.

Mahmut başını sallayıp yürüdü. Aşağıdan atını aldı, heybe omuzunda çekip götürdü.

İbrahim bey perdenin ucunu kaldırıp arkasından baktı.

Dışarda şafak söküyordu.

24

Kâzım attan indi,

- Şuradan bir söğüt dalı kıralım, dedi. İlerde belki söğüt bulamayız.

- Buluruz be, oyalanma, sür.

- Geldik zati. Acele etme.

Çatal bir dal kırdı, koynuna soktu. Ortalık alacalanmıştı. Sağ sol görünüyordu. Hava soğuktu ama gene de terlemişlerdi.

- Şu ilerden inivereIim, gel.

Yokuş aşağı sürdüler.

- Emme yeğin atlarmış be, dedi Hamdi. Kuş gibi uçurdular bizi.

- He. Bize verecekleri atlar da böyle olsa.

- Nerdee, Hacı Nuri'nin atı bunlar. Hele şu eğerlere bak. kuş tüyü.

- Sus, isim söyleme. Yerin kulağı vardır.

Sustular.

Uzun kavak ağaçları ilerdeki tepenin önünde akpak görünüyordu. Bir bağın içinden vurup geçiler. Üzüm çubukları, meyve ağaçları çıplaktı. Eski bir ev vardı kıyıda, ıssızdı. Değirmen oluğunun gürültüsü duyuluyordu.

Küçük çayı geçip değirmenin önüne vardılar.

Kâzım, sağa sola baktı, varıp kapıya vurdu. Koynundan çatal söğüt dalını çıkardı.

- Benim ağa, akıl almaya geldik.

- Kim o? diye bir ses geldi içerden.

Değirmenci Hurşit ağa delikten baktı,

- Kimsin?

- Tacım köyünden geliyoruz, al...

Çatal dalı delikten içeri uzattı.

- Hımm, peki.

Koca kapıyı açtı.

- Üç at teslim ağa, biri eğersiz. İbrahim bey gönderdi.

- Tamam. Hoş geldiniz. Çekin içeri, çabuk.

Karanlıktı. Hurşit ağa çıra yakıp yol gösterdi.

- Bu tarafa.

İçerisi genişti. Ahır ayrı bir bölümdü. İçerde başka atlar da vardı. Taze gübre kokuyordu.

Bağlayın şuraya. İyi atlarmış emme hızlı geldiniz her halde, terletmişsiniz.

- Öyle oldu.

Çıra ışığında birbirlerine baktılar. Gözleri parlıyordu üçünün de.

- Kimden bunlar?

- Hacı Nuri'den.

- Hımm, bilirim. Padişahçı dürzü.

- Evet.

- Gelin bakim. Yorulmuşsunuz, biraz yatın da dinlenin.

- Yok yatmıyalım. Recep efendiyi göreceğiz.

- Şimdi olmaz, sabah görürsünüz.

- Suyun var mı?

- Var buyurun.

Testiyi uzattı. Başlarına dikip içtiler.

- Aç mısınız, peynir ekmek vereyim mi?

- Ver biraz.

- Şuraya oturun da yeyin.

Ocak başındaki peykeyi gösterdi. Yan yana oturdular. Karanlık köşeden bir ses geldi,

- Hoş geldiniz hemşeriler.

Ağızları dolu, ikisi birden o tarafa baktılar.

- Korkmayın, ben de sizdenim.

Rahatladılar.

- Hoş bulduk.

Adam kalkıp geldi. Belinde fişeklikler diziliydi.

- Nerelisiniz?

- Tacım'lı.

- Hımım, bilirim. Molla Mahmut nasıl?

- İyi. Nerden tanıyorsun Mamıdı.

- He he... Ben sizin köye geldim ya, bilemediniz mi?

- Yok.

- Harman zamanı zaptiye olarak geldiydik hani, Molla Mahmud'u dövdüydük?

- Hee, sen miydin o?

Adam güldü,

- Bendim ya. Adım Musa. Molla Mahmud'a selâm söyle. O beni bilir.

- E şimdi Kuvayi-milliyecisin, öyle mi?

- O zaman da Kuvayi-milliyeciydim. Bakma sen... Molla Mahmud'u döver gibi yaptım emme dövmedim. Un çuvalına vurdum, anlatmadı mı?

- Hımın, anladım.

- Nasılsınız bakalım, ne var ne yok köyde?

- İyiyiz valla, bildiğin gibi.

- Nerden bu atlar?

- Kökez'den.

- Hacı Nuri'den mi?

- He.

- Çok iyi olmuş. Beğendim. Başınızda İbrahim bey var, değil mi?

- Evet.

- Mahmut da aranızda?

- Elbet.

- Yiğit oğlan o, çok sevdim. Selâm söyle.

- Olur.

- Git yat Musa, dedi Hurşit ağa. Adamlar zati yorgun. Sabaha dek at sürmüşler.

- Peki. Hadi Allah rastgetire.

Karanlıkta kayboldu.

- Allah allah, dedi Kâzım. Daha neler göreceğiz. Zaptiyeler bile kuvayi-milliyeci olmuş be!

Karanlığın içinden cevap geldi..

- Niye şaştın hemşerim, biz de vatanımızı severiz.

- Helâl olsun.

Peyniri ekmeği bitirdiler. Kâzım cebindeki altınları yokladı.

- Ne yapacağız şimdi, sabahı bekliyelim mi?

- Zati sabah yakın, dedi Hurşit ağa. Ortalık ışıdı. Şimdi giderseniz bir şüphelenen olur. Şuraya uzanın, biraz dinlenin. Güneş doğunca dükkânına gidersiniz.

- Peki. Öyle yapalım bari.

Büyük ambarın gerisinde yere serili yataklar vardı. İki kişi daha uyuyordu orada. Hurşit ağa yer gösterdi.

- Yatın, dedi. Onlar da bizden, korkmayın.

Birisi horluyordu.

Hurşit ağa çırayı söndürdü. Ortalık zifiri karanlık içinde kaldı. Ta ilerde kapıda, küçük bir ışık vardı, başka bir şey görünmüyordu.

Kuşluk zamanı uyanabildiler. Hurşit ağa mahsus uyandırmadı.

- Yatsınlar, dedi. İyi yorulmuş adamlar. Erken gidip de ne edecekler? Akşama nasıl olsa köye varırlar.

Yolu tarif etti,

- Şuradan bağların arasından çıkıverin. Şimdi dükkândadır. Başkası varsa ayakkabı alacakmış gibi yapın, çıkmalarını bekleyin. "Akıl almaya geldik," deyin. Parola o.

- Biliyoruz, hadi eyvallah.

Kasabaya doğru yürüdüler. İyi hamlaşmışlardı. Bacakları, her yerleri ağrıyordu.

Hamdi, cebindeki altınları yokladı,

- Çok tatlı işmiş be, dedi. Bu kadar kolaydı da şimdiye kadar niye yapmadık?

- Kolay olur mu? İbrahim beyle Mahmut canlarını tehlikeye attılar. Adam uyansaydı, çeker vururdu. Koca Nuri ağa bu, silâhı neyi hep vardır öyle ya?

- Olmaz olur mu, elbet vardır.

- Oğlu da yokmuş evde emme rasladı ha?

- Oğlu da yoktu, faytoncusu da... Onun için bugün gittik. İbrahim bey hepsini düşünmüş canım.

- İyi kıvırdılar ha. Valla ikisi de cesur.

- Öyle. İbrahim beyi pek bilmezdim emme Mamıt'ta çocukluğundan beri cesurdur zati. İçimizde en gözü pek oydu.

Karşıdan iki kişi geliyordu,

- Aman belli etme, korkak yürüme!

Birbirlerine güldürücü bir hikâye anlatıyormuş gibi yaptılar. Gülerek geçtiler. Kâzım fısıldadı.

- Aman arkaya bakma.

- Bakar mıyım be, biz kaçın kurasıyız?

Kasabaya varıp dükkânı buldular. Recep usta küçük örsü kucağına almış, ayakkabıya çivi çakıyordu.

- Selâmınaleyküm, diyerek girdiler.

Başını kaldırıp baktı,

- Eleykümselâm, buyurun.

- Recep usta sen misin?

- Benim.

- Akıl almaya geldik.

- Ha buyurun, nereden?

- Tacım'dan geliyoruz. İbrahim beyin, Molla Mamıd'ın selâmı var.

- Yavaş konuşun.

Kalkıp pencereden dışarı baktı.

- Evet?

- Şunları getirdik, say...

İkisi de ceplerinden mendillere çıkılı altınları çıkardılar.

- Buyur. Yirmi beş altın.

- Hay yaşıyasınız. Nerden bu böyle?

Yüzü değişiverdi. Çabukça sayıp kuşağına doldurdu. Tekrar pencereye eğilip baktı.

- İyi oldu. Tam para lâzımdı bugün.

- Bir işaret verecekmişsin bize. İbrahim bey dedi.

- Hah, tamam.

Köseleden yuvarlak bir parça kesti, üstüne eski yazıyla 25 yazdı.

- Alın bakim. Kendisine verin, kaybetmeyin.

- Kaybetmeyiz.

Kâzım iç cebine dikkatlice yerleştirdi.

- Başka emrin?

- Yok. Çok selâm söyleyin. Nerden bu, merak ettim?

- Kökezli Hacı Nuri'yi bastık.

- Vay! Bu gece mi?

- He. Üç tane de at getirdik. Değirmene teslim ettik.

- Hay yaşıyasınız. Bu gece uçurmak lâzım onları. Alaşehir'e gidecek.

- Alaçehir'e?

- He ya. Size yolladıklarımız oradan geldi.

Birbirlerine bakıp dudaklarını ısırdılar.

- Düşmandan ne haber usta?

- Yığınak yapıyor. Yakında taarruza geçecek, öyle anlaşılıyor.

- Yaa? Bizim buralara kadar gelir mi?

- Gelir tabi, niye gelmesin? Hem biz gelmesini beklemiyeceğiz. Hazırlığımızı yapıp çullanacağız üstüne. Karar öyle.

- İyi. Biz de geliriz.

- Herkes gelecek. Bütün çeteler toplanacak. Böyle söyleyin İbrahim beye.

- Peki.

- Siz şimdi ne zaman döneceksiniz? Köye gündüz gitmeyin. Gören olursa şüphelenirler. Gece gidin.

Kâzım düşündü,

- Olur, öyle yapalım.

- Hacı Nuri şimdi ortalığı ayağa kaldırmıştır. Zaptiyeye haber vermiştir. Belki sizin köyü de ararlar.

- Öyle ya, doğru. Bizim bulunmadığımız meydana çıkarsa?

- Oduna gitti falan deyiverirler.

- Bizi kim soracak canım, dedi Hamdi. Molla Mahmıd'ı, İbrahim beyi sorarlar belki, emme bizi akıllarına bile getirmezler.

- İbrahim bey onun için bizi yolladı. Kafalı adam bak.

- Hımm...

Yere bakıp düşündüler.

- Biz köye başka bir yoldan gidelim, dedi Kâzım.

- Öyle yapın he. Gündüz burada kalın. Bir han odasında yatın. Akşam çıkın gidin.

- Peki, hadi eyvallah usta.

- Güle güle yeğenlerim. Allah rasgetire.

Kâzım birden aklına gelmiş gibi durdu.

- İbrahim bey "bize mermi hazırlasın," dedi.

- Peki, hazırlarız. Bir yerden gelecek, size de ayırırız.

- İki arkadaşın da atı yok.

- He ya, benim yok, dedi Hamdi.

- Olur, bulalım. Elimize geçerse yollarım.

Kapıyı açıp çıktılar.

- İş kötü arkadaş. Bu tarafını düşünmedik. Bizi gören olursa şüphelenirler. Gel şuradan kaybolalım.

- Nasıl kaybolacağız?

- Gene değirmene gidip saklanalım. Akşamdan sonra yola çıkarız.

- Cık. Değirmene öyle sık sık gitmek olmaz. Han kapısına benzetmiyelim.

- Ne edeceğiz?

- Gelirken gördüğümüz bağ evi vardı ya? Orada saklanalım. kimse görmez.

- Peki, oldu.

Fırından birer ekmek aldılar. Kasabanın bağlarına doğru yürüdüler.

Minarelerden öğle ezanı okunuyordu. İnceli kalınlı sesler birbirine karıştı.

25

Kökezli Hacı Nuri'nin avlusunda yanaşma Abdullah'ı dövüyorlardı. Hacı Nuri'nin damadı Osman eline bir palaska almış, palaskayı ikiye bükmüş Abdullah'ın çıplak bedenine habire vuruyordu.

- Söyle ulen söyle? Kimdi onlar, geberteceğim seni, söyle?

- Bilmiyorum ağam, vallahi bilmiyorum. Birden ağzımı tıkadılar, gözlerimi bağladılar. Tanıyamadım...

- Köpekler nerdeydi peki?

- Yoktular. Ortadan kayboluverdiler. Kızana gittilerdi belki.

- He, çocuk kandırıyorsun değil mi? Dürzüü!...

Palaskayı kaldırıp kaldırıp vuruyordu. Abdullah yerde kıvranıyor, ağzı yüzü topraklara bulanıyordu. Her vuruşta sırtında, omuzunda palaskanın izleri kalıyordu.

- Bir yere kadar dayanabildi, sonra kendini bıraktı. Tozun toprağın içine uzanıp kaldı.

Kökez'liler hep evin önüne toplanmıştı. Kadınlar, kızlar, çoluk çocuk... Kimi acıyordu, kimi söyleniyordu. Herkes dehşet içindeydi.

Soygun işine köyde sevinenler de olmuştu ama belli etmiyorlardı.

Hacı Nuri'nin adamları, yakınları çevreye yayılmış iz sürüyorlardı. Kimdi bunlar, nerden gelmişlerdi? İlk akla gelen Tacım'lılar olabilirdi. Tacım'dan birkaç kendini bilmez. Ama nasıl cesaret edebilirlerdi buna?

- Yok canım, Tacımlı'nın yapacağı iş değil bu. Baya. büyük çete işi. Kim bilir ne taraftan geldiler, Sivas'lıdan mı, Çal tarafından mı? Bir iz bulabilirsek belli olur. Aksi gibi hava kurak.

Kasabaya iki adam yolladılar, zabıtaya haber verdiler. Çevre köylere adam çıkardılar. Bilen, gören... Bir nişân... Hiçbir şey bulamadılar.

Hacı Nuri hasta oldu. Geceki olay aklına geldikçe titriyordu. Bir bitkinlik yayılıyordu içine. Soğuk su içiriyorlardı, damağını çekiyorlardı, bir türlü geçmiyordu. Yüzü sapsarıydı. İkide bir hıçkırıyordu.

Öğleye doğru söylenmeye başladı,

- İt oğlu it, dürzü oğlu dürzü! Yediği çanağa pisleyen alçak!. Muhakkak onun haberi var. Köpeklerin hiç sesi çıkmadı. Köpekler ürse ben uyanırdım.

Bunun üzerine Osman aşağı indi. Abdullah'ı dayağın altına tekrar yatırdı. Ama söylemiyordu. Söylerse daha çok eziyet göreceğini biliyordu.

Osman vurdu, vurdu... Yoruluncaya kadar vurdu. Abdullah'ta ses soluk kesildi.

- Bırak gayri Osman efendi. Ölür de başına bela olur, bırak.

Altındişin Osman onu söyleyene baktı,

- Ölsün, dedi. Gebersin! Bir nankör gebermiş, çok mu?

İki kere daha vurdu.

Sonra bıraktı yukarı çıktı. Kayınpederi ile konuştu. Hacı Nuri başını sallıyor, kesik kesik ıkılıyordu. Eşkiyaların kim olduğunu kestiremiyordu. Molla Mahmut'la zati askerden geldikten sonra hiç konuşmamıştı. Camiye gittikçe uzaktan görürdü, o kadar. İbrahim bey aklına bile gelmiyordu.

- Hiç dikkat etmediniz mi, yüzlerine bakmadınız mı, nasıl tanınmaz?

- Yüzlerinde mendil bağlıydı.

- Yüzlerini hiç göstermediler.

Kadınlar bir yandan, Hacı Nuri bir yandan geceyi anlatıyorlardı.

- Birinin elinde el feneri vardı. Hep bize tuttu, kendilerine hiç tutmadı.

- İkisinin de tabancası vardı. Ses çıkarırsak hepimizi vuracaklardı. Öyle kararlıydılar.

Anlatırken kadınlarının gözleri büyüyordu.

- Korkunç adamlardı. Sesleri kalındı. Tam eşkiya heriflerdi.

- Birisi şu koluma bir tekme attı, dirseğim kırıldı sandım.

- Vay alçaklar vay! dedi Osman. Kim olabilir bunlar yahu? Salim'in kasabada olduğunu biliyorlardı öyle ya? Değilse gelemezlerdi.

- Öyle. Bu evi iyi bilen adamlardı bunlar. Başka türlü olamaz. Yahut bu Abdullah piçi yardım etti.

- Günahını almıyalım, dedi yaşlı kadın. Belki sahiden haberi olmadı. Görmediniz mi nasıl bağlamışlar? Boğulayazmış adam. Fazla dövmeyin garibi, yeter.

- Bizde de kabahat var canım. Ne diye yalnız kaldık? Salimgil gidince çağırsaydık ya Osman'ı?

- Ne bileceksin böyle olacağını? Bilsek çağırmaz mıydık?

- Ah köpekler, ah köpekler... Köpekler ürseydi ben uyanırdım. Nasıl gidip kayboluverdi hepsi birden? Ah yezitler!

- Neyse... Bir yerden kokusu çıkar bunun. Er geç öğreniriz, merak etmeyin.

Osman birden kalktı.

- Ben bir Tacım'a gideyim, dedi.

- Tacım'a adam yollamadınız mı?

- Yolladık emme, bir de kendim gideyim. O Molla Mamıt denen dürzü köyde mi bakalım. Şuna buna zınarıp durur. Ben ondan şüpheleniyorum.

- Git emme çatayım deme.

- Yok, göreceğim sadece. Görünce belli olur.

-Molla Mahmut hergünkü gibi erken kalkmıştı. Atı kaşağılayıp temizlemiş, sonra çift sürmek üzere öküzleri önüne katıp Dikenli düze çıkmıştı. Çevreye bakınıp duruyordu. Altınlar azık torbasındaydı. İleride geride başka çift sürenler vardı.

Sabanı durdurdu, eliyle toprağı eşti. Hiç belli etmeden altın torbasını getirip gömdü. Üstünü ayağı ile düzeltti, sürülmüş yere benzetti. Gözüyle sınıra olan uzaklığı ölçüp biçti. Kuru ot demetini hizaladı, yerini iyice belledi.

- Dâh! dedi öküzlere.

Çevreye baktı, herkes kendi işiyle meşguldü. Dönerken tekrar gözattı, kendinden başka kimse bulamazdı orayı.

Öğle sonuna kadar çalıştı. Epey yer sürdü.

Hacı Nuri'nin damadı Osman, Mahmud'un evini dolandı. Duvarlara duvar diplerine bakıyordu. Sonra kapının önünde durup seslendi,

- Mamıt!

Anası pencereye eğildi, yabancı bir adamdı. Kimdi acaba?

- Mamıt yok, dedi kapıya çıkıp.

- Nerede?

- Dikenli düze çifte gitti.

- Hımın. Akşam neredeydi?

- Evdeydi.

Atın üstünden bakıyordu,

- Atı burada mı?

- Burda, ahırda. Ne olacak?

- Satacakmış diye duydum, bir göreyim şunu?

- Satacak mı? Bize söylemedi öyle bir şey. Niye satıyormuş?

- Bilmem. Aç hele, bir göreyim.

Ayşa kadın tenbihliydi, hiç bozuntuya vermedi.

- Gel bak, dedi.

Arkadan dolanıp, ahır kapısının sürgüsünü açtı.

- Buyur.

Osman kapıdan içeri baktı. Tek at gördü. Ahır yarı karanlıktı. Yorgun olup olmadığına dikkat edemedi.

- Hımm, peki. İyi atmış. Nerede dedin şimdi kendisi?

- Dikenli düzde. Gökkaya'ya yakın.

- Peki, hadi eyvallah.

- Güle güle oğlum.

Atına binip sürdü.

Kimdi bu, Ayşa kadın tanıyamadı. Yabancı arkadaşlarından biriydi belki. Arkasından bakıp başını salladı. "Ne işler içinde, bu oğlan, hiç bilmiyoruz. Allah sen yardım et..."

Mahmut öküzleri döndürürken köye doğru baktı, bir atlı doludizgin geliyordu. Eliyle usulca tabancasını yokladı. Biraz öne doğru çekti.

- Dâh! dedi tekrar.

Hem sürüyor, hem geriyi kolluyordu. Tanımıştı, Hacı Nuri'nin damadıydı bu.

Osman bir yere kadar geldi, atı durdurup baktı. Mahmut hiç farkında değildi sanki. Arkası dönüktü. Dirseği tabancayı kapatıyordu. Yorulmuş gibi yaptı, başını sarkıtıp durdu öyle. Sonra "dâh" dedi tekrar.

Tam geri döneceği sırada Osman atını sürdü. Tarlaya girmeden sağa saptı, Kökez'e doğru sürdü.

Molla Mahmut ağzını açtı, derin derin soludu. Göğsü inip inip çıkıyordu. Güldü kendi kendine. Yüzü ışıdı.

İbrahim bey uyandığı zaman öğle sonu olmuştu. Pencereye gidip dışarı baktı. Gerindi. Yüzü kıpkırmızı oldu.

- Sıcak su getirin, tıraş olacağım! diye bağırdı aşağıya.

Kalın kaşlarının altında gözleri bir kurnaz parlıyordu. Taban tahtalarına baktı. Duvara yakın ikinci tahtanın çivilerini gözden geçirdi. Başını salladı.

Küçük karısı Asene bakır ibrikle sıcak suyu getirdi. Leğeni kapının ardına bıraktı.

- Neydi o geceki işler bey? diye sordu.

- Suss... yaptı, "Bir şey bilmiyoruz, akşam bey evdeydi," tamam mı?

- Tamam.

- Zühtü aşağıda mı?

- Aşağıda. Atları tımar ediyor.

- İşini bitirince buraya gelsin.

- Olur.

Sakalını sabunlamaya başladı. Aynaya bakıyordu. İri kaşları, üçgen bıyıkları, sabundan sakalı ile korkunç görünüyordu. Kendi kendine güldü. "Yavrum Hacı Nuri, dedi. Çok mu korktun bizden ha?"

Usturayı aldı, sayır sayır çekmeye başladı. Yıkanacağı sırada Zühtü geldi.

- Buyur bey?

İbriği alıp su döktü.

- Ne var ne yok dışarda?

- İyilik. Kökez köyü kaynıyormuş.

- Ne olmuş Kökez'de?

- Gece Hacı Nuri'yi basmışlar...

- Ee?

- At çalmışlar, altın almışlar.

- Vay canına!

Sabahtan beri üç atlı oldu, habire gelip gidiyorlar.

- Niye? Bizim köylüler mi yapmış?

- Yok canım, bizim köylüler nasıl yapsın? "Bir göreniniz oldu mu, haberiniz var mı," diye soruyorlar.

- Ee, olmuş mu?

- Yok. Hiçbir ip ucu bulamamışlar.

- Bizimkiler ne diyor?

- Sorma. Her kafadan bir ses çıkıyor. Kimisi diyor "Sivas'lı tarafından gelmişlerdir. Kimisi diyor, Çal'dan."

- İyi... (Sesini indirdi) Hamdi'yle Kâzım geldiler mi?

- Gelmediler. Gece gelirler belki.

- Öbür arkadaşlar?

- İyiler, geziyorlar. Bazıları çifte gitti.

- Aferim.

Doğrulup havluyla kurulandı. Aynaya baktı, gençleşivermişti.

- Ben de çıkarım biraz sonra, dedi. Göz kırptı. Hadi sen işine bak. Kimseye bir şey sezdirmeyin.

- Olur.

Dışarı çıktı, köy içine doğru ağır ağır yürüdü. Başı yerdeydi. düşünüyordu. Üzgün bir tavır takınmıştı. Gördüklerine selâm verdi. Köylüler bir duvar dibine oturmuş konuşuyorlardı. Topal Hüseyin emmi, Kır Ali, Ak Osman, Haceli...

- Yahu bu ne rezillik... diyerek vardı. Güvenlik diye bir şey kalmadı memlekette. Evlerimizde rahat uyuyamayacağız demek? Asker gibi mavzer elde nöbet bekliyeceğiz bundan sonra.

- Öyle oldu bey. Allah göstermeye sizi de basarlar valla. Zengin olmak kötü bu zamanda.

- Ben zengin değilim. Bassalar ne bulacaklar, hava alırlar.

- Öyle deme, tedbirli ol. Köpekleri gözden ayırma.

Nasıl olmuş bu iş?

- Geldi aralarına oturdu.

-- Köpekler kayboluvermiş ortadan.

- Kızana gitmişler, dedi birisi.

- Ee?

- Yanaşmayı bağlamışlar. Ağzına urgan geçirmişler. Bağıramamış adam.

- Allah Allah!

- Yukarı çıkıp güzelce soymuşlar. Evde ne var ne yok, hep almışlar.

- Ne kadar almışlar belli mi?

- Belli değil emme çokmuş. Kırk elli altın almışlar.

- Kırk elli altın, püü...

- Üç at almışlar. Tabancasını mavzerini almışlar.

- Vay vay vay... Geçmiş olsuna gitmeli bari.

- Demin Kadir ağayla Ziver hoca gittiler.

- Öyle mi, ne zaman gittiler?

- Epey oldu.

"Hımm... Vay dürzüler vay! Aklına kötü şeyler getirmesinler şimdi?"

- Ulen kim olabilir bunlar?

- Bizim toprağımızdan değildir bey. Kasabadaki soygunu yapanlardır muhakkak.

- Öyle he, doğru.

- Yahut şu taraftan gelmişlerdir. Çal'dan, Sivaslı'dan...

- O da olabilir, doğru. Ne olursa olsun, kötü bir iş.

- Ne diyorsun bey, Kökezliler öyle korkmuşlar ki çoğu duyduğu halde, dışarı çıkamamışlar.

- Deme?

- Yaa... Eşkiya bu, çeker vurur, ne diyeceksin?

- Silâh atmışlar mı?

- Yok, hiç atmamışlar. Bir bakıma iyi adamlarmış. Küçük karının boynunda altınlar varmış, onları almamışlar.

- Deme? Görmemişlerdir be, görseler almazlar mı?

- Görmüşler emme karıya dokunmamak için almamışlar.

İbrahim bey güldü,

- Vay canına!

- Onun için diyorum bu işi yapanlar muhakkak Aydın tarafından. Aydın efelerinin böyle mert davranışları olur.

"İyi, aferim..."

- Peki iz sürmemişler mi? İzleri ne tarafa gidiyormuş?

- Aramışlar emme bulamamışlar. Kimisi Sivaslı tarafına gidiyor, demiş. Kimisi kasabaya demiş.

- Ortalık kurak, bulunmaz. Hele şoseye çıktılarsa, imkânı yok.

- Öyle he.

- Hacı efendi ne diyormuş bu işe?

- Ne desin, üzgünmüş adam, konuşmuyormuş.

- Hımm, yazık. Zor iş... Ben de gidip bir geçmiş olsun deyim bari.

Kalkıp yürüdü. Başını sallıyordu iki yana.

- Git ya, dedi,Topal Hüseyin emmi. Bu gün ona, yarın sana. İyi ki zengin değiliz şu dünyada.

Gülüştüler. Köylülerin kimisi için için seviniyordu. Haceli açığa vurdu.

- O da az can yakmadı haa! Allah işte, çıkarır bir yerden.

- Öyle deme be, günahtır.

- Günah emme kardaşım, köyde tarla komadı aldı.

- Zorla mı aldı, satmayın.

- Satmayın olur mu? Sıkışınca ne edeceksin? Ucuz pahalı veriyoruz işte.

- Neyse, bırakın bunları. O iş başka.

Konuyu kapattılar.

İbrahim bey ata binip sürdü. Gitmeli mi gitmemeli mi, düşünüp duruyordu. "Sesimizi tanımasın şimdi? Pattak söyleyiverirse sendin diye? Ulen ne ettik biz?"

İleriye geriye bakındı. Çayı geçmişti. Atın gemini çekmeye başladı. Ağırlaştı gittikçe. "Dönsem mi acaba? Yok, gitmek lâzım. O zaman kimse şüphe edemez."

Tam o sırada görüverdi, Kadir ağa ile Ziver hoca karşıdan geliyorlardı. Atı tekmikledi.

- Selâmünaleyküm, ne haber yahu?

- Aleykümselâm. İyilik sağlık. Hacı efendiyi görelim dedik emme göremedik.

- Niye?

- Millet yığılmış oraya. Kendisi aşağı inmiyor. Kimseyi de çıkarmıyorlar.

- Hımm... Göremiyecek miyiz demek? Geçmiş olsun diyecektim.

- Valla biz giremedik. Haber yollayıp döndük. Sen bir git istersen.

- Olur. Hadi eyvallah.

- Güle güle...

"Gidelim de görmiyelim, o daha iyi. Hadi İbrahim, işler yolunda gibi."

Kökez'e vardı. Bütün köylü oraya yığılmıştı. Civar köylerden de gelenler olmuştu. Herkesin yüzü dehşet içindeydi. Olayı birbirlerine anlatıyorlardı. Atın üstünden doğrulup baktı, avlunun içinde

yerde yatan Abdullah'ı gördü. Her yeri yara bere içindeydi. Tanınmayacak hale getirmişlerdi. İçi burkuldu. Dişlerini sıkıp başını çevirdi.

- Ne oldu yahu? dedi. Geçmiş olsun!

Tanıyanlar yer açtılar.

- Sağol bey, hoş geldin. Bildiğin gibi işte, olanlar oldu.

- Kimmiş bunu yapan dürzüler?

- Belli değil.

- O yerde yatan kim?

- Hacı efendinin yanaşması Abdullah.

- Ona ne oldu öyle?

- Dövdüler emme adam tanıyamamış canım, boşuna dövdüler.

- Hımın, yazık. Hacı efendiyi göremiyecek miyiz şimdi?

- Yok. Biraz rahatsızmış, kimseyle görüşmüyor. Damadını çağıralım da o selâmını söylesin bey.

- Öyle yapalım bari.

Osman'ı çağırdılar.

- Geçmiş olsun Osman, dedi. Hacı efendiye selâmımı söyle. Çok üzüldüğümü söyle.

Osman başını salladı.

- Olur. Kusura bakma, kimseyle görüşmüyor.

- Tabi. Anladım, hadi geçmiş olsun.

- Güle güle.

Üstünden büyük bir yük kalkmış gibi oldu. Atın başını çevirip sürdü.

"Keklik gibi kanadımı süzmedim.

Suya dalıp doya doya yüzmedim..."

İçinde türküler çalınıyordu.

"Birkaç gün sonra unutulur gider bu. İyi oldu. İyi oldu Hacı ağa! Gaganı kırdım. Gagan fazla uzamıştı. Yalnız şu bizimkilerden bir ses çıkmasa. Kasabaya yolladıklarım doğru dürüst gelebilseler."

Yanaşma Abdullah'ı ansıdı. İçi sızladı. "Keşke kaç kaybol, deseydim adama. Ama nereye kaçacak? Çoluk çocuğu var. Neyse... On altına karşılık böyle bir dayağa razı olur o. Söylemezse ilerde beş altın daha veririm. Bundan sonra söylemez hem de, geçti."

Hava kapalıydı. Akşama doğru yağmur yağmaya başladı. Sonra da kara çevirdi.

26

Ziver hoca, yatsı namazından çıkarken baktı, Kadir ağayı göremedi. "Niye gelmedi acaba?" dedi. Hasta mı yoksa korkuyor mu?

Bu günlerde iyice siniktiler.

Sık sık haberler geliyordu, "İstanbul'da Meclis dağıtılmış, mebuslar sürülmüş. Kimisi Ankara'ya kaçmış. Meclis Ankara'da toplanacakmış. Yeni bir hükümet kurulacakmış. Kemal Paşa, padişaha kafa tutmuş, artık sen yoksun demiş."

"Yonan bu tarafa doğru yürüyormuş Manisa, Turgutlu düşman eline geçmiş. Halk içerilere kaçıyormuş. Eli silâh tutan herkes savaşa girmiş."

- Ulen ne günlere kaldık be? Buraya da çıkıp gelmesin bu Yonan?

"Üç günlük yolmuş."

Sağa sola baktı, tedirgindi.

"Eve mi gitsek şimdi? Yoksa Kadir ağayı bir yoklasak mı? Hem ada çayı kaynatır, sıcak sıcak içeriz."

Cübbesine bürünüp yürüdü. Sert bir rüzgâr esiyordu.

Kimi evlerin bacası tütüyordu, kimisi tütmüyordu. "Odunu tezeği yoksa nasıl tütsün? Hele erkeği olmayan evler, dullar yetimler... Allah sen yardım et."

Varıp pencereye vurdu. Soluk bir ışık vardı içerde.Kadir ağa keçi postunun üstüne diz çökmüş, namaz kılıyordu. Başında kulaklarına kadar geçirdiği kara takkesi vardı. Kırçıl sakalı oynayıp duruyordu. Başını çevirdi.

- Açın, dedi. Ziver hocanın vuruşu.

Çabukça okuyup namazını bitirdi.

- Hoş geldin sakalını sevdiğim, buyur.

Ocak başına karşılıklı oturdular. Ziver hoca ellerini ateşe uzattı.

- Soğuk, dedi.

- Soğuk he. Ben bugün gelemedim. Biraz keyifsizim. Üşütmüşüm ellâm.

- Geçmiş olsun.

- Sağol. Çay suyu koyun şuraya Haticee! Ne var ne yok bakim dışarılarda?

- Valla bilmiyorum. Gayri hiçbir şeye merak etmiyorum. Ne halleri varsa görsünler. Bize dokunmayan yılan...

- Dokunur hoca efendi. Yılan olur da dokunmaz olur mu? Yarın kan kustururlar bize. Allahsız dinsiz heriflerden hayır gelir mi?

- Bakalım... İş olacağına varır derler. Hep Allah'tan bunlar. Kudreti ilâhi bir kere daha deniyor. Başa gelen çekilir, ne yapalım. Sabahleyin o Mamıt olacağı gördüm, ata binmiş gostak gostak gider, nereye giderse... Bir çalım bir çalım herifte. Takmış ayağına dolakları, fişekleri dizmiş...

- Neyin çalımıymış bu?

- Bilmem.

- Vatanı kurtaracak! Kurtarsın bakalım, aha geliyor Yonan. Muradına ersin. Düşman diye diye getirdiler en sonunda. Dürzüler. Emme dur bakalım, yarın ne olacak belli değil. Allah yoldan çıkanı yola getirmeyi bilir. Her şeyin başı Hak.

- Öyle he. Bekliyelim bakalım neler olacak? Allah böyüktür. Bize düşen şimdilik sabredip beklemek.

Ateşe bakıp başlarını sallıyorlardı.

- Koca papaz nerde? dedi Ziver hoca. Gene görünmez oldu bugünlerde?

- Bir Müslümanı daha mı basmaya gitti kimbilir? Ulen ne iştir be, göz göre göre soydular Hacı Nuri'yi. Hiçbir ipucu bulunmadı. Bana kalırsa bu dürzülerdi, başkası değil.

- Tabi bunlardı canım, şüphe mi var? Başka kim olur? Sonradan tanımış zati. Biri "İbrahim beye benziyordu," demiş.

- Bir de utanmadan geçmiş olsuna gitti değil mi? Valla korkulur bu adamlardan. Dinsiz imansız herifler.

- Öbürü de Molla Mamıt'tı muhakkak. Ben zati hep korkarım o kâfirden. Katil suratlının biri. Şurda kimse yok şimdi, biz bizeyiz, rüyama bile girdiği oluyor dürzünün. Tabanca silâh, hepsi tekmil.

- Eşkiya canım, daha ötesi var mı? Çete kurmuşlar resmen. Ah hökümet eskisi gibi güçlü olacak, çökecek bunların ümüğüne...

- Nerdee... Hökümat mı kaldı? Tam onların günü şimdi.

- Öyle. Vatanı uçurumun kıyısına getirdi hınzırlar.

Çaydanlıkta su kaynıyordu.

- Çay getir Haticee! Kupaları da getir.

Yandaki duvara vurdu.

Biraz sonra ada çayını kendi eliyle demledi. Bardaklara doldurdu. Topak şekerden küçük birer parça kopardı. Sarı renkli, kokulu çayı içmeye başladılar.

- Ne olur dersin, bu Kemal Paşa işi nereye kadar götürebilir?

- Hiçbir şey yapamaz. Devlet idare etmek kolay değil. Yarın her şeyi ağzına yüzüne bulaştırır, bırakır. Düşmanlar da yüklendikçe yüklenirler. Görürsün bak, milleti iyice batıracak bunlar. Biz hadi geldik geçiyoruz, lâkin gelecek Müslüman küçükler ne yapacaklar, ben hep onları düşünüyorum. Bu Kemal Paşa dedikleri gibi işi başarır da idareyi ele geçirirse, Müslümanlığı ortadan kaldırır. Zati gâvur içinden gelmiş. Alnı secdeye değmezmiş. Ne idüğü belirsiz bir herif. Gâvur mu Müslüman mı, belli değil.

- Allah Allah... Nasıl gidiyorlar peşinden?

- Milletin basireti bağlandı kardaşım. Gözüne perde çekildi. Düşmanı koğacağız filan diyerek kandırıyorlar. Aha bak bizim köydekilere, kim bunlar? Hep çoluk çocuk, imanı zayıf herifler. Kocakaş İbrahim beye Müslüman diyebilir misin sen? Başları o işte. Hepsi öyle...

- Allah sonumuzu hayır eyleye yarabbi... Bir çay daha içer misin?

- Doldur içelim, sıcak sıcak hora geçti.

İnce sakalı kımıldanıp duruyordu.

- Emme hiç belli olmaz bu işler. Bakarsın birden değişir. Allah büyüktür. Durur durur da sonra düzeltiverir. Umudumuzu kesmiyelim. Padişah efendimiz boş durmuyordur. Muhakkak çalışıyordur. Ben gözüm yolda, dilim duada, onu bekliyorum. Her Müslüman da böyle yapmalı.

- Haklısın. Allah'tan umut kesilmez.

Ziver hoca ateşin alevlerine baktı. "Bizim içimiz de tıpkı böyle yanıyor," dedi. "Allah, sen bir yol göster!"

Saatini çıkarıp baktı.

- Geceler de bir uzun ki, sabah olmak bilmiyor.

Düşün Allah düşün...

- Ben de öyleyim. Uyku tutmaz oldu.

Kalktı.

- Hadi hoşça kal. Allah bereket versin, çayı içtik.

- Güle güle iyi geceler.

Kapıdan uğurladı.

Ziver hoca cübbesine büründü iyice. Sağına soluna baktı. Birisi önüne çıkıverecek gibi bir korku vardı içinde. Sinirleri zayıftı. Her şeyden çekiniyordu. Kadir ağadan başka kimseye açılamıyordu. Eskisi gibi ileri geri konuşmayı bırakmıştı. Padişah efendimiz demiyordu artık, "başımızdaki böyüklerimiz," diyordu. Kimdi bu böyüklerimiz herkes işine geldiği gibi anlıyordu.

Evine doğru çabuk çabuk yürüdü. Başka hiçbir tarafa bakmadı.

"Şimdi buz gibi eve gireceksin. Sakat karının yanına yatacaksın. Hee Ziver hoca, ne kötü günlere kaldın? Yalnız sen değil, cümle Müslümanların başında. Emme geçecek bu kara günler, dur bakalım."

Kapıyı açıp içeri süzüldü. Sürgüyü çekti hemen. Birilerinden kaçmış gibi soluklanıyordu.

Molla Mahmut, Haceli, Kâzım... Öbürleri geç vakit toplanıp İbrahim beyin evine geldiler. Kendisi çağırtmıştı. Birkaç gündür

kasabadaydı. Bugün gelmişti demek. Bakalım ne haber var, diye merak ediyorlardı.

Merdiveni çıktılar. Işıklı odadan gramofon sesi geliyordu.

- Buyurun, içerde...

Ayakkabıları çıkarıp girdiler. "Aa aaa..." Şaşırdılar hepsi de. İbrahim beyin başında kocaman astragan bir kalpak vardı. İlk görüyorlardı.

- Ne bu bey, hoş geldin...

Güldü.

- Kalpak, dedi. Bunu Kuvayi - Milliyeciler giyer. Nasıl?

- Bilmem. Çok heybetli görünüyor.

- Tabi ya, biz heybetli insanlarız. Baş kumandanımız da bunu giyiyor.

Heybeden iki tane daha çıkardı. Onlar daha küçüktüler. Kuması da biraz değişikti. Birini Molla Mahmut'un önüne öbürünü Kâzım'a attı.

- Giyin bakim, şimdilik üç tane bulabildim. Sonra hepinize alacağım.

Molla Mahmut giydi, aynaya baktı.

- İyi, dedi. Çok güzel.

- Sana yakıştı. Tam Kuvayi-Milliyeci oldun.

Kâzım da giydi. O da bir değişmişti.

- Hepinize birer tane alsaydım iyiydi ama yokmuş. Yakında gelecekmiş.

- Neyse, sonra alırız. Ne var ne yok bakalım, haberler nasıl?

- Haberler iyi. Gene mermi getirdim. İki at aldım, Mustafa Kemâl Paşaya tel çektim. Haa onu diyecektim, (fısıldadı) para yolladım. Kuvayi-Milliye için her yerden para toplanıyor. Biz de üstümüze düşeni yaptık. Ankara'da müthiş bir hazırlık yapılıyormuş. Bütün demirci ustaları, tüfekçi ustaları Ankara'ya götürülmüş. Süngü, tüfek, mermi... Bizim kasabadan da demirci Artın ustayla, Mustafa usta Ankara'ya gitmiş. Harıl harıl çalışıyorlarmış. Yakında neler olacak, bekleyin de görün. Ben de yüklü bir altın verince, Hüsnü bey çok memnun oldu. "En iyi çalışan çete sizsiniz," dedi. Hepinizin gözlerini öpüyor.

Sevindiler. Başlarını salladılar.

- Ne kadar yolladın ağa? dedi Mahmut.

- Sonra sana söylerim.

- Düşmandan ne haber?

Birden ciddileşti.

- İlerliyor. Savaş başladı. Hem de çok kanlı. Yakında bizi de çağırırlar. Hazır olun. Dolağı olmayanlar kimlerdi?

Heybeden iki çift dolak çıkarıp önlerine attı.

- Hepinize birer çift de çizme alıyorum. Parasını verdim. Subay çizmesi bir görseniz ömürlük. Recep usta, Konya'ya ısmarladı.

- Oh oh oh... Tam asker olacağız desene?

- Olacağız. Zühtü sobaya odun at yavrum. Arkadaşlara da kahve yaptır. Buyurun sigara...

Paketi ortaya attı. Sonra gitti gramofonun pilâğını değiştirdi. O zaman gördüler, hiç dikkat etmemişlerdi. Leblebiyle rakı içiyordu. Dolabın üstündeki kadehi kaldırdı.

- Hepinizin şerefine. Kemal Paşa da böyle içiyor, leblebiyle...

Kadehi dikti. Üstüne iki üç leblebi aldı.

Ne diyeceklerini bilemediler, hiç görmemişlerdi.

- Helâl olsun, dedi birisi.

- Sağol. Leblebi buyurun.

Tabağı getirip ortaya koydu. Soba gürül gürül yanıyordu.

- Burada ne var ne yok? Bir sızıltı filân çıkmadı ya?

- Yok bey, ne çıkacak? Burası iyi.

- Hacı Nuri'den ne haber?

- Hiç ses soluk yok, dedi Mahmut. İnine kapandı.

- Bizim akıllılar ne ediyor?

- Onlar da öyle. Uyuz kediye döndüler. Ziver hoca, padişahın adını ağzına alamaz oldu.

- Hangi padişah, dedi İbrahim bey. Padişah mı kaldı ulen. Herkes Ankara'ya bağlandı. Şimdi emir Ankara'dan veriliyor gayri.

Plâkta acıklı bir memleket havası çalınıyordu.

"Akşam oldu yine bastı kareler

Göz göz oldu içimdeki yareler..."

.....

- Hee... İşler yeni başlıyor arkadaşlar, bunlar bir şey değil. Şimdi öyle bir savaşa gireceğiz ki, ölüm kalım kavgası yapacağız. Dişimizle tırnağımızla savaşacağız, anladınız mı? Vatanı kurtarmak zorundayız. Tek bir düşman kalmayıncaya kadar vuruşacağız. Mustafa Kemal Paşa demiş ki "Bizi öldü sanıyorlar, hayır biz ölmedik. Ölen İstanbul hükümetidir. Bu millet yeniden ayağa kalkacaktır. "

Molla Mahmut'un gözleri yaşardı, "Hay ağzını seveyim, dedi içinden. İşte bu. Bunu bekliyoruz biz!"

- Hüsnü bey, Ankara'ya gidip gelmiş. Görseniz neler anlatıyor. "Tek başıma kalsam bile dövüşeceğim," diyormuş.

- Arslan! Yalnız bırakmıyacağız onu!

Molla Mahmut ta içten söylemişti.

- Bırakmıyacağız! dedi Haceli.

Zühtü, ayakta bekliyordu.

- Otur Zühtü. Niye ayakta bekliyorsun yavrum? Hep arkadaşız gayri, otur.

İbrahim bey, çok duyguluydu. Hepsine baktı ayrı ayrı. İçkinin etkisiyle yüzü kızarmıştı. Plâktaki sözü tekrarladı.

- Akşam oldu yine bastı kareler... Ama sabah olacak bir gün.

Kendini zorladı, şiirin gerisini getiremedi. Tevfik Fikret'in şiirini kasabada Hüsnü beyden dinlemişti.

- Neyse, dedi, siz anlayın gayri. Bu böyle gitmeyecek. Her şey düzelecek bir gün. Millet öyle bir inançlı ki, ne diyeyim size...

Muhakkak başaracağız. Üstümüze konan kargaları koğacağız. Hazır olun.

- Hazırız ağa. Kemal Paşa doğru demiş, daha ölmedik biz.

- Tabi ölmedik, sağız çok şükür.

İbrahim bey kadehini bitirdi. Geldi tabaktan üç dört leblebi aldı.

- Ben hepsini söylemiyorum, orada konuşulanları şizler dinleseydiniz...

Başını salladı uzun uzun.

- Bizi aldatmışlar be, çok kötü aldatmışlar. İşler yolunda gıdıyor sanıyorduk, oysa başımızdakiler bizi çok kötü duruma sokmuşlar. Dünkü kölelerimiz şimdi bize efendi olmak istiyor. Onun için gelmişler buraya. Yonân başımıza dikilecek, bizi kamçıyla çalıştıracak, kazancımızı elimizden alıp yiyecek. Irzımıza namusumuza göz dikecek. Gelip evimize, malımıza ortak olacak. Razı olur musunuz buna?

- Olmayız! dedi hepsi birden.

- Padişah razı olmuş. Düşmanın her dediğine peki demiş, imza atmış.

- Boynu altında kalsın, dedi Haceli. O nasıl padişahmış öyle?

- Yaa... Bizi aldatmışlar. Biz bu adamları bir şey sanıyorduk. Gözü kapalı koyun gibi gütmüşler bizi. Hüsnü bey öyle diyor. Ama bitti gayri, yağma yok! Foyaları ortaya çıktı. Millet bundan sonra kendi kendini idare edecek. İstediğini seçecek başına. Hele şu düşmanları bir koğalım. Bakın o zaman neler olacak. Yepyeni bir idare...

Yepyeni bir devlet!...

Kapı vuruldu. Bir kadın eli kahve tepsisini uzattı.

- Alın bakim kahvelerinizi bey gibi için. Bundan sonra benim en aziz konuklarım sizlersiniz. Biz gayri arkadaşız sizinle. Kuvayi-Milliye arkadaşı. (Birden aklına geldi) Atlara iyi bakıyor musunuz? Aman ha, atlara iyi bakın. Her gün suyunu yemini tımarını verin. Yakında iki tane daha gelecek. Haceli'yle Bilal'e. Bilal nerede?

- Buradayım bey.

- Ulen Bilal! Seni şu dereye götürür vururum.

- Vur beyim, haklısın. O gün köyde yoktum. Çok mahcup oldum yani.

- Hıı... Kimseye bir şey söylemedin değil mi?

- Yok bey, söyler miyim? Kitap üstüne yemin ettik.

- Aman ha, karılarınıza bile söylemeyin, duyulmasın. Bir gün gelir söyleriz.

- Emme biraz seziliyor gibi beyim, dedi Hamdi.

Kulağıma öyle geldi.

- Nasıl? Kim seziyor?

- Hacı Nuri diyesiymiş ki "düşününce birini Kocakaşın İbrahim beye benzetiyorum."

- Ya?

İbrahim bey bozuldu. Zorla gülmeye çalıştı.

- Bak dürzüye, nasıl benzetmiş? Yüzümüzü görmedi ki. Işığı hep onlara tuttum. Öyle değil mi Mahmut? Biz hep karanlıkta idik.

- Belki sesini tanımıştır.

- Sesimi de tanıyamaz. Kalın kalın söyledim. O da bir iki kelime. Hep işaretle hallettik.

- Tanıyamadı canım, nerden tanıyacak. Tanısaydı şimdiye kadar çoktan şikâyet ederdi.

- Kime şikâyet edecek, şikâyet edecek yer kalmadı gayri.

- Başka türlü öc almaya kalkmasın?

- Ne yapabilir? Geçti...

- Biz gene uyanık olalım, dedi Mahmut. Gece gündüz birbirimizi kollıyalım. Bu iş er geç patlak verecek.

- Bir şey olmaz, korkmayın. Benim adamlarım sağlam.

Zühtü'ye baktı.

- Tabi bey, dedi Zühtü. Allahın izniyle kuş uçurmayız korkma. Köpeklerin birini zati hep bağlıyorum. Öbürleri de avlunun içinde.

- Hacı Nuri'nin öyle bir iş yapacak adamı yok. Bir çobanı için katı diyorlar, O da davarını bırakıp gelemez.

- İsterse gelsin, ne olacakmış? Bir silâh sesi yeter. Beş dakkada hep buradayız. Öyle değil mi arkideşler?

- Tabi canım, imkânı mı var? Öyle bir şey yapsınlar da görelim. Hiçbirini sağ bırakmayız valla.

- Pıstılar zati, yapamazlar. Onların devri değil. Dışarı bile çıkamıyorlar. Hacı Nuri canını kurtardı ya, ona dua etsin.

- Ne olursa olsun, biz gene tedbirli olalım. Birbirimizi kollayalım.

- Öyle. O doğru... Bir kere girdik bu işe. Birimiz nerede, hepimiz orada olacağız.

- Olacağız elbet.

Mahmut gözetti.

- Kalkalım. Ağa yorgundur, yoldan geldi.

Kalktılar.

- Hadi güle güle bakalım. Sıkılmış yumruk gibi hazır olun. Gevşemeyin.

- Gevşemeyiz, korkma.

Evlerine dağıldılar.

27

Aşır uyuyamıyordu. Yarı uyku yarı uyanıklık arasında gidip geliyordu. Bir iki kere sıçrayıp uyandı. Ortalık zifiri karanlıktı. Pencereye baktı, daha gece yarısıydı her halde. Belli belirsiz bir aydınlık aradı, yıldız ışığı... Pencereden birisi başını uzatmış bakıyor gibi oldu. Tekrar sıçradı. Neydi bu? Doğrulup baktı, yoktu öyle bir şey. Kendi kendine dua okudu. "Allah Allah," dedi "Ne oluyor bugün bana?" İçinde endişeler vardı. İyi mi yapmıştı, bu işe girdiğine, yoksa kötü mü olmuştu? Sonu nereye varırdı? Emmisine bile

danışmamıştı. Karısının haberi yoktu. Elini usulca uzatıp omuzuna dokundu, karısı uyuyordu. Çocuklar da ilerdeki yatakta yatıyorladı. Nefes alışlarını dinledi. Birisinin burnu tıkalıydı her halde, hışırdıyordu. Arkasını döndü, içindeki endişeleri kovmaya çalıştı. Kendini bıraktı. Karışık bir şeyler oluyordu. İnsan mı hayvan mı belli değil, bir sürü canlı o tarafa, bu tarafa koşuyorlardı. Birinden kaçıyor gibiydiler. Ortalık toz içinde kalmıştı. Derken bir at göründü. İri bir kadana. Kalabalığın üstüne dört nala geliyordu. Kuyruğu, yelesi savruluyordu havada. Nallarından kıvılcımlar çıkıyordu. Tam önüne gelmişti, korkutmak için elini salladı, "hişt!" yaptı. Uyanıverdi. Gözlerini açıp baktı, "oh şükür, rüyaymış," dedi. Derin derin nefes aldı. Kalbi vuruyordu. Tekrar pencereye baktı. ışık belli belirsizdi. "Birisi oradan tüfeği uzatsa..." diye düşündü. "Yarın karıya söylemeli de yatağın yerini değiştirsin. Biz gayri düşmanı olan adamız. Hem de azılı düşman. Haberi olursa bizi boş bırakmaz. İyi olmadı girmemiz. Başımıza püsküllü belâyı aldık. İbrahim beyin penceresinden silâh uzatılmaz. Onun evi iki katlı. Hem adamları var, köpekleri var. Hemen haberi olur. Herkes yardıma koşar. Emme biz burada... İyi etmedik. Hele Molla Mamıt? O korkmuyor mu acaba? Korkuyordur emme belli etmiyordur. Hem de Hacı Nuri'nin evine girdi. Ya tanısaydı? Ya birisi söyler de kulaktan kulağa duyulursa?"

Bir uğultu oldu. Kulak verip dışarıyı dinledi. Rüzgâr esiyordu. Soğuk bir rüzgâr. Bacaya geçirdikleri sepete çarpıyordu. "Allah kimseyi evsiz barksız bırakmasın bu soğuklarda, zor iş."

Arkasını dönüp gözlerini yumdu. Uyumalıydı artık. Uzun bir nefes koyverdi. "Bizim gibi yoksul adamların neyine gerek bu işler? Yarın başımıza bir belâ gelse, okkanın altına gideriz. Çoluk çocuk perişan olur. İbrahim bey kurtulur. Ona bir şey olmaz. Gâ-

vur da geliyormuş habire. Gelince bize ne yapar? Nem var ki neyimi alacak? Emme İbrahim beyin evini alır, malın mülkünü alır. Rakısını da alır. Kemal Paşa nasıl adam acaba? Leblebiyle rakı içermiş. Ben de içsem... Günah olur. İbrahim beye günah olmaz mı? Ona olmaz. O zengin. Başındaki kalpak... Emme iri ha. Başına sepet geçirmiş gibi. İnsanı heybetli yapıyor. Biz giysek, bize yakışmaz. Ufak tefek adama, Hamdi'ye, Bilal'e... Hepimize alacakmış. Parasını sonra ister mi bizden? Kaça acaba? Yok canım çetenin masraflarına Hacı Nuri'nin parası harcanacak."

Ormanda bir uğultu, sis duman...

"Nereye gidiyoruz böyle? Atları habire sürüyoruz. Kayalık dağlar. Başları bulutların üstüne çıkmış. Eyvah önümüz uçurum!"

Dizginlere asıldı, durduramadı. Hepsi birden boşluğa uçtular. At altında.

Sıçrayıp uyandı. "Uff..." yaptı. Gözlerini uğuşturdu. "Suphanallah... Ne oluyor bugün bana? Karalar basıyor?"

Sırtüstü yattı, düşünmeye başladı. "Başımıza bir iş mi gelecek?" Karısını dürttü

- Kız Güllü! Kalk hele!

- Hıh, yaptı kadın. Bacağını uzattı.

-Gözüme uyku girmedi be, kalk! Karalar basıyor habire. Hasta mıyım neyim? Kalk bir su ver hele.

Kadın kımıldamadı.

- Kalk diyorum! Ölsek haberin olmıyacak dürzü karı. Kalk!

Usulca doğruldu.

- Neyin var?

- Ne bileyim, bir türlü gözüme uyku girmiyor. Tam uyur gibi oluyorum, kara basıyor. Üstüme at geliyor, uçurumdan aşağı yuvarlanıyorum.

- Yatağın yerini değiştireyim mi?

Pencereye baktı,

- Değiştir. Tut ucundan şu tarafa alalın.

Karanlıkta geriye doğru çektiler. Çocukların yatağı ilerde kaldı. Yastığı da indirdiler biraz.

- Su vereyim mi?

- Ver.

Kadın el yordamı ile bir tas su getirdi. Aşır iki yudum içti. Sonra sırtüstü yattı.

- Allah, dedi. Esirge bizi yarabbi. İşler kötüye gidiyor her hâlde.

- Ne işleri?

- Düşman geliyor be. Hiçbir şeyden haberin yok.

- Niye geliyor, ne yaptık biz düşmana?

- Bir şey yapmadık emme geliyor işte. Tepemize binecek dürzü.

- Gelemez, husa çekme.* Uyu hadi.

Arkasını dönüp yattı, Aşır kızdı, başını salladı iki yana. Söyleyecek söz bulamadı.

---

* Merak etme, tasalanma.

- Eşşek!. dedi. Duygusuz...

Kadın aldırmadı. Zati her zaman söylerdi böyle. "Erkek değil mi söyler. Söylesin varsın." Uyudu kaldı.

"Düşman buraya gelirse evlere mi yerleşir? Bizi dışarı mı atar? Bu soğukta ne yaparız dışarda? Çoluk çocuk hep hasta olur. Ahırlara samanlıklara yerleşiriz. Bizim samanlık da pek küçük. Nasıl sığarız. Olmaz öyle şey. Gelmesin buraya, istemeyiz. Cehennemin dibine gitsin. Ne işi var evimde düşmanın?"

Düşündükçe sinirlendi, huzuru kaçtı. O yana döndü, bu yana döndü, olmadı. Uyuyamadı.

İlk horozlar ötüyordu.

Kalktı sedire gitti, pencereye eğilip baktı. Evler sokaklar belli belirsiz görünüyordu. Hiçbir kımıltı yoktu. Kış günü dünya donmuş gibiydi.

Molla Mahmut sıçrayıp uyandı. Korkulu bir rüya görmüştü. Eli yastığın altına gitti. Sonra rüya gördüğünü anlayınca rahatladı. Sıkıntıdan terlemişti. Boynunu göğsünü kaşıdı. Pencereye baktı, gün ağarmamıştı daha. Hafif bir ışık görünüyordu. "Uff..." yaptı. Uykuda bile rahat yok dinine yandığım. Neydi o öyle?"

Rüyayı düşünmeye başladı. Yedi sekiz kişi kendisini kovalıyordu. Elinde tabanca, atı habire tekmikliyordu, bir tepeye yukarı kuş gibi uçuyordu. Tepeyi aşıverse kurtulacaktı, ona öyle geliyordu. Tepeyi çıktı, fakat adamlar doğrulup karşısına dikildiler. Şaşırdı. Ne çabuk gelmişlerdi? Ellerinde tabancalar vardı. Kurtuluş olmadığını anladı. Hepsi de tabancaları uzatmışlardı. Tam nişan alıyorlardı, atacaklardı... Sıçrayıp uyandı. "Allah Allah," dedi. "Ne bu?" Kalbi çarpıyordu. Yutkunup heyecanını bastırmaya çalıştı.

Başını çevirip karanlık odaya baktı, fazla bir şey görünmüyordu. Karısının oğlunun nefeslerini dinledi, uyuyorlardı. Uzanıp yorganın ucunu düzeltti. Tavana bakmaya başladı. Rüyada karşısına çıkan adamları düşündü, kimdi onlar? Tanımıyordu. İri yapılı burma bıyıklı adamlardı. Düşman askerleri miydi? Çanakkale'de gördüğü gâvurlara benzemiyorlardı. Onlar ya sarışın, ya karaydılar. Bu gördükleri... Tekrar düşündü, yüzlerini hatırlayamaz oldu.

"Neyse," dedi. "Rüya değil mi, boşver. Fazla durma." Akşam İbrahim beyin söylediklerini düşünmeye başladı. Kaç lira yolladı acaba? Nasıl yolladı? Bu İbrahim bey kalleşlik yapar da yüz altının üstüne yatar mı? Yapmaz her halde, böyle bir zamanda ayıp. İnsanlığa sığmaz. Gerçi canını tehlikeye koydu. Ben de koydum. İyi de başardık. Emme kendimiz için yapmadık bunu. Vatanın kurtulması için yaptık. Çetenin ihtiyaçlarını temin edeceğiz dedik. Hepimize çizme alacakmış, iyi... İki de at. Silâh, mermi... Epey para harcandı. Bir hesap çıkarsa da bilsek. Nereye ne kadar verdi? Sormak ayıp olur mu şimdi? "Sana güvenmiyoruz," der gibi. Cık, sırası değil. Adam hakkiyle çalışıyor. Bizim yapamıyacağımız şeyler yapıyor. Hem akıllı hem kurnaz dürzü. O olmasaydı çete kurulamazdı. Dur bakalım, böyle gitsin bu iş, nereye kadar gider... Hem de bize iyilikleri oluyor. İyice yakınlaştık. Bana güveniyor. Başıma bir iş gelse, ilgilenir. Bu zamanda böyle adamın olacak. Gerekli..."

Ellerini başının altına yastık yaptı,

"Hacı Nuri işi anlarsaa... Bakalım ne olur? Onbeş gün falan geçti, bir sızıltı çıkmadı. Anlıyamadı her halde. Anlasaydı şimdiye kadar yapacağını yapardı. Korktu herif, sindi kaldı. Onun devri değil. Eskiden olsa, zaptiye komaz doldururdu buralara. Bütün

köylüyü dayaktan geçirtirdi. Tam zamanında yaptık, iyi oldu. Burnu kırıldı dürzünün. Keçi sakallı da öyle, sesi soluğu çıkmaz oldu. Güvendiği dağlara kar yağdı. Hele şu düşmanlar da bir tepelenirse... Gün bizim gayri. Düşmanlar... Kötü Yonan! Başkası karışmasa Yonan'ı hakederiz biz. Zati azmışlar. Hem de kendi toprağımızda olunca, başımızda da Kemal Paşa... Ne demiş, "Tek başıma kalsam bile savaşacağım. Bizi öldü sanıyorlar, hayır biz daha ölmedik!" Ne adamlar var şu dünyada? Analar neler doğuruyor? Arslan paşa! Biz de varız burada. Tacım köyünde. Kimse yoksa ben varım. En az on gâvuru haklamak boynumun borcu olsun!"

Kollarını yukarı kaldırıp gerindi. Uzun bir soluk koyverdi. Karanlıkta gözleri parlıyordu.

İbrahim beyin avlusunda bir köpek ürdü. Öbürleri de katıldılar. Birisi uzun uzun uludu.

Yukarıda İbrahim bey, aşağıdaki hanay evde Kara Zühtü ikisi birden doğruldular. Elleri yastıkların altına gitti.

Zühtü fırladı, pencereden sağa sola baktı, ortalığı dinledi. Bir ayak sesi, bir fısıltı aradı, duyamadı. Gelip yattı.

Tavşan uykusundaydı. Her köpek ürüyüşünde kalkıp bakıyordu.

Rahat edemedi. Alagöz sesini niye uzatmıştı öyle? Kalkıp kurt postu gocuğu omuzuna aldı, avluya çıktı. Sağa sola baktı. Eli tabancadaydı. Ahırların önüne doğru gitti. Avlu duvarının üstünden uzanıp dışarıya baktı, hiçbir şey göremedi. Köpekler arkasında kuyruk sallıyorlardı.

İbrahim bey sırtında uzun gecelik, üst katın penceresine eğilmiş, perde aralığından bakıyordu. Kendi kendine gülümsedi. Per-

denin ucunu usulca indirdi. Geldi tekrar yattı. Geniş tahta karyola gıcırdadı. Üst üste serilmiş yün yataklar yumuşacıktılar. Tabancayı yastığının altına sürdü, sonra sırtüstü dönüp kendisini bıraktı.

Geceleri pek uyuyamıyordu. Sabaha yakın gün ışıdıktan sonra uyuyor, kuşluk vakti, bazan öğleye yakın kalkıyordu. Bir süredir böyle alıştırmıştı kendini. Hep tetikteydi. Olanları olacakları uzun uzun düşünüyordu. En çok da düşman buralara kadar gelirse ne yapmalı diye soruyordu kendine. Geleceğini pek sanmıyordu. Çok çok Salihli'ye kadar gelebilirlerdi. Daha içerilere girmeyi göze alamazdı. Alırsa işte o zaman başına belayı bulurdu. Aşağıdan yukarıdan, Anadolu'nun dört bir yanından üstüne çullanınca, kapana kısılır, tebdili şaşardı. "Kötü Yunan akıllıysa buralara kadar gelmesin," dedi. "Ama kendi bilir, isterse gelsin. Dersini veririz bir güzelce. Hele bir hazırlanalım. Çeteler toplansın, ordu hazırlansın. Bak o zaman neler olur..."

Horozların sesini dinledi.

"Bizim Molla Mahmut akşam niye durgundu öyle? Kemal Paşaya para yolladım deyince inanmadı her halde. Altınların üstüne yatacak diye düşündü. Yatmam Mahmut, korkma. Biz bu işe kellemizi koyduk. İkimiz yaptık işin zorunu. Sana ne kadar verirsem, kendim de o kadar alırım, fazla almam. Masraflarımız çıksın yeter. Bak Hacı'nın yanaşmasına on altın verdim. Onu vermeseydim bu soygunu yapamazdık. Gene de herif ölesiye dayak yedi. İyi oldu mu kimbilir? İlerde belki onu da aramıza alırız. Hacı Nuri ne diyecek bakalım bu işe? Er geç duyulur bu. Olmazsa vurdururum dürzüyü. Kendi altınıyla vurdururum. On tanesini verdim mi sülalesini temizletirim. Dur bakalım ne edecek? Cevabım çok sert olur. Ama bir halt edemiyecek. Mahmut'un dediği doğru, bu zamanda başını

kaldıramaz. Onun devri değil gayri. İsterse bir sınasın. Çetemi kurmuşum ki, ümüğüne binerim. Kurşuna tutarım o evi. Otursun oturduğu yerde. Bundan sonra bizim dediğimiz olacak."

Yüzünü uğuşturdu. Gittikçe ışıyan duvara bakıyordu.

"Hadi uyuyalım gayri. Düşün düşün, sonu yok! İş olacağına varır."

Yan dönüp kendini bıraktı.

Ziver hoca uyanmıştı. Her gün sabah ezanından bir saat önce uyanırdı. Bir iki kere döndü yatakta. Sonra eğilip saate baktı. Bir dua okumaya başladı. Sakalı kıpır kıpır oynuyordu.

- Yallah bismillaa, deyip kalktı.

"Şimdi ocağın yanmış, suyun ısınmış olacak. Hoca dediğin kalkınca her şeyi hazır bulacak. Nerdee... Bizim kötürüm karı yatar ancak, zıbarasıca!"

Söylene söylene giyindi. Hava soğuktu. İçerde bile üşüyordu insan. Kapının arkasındaki leğene eğilip abdest aldı. Kirli peşkire silindi.

"Şuna bak, bir hocanın peşkiri böyle mi olmalı?"

Kadın hiç aldırmıyor, duymazdan geliyordu.

- Kalk! Tembel tavuk! Benden önce yattın, gece deliksiz uyudun. Benim gözüme uyku girmiyor. Sen hâlâ uyuyorsun. Nereye gidiyoruz, ne oluyor, haberin yok dürzü karı!

Kötürüm kadın zorlukla doğruldu. Suratı asıktı. Her gün böyle kaldırırdı, "boynu altında kalasıca."

- Namazdan gelince sıcak çorba hazır olacak, eyeni kırarım! Koca kaltak senii...

Kapıyı vurup gitti.

- Tövbe yarabbi tövbe. Boyumca günaha sokuyor bu karı beni. Her gün böyle, her gün. Usandım gayri.

Cübbesine bürünerek çabuk çabuk yürüdü. Caminin kapısındaki sete çıktı, her günkü sesiyle sabah ezanını okudu. Köyde hiçbir kımıltı yoktu. Cansız gibiydi her şey.

Sabah namazına gelen olmadı. Ziver hoca kendisi kıldı. Camiden çıkarken,

- Gelmeyin bakalım dürzüler, dedi. Ben kendim kılarım namazı. Siz gelmeyin ha! İyice gâvur oldunuz gayri. Bir de gâvur geliyor diye kızarlar. Onlar da sizin gibi işte. Onlar da namaz kılmaz.

Söylene söylene eve gitti.

28

Köyde her gün bir haber yayılıyordu. Gelen geçen herbiri başka şey söylüyordu.

- Yonan Salihli'yi almış.

- Yonan ilerliyormuş. Çok güçlüymüş. Önüne çıkanı yakıyormuş.

- Millet hep içerilere kaçıyormuş. Yollar tıklım tıklım doluymuş. Adım atacak yer bulunmuyormuş.

- Kemal Paşa, "bu iş olmaz," demiş. "Vazgeçtim," demiş.

- Yonan Alaşehir'e girmiş. Müslüman halka çok iyi davranıyormuş.

- Yonan üç koldan ilerliyormuş. Yakında buralara gelecekmiş. İki günlük yoldaymış.

- Konya'da halk isyan etmiş. "Padişahın yolundayız, memleketi padişah kurtarır," diyorlarmış. Bütün hacılar hocalar, aklı başında adamlar Kemal Paşa'ya karşı çıkmış...

Testici Bayram köye geldi. Arabayı caminin önüne çekti. Sağa sola baktı, kimse görünmüyordu. "Nerde bu millet? İnlerine çekilmiş dürzüler. Ule gelin yanıma, söyleyeceklerim var karadayılar! Allah sizin defterinizi kara yazmış. Nerde o efeleriniz, nerde çeteniz? Hani vatanı kurtarıyordunuz? Aha Yonan geliyor, ne durursunuz?"

Çeşmeye eğildi su içti.

Güneşli bir gündü.

- Hoca efendii! diye bağırdı. Ziver hocaa!

Ziver hoca kapıya çıktı. Görünce bir sevindi.

- Hay yaşıyasın Bayram efendi, sen miydin? Dur geliyorum...

Sarığını başına geçirdi, cübbesinin eteklerini savura savura geldi.

- Hoş geldin. Nerelerde kaldın yavu, özledik seni.

- Hoş gördük hocam. Eyiyim. Sen nasılsın?

- Valla bilmem ki nasılız, eyi mi kötü mü? Ne haberler var?

- Haberler çok hocam. Kemal paşa düşmanı sürdü çıkardı, duymadın mı? .

- Sahi?

- He. Kaçacak delik arıyormuş. "Padişah haklı," demeye başlamış.

Ziver hocanın gözleri ışıdı,

- Deme ulen, doğru mu?

- Doğru yaa. Ben size dedim zati. Onun kıvıracağı iş değil bu. Padişah efendimizden başka kimse bunun altından kalkamaz. Kolay değil. Elin gâvuru böyle yapar işte. Bak yürüyüp geliyor. Alaşehir'i de aldı.

- Sahi mi?

- Sahi yaa!..

Duyanlar birer ikişer geldiler. Kadir ağa geldi, Kır Ali geldi, Hüseyin emmi geldi. Haceli köyün altındaki çeşmeden atı sulamış dönüyordu. Biraz sonra o da geldi. Yanında Aşır da vardı.

Hoşbeşten sonra sordular.

- Ne var ne yok bakalım, ne haber?

- İşler kötü ağalar. Yonan ilerliyor. Yonan çok güçlü, önüne geleni ezip geçiyor. Elinde öyle silâhlar var ki, biz hiç görmedik onları. Aah ah, işi baştan yanlış tuttuk. Barış yoluyle halledecektik. Yanlış hesap memleketi düşman eline düşürdü. Emme çok iyi davranıyorlarmış ha. Müslüman halka hiç dokunmuyorlarmış. "Herkes

işine baksın, tarlasını sürsün, ekinini biçsin, bizden size zarar gelmez," diyorlarmış.

Haceli kımıldandı,

- Öyle imiş de halk niye içerilere kaçıyor? diye sordu.

- Ee onlar kimbilir ne yaptı? Çeteleri buldular mı öldürüyorlarmış. Kendisine kurşun atanları da bağışlıyacak değiller ya?

Haceli dişlerini sıktı,

- Atmıyalım öyleyse, dedi. Buyur gel diyelim.

- Buyur gel demiyelim emme büsbütün de kızdırmayalım. Kendini bilmez akılsızlar yüzünden oldu bu iş. Padişah efendimizin buyruğuna uyulsaydı İzmir'den geri dönüp gideceklerdi.

Haceli kıpkırmızı oldu, yutkundu. "Cevap vermeyim şu herife," dedi içinden. "İş büyüyecek."

Aşır kafayı indirmiş düşünüyordu.

- İşi bu hale getirdiler, şimdi de "karışmayız," diyorlarmış. Kemal Paşa vazgeçmiş. Konya'dan bir heyet gitmiş kendisine. "Tuttuğun yol yanlış, memleketi batıracaksın," diye çıkışmışlar. Başını eğmiş, öyle dinlemiş. Sonra ağlamış, "ben yanıldım, padişah haklı," demiş...

"Hastir!" çekti Haceli içinden. Fakat açığa vurmadı. Yüzü mosmor oldu. Gülmeye çalıştı. Sinirli bir gülüştü.

- Konya'da Kastamonu'da, daha birçok yerlerde halk ayaklanmış, "padişahın yolundayız, ondan başka kimseyi tanımıyoruz" demişler. Ankara'da kaldığı evden dışarı çıkamıyormuş. Yanında kimse kalmamış.

- Doğru mu bunlar?

- Yakında görürsünüz. Milletin başına öyle bir bela açtılar ki, altından kalkılacak gibi değil. Bir kendileri akıllı sanki, başka akıllı yok. Bazı safdiller de düştüler peşine. Neyimiş, vatanı kurtaracaklarmış. Aha kurtarsınlar bakim, hadi?

Ziver hoca başını sallıyordu, yüzü bir umutluydu.

- Biz bunları dedik zamanında kardaşım, hepsini dedik. Ayaklar baş olmaya kalkıyor. Ayaklar baş olursa böyle olur işte. Büyük var, küçük var... Kitapta yazılı bu. Neyse, başa gelen çekilir, ne yapalım? Allah bir yol gösterir elbet.

- Tabii gösterir. Allah'a güveneceksin. Ondan böyük yok.

Kadir ağa sordu,

- Bayram efendi, düşman içinden gelen gördün mü hiç, ne anlatıyorlar?

- Gördüm ya, gördüm. Çok gördüm. İyi davranıyor diyorlar. Kibar adamlarmış. Her gördüklerine sigara, şeker verirlermiş. "Bizden size zarar yok," derlermiş.

- Hee yok! O yerleşinceye kadar!

- Öyle belki emme ne edeceksin? Elinde silâh... Karşı çıkmak daha mı iyi? Herif kıtır kıtır doğrar.

- Senin elin armut mu topluyor?

- Bırak Allahı seversen Haceli. Bir kötü at almışsın altına, bir de patlamaz tüfek. Kendini bir şey sanıyorsun. Ne yapabilirsin makineliye karşı ha? Koca koca toplara karşı? Herif buradan attı

mı ta kasabaya düşürüyor, güüm!... Yerle bir ediyor her yeri. Buna can mı dayanır?

- Bilmem orasını emme, düşmana vatan kolay verilmez. "Buyur senin olsun," denmez.

- Buyur senin olsun diyen yok canım.

- Ya ne diyorsunuz siz?

Testici Bayram bocaladı.

- Yani siyasetle halletmek lâzım. Padişah efendimize bıraksalardı böyle olmıyacaktı bu. Sırtını sıvazlayıp güzelce yollayacaktı. Emme akıllılar bırakmadılar. Kimi dağa çıktı, kimi kurşun sıktı. O da kızdı, yürüdü içerilere. Şimdi durdurabilirsen durdur bakalım, hadi. Aha kasabamızın sınırına kadar geldiler, ne edeceksin?

- Birlik olsak duman attırırız emme olamıyoruz işte.

- Neyi attıracaksın? Bırak bu akılları Haceli. Biz ölmüşüz kardaşım. Düşman güçlü.

- Neresi güçlü oluyormuş be? Kötü Yonan değil mi bu?

- Yalnız Yonan olsaa... Hee, hepsi onunla birlik. İngiliz yardım ediyor, Fransız yardım ediyor...

- Kim yardım ederse etsin. Toprağımıza girmiş geliyor, eli kolu bağlayıp oturulmaz. Düşman bu, dost değil.

Testici Bayram güldü,

- Buyur işte. İyi akıl almış alacağı yerden. Emme yanlış akıl. Yani ne edeceksin ulen? Kör bıçakla savaşa mı gireceksin?

- Kör bıçakla, baltayla, ne elimize geçerse...

- Ee ne olur sonu?

- Ne olursa olur.

- Delilik bu delilik. Akıl değil.

Aşır hiç söze karışmadı. Başını eğip dinledi. İnce ince düşünüyordu.

- Delilik değil Bayram efendi. İnsan vatanı için, dini için, ırzı namusu için gerekirse ölmeyi göze almalı. İyi davranıyorlar diyorsun, düşman iyi davranır mı? Duymadın mı İzmir'de İstanbul'da olan rezillikleri?

- Oralar başka. Oralar zati dinden imandan çıkmış.

- Cık cık cık... yaptı. Söyleyecek söz bulamadı.

- Bizi böyle ikiye bölenlerin gözü kör olsun, dedi Ziver hoca. Millet bu duruma düştü işte. Kimi ak der, kimi kara der. Herkes kendini iyi bilirim sanır.

- İyi bilenleri görüyoruz.

- Görüyoruz tabi. Sen de çok iyi görüyorsun.

- Ben bir şey bilmiyorum.

- Bilmiyorsun da ne diye ötüp duruyorsun ulen? dedi Kadir ağa. Kalk dürzü! Yıkıl karşımdan! Biz oturmuş konuşuyoruz şurada, nereden çıkıp geldin? Kim çağırdı seni buraya, defol!

Çok kızmıştı. Ayağa kalkmış bağırıyordu.

Haceli sarardı. Dudakları titredi.

- Ne o, dövecek misin beni? dedi.

- Dövmek değil ya, çiğnerim şimdi! Köyün adını batırdığınız yetmedi mi ulen?

- Kim batırdı köyün adını?

- Senin gibi üç beş baldırı çıplak. Yeter ettiğiniz dürzüler!

Bar bar bağırıyordu. Evlerin önüne çıkanlar oldu.

- Siz kendinizi ne sanıyorsunuz? Bir daha sesiniz çıksın da göreyim. Sanki bilmiyoruz yaptıklarınızı. Dürzü oğlu dürzüler! Zırtabozlar!...

Haceli, Aşır'a baktı. Aşır kafayı yere indirmişti.

Kadir ağayı koluna girip oturttular.

- Bırak canım, uyma şunlara Kadir ağa. Ne ettiklerini bilmiyorlar. Kendilerini bir şey sanıyorlar. Kızma sen, otur hele.

Haceli kalkıp yürüdü. Ensesi, kulakları kıpkırmızıydı.

Testici Bayram gülerek baktı,

- Bana müsaade ağalar, dedi. Yolcu yolunda gerek. Akşama ta Sivaslı'da olacağım.

- Dur yavu, acelen ne? Konuşuyorduk şurada...

- Yok, gitmem lâzım. Ben söyliyeceğimi söyledim. Herkes ona göre ne edeceğini ayarlasın. Hadi eyvallah...

Arabaya binip sürdü. Saman çuvallarına doldurulmuş testiler kımıldadılar. Tan tun sesler çıkardılar. Köy yoluna çıkınca atları daha bir sıkıştırdı. İkide bir dönüp geriye bakıyordu.

Yol ayrımına varınca Sivaslı'ya değil, Kökez'e doğru sürdü.

- Selâm...

- Ve aleykümselâm. Gel bakalım, ne haber?

Molla Mahmut atı tımar ediyordu. Baktı, Haceli'nin yüzü bozuktu.

- İşler kötüymüş, dedi.

- Ne gibi?

- Düşman ilerliyormuş. Alaşehir'i de almış. Birkaç gün sonra buraya gelecekmiş.

- Testici Bayram mı söyledi?

- He, ne bildin?

- Başka kim getirir böyle haberleri? Her gelişte zehir kusar gider dürzü. Başka ne dedi?

- Kemal Paşa caymış. Padişah haklı demiş.

- Hah, başka?

- Yonan Müslüman halka çok iyi davranıyormuş. Gördüklerine hep sigara, şeker dağıtıyorlarmış.

- Tüh! Alçak oğlu alçak... Bunu söylüyor ha? Ulen ne düşük adamlar bunlar? Suratına iki tokat atsaydın dürzünün.

- Bırakırlar mı? Onlar beni dövmeye kalktılar. Kadir ağa üstüme yürüdü. Yonan bizim yüzümüzden geliyormuş. Padişah efendiye uyulsaymış, geri dönüp gideceklermiş.

- Hastir deseydin. Alıklar! Demek gene başlarını kaldırmaya başladılar ha? Yonan geliyor diye güçlendiler.

- Konya'da Kastamonu'da halk ayaklanmış, padişahı istiyorlarmış.

- İsterler. Oralarda enayi çoktur.

- Kemal Paşa Ankara'da yalnız kalmış. Evden dışarı çıkamıyormuş.

- Yalan. Testici Bayram'ın uydurması. Canları öyle istiyor emme, öyle değil iş. Sen aldırma bunlara Haceli, işine bak. Söylensin dursunlar. Yonan geliyor diye nerdeyse zil takıp oynayacaklar. İçi bozuk heriflerin. Hainler! Temizlenecek çok adam var şu memlekette. Dur hele sırası gelsin.

Haceli duvarın dibine oturdu, yüzünü boynunu kaşıdı. Sıkıntısı biraz dağılmıştı.

- Ulen nerden gittim dürzülerin yanına? dedi. Yeni bir haber var mı diye merak ettim.

- Onda ne haber olacak? Onun haberleri böyle olur işte.

- Susayım, bir şey söylemeyim, dedim, dayanamadım be. Herifler açıkça bize çamur atıyorlar. Biz olmasaymışız, Yonan gelmiyecekmiş. Yonan'ı biz getirmişiz.

- İyi ya işte sevinin, geliyor, deseydin.

- Dedim. Kadir ağa üstüme yürüdü. "Siz ne bilirsiniz ulen," dedi. "Herkesin akıllısı siz misiniz," dedi.

- Yok, herkesin akıllısı o. Kuş kafası ile o bilir her şeyi. Allah'ın bunağı! Sallabaş dürzü...

Ayşa kadın dışarı çıkmıştı.

- Ne oluyor? dedi. Ne bağırırsınız öyle? Kimle kavga edersiniz? Hoş geldin Haceli.

- Hoş bulduk diza.*

- Kime bağırıyor bu cinli gene?

- Bağırılacak adamlara bağırıyor.

- Kimmiş onlar?

- Yonan geliyor diye sevinenler var da...

- Hee... Sevinsinler bakalım. Gelince evlerine buyur etsinler. Karılarını da versinler altlarına. Gâvur oğlu gâvurlar!...

Hırsla içeri girdi.

Haceli arkasından güldü,

- Gördün ya, en iyisini Ayşa diza söyledi. Tam onlara söylenecek söz işte. En çok neye kızdım biliyor musun? Aşır da oradaydı, hiç ağzını açmadı. Soktu kafayı yere, öyle dinledi. Ben o heriften bir şey anlamıyorum.

- Ne desin? Öyle yapmak gerek, aldırma.

- Olur mu yavu? Beni orada dövseler, savunmıyacak mı? Nasıl arkadaşlık bu?

- Savunurdu. İş oraya gelmemiş de ondan. Hem Kadir ağadan biraz çekinir. Hısımı oluyor ya?

- Neyse. Bir çizik çektim ben ona. Bunu unutmam.

Mahmut atı gebreledi, sildi. Güneşte doru doru parlıyordu. Ahıra sokup yerine bağladı. Önüne saman arpa döktü.

Ellerini yıkadı,

- Hadi şöyle gezelim biraz, dedi.

---

* Teyze.

Köy içine doğru ağır ağır yürüdüler. Kâzım'la Yan Bilal kaşın ucunda dikiliyorlardı. Görünce onlar da inip geldiler.

Konuşa, konuşa gidiyorlardı.

Caminin önünde Ziver hocayla Kadir ağayı gördüler. Oturmuş namaz zamanını bekliyorlardı. Yan yan bakıştılar. Ziver hocanın gözleri büyüdü.

- Hıh, geliyorlar, dedi. Bir bela çıkarmasınlar şimdi?

Kadir ağa çevreye bakındı, ortalarda kimse görünmüyordu. Alnından bir ter yürüdü.

- Bir şey yapamazlar canım, korkma.

- İçeri girelim mi?

- Yok.

Gözucuyla bakıyordu. Hele ki doğruca yürüyüp geçtiler.

- Hınzırlar! dedi arkalarından. Köyün içinde kol geziyorlar baksana? Çalım atıyorlar. Kocakaş'ın askerleri...

- Aman Kadir ağa, bunlardan korkulur vallahi. Bunlar böyük küçük tanımayan adamlar. Pek üstlerine varma.

- Öyle he. Hepsi de delibozuk. Kocakaş şımartıyor bunları canım. O olmasa bir bok değiller.

Ziver hoca eğilip fısıldadı,

- Hacı Nuri'nin evini bunlar bastı, değil mi? Ne dersin?

- Valla bilmem ki. O işi bir iyi anlıyamadık. Kendisi, "birini İbrahim beye benzettim," demiş emme kesin değil. Bana da haber

yollayıp durur, "kulağı seste olsun, öğrensin de bana bildirsin," diye.

- Nasıl öğreneceğiz?

- Bilmem.

- Demin Aşır'ın halini gördün mü?

- Gördüm.

- O da onlardan emme nasıl kafayı indirip kaldı? Gık diyemedi.

- Öyle oldu he. Belki pişmandır.

- Ondan bir şey öğrenemez miyiz, biraz sıkıştırsak? Bu günlerde camiye de sık gelmeye başladı. Bir değişme var o hınzırda.

- Bir konuşalım bakalım. Akşam namazından sonra burada alıkoyalım, aramıza alıp konuşalım. Gelmezse eve çağırttırırız. Yavrum kuzum diyerek söyletelim şunu. Zati bana karşı boynu eğridir.

- İyi. Öyle yapalım. Belki bir şey alırız ağzından.

29

Gece yarısı kasaba yolundan doludizgin bir atlı geldi. Parolayı verip. İbrahim beyi çağırttı. Avlu kapısının önünde ayak üstü beş dakika konuştular. Heybeden bir şeyler çıkarıp verdi. Sonra tekrar atına binip Sivaslı tarafına doğru sürdü.

İbrahim bey heyecanlanmıştı. Kendi kendine düşündü, hesaplar yaptı,

- Zühtü, gel buraya, dedi. Molla Mahmut'a gideceğiz. Dışarı çağır, biraz konuşacağım. Kapıyı çek, köpekler çıkmasın.

Mahmut'u dışarı çağırdılar. Zühtü sekiz on adım uzağa gidip bekledi.

İbrahim bey elini Mahmut'un omuzuna koydu. heyecanlıydı.

- Yarın akşam yola çıkacağız, dedi. Sabahleyin bütün arkadaşlara söyle, hazırlık yapsınlar. Üç dört gün gelemeyiz. Ona göre yiyecek alsınlar.

- Nereye gidiyoruz ağa?

- Alaşehir'e. Düşmana baskın yapılacak. İki yüz atlıyla gidiyoruz.Yalnız duyulmasın ha. Bunu arkadaşlara söyleme. Yolda öğrensinler.

- Peki.

- Altını nereye sakladın? On altın al, lâzım olur.

- Peki.

"Sendeki bitti mi?" diye soracaktı, vazgeçti. Hele sırası değil şimdi dedi.

- Silâhları mermileri hep alın. Kasatura, bıçak alın, belki lâzım olur. Şimdiden atları iyice doyurun.

- Peki.

- Hadi iyi geceler.

- Sağol.

Molla Mahmut usulca kapıyı örttü. Anası yatağında oturmuş bekliyordu.

- Neymiş o?

- Yok bir şey. Arkadaşlardan birisi.

- Ne diyor?

- Yarın ava gidelim diyor.

Ayşa kadın söylendi,

- Hee ava gidelim diyor! Çocuk kandır.

Mahmut cevap vermedi. Karanlıkta oturmuş çarıklarını giyiyordu.

- Ne işlerin var bizden saklı bilmem ki? Kötü rüyalar görüp dururum zati. Başına işler açacaksın deli dürzü!

Gene cevap vermedi.

- Sana diyorum, bir şey söylesene?

- Ne deyim ana, söyleyecek bir şey yok.

- He yok! Bilmiyoruz sanki.

Kapıyı açıp yürüdü.

- Nereye?

- Bir yere kadar gidip geleceğim, biraz sonra gelirim. Siz uyuyun.

Hacer gelin de doğrulup arkasından baktı. Bir şey söyleyemedi.

- Allah sana ne deyim? Bu oğlan bizden habersiz neler ediyor? Bu gece yarısı nereye gidiyor? Sana da bir şey söylemiyor mu gelin?

- Yook, dedi Hacer gelin, söylemiyor.

- Allah, sen doğru yol göster Allah...

Bus bus bunalıyordu.

Molla Mahmut, gecenin karanlığında Dikenli düze doğru koşmaya başladı. İkide bir belindeki tabancayı yokluyordu. Gökkayayı geçerken önünden bir tilki kaçtı.

- Het dürzü! Korkutma adamı.

Terkedilmiş tarlalara girdi. Hafif çamurdu tarlalar, tekrar sınıra çıktı. Göz kararlaması ile kendi tarlasını buldu. Sol köşeye geçti, adımlamaya başladı. Kuru ot demetini buldu. Onun hizasından içeri doğru saydı. Yerini kestirdi, eşmeye başladı. "Hah. tamam." Torba takıldı eline. Sağa sola bakındı. Bu saatte kim olurdu buralarda? Torbayı açıp saymaya başladı. Torba ıslaktı. "Islansın varsın, altına bir şey olmaz." On altını iç cebine yerleştirdi. Epeyce ağırdılar. Hem de serin. Kalanını saydı, tamam. Tekrar gömdü. Üstünü kapatıp eski haline getirdi. Ayak izlerini silmeye çalıştı. "Sabaha kurur, bir şey kalmaz," dedi kendi kendine.

Köyün kıyısındaki çeşmede elini yüzünü yıkadı, su içti. Terlemişti.

Geldi usulca girdi eve. Anası ile karısı hâlâ bekliyorlardı. Geldiğini görünce rahatladılar. Ayşa kadın kendi kendine söylendi. Mahmut cevap vermedi, soyunup yattı. Hiçbir şey olmamış gibi gözlerini yumdu. Düşünmeye başladı. Demek gene savaşa gidiyordu şimdi? İki yıl sonra. Hem de gönüllü olarak, kendi atıyla silâ-

hıyla... Düşmanı karşılayacaktı. "Gel bakalım arslan, hoş geldin memleketime" diyecekti. Vurmak da vurulmak da vardı. Vurulursa kolundan vurulmasındı bu sefer. Bir yılda zor iyi olmuştu. Şimdi bile bazan sızlardı. Elini götürüp omuzunu yokladı. Yaranın yerini sıktırdı. Yok acımıyordu artık, tamamen iyi olmuştu. Yaranın yeri biraz pürtüklü kalmıştı. "Kalsın varsın, onun zararı yok."

Küçük pencereye baktı, ak perdenin gerisinden hafif bir ışık sızıyordu. Ses soluk yoktu köyde.

Elini uzatıp oğlunun başını okşadı. Saçları uzamıştı çocuğun, yumuşacıktı. Parmaklarını saçlarının arasında gezdirdi. Ense kökünde saçların bittiği yerde durdu. İçinden ılık bir sevgi yükseliyordu. "Yarın bu sıralar yoğum," dedi. "Kimbilir neredeyim? Oğlum benim, Murad'ım. Seni sevdiğim için gidiyorum. Sana iyi bir yurt bırakabilmek için. Şu rezilliklerden kurtulup insan gibi yaşanır bir yurt kurmak için. Bilmiyorum nasıl oluyor ama daha iyi olmalı her şey. Böyle olmamalı. Temizlenmeli şu pislik. Yoksulluk bitmeli. Daha çalışkan, daha namuslu bir idare kurulmalı. Yalansız, dolansız, açık... Herkesin memnun olduğu bir idare. Kimse kimseyi ezememeli. Böyle istiyor yüreğim. Murat'ım benim, oğlum... Nasıl olacak bilmiyorum ama böyle olmalı işte. Önce düşmanları koğmalı. "Gidin ulen memleketinize, ne işiniz var bizim toprağımızda," demeli..."

Çocuğun başına hafif hafif vurdu.

"Bunun için gidiyorum Murat'ım. Allah korur da bir şey olmazsa üç gün sonra gelirim. Sen beni bekle, boba boba diye çağır. Boban düşmana hoş geldin demeye gidiyor. Hem de niye geldiklerini sormaya. Ha öyle mi, al öyleylse demeye. Biz daha ölmedik Murat'ım, bizi öldü sanıyorlar. Kahpe analılar getirdi bizi bu hale.

Düşmanları içimize soktular. Biz de şimdi geri yollayacağız. "Gitmezler, onlar güçlü," diyen dürzüler var. Göreceğiz bakalım ne kadar güçlü. Sınamaya gidiyoruz. Hadi sen uyu Murat'ım, mışıl mışıl uyu."

Elini çekti. Yastığın altındaki tabancayı yokladı. "İki yüz atlı... Gece nerede kalacağız acaba? O kadar adam. Hüsnü bey onu düşünmüştür. Hüsnü beyin sözü geçer oralarda."

Düşünürken uyudu.

Ertesi gün arkadaşları tek tek gördü, hazırlanmalarını, akşamdan sonra yola çıkacaklarını söyledi. Kimini beye yolladı. Bir Aşır'ı bulamadı içlerinde. Karısı önce "oduna gitti, öğleyin gelir," dedi. Öğleden sonra da "evde yok, nereye gittiğini bilmiyorum," dedi. Bir kuşkuluydu durumu. Belki evdeydi de yok dedirtiyordu. Mahmut bir şey anlayamadı. Haceli'nin söyledikleriyle bağladı. "Allah Allah..." dedi, ne oldu bu oğlana? Vaz mı geçti? Nasıl vazgeçer? Aşır yapar mı bunu?" Akşama doğru bir daha aradı, gene "yok" dedi kadın. Molla Mahmut ters ters baktı.

- Bana bak Güllü bacı, dedi. Aşır içerde saklanıyor. Söyle çıksın, önemli bir diyeceğim var. Sonra kendisi için iyi olmaz.

- Yok, dedi kadın usulca.

- Peki, siz bilirsiniz.

Döndü yürüdü. Kızmıştı. Aşır'ın böyle yapacağı hiç aklına gelmezdi. "Vay alçak vay..." diye söylendi. "Ben onu bir adam sanırdım. Demek çürükmüş. Kendisi bilir."

Hazırlıklarını tamamladı. Akşamleyin hava kararırken atlarına binip birer ikişer İbrahim beyin evinin önünde toplandılar.

İbrahim bey atının üstünden iri yapısı, kocaman kalpağı ile kaşlarını çatarak baktı.

- Demek gelmiyecek dürzü? dedi.

- Evine üç kere gittim ağa. "Yok" dedirdi.

- Girseydin içeri! Girip baksaydın.

- Bakmadım. Gereği yok.

İbrahim bey düşündü, sağa sola baktı.

- Emanetleri getirdin mi?

- Getirdim.

- Ver onları da, sen kal burada.

- Niye?

- Bu adamlar bizim yokluğumuzda bir iş çıkarırlar. Zarar verirler. Kahpedır bunlar.

- Doğru ama ben gitmeden olmaz ağa. Duramam, imkânı yok. Başkasını bırak.

- Kimi bırakayım?

- Bunca adamın var, ver ellerine silâhı beklesinler.

- Verdim ama onların becereceği iş değil.

- Zühtü'yü bırak. .

- Senin eve de bir şey yaparlar diye korkuyorum, kal.

- Kalmam. Gittiğimizi nerden bilecekler?

- Deli misin? Köyden her gün rapor ulaştırıyorlardır.

- Kim?

- Belli olmaz. Belki bizden görünenler. Bu insan oğlu çiğ süt emmiştir Molla, inanmıyacaksın!

Düşündüler. Öbürleri sekiz on adım uzağa gitmiş bekliyorlardı. Atları tepinip duruyordu.

- Ben giderim ağa, dedi Molla Mahmut. Ne olursa olsun giderim. Düşmanı Alaçehir'de karşılamak boynumun borcu. Karı değilim ben burada kalacak.

İbrahim bey yukardan aşağı baktı, yüzü çözüldü.

- Peki. Zühtü, buraya gel!

Zühtü atını sürüp geldi. Sırım gibi kapkara bir adamdı.

- Sen burada kal. Molla Mahmut'un çoluk çocuğunu da bize getir, geceleri bizde kalsınlar. Göz kulak ol, evi koru.

- Niye bey? Hani ben gidiyordum?

- Kal diyorum. Bu Aşır dürzüsü su koyverdi. Basabilirler. Gözünü aç, gece uyuma. Ha göreyim seni.

- Peki.

- Gelen olursa basın kurşunu. Sandıkta mermi var. Mahmut'un evine de göz kulak ol.

İbrahim bey atını tekmikledi.

- Yürüyün arkadaşlar!

Altı kişiydiler. Mavzerleri çaprazlama asmışlardı. Kiminin ayağında çarık vardı. Yün çorapların üstüne dolak dolamışlardı. Bellerinde fişeklikler diziliydi.

İmam Ziver efendi, akşam ezanını okumak için sete çıkmış, eli kulağa atmıştı. İbrahim beyin evin önündeki hazırlığı görünce durdu. Gözleri büyüdü. Ezanı okumaktan vazgeçti. Bir iki gezindi, tekrar baktı. Kim olduklarını seçmeye çalıştı. Atlılar yürüyünce çabukça okudu. Hem okuyor, hem ne tarafa gittiklerini izliyordu. "Eyvah yandı bir Müslüman daha," dedi içinden. Bitirip indi aşağı. Sağa sola bakıyordu.

Aşır, dün gece Kadir ağayla Ziver hocayla konuştuktan sonra büyük bir acıya kapılmıştı. Hem korkuyor, hem de pişmanlık duyuyordu. "Ne yaptım ben, çeteyi ele verdim," diye kıvranıyordu. Mahmut'un ikinci, üçüncü gelişlerinde evdeydi fakat yok dedirtmişti. "Kimsenin yüzüne bakamam gayri, benim işim bitik," diyordu.

Karısı bir şey anlamıyordu halinden. "Ne oluyorsun herif, ne var bu kadar üzülecek?" diye soruyor, fakat Aşır'dan bir cevap alamıyordu.

Sedire oturmuş, başını eğmişti yere, derin derin düşünüyordu.

- Tüh! Ne yaptım ben? Ağzım kırılaydı da söylemeseydim. Şimdi ne olur acaba? Molla Mahmut duydu. Öyle ya? Onun için aradılar beni. Yüzüne nasıl bakardım, yok dedirttim.

Kendi kendine oflayıp pufluyordu. Bütün gece gözüne uyku girmedi.

Çete gece yarısı bir su başında mola verdi. Hayvanları gezdirip kaşandırdılar.* Kendileri su içtiler. Ellerini yüzlerini yıkadılar.

- Gelin şöyle, dedi İbrahim bey.

Karşılıklı bağdaş kurup yere oturdular.

* Atları işetmek

- Nereye gidiyoruz diye sormuyorsunuz hiç?

- Sorulmaz bey. Bu işin gaconu* böyle. Nereye götürürsen oraya gideriz.

- İyi. Aferim, doğru söz.

Sigara yaktı, öbürlerine de uzattı.

- Düşmana baskın yapmaya gidiyoruz.

- Düşmana mı, nerde düşman?

Hep heyecanlandılar. Yıldız aydınlığında gözleri ışıdı.

Hamdi yutkundu,

- Söylesene bey, dualı gidelim?

- Giderken yaparız duamızı. Allah her yerden duyar.

- Bu kadar adamla mı baskın yapacağız?

- Yok, iki yüz kişiyiz. Hüsnü beye bağlı milis kuvvetleri hep toplanıyoruz. Başımızda bir de binbaşı var. Yaman bir binbaşı. Adı Kâmil bey.

- Aboo... Desene savaşa gidiyoruz?

- Evet. Yarın gece savaş başlıyor. Allah'ın izniyle iyi bir ders vereceğiz Yunan'a.

- Nerde olacak bu iş?

- Alaşehir'de. Yarın öğleyin Çakallı deresinde toplanacağız. Emri orada alacağız.

- Hımın, iyi... Hadi hayırlısı bakalım. Allah sen yardım et.

---

* Aslı racon. Köylü dilinde bozulmuş şekli.

- Keşke tamam olarak gitseydik, dedi Mahmut. Bu Aşır'ın yaptığı içime oturdu.

- Hiç oturmasın, dedi Haceli. Ondan hayır yok. Zati baştan biliyordum ben.

- Biliyordun da niye söylemedin?

- Söyledim emme dinlemediniz.

- Neyse, dedi İbrahim bey. Uzatmayın, önemli değil. Kendisi bilir.

- Ya kaypaklık yaparsa?

- O zaman dünyayı zindan ederim gözüne. Biz burada vatan için çalışıyoruz, oyun oynamıyoruz. Hadi binin atlarınıza!

- Dur bey, iki rekat namaz kılalım şurada, uğur getirir.

- Peki kılalım.

Molla Mahmut, Kâzım, Haceli... hepsi birden çeşmeye koştular. Çabukça abdest alıp namaza durdular. Duaları olanca içtenlikleriyle okuyorlardı.

- Hee... Askerlik başladı gene, dedi Haceli kalkarken. Kurban olduğum Allah başımızı yere eğdirme. Yüzümüzü kara çıkarma.

- Çıkarmaz inşaallah. Biz haklıyız çünkü. Vatanımızı kurtaracağız. Başka bir isteğimiz yok.

- Öyle he.

Atlara binip sürdüler. Tırıs gidiyorlardı. Gün doğana değin durmadan yol aldılar. Başka köylerden başka çetelerle birleştiler. Gittikçe çoğaldılar. Birbirlerini hemen tanıyorlardı. Bazıları kalpak giymişti. Çoğunun bacaklarında dolaklar, bellerinde fişeklikler

diziliydi. Hepsinin üçgen bıyıkları vardı. Kimisi uçlarını kıvırmışlardı yukarıya. Kara kuru adamlardı. Zayıftılar ama hırçındılar. Kısa kısa konuşuyorlardı.

- Neredensin hemşerim?

- Alaçık köyünden.

- Nereye böyle?

- "Hoş geldin" e.

- Allah rasgetire.

- Sağol. Sana da...

Araba tekerlerine göre açılmış çift çizgili toprak yollarda ikişerli, yol darlaşınca birerle kol, bazen tırısla, bazen dörtnala gidiyorlardı.

Kuşluk zamanı bir köyün altındaki derede mola verdiler. Ağaçlık bir yerdi. Hayvanları gezdirip terini soğuttular. Sonra sulayıp torba taktılar. Köyden soğan ekmek, yoğurt peynir taşındı. Büyükçe bir köydü. Ak sakallı adamlar yolun altına indiler. Düşman hakkında duyduklarını bildiklerini anlattılar. Motorlu arabalarla gelmişler, bir kısmı tirenden inmiş. Çokmuşlar.

- İnşallah başarırsınız, inşallah Alaşehir'den geri dönerler, emme biraz zor, pek azsınız... diyorlardı.

- Azız emme onlara yeteriz, korkma.

- İnşallah bakalım...

Sağa sola, ileri, nöbetçiler çıkarıldı. Ağaçların altında öbek öbek oturdular. Karınlarını doyurdular. Kimisi uzandı, heybeye başını koyup uyudu.

Haceli'yle Mahmut yanyana yattılar. Söğüt ağacının dallarına bakıyorlardı.

- Nasıl olacak bu iş arkideş? dedi Haceli. Çokmuşlar yavu. Nasıl hakedeceğiz?

- Bakalım... Ben de bilmiyorum. Bir yolunu bulacaklar elbet. Başımızda Hüsnü bey var, binbaşı var. Hem biz düşmanı karşımıza alıp savaşacak değiliz, baskın yapacağız.

- Öyle emme gene de zor.

- Zor değil. Niyetini bozma, hiçbir şey olmaz.

İbrahim beyin tüylü bir battaniyesi vardı, üstüne çekmiş uyumuştu. Mavzeri başının altındaydı.

- Hadi biz de azıcık uyuyalım. Bu gece de uykusuz kalacağız.

Gözlerini yumdular. Biraz sonra Haceli arkasını döndü.

- Hee... diye nefesini bıraktı. Gene askerlik, gene savaş...

Molla Mahmut uyumak üzereydi,

- Daha yeni başlıyoruz, dedi. Dur bakalım.

30

Kökezli Hacı Nuri'nin evinde haber duyulunca bir heyecandır yükseldi. Gözler parladı, eller uğuşturuldu.

- Ha şöylee... İyii... Tam zamanı. Bitirelim dürzüleri.

Testici Bayram da oradaydı,

- Tam zamanı ağam, dedi. Köyde değiller. Böyle fırsat bir daha ele geçmez. Yakın dürzürlerin evini yağma edin. Gâvur bunlar. Dinimizin, padişah efendimizin düşmanı. Senin gibi bir adama el kaldırdılar. Bunların haddini bildirmek lâzım. Hem sevaptır. Hiç beklemeyin. Topla ne kadar adamın varsa. O Kocakaş papazın evini... Yerle bir edin. Onlar fiske mi vurdular, siz yumruk atın. Acımayın. Din düşmanlarına acınmaz!

Hacı Nuri ikircikliydi. Sakalını karıştırıyor, düşünüyor, ne edeceğini bilemiyordu.

- Ya anlarlarsa, sonra ne yaparlar, diyecek oldu.

- Ne yapacaklar, Hiçbir şey yapamazlar. Kendileri suçlu. Önce kendileri girdi bu işe. Girmeselerdi. Adam gibi otursalardı.

- Onlar değillerse?...

- Nasıl onlar değil boba? dedi Osman. Ta kendileri. Sağlam yerden aldık haberi.

- Ya evdelerse? Gider gibi yapıp geri döndülerse?

- Anlarız onu. Önce adam yollar sordururuz. Sen bu işe karışma boba. Otur köşende. Biz halledeceğiz.

Oğlu Selim de ayaklanmıştı. Aşağı iniyor, yukarı çıkıyor, hazırlık yapıyordu.

- Ahmet'i çağırın bana, Yakub'u çağırın.

- Selim, dedi Hacı Nuri. Oğlum, başınıza iş açarsınız. Gel bunu...

- Dur boba, sen dur Allah'ını seversen. Karışma... Onlara öyle bir ders vereceğim ki, bize yaptıklarının on katını çıkaracağım. Nerden geldiğini bilemiyecekler.

Yeni aldıkları mavzere mermi sürmeye başladı. Anası, karısı, bacıları hep ayağa kalkmışlardı. Caydırmaya çalışıyorlardı.

- Aman oğlum etme. Elin ayıları ile başa çıkılmaz.

- Etme kardaşım, tehlikeli iş...

- Karışmayın bee! diye bağırdı. Çekilin önümden! Gidin işinize. Tacım'ın uyuzlarından korkacağım öyle mi? İsterlerse evde olsunlar, bu gece işlerini bitireceğim.

Adamlar yolladı, adamlar çağırdı. Kimisini kıyıya çekip fiskos fiskos konuştu. Mermiler dağıttı.

- Sen iki şişe gazyağı al. Bizim evde var, unutma. Ağzını iyice kapa, akmasın. Heybeye koy. Sen iki kutu kibrit al. Sen atını getir, bizim avluya bağla.

Akşama doğru testici Bayram arabasını sürdü. "Yarın haberi Akçaköy'de alırım," dedi.

Yatsı zamanı altı-yedi kişi, Tacım köyüne doğru atları sürdüler. Kimi atlar kötürümdü. Zor yürüyordu. Binicileri "dâh oğlum dââh! Yürüü!" diye habire tekmikliyorlardı.

Çayı geçtiler. Hacı Nuri'nin oğlu Selim,

- Hadin ulen, yürüyün! dedi. Bu gece Tacım köyünü yağma edeceğiz. Kocakaş'ın hazinesini paylaşacağız. Hepinize avuç avuç altın vereceğim. Sürün ha!

Bir saat sonra Tacım'a geldiler. Köyün arkasını dolanıp İbrahim beyin konağını sardılar. Avluda köpekler ürüşmeye başladı. Bir el kapıya vurdu,

– Açıın! Açın diyorum! Değilse evi yakacağız açın!

Bir tüfek sesi duyuldu. Camlardan birisi şangur şungur aşağı indi. İbrahim beyin adamları, karıları Molla Mahmut'un anası silâhlara sarıldılar. Alt kattan üst kattan rasgele ateş etmeye başladılar.

Hacer gelin, Murat'ı kucaklayıp iç odaya kaçtı. Kökezliler de ateş ediyorlardı. Köpekler oradan oraya fırlıyorlar, var güçleriyle ürüyorlardı. Köylü ayağa kalktı. Bağırıp çağıranlar, koşanlar oldu. Ortalık gürültüye boğuldu.

Kara Zühtü koşarak yukarı çıktı, "Sakın ışık yakmayın, hiç seslenmeyin," dedi. "Ateş edin. Beyin burda olmadığı anlaşılmasın."

Sonra aşağı koştu, çabukça bir pencere açtı, köşesinden ateş etmeye başladı.

- Cıvv cıvv... Bey haklıymış, cıvv...

Gözetliyor ateş nerden geliyorsa oraya atıyordu.

İmam Ziver efendi don paça koşup gelmiş, bir evin köşesine eğilmişti. "Hımm, hımm..." yapıyordu kendi kendine.

Köyün sokaklarında bir at dört nala koşuyordu. Köpekler peşine düşmüştü. Bu tarafa geldiğini duydu, şaşırdı. Ne yapacağını bilemedi. Sonra bir gübreliğe saklanıp eğildi. At önünden geçerken baktı, üstünde kimse yoktu. Birisi elinden kaçırmıştı demek.

Biraz sonra İbrahim beyin evinin arkasından bir alev direği yükseldi.

- Hah, evi yaktılar, dedi. Geriye çekildi.

Alevler ortalığı aydınlatıyordu. Bir iki el daha silâh attılar. Sonra kesildi. Köylüler gittikçe çoğalan yangını söndürmek için

koştular. Samanlığın damındaki ot yığını tutuşmuştu. Çoluk çocuk korku içindeydi. Kimisi bakraçlarla su taşıyordu. Kimisi kazma kürek almış koşuyordu.

O sırada geriden bir alev daha yükseldi.

- Molla Mamıt'ın evi yanıyoor! diye bağırdılar. Kalabalık bu sefer o tarafa koştu.

Evin saçakları tutuşmuştu. Kimisi söndürmeye çalışıyordu. Kimisi içerden eşya taşıyordu. Sandıklar, yataklar, yorganlar dışarıya çıkarılıp atıldı. Hacer gelin yetişmişti. Alevlerin içine girdi çıktı. Ne var ne yok, kurtarmaya çalıştı. Başörtüsü tutuşmuştu. Atılıp söndürdüler. Bir an başı açık kaldı. Elleriyle örtmeye çalıştı. Bir kadın peştemal uzattı. Peştemalı örtünüp tekrar girdi. Kapkacak getirdi.

Ayşa kadın da gelmişti.

- Girme gayri yeteer! diye bağırdı. Yeter, yansın bırak!

Belinden tutup asıldı.

Aşır da koşup gelmişti. Yangını söndürmeye çalışıyordu. En çok o gayret ediyor, oradan oraya koşuyordu. Ahıra girip öküzleri çıkardı, ineği çözdü.

- Ulen kim bu alçaklar!

- Ne bu rezillik?

- Allah'tan korkmazlar, ne istersiniz?

- Ulen kim bu itler?

- Buluruz buluruz, dur sen...

Yaşlılar gençler, önüne gelen bağırıyordu. İmam Ziver efendi koşarak gelmişti. Herkesten çok o bağırmaya başladı.

- Allah'tan korkun., Allah'taan! Çoluk çocuk var içinde Allah'sızlaar! Ne yakarsınız bir Müslümanın evinii! Münafıklar. karadinlileer!...

Aşır evin üstünden baktı.

- Hay Allah... diye söylendi. Başını salladı. Yangına toprak atmaya başladı.

Her şey karmakarışıktı.

31

İkindi sonu "Toplaan! Hazırlaan!" emri verildi. Duyan fırladı. Duymayanları uyandırdılar. Çabukça kuşanıp hazırlanıp ata bindiler.

- Şöyle toplanın! Sıraya girin, herkes emrini alacak!

İri yârı bir adam, elini boru yapmış yüksek sesle bağırıyordu.

Haceli sordu,

- Hüsnü bey bu mu?

- Yok ulen, Hüsnü bey yaşlı. Aha o öndeki adam.

Ufak tefek, kır sakallı bir adamdı. Başına İbrahim beyinki gibi kalpak giymişti. Altında güzel bir at vardı. Üzerinde duramıyordu, sağa sola yekinip* duruyordu.

Herkes sıraya girdi. Bir o kaldı ortada. Bir de arkasında yaveri gibi, kara bir adam vardı.

Hüsnü bey atının üstünde doğruldu.

- Beni dinleyin kardaşlaar? diye bağırdı.

İçerden gelen, boğuk fakat etkili bir sesi vardı. Herkes sustu, gözler onda toplandı. Bir atlar kımıldıyordu. Sağ tarafta bir at kişneyecek oldu. Binicisi hemen gemi asılıp susturdu.

- Düşman yurdumuza saldırdıı!.. Kötü Yonan toprağımıza girdii... Adım adım ilerliyoor...

Uzata uzata söylüyordu. Vaaz eder gibiydi.

- Vatanımızı canımızı, ırzımızı korumak için birleştiik! Düşmana baskın yapmaya gidiyoruz! Düşmanı Alaşehir'de karşılıyacağız! Gerekirse öleceğiz, amma bu tarafa geçirmiveceğiz! Geride ordu hazırlanıyor. Bizim vazifemiz düşmanı oyalamak! Başıbozukluk yook? Emre göre hareket edeceksiniz. Başımızda binbaşı Kâmil bey var. Onu iyi dinleyin. Allah hepinizin yardımcısı olsun!

- Sağool!

Eliyle işaret etti. Kendisi yana doğru sürdü atını. Binbaşı Kâmil bey ortaya geldi.

---

* Silkelenmek, birden atılmak.

- Arkadaşlar! diye başladı. Daha kalın, gür bir sesi vardı. Rahat konuşuyordu.

- Hepiniz vatansever insanlarsınız! Buraya kendi gönlünüzle geldiniz. Fazla bir şey söylemeye gerek yok. Çoğunuz askerlik yaptınız, bilirsiniz. Savaşta karışıklık, başıbozukluk yenilgiyle sonuçlanır. Vereceğimiz emri tam yaparsanız, başarırız. Bu gece düşmana iyi bir tokat atarız.

- Yapacağız! diye bağırdı birkaç kişi.

Binbaşı elini kaldırdı,

- Sus, dinle! İki takıma ayrılacağız. Çünkü düşman iki ayrı yerde konaklıyor. İkisini de aynı anda basacağız. Bir de ayrı yerde cephanelik var. Bir grup da oraya gidecek. (Elindeki kâğıdı okumaya başladı. Birkaç köy adı saydı.) Bunlar birinci takım, ayrılın şöyle. Sıraya girin. Başınızda Ali Rıza bey olacak. İkinci takım... (Birkaç köy adı okudu.) Siz de şu tarafa ayrılın. Sıraya Geçin. Başınızda Sadık bey olacak. Kalanlar benimle birlikte cephaneliği basacak. Her takıma birer Alaşehir'li arkadaş veriyoruz. Onlar yolları iyi bilir.

Saatini çıkarıp baktı,

- Takım komutanlarına hangi yoldan, ne zaman kasabaya gideceklerini söyliyeceğim. Çok sessiz gideceğiz. Atları kişnetmek yok. Konuşmak bağırmak yok. Kasabaya aynı anda gireceğiz. İşimizi çok çabuk yapacağız ve hemen geldiğimiz yoldan geri döneceğiz. Usulca gireceğiz, fakat dörtnalla çıkacağız. Bu baskından amacımız, mümkün olduğu kadar çok silâh cephane kaçırmak, yapabilirsek düşman cephaneliğini havaya uçurmak, sonra da mümkün olduğu kadar çok düşman öldürmek... Mecbur kalıncaya

kadar silâh atmıyacağız. Hüsnü bey Nergis tepenin başında bir ateş yakacak, kâğıt tutuşturup sallıyacak. Işığı görünceye kadar taarruza geçmiyeceksiniz. Tacımlı İbrahim beyin gurubu öncüdür, yürüsünler! Bir kilometre ilerden yürüyeceksiniz. Bizimle göz bağıntısını kesmeyin. Kasabanın kıyısına varınca durup bekleyin. Bir tehlike olursa silâh atıp haber verin. Ağır gidin, üç saatlik yolumuz var. Atları yormayın. Takım komutanları buraya gelsinler, talimat vereceğim. Hadi hepinizin Allah yardımcısı olsun!

- Sağool?

Elini kaldırdı, bağırtmadı.

Tacımlılar yürümüşlerdi. Binbaşının sesi duyuldu,

- Altı kişi misiniz İbrahim bey?

- Evet binbaşım.

- Bir de Alaşehirli arkadaş yolluyorum, yedi kişisiniz. O gideceğiniz yolu biliyor. Yürüyün! Geriye sık sık bakın, fazla açılmayın.

- Başüstüne.

İnişli çıkışlı köy yolunda ilerlemeye başladılar. Güneş iyice inmişti. Ortalık kuraktı. Yollar tozuyordu.

– Ee öncü de olduk, hadi bakalım, dedi Haceli.

Mahmut güldü,

- İyi ya işte. Memnun değil misin yoksa?

- Memnun olunmaz mı? Demek en çok bize güveniyorlar.

- Elbet. Herkese düşmez bu şeref.

Bir ileriye bir geriye bakıyorlardı. Dağlık bir bölgeydi. Kimi yerler kırsal, kimi yerler ağaçlıktı. Bir köyün önünden geçtiler. Pek az insan görünüyordu. Onlar da yaşlı dedeler, beli bükük ninelerdi. Çoluk çocuk hep içerilere kaçmıştı anlaşılan. Köy boşalmıştı. Acıklı bir görünümü vardı köyün.

Biraz sonra gün battı. Akşam serinliği başladı.

Atların üstünde düşüne düşüne gidiyorlardı. Gözleri çevreyi tarıyordu. Bir derenin içine girdiler, bir tepeyi çıktılar.

- Yarım saatlik yolumuz kaldı, dedi Alaşehirli. Şu ilerde tepenin arkası.

- Ya? Öyleyse gitmeyelim. Havanın kararmasını bekliyelim.

- Zaten durdular bak, işaret veriyorlar.

- Biz de duralım.

Atlardan inip dinlenmeye başladılar. İbrahim bey Kâzım'ı yüksekçe bir tepeye yolladı.

- Atını bırak da sen orada otur, dedi. Çevreye göz kulak ol.

- Peki bey.

- Siz de bir şeyler yeyin, karnınızı doyurun. Hayvanlara torba takın.

Haceli, atını bir çalıya bağladı. Toprakla abdest alıp namaza durdu. Molla Mahmut da aynı şeyi yaptı. Ellerini açıp Allah'a yalvardılar. Çok içten okuyorlardı.

Sonra karınlarını doyurdular. Peynir ekmek yediler.

- Silâhlarınız tozlanmıştır, silin hazırlayın. Dikkat edin patlamasın, sonra her şeyi berbat ederiz.

- Duyulur mu kasabadan?

- Belki duyulur. Geceleyin ses çok gider.

Hava kararmıştı. Toplanıp hazırlandılar. Heyecanlıydılar. Sabırsızlanıyorlardı.

- Ne zaman gideceğiz? Yürüsek gayri.

- Acele etmeyin. Sırası var. Düşman yatıp uyuyacak. İlk uyku derin olur. Tam o sırada...

Dereye bakıyorlardı, Hiçbir kımıltı yoktu.

- Sigara içelim mi bey?

- Hayır! Geceleyin sigara içmek yasak.

İbrahim bey nöbet yerine Haceli'yi yolladı. Kâzım'ı değiştirdi.

- Sen de karnını doyur, dedi. Çabuk ol.

- İştahım yok. Demin yemiş gibiyim.

- Olsun, ye bir şeyler.

Bir zaman daha beklediler. Karanlık bir gece başlamıştı. İki tarafta dağların karaltısı göğe vuruyordu. Uzak bir köyden arada bir köpek sesleri geliyordu.

Gece ilerlemişti. Takımlar iki ayrı yoldan kasabaya doğru sessizce ilerlemeye başladılar. Tacımlılar Binbaşı Kâmil beyin arkasındaydılar. Fısıldıyarak konuşuyorlardı.

- Cephaneliği biz atacağız. Daha önce deniyeceğiz, içeri girebilirsek silâh ve mermi kaçıracağız. Giremezsek aha şu bombalarla havaya uçuracağız.

İki yanında iki el bombası sarkıyordu.

Engebeli bir yolda ilerliyorlardı. Kimisi attan indi, yedeğinde çekmeye başladı. Bir tepenin gerisine varıp durdular.

- Tamam, bekleyin. İşaret şu ilerdeki tepeden verilecek.

Kâmil bey gidiyor geliyor, kısa kısa emirler veriyordu.

- Sen, sen, sen... Atları siz tutacaksınız. Kişnetmek yok. Biz yaya olarak yanaşacağız. Silâh sesi duyunca atları bize doğru koşturun. Sakın kaçırmayın ha! Dikkat edin, karışıklık istemem! Emir vermeden ateş etmek yok. Nöbetçileri süngüyle öldüreceğiz.

- Binbaşım, ışık yandı ışık!

- Hıh, tamam. Yürüyün arkamdan!

Sapa bir yoldan tepeyi inmeye başladılar. Herkes içinden dua ediyordu,

- Allah, ya Allah...

Dar sokaklara girdiler. Evlerin arkasından geçtiler. Ana cadde ışıklıydı. Oraya çıkmadılar.

- Tamam, atlar burada dursun. Benimle gelecekler yürüyün! Elinize süngü bıçak alın.

Alaşehirli yol gösteriyordu. Molla Mahmut'la Haceli iki yana bakıp duruyorlardı.

- Şu tarafa...

Silâhlı iki Yunan askeriyle karşılaştılar. Caddeden vuran ışık hafif aydınlatıyordu. Hemen duvarın arkasına saklandılar.

- Dikkat edin, devriye nöbetçisi bunlar. Boğazlarına sarılın, ses çıkarmadan öldürün!

Gelmelerini beklediler. Birden atıdılar üzerlerine. Hık mık... İkisinin de işlerini bitirdiler.

- Şu arkaya çekin. Tüfeklerini mermilerini alın çabuk! Arkadakiler alsın, siz gelin.

Kâzım koşup emri İbrahim beye ulaştırdı, sonra geri döndü.

- Yürüyün.

Pısa pısa ilerliyorlardı.

- Şurası işte.

Taştan bir binanın önünde üç nöbetçi dolaşıyordu. Duvarlardan duvarlara geçerek yanaştılar. Tam o sırada kasabanın aşağı tarafından bir gürültü koptu. Bağırıp çağırmalar, silâh sesleri duyuldu. Nöbetçiler şaşırdılar. Silâhlarını ellerine alıp o tarafa bakmaya başladılar.

Binbaşı Kâmil bey "yürüyün işareti yaptı. Birden üzerlerine atıldılar. Molla Mahmut'un kolu yandı, süngünün ucu batmıştı her halde, ama aldırmadı. Alt alta üst üste boğuşmaya başladılar.

Binbaşı bombayı eline alıp merdivenlere doğru koştu. Fakat içerden bir sürü Yunan askeri don paça dışarı fırlamıştı. Bombayı tam önlerine atıp geri döndü.

- Kaçın! diye bağırdı. Tabancasını çekti ateş etmeye başladı.

Molla Mahmut yere yıktığı askerin elinden tüfeği aldığı gibi karanlığa doğru koştu. Birden geri dönüp ateş etti. Askerin yere yıkıldığını gördü.

Kasabanın içi sesle gürültüyle dolmuştu.

- Buradayız, bu tarafa gelin!

Atları yakın bir evin arkasına yanaştırmışlardı. Çabucak binip sürdüler.

- Ah be, şu bombayı atamadım!

Binbaşı Kâmil bey tekrar geri dönüp atını sürdü.

- Arkamdan gelin! Şu binayı kurşunlayın. Pencerelere!...

Karşılıklı ateş ediyorlardı. Biraz sonra binbaşı binaya yaklaştı, bombayı savurdu. İçerde büyük bir gürültü oldu.

- Tamam sürün!

Arka arkaya sürdüler. Alaşehirli öne düşmüş yol gösteriyordu. Biraz sonra anacaddeye çıktılar, dörtnala sürdüler atları. Ortalık nal şakırtısı içinde kaldı.

İkinci takım hâlâ çarpışıyordu. Karanlıkta "cıvv cıvv..." mermiler geçiyordu.

- Eğilin!

Atın birisi yıkıldı.

- Ah ulen atla baskın mı yapılır. Yanlış oldu bu iş. Çabuk buraya gel!

Adam atı kaldıramayıverdi. Yayan olarak koştu arkalarından.

- Atla arkama, dedi İbrahim bey. Atını önünde durdurdu. Adam sıçrayıp bindi.

Kasabanın çıkışında takımlardan birisiyle birleştiler. Hangisi olduğu belli değildi. Öbür takım geride kalmıştı. Silâh sesleri duyuluyordu.

- Yürüyün siz, durmayın!

Dört nala kasabayı çıktılar. Dağa yukarı sürmeye başladılar. Ortalık zifiri karanlıktı.

Bir yere varınca durup beklediler. Ter içinde kalmışlardı. Derin derin soluklanıyorlardı.

- Nasıl oldu, yaptık mı bir şeyler?

- Eh, epeyce.

- Ben bir kişiyi hakladım. Mavzerini de aldım.

- Ben de, şuna bak...

- İyi. Kârlıyız...

Öbür takım da geldi. Fakat epey kayıpları vardı. Dört beş kişi eksikti her halde.

- İki de yaralımız var, dedi heyecanlı bir ses.

- Tüü, yazık.

- Çok kaldınız canım, ne gereği vardı bu kadar? Yürüyün, koğuşturabilirler.

Gecenin içinde uzun süre yol aldılar. Molla Mahmut'un kolu gittikçe daha çok ağrımaya başladı. Kaldıramaz oldu. Dirseğin

biraz üstünden yaralanmıştı. "Bu kolda bir uğursuzluk var, diye düşündü. Daha önce de bu kolum yaralanmıştı. Uff..."

Eğilip baktı, kolundan kapkara bir leke görünüyordu. ' Tütün bassak şuna?"

- Haceli!

- He, buyur.

- Biraz tütün çıkar hele.

- Ne olacak, sigara içmek yasak?

- Kaluma koyacağım. Yaram var.

- Öyle mi, nerende?

- Kolumda. Önemli değil ama acımaya başladı.

Haceli atını o tarafa geçirdi, eğilip baktı,

- Hüü çok kanamış be. Niye söylemezsin?

Bir avuç tütün uzattı.

- Kendin koyabilir misin?

- Koyarım, ver.

Sıyırıp sol eliyle bastırdı. Daha çok ağrımaya başladı. Dişini sıktı, "Vay vay vay... Dürzü gâvuru hakladım emme o da beni yaraladı."

Kasabadan iki saat filân uzaklaşmışlardı. Bir dereye girdiler. Ortalık hâlâ karanlıktı. Birisi bağırdı,

- Çeteler birleşsin! Durmak yook! Hem yürüyün, hem arkadaşlarınızı arayın. Gürültü etmeden, sessiz ...

Herkes birbirini aramağa başladı,

- Memeet !

- Şardağlı Ismayııl !

- Dereköylü Hüseyin, Receep !

- Bilal, Mahmuut !

- Burdayım, burda.

- Gelin şöyle. Öbürleri nerde? Kâzım, Hacelii...

- Gürültü etmeyin, daha yavaş!

- Az mola versek yavu, yaralılar var.

- Olmaz! Tütün basın, yürüyün !

Tepeyi çıktılar. Bir düzlük başladı. Gündoğuya doğru yol alıyorlardı. Biraz sonra ufukta bir ağartı başladı.

İbrahim bey Molla Mahmut'la yan yana at sürüyorlardı. Omuzlarında ikişer mavzer taşıyorlardı.

- Nasılsın Molla, hiç sesin çıkmıyor?

- İyiyim ağa. Kolum ağrıyor biraz.

- Ne oldu: A a, yaralı mısın sen?

- He.

- Niye söylemiyorsun be, ağır mı?

- Değil. Düşman nöbetçisiyle boğuştuk, tüfeğini elinden alayım derken süngünün ucu battı.

- İbrahim bey atı yavaşlattı,

Uu, çok kanamış be oğlum. Niye söylemiyorsun?

Dur... Kâzım yardım et.

Kolunu sıyırdılar, tekrar tütün basıp iri bir mendille sardılar.

Sağ kolu dirseğe kadar kan içindeydi. Kanlar kurumuş kapkara olmuştu.

- Gene aynı kol mu bu?

- He.

Gülmeye çalıştı. Karayağız yüzü biraz ışır gibi oldu.

Sabahleyin bir su başında mola verdiler. Herkes yorgundu, kimisi oturdu, kimisi toprağa uzandı.

- Çete başları tekmil getirsinler. Hayvanlara torba takın. Yarım saat buradayız.

- Oy anam oy oy oy... dedi Haceli. Hep kemiklerim sızlıyor.

- Şükret. Bizim kaybımız yok.

Biraz sonra İbrahim bey geldi,

- Üç kayıp, yedi yaralı var, dedi. Yaralının biri ağır. Kasığından kurşun yemiş.

- Vah yazık. Ne olacak şimdi?

- Yakın bir köye bırakacaklar. Hüsnü bey "varınca doktor gönderirim," dedi.

Çıkınları açtılar, peynir ekmek yediler. Yunan askerlerinden aldıkları mavzerlere baktılar. Hele Mahmut'unki güzel bir filintaydı, yeniydi hem de.

- Hadi işin iş. Anan seni kadir gecesinde doğurmuş.

Molla Mahmut, gülümsedi. Gâvurun elinden nasıl aldığını anlattı.

- Keşke ben gitseydim o gâvura. Neyse bana bu da yeter.

Biraz sonra "toplaan, at biin!" diye bağırdılar.

- Toplanın şöyle!

Hüsnü bey karşılarına geçti. Atının gümüş koşumları yeni doğan güneşte parlıyordu.

- Kardaşlaar! diye bağırdı. Allah hepinizden razı olsun. İyi başardık. Üç arkadaşımız kayıp, belki şehit oldular, belki yaralı olarak bir Müslüman evine sığındılar. Ayrıca yaralı arkadaşlarımız var. Onlar da gazi oldu. Allah kabul etsin. Düşmana iyi bir tokat attık. Belki yirmi otuz kayıp verdirdik. Dünkü uşağımız kötü Yonan, memleketimizi işgal etmek için gelmiş. Şu Allah'ın işine bak! Emme bunu yanlarına komıyacağız. Fırsat buldukça ensesine vuracağız böyle. Ankara'da ordu hazırlanıyor. Yakında göreceksiniz, Geldikleri gibi geri gidecekler. Biz kötü Yonan'a esir olmıyacağız kardaşlar!

- Olmıyacağız! diye bağırıştılar.

- Şimdi burada ayrılacağız. Herkes evine köyüne gidecek. Emme kulağınız bizde olsun. Haberimizi bekleyin. Bu günler namus günleridir! Allah'ını, vatanını, ırzını namusunu seven bizden olsun! Gel dediğimiz yere gelsin! Hadi Allah'a emanet olun!

- Sağool! diye bağırıştılar.

Bir karışıklık oldu. Herkes bir tarafa doğru yöneldi. Kimisi tokalaşıyordu, kimisi el sallıyordu. Bazısı köylüsünü arıyordu.

Kara kuru, sırım gibi adamlardı. Bozarmış urbalar içinde ince. yorgun, ama canlıydılar.

- Hadin bakalım, sürün!

Molla Mahmut'un kolu acıyordu ama belli etmemeye çalışıyordu. Sallanmasın diye sağ elini bir paçavra ile boynuna asmıştı. Mavzerleri de arkadaşlarına verdi, onlar taşıyorlardı.

Güneye saptılar. Daracık köy yolunda hızla yol almaya başladılar. Kestirmeden gidiyorlardı. Bir zaman ayıngacılık* yaptığı için bu yolları Yan Bilal iyi biliyordu. Öne o düştü.

- İkindi sonu köydeyiz, dedi. Dâh deyin.

Bir su başında mola verdiler. Karınlarını doyurdular.

- Mamıt, yaran nasıl kardaş, acıyor mu? İstersen biraz daha kalalım?

- Yok, gidelim. Varınca anama yakı vurdururum.

Yardım edip ata bindirdiler. Yüzü iyice kararmıştı. Yaranın acıdığı belli oluyordu.

İkindi sonu köye vardılar. Molla Mahmut tek kolu boynuna asılı, atın üstünde sallanarak geldi, yanmış yıkılmış, damı çökmüş evin önünde durdu. Bir yerlerden hâlâ dumanlar tütüyordu. Anası yatakların üstüne oturmuştu. Yüzü azgındı. Hacer gelin kucağında Murat'ı sallıyor, uyutmaya çalışıyordu.

Hiç konuşmadan birbirlerine bakıştılar.

- Ne oldu? diye sordu Mahmut.

---

* Kaçak tütüncülük.

- Elinin körü oldu! dedi anası. Ayağa kalktı. Sinirden titriyordu.

- Evimizi yaktılar, damımızı başımıza yıktılar, sen nerde gezersin dürzünün oğlu? Demedim mi ben sana, otur oturduğun yerde, düşman kazanma diye, ha?

Molla Mahmut çok sakindi.

- Kim yaktı?

- Kim olacak, alçak dürzüler! Sütübozuklar!..

- Komşular yardım etmedi mi?

- Ettiler. Ettiler emme kurtaramadık. Pılıyı pırtıyı çıkarabildik ancak.

Hacer gelin ağlamaya başladı.

- Hıı... Üzülmeyin yeniden yaparız. Gelin yardım edin de ben ineyim.

İkisi birden fırladı.

- Ne oldu, yaralı mısın sen?

- Yaralıyım ama önemli değil. Tutun beni. Koluma dokunmayın.

- Ne oldu ulen koluna, söylesene? Attan mı düştün?

Mahmut cevap vermedi. Ayaklarını üzengiden çıkardı. Bir ayağını eğerin kayışından aşırıp sıyrıldı aşağı.

- Söylesene ne oldu?

Mahmut eve doğru yürüdü. Duvarlara pencerelere bakmaya başladı.

- Önemli değil ana, üzülme. Size bir şey olmadı ya? Murat nasıl?

Geldi yatakların üstünde uyuyan oğluna baktı. Çenesini okşadı. Eğilip alnından öptü. Hacer gelinin gözleri domur domur olmuştu, yaşlar akıyordu.

- Neyin var senin oğlum, ne oldu, söylesene?

- Yok bir şey dedik canım, önemli değil. Sonra anlatırım.

- Aç bakim, göreyim. Ne yarası bu?

- Sonra bakarsın. Acelesi yok.

Omuzunda asılı tüfekleri çıkardı, yatakların üstüne koydu. Tekrar eve bakmaya başladı. Kafasını sallıyor, kendi kendine söyleniyordu. Yüzü kasılmıştı öyle.

- Vay alçaklar vay. Biz düşmanla boğuşurken ha?...

- Sütübozuklar!...

Dişlerini sıkıyordu.

Biraz sonra İbrahim beyle Zühtü geldiler. Haceli koşarak geldi. Duyan koştu.

- Ne oldu yavu, geçmiş olsun.

- Ne zaman oldu bu iş?

- Vay it oğlu itler vay!

- Namussuzlar!..

- Üzülme be, yeniden yaparız.

- Elbet yaparız. Sağlık olsun.

İbrahim bey evin önünü ardını dolaştı. Canı sıkılmıştı. Başını iki yanına sallayıp duruyordu.

- Hadi şimdi bizim eve göçün, dedi. Toplayın pılıyı pırtıyı. Haceli git bir kağnı koş. Hadi, çabuk! Bize taşıyın eşyayı. Önemli değil, üzülmeyin. Yeniden yaparız.

- Elbet yaparız, ne olacak. Size zahmet vermiyelim. Şimdilik ahırı temizler orada barınırız. Ahıra bir şey olmamış.

- Yok yok... Olmaz öyle şey! Toplayın eşyayı. Hadi komşular, yardım edin. Ayşa ana çabuk ol. Mahmut'un yarasını temizleyin. Yakı vurun, tez iyi edin.

Ayşa kadın kımıldamadı,

- Durun, götürmeyin, dedi. Bizim evimiz burası. Hiçbir yere gitmeyiz. Tavanı yıkıldı emme temeli duruyor. Temeli yeter bize. Bizim evimiz burası!

Hep dikilip kaldılar. Birbirlerine bakıştılar.

- Gelin, ahırı temizle, yürü!

Hacer gelin süpürgeyi küreği alıp yürüdü.

İbrahim bey ceketi çıkardı.

- Hadi komşular, davranın. Birlikte yapacağız Mahmut'un evini. Birlikte... Önce temizliyelim. Getirin kazma kürekleri. Bizim avluda biraz ağaç var. Biraz da buluruz. İki günde yapar bitiririz, hadi...

İşe koyuldular.

32

Güneşli bir gündü. Molla Mahmut kapının önüne oturmuş, kolunu açmıştı. Anası yarayı temizliyordu.

– İyi olmuş gayri, kapanıyor.

Mahmut eğilip görmeye çalıştı,

- Boyuna kaşınıyor şu kıyıları, dedi. Uff...

- Kaşınır elbet. İyi oluyor da ondan. Sık dişini.

- Gâvur oğlunun kasaturası baya işlemiş. Ben hafif bir çizik sanıyordum.

- Allah korumuş. Ya daha atik davransaydı da göğsüne batırsaydı? Karnına batırsaydı?

- Ee olur olurdu, ne yapalım? Su testisi su yolunda kırılır.

O anı düşündü, güldü kendi kendine.

- Güçlü bir gâvurdu ha. Silâhı zor aldım elinden. Birden üstüne atılınca şaşırdı. O şaşkınlıkta oldu ne olduysa. Değilse hakkından gelemezdim.

Ayşa kadın elinde sargılar bezler Mahmut'a bakıyordu.

- Allah korumuş, dedi tekrar. Kurban olduğum Allah... Murat'ına bağışlamış seni. Biz ne olurduk burada çoluk çocuk? Evi de yıktılar, perişan olurduk.

- Öyle...

Evin üstü örtülmüştü. Köyde basit kapı pencere yaptırmışlardı. Duvarlarda hâlâ yanık izleri duruyordu. Bazı kerpiçler kırılıp dökülmüştü.

- Neyse şimdilik idare ederiz. İlerde iyi bir sıvarız içini dışını. Eskisinden daha güzel olur. Hele şu kolum bir düzelsin...

Ayşa kadın içini çekti,

- Güzel olsa ne olur, olmasa ne olur, hiç gözüm yok. Düşman yarın buralara da gelirse...

- Gelirse göçersiniz ana. Sizi içerilere gönderirim.

- Nereye?

- Akşehir'e, Konya'ya. Bakalım nereye olur...

- Gitmem. Sen gelmeyince biz ne edelim oralarda?

- Yalnız olmayacaksınız canım. İbrahim beyin karılariyle birlikte gideceksiniz. Kendisi öyle dedi.

- İbrahim bey gitmeyecek mi?

- Yok. O çetenin başı, nereye gidiyor?

- Bir çete ile ne yapacaksınız siz burada?

- Yalnız biz değiliz ana, bizim gibi çok var. Hem geride ordu hazırlanıyor. Yarın biz de orduya katılırız. O zaman gör de bak.

- İnşallah emme bilmem ki, hiç aklım kesmiyor. Kötü günlere doğru gidiyoruz. Allah korusun.

Mahmut kolunun düğmelerini ilikledi,

- Başa gelen çekilir ana. Gelsinler bakalım. Gelsinler de görelim, ne edecekler?

Ayşa kadın içeri girecekti, kapıda durup baktı,

- Baya bekliyorsun ha? Nerde kaldılar diye üzülüyorsun?

- Yok canım, niye bekleyim? Şeytan görsün yüzlerini. Bekleyen var emme ben değilim.

- Kimmiş?

- Ziver hoca, Kadir ağa, Hacı Nuri... Onlar.

- Allah canlarını alsın. Ne edeceklermiş gâvuru? Niye bekliyorlar?

- Bize diyecekler ki "hani koğuyordunuz, aha geldiler işte."

- Hadi ordan! Bunu demek için düşmanın gelmesi istenir mi?

- Onlar ister. Öyle bir millet onlar. Kemal paşa kazanmasın. mahcup olsun diye düşmanın gelmesini isterler.

- Allah Allah! O nasıl şey öyle?

- Yaa!... Bizim karşımızda düşman tek değil ki ana, bir de bunlar var. Bak biz Alaşehir'e gece baskına gidiyoruz, onlar gelip benim evimi yakıyorlar. Ne demek bu?

- Emme siz de onlara yapmışsınız?

Mahmut bozuldu,

- Yok, biz yapmadık.

- Kim yaptı ya?

- Bilmem.

- Bu paraları nerden aldınız peki? At aldınız, silâh aldınız...

- Kasabadan bize yardım ettiler ana. Zengin çeteler var, onların parası çok. Bize yolluyorlar.

- Hadi ordan! Çocuk kandırma. Durup dururken kimse kimseye yardım etmez.

- Biz durmuyoruz, vatanın kurtulması için çalışıyoruz.

– Çalışın bakalım. İnşallah kurtarırsınız.

Yürüdü içeri gitti. Molla Mahmut eşikte oturuyordu. Murat arkasından "boba boba" diyerek geldi, sırtına atıldı.

- He oğlum, he. Gel bakim. Koluma dokunma.

- Boba dâh dâh...

- Öyle mi, gezmeye mi gidelim? Nereye götüreyim seni?

- Dâh dâh...

- Peki, hadi gidelim. Hayvanlarımızı sulayalım olur mu?

- Oluy.

Kucağına aldı. İçeri seslendi,

- Hacer, gel buraya! Hayvanları çıkarıver. Oğlumla sulamaya götüreceğiz.

- Murat'ı da mı götüreceksin, kolunu acıtır.

- Acıtmaz. Ata binerim, kucağıma alırım, değil mi oğlum?

Çocuk sevindi,

- Hee...

Hacer önce öküzleri ineği çıkardı ahırdan, sonra atı yularından çekip getirdi.

- Dur şimdi, ben ata bineyim, anan seni kucağıma versin, olur mu?

Çocuk hıngardadı. Kendisini bırakıp gideceğini zannetti.

- Alacağım oğlum, seni bırakır mıyım hiç?

Çıplak ata bindi.

- Hah şöyle, gel şimdi.

Anası kucağına uzattı. Öküzleri önlerine kattılar.

- Dâh!

"Dâh" dedi çocuk da.

- Nasıl ,iyi mi?

- He.

- Biraz daha büyü de, hayvanlarımızı sen sula olur mu?

- Eh.

- Atımıza bin, öküzümüzü ineğimizi önüne kat, çeşmeye götür.

- Eh.

Konuşa konuşa gidiyorlardı.

- Ah bir büyüyüversen, sekiz on yaşına geliversen... Gelecen mi?

- Gelecem.

- O zaman düşmanları da koğarız. Koğalım mı?

- Koyalım.

- Ne iyi olur o zaman, değil mi?

- He...

- Büyüyünce sen de asker olacan mı?

- Olacam.

- Aferin. Vatanımızı kurtar emi oğlum?

- Oluy.

- Bu karışık günlerde sen nasıl büyüyeceksin bilmemki. Benim kara yazılı oğlum.

Başını indirdi, düşünmeye başladı. Hayvanlar çeşmeye doğru yürüyorlardı.

Halil'in oğlu Mestan toprak setin gerisine yatmış, Zeynep'i gözlüyordu. Yerlere sarılıyor, toprakları avuçluyor, "Zeynep Zeynep" diye söyleniyordu. Zeynep hiç farkında değildi. Kurnaya

eğilmiş, elindeki bakracı dol duruyordu. Kendi kendine bir türkü tutturmuştu. Birisinin "Zeynep" dediğini duyar gibi oldu. Döndü baktı, Mestan'dı. Korktu.

- Aa, dedi. Sen burda mıydın?

- He ya, buradayım Zeynep. Ölüyorum ben kız. Bittim valla. Yandım tutuştum.

- Aman sus, bir duyan olur!

- Duysunlar. Yeter gayri. Kaçalım kız seninle, dayanamıyorum.

- Nereye kaçacağız? Yonan geliyormuş.

- Gelsin. bize ne?

- Bize ne olur mu Mestan? Düşmanın içine nereye kaçılır?

Mestan düşündü,

- Dağa kaçarız.

- Hee, dağa gelemez mi onlar? Hele şimdilik duralım Mestan. Herkes canının derdinde.

- Etme Zeynep, duracak zaman değil. "He" de.

- Yok yok. Kurban olayım sus. Bir duyan muyan olur.

- Asıl ben sana kurban olayım kız, o ağızlarını... Bir "he" de, ne olur?

- Yok, Yonan...

Molla Mahmut'u görüverdi. "Amanın..." diyerek yüzünü gözünü örttü. Bakraçları alıp yürüdü hemen. Mestan birisinin geldiğini anlamıştı. Başını indirdi. "Ah Zeynep..." diye soludu. "Ne zaman kavuşacağız? Yandım bittim. Yonan gelecekmiş, hay Allah!... Buldun gelecek zamanı. Tam işimizin olacağı sırada, tüü... Ne ederim ben şimdi?"

Baktı, Molla Mahmut hayvanları yanaştırmış, suluyordu. Kucağında oğlu da vardı. "Arslan Mamut ağa," dedi içinden. "Gitmiş Yonan'a baskın yapmış. Birini öldürmüş, tüfeğini de almış. Ulen yaman adam be. Keşke ben de gitseydim. Birini de ben öldürürdüm. Tüfeğini alırdım. O zaman Zeynep "he" derdi. Ulen Mamut ağa, bir daha gidersen beni de götür. Götürmezsen darılırım. Şu köyde en yiğit adam sensin. Bakma evini yaktılar, sen yokken orospuluk ettiler. Olsaydın yapabilirler miydi hiç? İmkânı mı var? Arslan Mamıt ağa. Biraz daha büyüyüm, senin gibi olacağım."

Mahmut hiç farkında değildi. Islık çalıyor, hayvanları suluyordu. Murat da ona özeniyor, "fuut fuut" yapıyor, fakat ses çıkaramıyordu. Başını kaldırıp babasına baktı, gülüştüler.

33

Uşak tren istasyonu kalabalıktı. Gözler İzmir tarafına çevrilmişti, tren bekliyorlardı. Binanın duvarı dibinde iki çingenenin çaldığı davul zurna ağlamaklı sesler çıkarıyordu. Halk uzaklara

çekilmişti. Kimisi oturmuş yere bakıyordu. Kimisi bıtkin, bezgın. kendi aralarında usul usul konuşuyordu. Çoğunun yüzü "ah bee. bunu da mı görecektik?" der gibiydi.

Başı sarıklı iki hoca oradan oraya dolaşıyor, vaaz eder gibi bağırarak bir şeyler söylüyorlardı,

- Ey ahaliii... Ey Müslümanlaaar!... Gelenler bizim. komşumuz, konuğumuz. İyi karşılayın. Padişah efendimizin emri var. öyle uzak durmayın. Yakma gelin! Karşılayın!

Halk ilgisizdi, soğuk duruyordu. Hatta bu çağrılara kızanlar, ağzının içinde söylenenler oluyordu.

- Ah dürzü oğlu dürzüler ah! Bir de hoca olacak bunlar. Gâvuru karşılayın diyorlar, şunlara bak.

- Asıl acı olan bu içte.

- Susun, bir duyan oluverir.

Çevrelerine bakıyor, dişlerini sıkıyorlardı.

İstasyon yapısının önündeki meydanda resmi giysileı içinde şehrin yöneticileri bekliyorlardı. Sık sık eğilıp, bakıyorlardı yola.

Rum tüccar Yorgi neşeliydi. Biraz içmişti her halde. Yanındaki Rumlarla konuşuyor, yerli yersiz kahkahalar atıyordu. Yüzü kıpkırmızıydı. İkide bir ellerini açıyor, yüksek sesle konuşuyordu.

- Biz Müslümana kardaşiz. Aramızda düşmanlik yoktir. Vür davulci vüür!

Davulun üstüne para bıraktı.

- Vür Türk oğli vüür!...

Davulcu vuruyordu.

İçerde istasyonun telgraf makinesi tıkır tıkır çalışıyordu.

Bekliyenler ikide bir gümüş köstekli saatlarını çıkarıp bakıyorlardı. Sabırsızlanıyorlardı bazıları.

Sonra uzun bir tren sesi duyuldu.

- Tamam, geliyorlar! Toplanın şöyle, buraya toplanın, buyurun...

Halk kımıldamıyordu. Kimisi oturmuştu, kimisi ayakta, elini kuşağına sokmuştu. Kinle bakıyorlardı.

- Size söylüyorum, gelin şöyle toplanın! Öyle küskün durmayın, ayıptır...

Resmi kişiler düğmelerini iliklediler. Görmek için eğilip bakıyorlardı. Birkaç zaptiye ikişerli olmuş dolaşıyordu.

Molla Mahmut'la Haceli bir kıyıda dikiliyorlardı. Mahmut ağzının içinde söylendi,

- Kalk gidelim Haceli, dayanamıyorum.

Sesi ağlamaklıydı.

- Dur hele, görelim bakalım kaç kişi inecek?

İki lokomotifin çektiği uzun tren ağır ağır geldi. Yeşil dallarla ve mavi çizgili Yonan bayraklarıyla süslenmişti. Vagonlara tebeşirle bilinmedik yazılar yazılmıştı. Pencerelerde silâhlı miğferli Yunan askerleri görünüyordu. Hemen inmediler. Gayrimüslüm tren memurları gidip geliyorlardı. Ne oluyor anlaşılmıyordu. Biraz sonra şehrin yöneticileri trenin ortasındaki vagona gittiler. Birinin

elinde çiçek demeti vardı. Ne konuştukları belli değildi. İçerde bir süre kaldılar.

Molla Mahmut ayağa kalktı,

- Hadi Haceli gidelim. Ne bekliyoruz daha? Geldiler işte.

- Gideriz arkideş dur. Kaç kişiler bakalım.

- Bir tren dolusu işte, kaç kişi olacak?

- Aha bir tren daha geliyor bak?

İkinci tren epey gerilerde durdu. O belki bundan da uzundu. Ucu görünmüyordu.

- Tüh! Allah belânızı versin!

Biraz sonra şehrin yöneticileri vagondan indiler.

- Halk uzaklaşsın! Kimse kalmıyacak, istasyonu boşaltın!

Deminki hocalar, zaptiyeler bağırmaya başladılar.

- Hadi uzaklaşın, durmayın burada. Dağılın!

- Gidelim. Korkuyorlar demek.

- Neyinizden korkuyorlar? Halkın silâhı yok, bir şeyi yok.

- Öyle emme gâvur aklı işte. Tedbir alıyorlar.

Arkalarına baka baka yürüdüler. Tabancalarını bir bahçenin çiti altına saklamışlardı. Bacaklarında dolak molak yoktu. Günlük giysileri içindeydiler. Başlarına eski feslerini geçirmişlerdi.

- Görsek iyiydi şunları.

- Neyini göreceksin? İnecekler işte. İnip şehire yerleşecekler. Allah belâlarını versin.

Tekrar geriye baktılar, hoca kılıklı adamlar vagonlara doğru gidiyorlardı.

- Şunların haline bak. En çok bunlara kızıyorum. Yazıklar olsun. Müslümanlığı da, hocalığı da beş para ettiler. Yalak dürzüler!

Başları önde yürüyorlardı.

- Bu tarafa gel şehire girmiyelim. Gözümüz görmesin.

Bahçelere doğru saptılar. Oralar tenhaydı. Arka arkaya düşüp bir zaman yürüdüler. İkisi de hasta gibiydi.

Bahçe çitini atlayıp içeri girdiler. Tabancalarını gürüzün altından aldılar, kuşaklarına soktular.

Bir ağacın altına oturdular. Mahmut, ağaca yaslandı, sigara yaktı. Burnundan dumanları koyverdi.

- Kendimi nasıl alçalmış, nasıl ezilmiş duyuyorum, bir bilsen, dedi.

Yüzü incelmiş, çökmüştü.

- Ben de öyleyim arkideş. Düşman böyle karşılanır mı?

Mahmut ilerde çite bağlı ineği gösterdi,

- Şu hayvan bile bizden daha onuriu şimdi.

Baktı baktı, gözleri yaşardı. Sonra birden hıçkırdı, ağlamaya başladı.

- Ölseydim de bunu görmeseydim. Düşman toprağımıza ayak bastı, gözümüzün önünde. Biz de davul zurnayla karşıladık. Bunun utancı...

Sonunu getiremedi, başını yumrukladı.

- Vay,vay!..

Haceli de ağlıyordu. Ellerini yüzlerine kapadılar, karşılıklı ağlaştılar.

- Dürzüler. Alçaklar! Bizi bu hale getirdiler. Rezil ettiler, rezil!... Yonan kumandanı kim bilir ne demiştir? "Bitmiş bunlar, ölmüş," demiştir. Bir şehir böyle teslim edilir mi be? Davul zurna çalarak, tüü.... Kahroldum vallahi.

Haceli baktı, yüzü acı içindeydi.

- Biz etmedik arkideş, dedi. Edenler etti.

- Karılarını da versinler bari.

- Verirler. Onu da yaparlar.

İstasyondan gürültüler gelmeye başlamıştı. Mızıka çalıyordu.

- Hıh, indiler. Şehre mızıkayla girecekler.

- Yazıklar olsun. Düşman hiçbir şehire böyle girmemiştir. Hüsnü bey kahrından ölür şimdi.

- Görmemek için gitmiş zati. Ne yapsın, bir Hüsnü beyle olacak iş değildi ki...

- Öyle. Şu rezillerin yaptığına baksana? Çiçekle karşılıyorlar.

- Hadi şöyle çıkalım, uzaktan bakarız. Ne kadar olduklarını merak ediyorum.

- Bırak Haceli, şeytan görsün yüzlerini! Tabancaları neyi yakalarlar. Başımız belaya girer.

- Gene saklarız canım. Akşam geçerken alırız. Ne yapacağız burada, karı gibi ağlayıp duracak mıyız? Düşmanı tanımak gerek arkideş. Görelim bakalım nasıl adamlar, gel...

Çevreye bakındılar. Kimse görünmüyordu. Deminki yere tabancaları tekrar sakladılar. Mahmut gönülsüzdü. Gitmek istemiyordu. Haceli'nin zoruyla ağır ağır yürüdü. Bahçelerden çıktılar. Başı yerdeydi.

- Bak bak, dedi Haceli. Gördün mü?

Şehrin ortasındaki büyük binaya Yunan bayrağı çekilmişti.

Mahmut başını kaldırıp baktı. Boğazı düğümlendi, yutkunup dağıtmaya çalıştı. Donmuş gibiydi. Bir söz bulup söyleyemedi. İçine karanlık çöktü.

Meydanda Yunan askerleri gösteri yapıyorlardı. Halk kıyılara çekilmiş sessizce seyrediyordu. Kimisi üzgün, kimisi kararsızdı. Yerli Rumlar, kadın erkek renk renk giysiler içinde, bağırıp çağırıyorlar, şişeleri dikip içiyorlar, şapkalarını göğe atıyorlardı. Ne kadar da çoktular. Molla Mahmut "nerden çıktı bunlar bu kadar?" diye düşündü.

Arada bir,

- Vitoo, vitooo!* diye bağırıyorlardı.

---

* Aslı zito, zito, yaşa yaşa. Köylü bunu Vito, vito diye kullanıyor

- Vay canına, dedi Haceli. Böyle yapacakları hiç aklıma gelmezdi.

-Daha neler göreceğiz, dur bakalım...

O sırada eski zaptiye Musa'yı gördüler. Sivil giyinmişti. zor tanıdılar. Usulca yanaşıp kulaklarına fısıldadı.

- Buralarda durmayın. İşgale karşı olanlar tutuklanacak. İhbarlar başladı. Bir tanıyan olur, kaçın!

- Ya sen?

- Ben de gidiyorum. Çabuk kaybolun. Yonan kumandanı emir verdi. Kuvayı-milliyeciler hep toplanacak.

Tellâl kılıklı birisi bağırarak önlerinden geçti.

- Ey ahalii!.. Yonanlılar bizim dostumuzdur! Padişah efendimizin emri var. Biz onlara, onlar bize hiç dokunmayacak. Karşı gelenler olursa cezaya çarptırılacak. Duyduk duymadık yok, ey ahalii!...

Halk sakindi. Çoluk çocuk eli kolu bağlamış, kıyılardan bakıyordu.

- Gidelim. Bize buralarda yer yok gayri, gidelim.

- Nereye gidelim, geceyi bekliyeceğiz.

- Deminki ağacın altında otururuz hadi.

Baktılar, sokaklarda silâhlı Yunan askerleri devriye gezmeye başlamıştı. Üçer kişiydiler. Hemen çıkarmışlardı devriyelerini. Şüphelenmesinler diye hiç bakmadan önlerinden geçtiler. Bağlara doğru yürüdüler.

Akşam hava karardıktan sonra Recep ustanın tepe mahallesindeki evine geldiler. Sağa sola baktılar, kimse yoktu. Mahmut yerden küçük bir taş aldı, üst kat penceresine attı. "Tık" diye bir ses çıktı. Recep usta geldiklerini hemen anladı. Terlikleriyle aşağı koştu. Kapıyı açıp sağa sola baktı.

- Gören yok ya?

- Yok.

- Tamam hadi, heybenize koydum. Çekin atlarınızı. Görünmeden gidin. İbrahim beye çok selâm söyleyin.

- Başüstüne.

- Dikkat edin. Yonan yollara gözcü çıkarmıştır, pusuya musuya düşmeyin.

- Düşmeyiz korkma.

Atların kolanlarını çektiler. Heybeleri yüklediler.

- Hadi allahaısmarladık.

- Güle güle. Yan yana gitmeyin. Biriniz önden, biriniz arkadan. Pusuya düşerseniz, ikiniz birden vurulmayın. Ha göreyim sızı kardaşlar. Orada da iyi saklanın, ele geçmeyin.

- Peki.

Atlayıp sürdüler. Tabancaları ellerindeydi. Köy yoluna sapadan çıkıverelim diye tepeye yukarı doğruldular.

Şehrin ortasında hâlâ davul zurna çalıyordu. Rum gençleri oynuyorlar, şenlik yapıyorlardı. Meydanda ışıklar yanıyordu.

Tepeyi çıkınca atları durdurup baktılar. Molla Mahmut "tüh!" diye tükürdü. Yüzünde nefret vardı. Sonra atın başını çevirip topuk vurdu. Karanlığa daldılar. Birisi önde birisi arkada yol alıyorlardı.

Meydana bakan taş binanın önünde silâhlı Yunan askerleri nöbet tutuyorlardı. İkisi geliyor, ikisi gidiyordu. İyi giyimli, bakımlı askerlerdi. Çoğu yakışıklı, iriyarı delikanlılardı. Kavruk Anadolu insanlarına bakarak, daha gösterişliydiler. Hele giysileri, araç ve gereçleri bakanın gözünü alıyordu. Her şeyleri güzel ve yeniydi.

Üst katın bütün pencerelerinde ışık yanıyordu. İçerde ziyafet vardı. Uzun bir masaya şehrin yöneticileri, Yunan subayları karşılıklı oturmuşlar, yeyip içiyorlardı. Uğultu merdivenlerden inip ta aşağıdan duyuluyordu.

Şehrin kaymakamı ayağa kalktı. Kalıplı fesini öne indirip düzeltti. Düğmelerini iliklediği. Üstü siyah, altı ince çizgili resmi giysiler içindeydi.

- Sayın konuklarımız! diye bağırdı. Kuru, ince bir sesi vardı. İkircikliydi. Sağa sola baktı. Herkesin susmasını bekledi. Fakat susmuyordu kalabalık. Daha şimdiden sarhoş olmuş Yunan subayları söyleşip gülüşüyorlardı. Tekrar bağırdı,

- Sayın konuklarımız!

- Gürültü azalır gibi oldu.

- Hoş geldiniz, sefa getirdiniz. Biz konuklarımıza elimizden gelen her ikramı yaparız. Kusurlarımız olduysa, eksiklerimiz varsa, hoş görün. Kendi evinizde gibi rahat edin. Sizleri aramızda gör-

mekten memnun oluyoruz. Allahın izniyle kardeş gibi geçinip gideceğiz. Padişah efendimizin bize emri budur.

Başka söz aradı, bulamadı.

- Şerefinize içiyorum, hoş geldiniz!

Yunan subayları çeşitli sesler çıkarak bağırdılar. "Vivaa!... Kaloo!" diyerek kadehleri kaldırdılar. Kimisi gülüyordu.

Biraz sonra Yunan kumandanı ayağa kalkarak cevap verdi. Hep susup dinlediler. Birisi Türkçe'ye çeviriyordu.

- Yunanlılar ve Türkler iki eski komşu millettir. Daima yan yana ve iç içe yaşamıştır. Yunanistan'da Türkler vardır, Türkiye'de de Yunanlılar olacaktır. Bunun dostluğa, kardeşliğe bir zararı yoktur. Bu güzel toprakların üstünde yan yana, ele ele yaşıyacağız. Biz Türklere ve Türklerin dinine saygılıyız. Kadehimi Yunan - Türk dostluğunun şerefine içiyorum.

Kadehleri kaldırdılar, hep birlikte içtiler. Sonra müzik başladı. Parmaklarına zil takmış yarı çıplak bir kadın oynamaya başladı. Bel kıvırıyor, omuz titretiyor, göz süzüyordu. Yunan subayları el çırpıp tempo tutuyorlardı. Neşeli bir uğultu gece yarısına kadar sürüp gitti.

Molla Mahmut'la Haceli gece karanlığında dere tepe yol alıyorlardı. Bir yere varınca arka arkaya yüklü kağnılar, eşekler beygirler, yaya insanlar gördüler. Kağnılara yataklar çuvallar sepetler yüklenmişti. Arkalarından yetiştiler. Mahmut sordu,

- Selâmünaleyküm, nereye böyle ağalar?

Yaşlı, ak sakallı bir adam cevap verdi,

- Göçüyoruz efendi.

- Düşmandan mı kaçıyorsunuz?

- He, bildiğin gibi.

- Düşmandan kaçılır mı?

- Ne edelim, biz çoluk çocuk gidiyoruz. Yaşlılar, kadınlar...

Bıyıklı genç birisi, kadın urbası giymişti. Tanınmamak için bürüğünü kapattı. Küçük çocuklar kağnıların üstünde korkarak bakıyorlardı. Molla Mahmut,

- Gidin bakalım, dedi. Sanki düşman sizin gittiğiniz yere gelemez. Gidin, gidin hadi!

Atı sürdü. Kafile bitecek gibi değildi. Atlar arabalar, kağnılar... Yüzlerce insan göç ediyordu. Biraz sonra karşıdan gelen başka bir kafileye rastladılar. Onlar da göçüyorlardı, ama karşı taraftan geliyorlardı.

- Hayrola, nereye böyle?

Adamlar şaşkındılar, korkuyorlardı. Birisi,

- Düşman geliyormuş hemşerim, dedi. Göç ediyoruz.

- Ne tarafa?

- Aha bu tarafa, kasabaya...

- Hımm... İyi. Gidin bakalım. Güle güle...

Biraz sonra iki kafile karşılaştı.

- Selâmünaleyküm.

- Aleykümselâm.

- Nereye böyle?

- Düşman geliyor ağa, kaçıyoruz.

- Ne tarafa kaçıyorsunuz?

- Aha o tarafa..

- Biz de kaçıyoruz e?

- Siz ne tarafa?

- Biz de bu tarafa.

- Öyle mi, niye?

- Düşman geldi.

- Vay, oraya da geldi ha?

- Geldi he.

- Allah Allah!

Dağın başında şaşırıp kaldılar.

Haceli arkadan yetişti,

- Nedir bu hâl arkideş?

- Şaşkınlık, ne olacak? Rezillik. Kimse ne edeceğini bilmiyor. Toz duman içinde kaldık ağzına tükürdüğüm.

- Neden böyle oldu bu?

- Sahipsizlikten. Yol gösteren yok. Allah bu milleti korusun, ne deyim?

- Demek düşman bizim oralara da geldi. Sür hele, çabuk gidelim.

Atları tırısa kaldırdılar.

Şafak sökerken geldiler ki hüü... Köy ayağa kalkmıştı. Fener ışığında, çıra ışığında kağnılar yükleniyordu, çocuklar ağlıyordu, köpekler ürüşüyordu.

- Ne oluyor yavu, ne bu hâl?

- Bizim köylü de göçüyor baksana?

- Nereye?

- Kim bilir...

- Hay Allah, sen bilirsin.

İbrahim beyin evinin önüne vardılar. Orada da kağnılar yükleniyordu. İbrahim bey ayaktaydı, sağa sola emirler veriyordu.

- Yatakları iyi sarın. Şu sepetler düşmesin, çuvala bağlayın. Çabuk olun!

- Hayrola ağa, dedi Mahmut. Nereye böyle?

- Hah geldiniz mi? Ben de sizi bekliyordum. Ne haber?

- Bildiğin gibi. Düşman kasabaya geldi yerleşti.

- Demek doğruymuş. Çabuk olun, çabuk yükleyin!

- Nereye gidiyorsunuz?

- Ben gitmiyorum canım, çoluk çocuğu gönderiyorum. Hadi sizinkileri getir, onlar da gitsinler.

Mahmut şaşkın kaldı. Sağa sola bakındı.

- Emanetleri getirdiniz mi?

- Getirdik. Parasını ödedim.

- İyi. Ver de git. Hemen hazırla. Çabuk olsunlar. Yarın düşman buraya da gelir. Zühtü'yle bizim büyük oğlan bunları götürsünler. Akşehir'de benim bir tanıdık var. Ona teslim etsinler. Hadı davran!

- İyi ama ağa, bu iş...

- Hadi sen hadi. Onu sonra konuşuruz.

- Düşman oraya gidemez mi?

- Gidemez. Buradan geri çevireceğiz. Çabuk getir çoluk çocuğunu. Bizimkilerle birlikte gitsinler.

Paketleri verdi. Atın üstünde düşündü kaldı.

- Hadi Molla, çabuk ol! Düşünecek zaman değil. Sen beni dinle. Fazla eşya falan almasınlar. Yarım çuval un, bir kat yatak, o kadar. Ellerine biraz para ver. Çabuk!

Molla Mahmut atı sürdü, evin önüne geldi. Anası, karısı kapıda bekliyorlardı.

- Ana çabuk hazırlanın, dedi. Siz de gidin.

Ayşa kadın sinirinden titriyordu,

- Nereye?

- Herkes nereye gidiyorsa oraya.

- Ben gitmem. Benim yerim yurdum bura. Burada ölürüm. Karınla oğlunu yolla istersen.

- Etme ana, düşman geliyor. Bey "bizimkilerle birlikte gitsinler" dedi. Hazırlan hadi.

- Yok diyorum! Gitmem! Hiçbir yere gitmem!

Molla Mahmut attan indi, düşündü, çaresizlik içindeydi. Oflayıp pufladı.

- Düşünme, yolla karını. 0 gençtir, başına her şey gelir. Onu düşman içinde koma. Yürü kız! Ambardan bulgur al, un al. Sandıktaki altını da al. Git hadi! Ben gitmem. Ben kökümden ayrılamam. Kaç günlük ömrüm kaldı şurada? Ölürsem burada ölürüm. Sen git!

Evin eşiğine oturdu, bir daha sesini çıkarmadı. Hiç kımıldamadı. Donmuştu sanki.

Molla Maşmut atı ahıra çekti.

Hadi Hacer, dedi. Hazırla bohçanı, çabuk!

İçeriye girdi, iki çuval çıkardı. Bir kat da yatak.

- Hadi helâllaş anamla.

Hacer gelin ağlıyordu.

- Çabuk ol! Ağlayacak sıra değil!

Sessizce içeriye girdi. El yordamı ile alacaklarını aldı. Biraz sonra kucağında Murat koltuğunun altında bohça, geldi kaynanasının önünde diz çöktü. Uzattığı eli öptü.

- Güle güle kızım. Murat'ıma iyi bak. Hakkını helâl et. İnşallah gittiğiniz gibi gelirsiniz...

Murat'ı kucağına alıp uyandırdı. Öpüp kokladı. Çocuk uyku sersemi ne olduğunu anlamıyordu.

Molla Mahmut, iki kere döndü. Çuvalları götürdü geldi. Sonra yatakları omuzuna aldı, o önde Hacer gelin arkada, evden ayrıldılar. Ayşa kadın başını önüne eğdi, onlar gittikten sonra ağlamaya başladı. Yaşlı gözleriyle arkalarından baktı.

Molla Mahmut da yardım etti, kağnıları yükleyip hazırladılar. Eşyaları urganla bağladılar.

- Tamam, yürüyün hadi! Yarın akşam Sandıklı'ya varırsınız. Biraz çabuk gidin. Dediklerimi unutma Zühtü?

- Peki bey.

Molla Mahmut oğlunu kucağına almıştı. Boynunu yüzünü uzun uzun öptü.

- Hadi güle güle oğlum, dedi. Allah'a emanet ol.

Sonra karısının kucağına verdi. Dikilip arkalarından baktı.

Gün ışımaya başlamıştı. Kağnılar köyden çıkıp uzaklaştılar. Görünmez oldular. İbrahim bey Molla Mahmut'a bakıyordu. Gülümsedi,

- Gel bakalım Molla, dedi. Biz bize kaldık şimdi. Yürüyelim şöyle...

Köyün içine doğru yürümeye başladılar. Bazı evlerin önünde hâlâ ışıklar yanıyordu. Yeni kağnılar hazırlanıyordu. Telâş içinde gidip geliyorlar, yükleri sarıyorlardı. Ağlayıp sızlayanlar vardı,

İmam Ziver efendi, bir evin önünde ileri geri konuşuyordu. Yanaşıp dinlediler. Arkası dönük olduğu için bunları göremiyordu.

- Gitmeyin bre Müslümanlar, nereye gidersiniz? Padişah efendimizin emri var. Yonanlılar bize hiç dokunmayacak. Onlar bizim dostumuz, konuğumuz. Gelince göreceksiniz, kardeş gibi davranacaklar. Onlar bize...

Molla Mahmut birden fırladı, Ziver hocanın yakasına yapıştı. Neye uğradığını anlayamamıştı. Karşısında Mahmut'u görünce gözleri iri iri açıldı. Ne diyeceğini bilemedi. "Ee... şey..." diye kekeledi. Molla Mahmut suratına bir yumruk indirdi. Ziver hoca hık diyerek uzandı yere, kalkamayıverdi.

İbrahim bey atıldı,

- Dur Mahmut, ne yaptın?

- Yeter ettiği gayri bu dürzünün, yeter!

Tekrar vuracaktı, İbrahim bey tuttu,

- Bırak aman ha. Öldürürsün herifi.

Ziver hoca hâlâ yerdeydi, kalkamıyordu. Yalvarmaya başladı.

- Şey, beyim... Vallahi, sizi görmedim de...

Molla Mahmut.

- Sus deyyus! diye bağırdı. Sahtekâr yalak! Kırarım şimdi kemiğini!

Davrandı, kalkmaya çalıştı. Çok korkmuştu,

- Dur dur, şey... Tövbe Molla kardaş...

Gözleri iri iri açılmıştı. Kalkıp yürüdü. Kaçıyor gibiydi. İbrahim bey arkasından güldü. Başını iki yana salladı.

- Rezil bunlar be. Bunlarla uğraşmaya değmez.

- Ne dediğini duydun işte. Köylüleri boyna aldatıyor alçak!

Köyün alt tarafına doğru yürüdüler. Düşman gelince ne yapacaklarını konuşmaya başladılar.

34

Mestan kırda davar güdüyordu. Yere oturmuş, bacaklarını ileri uzatmıştı. Sopayı ayağının ucuna usul usul vuruyordu. Kendi düşüncelerine dalmıştı. Bir türkü mırıldanıyordu.

"Zeyneb'im Zeyneb'im allı Zeyneb'im.

Yedi köy içinde şanlı Zeyneb'im..."

Yeni kalınlaşmış, bet bir sesi vardı. Gün yanığı yüzü şiş gibi görünüyordu. Davarlara bakmıyordu hiç. Koyunlar keçiler dereye aşağı yayılmışlardı. Kayalık bir sırttı. Bulabildikleri otları kemiriyorlardı.

- Ulen Zeynep, diyerek içini çekti. Alacağın olsun Zeynep! Yaktın beni, duman ettin. Emme kavuştuğum gün soracağım bunları sana. Beline bir sarıldım mı, hee...

Gözlerini yumdu, sarılmış gibi düşledi. Tatlı tatlı titredi. Sonra kollarını açarak gerindi. Yüzüne kan doldu. Gözlerini açınca birden afalladı, kolları havada kaldı öyle. Ne edeceğini bilemeyiverdi. Fırlayıp taşın arkasına geçti. Aşağı yoldan dört beş tane Yunan askeri geliyordu. Ellerinde silâhları vardı. İyi giyinmişlerdi,

hiç görmemişti böylesini hemen anladı. "Yonan askeri bunlar," dedi. Korkudan yutkundu. Sağa sola bakındı. Geride motor gürültüleri vardı. Neydi bunlar? Baktı, toprak yollar toz içinde kalmıştı. Mestan motorlu araçları ilk görüyordu. Gözleri büyüdü. Taşın gerisinde pıstı kaldı.

Bir Yunan subayı kamyonun üstünde ayağa kalkıp, çevreyi gözetliyordu. Boynunda dürbün asılıydı. İkide bir dürbünü gözlerine götürüyordu.

- Vay bee... dedi dürbünü indirirken. Şu topraklara bakın, bomboş. Dünyanın kurulduğu gün nasılsa, hâlâ öyle. Yazık, yazık...

Bir er gururlanarak cevap verdi,

- Buralar bizim artık kumandanım. Buraları biz işleyeceğiz. Bağlar bahçeler yetiştireceğiz.

Subay başını salladı,

- Elbet. Yapamıyanın elinden alır, yaparlar!

Sarışın bıyıklarını çekiştirdi. Mavi gözleri kıvançla parlıyordu.

- Bitmiş bir millet, bitmiş... Ölmüş çoktan, gömülmeyi bekliyor.

- O işi biz yapacağız.

- Mezar kazıcı mısın be?

Gülüştüler.

- Kumandanım bu topraklar eskide zati bizimmiş, değil mi?

- Öyle. Bin bin yıl sonra atalarımızın yurduna tekrar geldik.

- Tıpki bizim oralara benziyor. Yalnız bağı bahçesi eksik.

- Onu da biz yapacağız işte. Palikaryaları gelip yerleştirdik mi buraya, üç yıla kalmaz yemyeşil olur. Bağ bahçe, sebze... Böyle bomboş bırakılır mı bu güzelim topraklar? Ne iş bilmez adam bunlar be?

- Kıyılar gene iyiydi. İçerilere gittikçe yoksulluk artıyor. Şu köyleri haline bak. Her şey bitmiş, yazık.

- Öyle.

Yunan subayı başını sallayarak iki tarafı seyrediyordu.

Mestan, kayanın arkasına pısmıştı, motor gürültülerini dinliyordu. Neydi bunlar, şaşmıştı. Kocaman arabalar kendi kendine gidiyorlardı. Önlerinden ne at çekiyordu, ne öküz. Üstüne askerler binmişti. Yoksa bilmediği bir hayvan mıydı bu?

Başını uzatıp baktı, epey uzaklaşmışlardı. Birden dereye aşağı koşmaya başladı. Heyecanlıydı, koyunları neyi unuttu. Köye kadar durmadan koştu. İkide bir dönüp arkasına bakıyordu. Kamyonlar Kökez'e doğru gittiler. Altı yedi tane vardı. Yolları toz duman içinde bıraktılar.

Mestan, köye girerken bağırmaya başladı,

- Emmiii!.. Emmiii!... Yonan geldi emmiii!...

Caminin gölgesinde imam Ziver efendi, Kadir ağa, bir iki yaşlı köylü oturuyorlardı. Duyunca ayağa fırladılar.

- Hani ulen, nerdeler?

Mestan konuşamıyordu, tıkanmıştı. Eliyle gösterdi,

- Aha, oradalar!

Görebilmek için açığa doğru çıktılar. Düzlükte toz bulutundan başka bir şey görünmüyordu.

- Çoklar mı ulen, kaç kişiler?

- Çoklar. Bir sürü arabayla geldiler. Arabaları kendi kendine gidiyor.

- Hımm... tamam, dedi Kadir ağa. Deminden beri uçak sesine benzer sesler duyuyordum. Neki bu diye baktım durdum. Kamyon dedikleri şey olacak. Onlar kendi kendine yürürmüş.

Ellerini gözlerine siper etmiş bakıyorlardı.

- Aboo... dedi Ziver hoca. Ordu be ordu. Çoklar valla. Ne edeceğiz şimdi?

Sevinsinler mi yerinsinler mi, bilemiyorlardı.

Mestan evlere koştu, herkese haber verdi. Duyan dışarı fırladı. Damların başına dikilip bakıyorlardı. Kimisi korkuyordu, kiminin gözleri iri iri açılmıştı. Çocuklar kadınlar içerilere girip saklandılar. Ağlayanlar sızlayanlar vardı. Bazıları ne yapacağını bilemiyordu. Herkes yılgın ve sinikti. Ziver hoca,

- Hadi Kadir ağa, dedi. Gidip hoşgeldin diyelim. Bunlar şimdi ne de olsa... Misafir sayılır.

- Gitmek olur mu bilmem ki. Yakışık alır mı?

- Alır, niye almasın. Adamlar kalkıp memleketimize gelmişler. Bize bir gitmek düşer. (Kulağına fısıldadı.) Hem aramız iyi

olursa bir zararları dokunmaz. Padişah efendimizin buyruğu da böyle. Hadi halk, el öpmekle dudak aşınmaz.

Kolundan çekti.

Molla Mahmut, evin damına çıkmış, ovaya bakıyordu. Yunan birliği çayın kıyısındaki düzlüğe konaklamıştı. Çadır kuruyorlardı. Orada bir kımıltıdır farkediliyordu. Molla Mahmut uzun uzun baktı. Burnundan soluyordu. "Bu da oldu ha?" dedi kendi kendine. Bunu da gördük ha? Hay senin beline kambur felek? Emme dur sen, duur... Bitmedi daha bu iş."

Damdan indi, İbrahim beyin evine doğru yürüdü. "Geceleyin bir baskın yapalım da, hoş geldin diyelim. Buraların sahibi olduğunu öğrensinler."

Kapıyı vurdu. İbrahim beyin yanaşmalarından Küşük Hamdi çıktı.

- Bey evde mi?

- Yok. Az önce gitti.

. - Nereye?

- Gâvurlar geldi ya, onların yanına gitti. Hoş geldin diyecekmiş.

- Nee?

Afalladı. Gözleri büyüdü. Ne yapmalı, bilemeyiverdi.

- Hoş geldin mi diyecekmiş?

- He. Konuşacakmış onlarla.

- Nasıl olur be?

Hiçbir anlam veremedi. Geri dönüp yürüdü. Bu İbrahim bey ne yapıyordu böyle? İşine akıl ermiyordu. Önce kızdı, sonra yavaş yavaş çözüldü. Belki kaç kişi olduklarını, nasıl olduklarını öğrenecekti. Keşif yapmaya gitmişti. Kimse fitlemeden gidip bir görecekti. Gene de ters geliyordu. Ne gereği vardı? Gitmesindi. Şeytan görsündü yüzlerini.

Başı öne yıkık eve geldi. Anası kapının önüne oturmuş düşünüyordu. Bir zaman konuşamadılar. Sonra başını kaldırdı,

- Sen de gitsene hoşgeldine, dedi. Millet karşılamaya gitti.

- Kim?

- İmam olacak keçi sakallı, Kadir ağa denen dürzü, Kır Ali... Hepsi gittiler.

- Yaa? Hımm...

- Ne sandın ya? İşte böyle bunlar. Puşt dölleri?

Duvarın önüne oturdu, başını eğdi. Yüzü kapkaraydı. Sigara sarmaya başladı. "İbrahim bey de gitmiş, diyecekti demedi, vazgeçti.

- Daha acıkmadın mı? Gir içeriye de bir şeyler ye. Ben giremiyorum. Ben burada otura otura...

Hıçkırdı, sözünü tamamlayamadı. Eğilip gözyaşlarını dizine sildi.

- İçim yanıyor. Hacer'le Murat'ı ellere kattık yolayıverdik. Ya başlarına bir iş gelirse?

- Gelmez ana korkma. İbrahim beyin çoluk çocuğuyla birlikte gittiler. Aynı yerde kalacaklar. İbrahim bey sıkı sıkı tembih etti. Ben sana da git dedim, gitmedin.

- Nereye gidecekmişim bu yaştan sonra?

- İyi ya otur işte. Onları düşünme.

- Siz ne edeceksiniz şimdi burada?

- Biz de gideceğiz. Durumu anlayalım hele. Gidip orduya katılacağız.

- Gidin ya gidin. Durmayın buralarda. Adınız çeteye çıktı, bu soysuzlar gider sizi münzevirlerler. Gidin katılın orduya. Ne yapın edin, gâvuru geri çevirin.

- Öyle yapacağız. Başka yol yok.

Kalkıp gezindi. Eli ayağı titriyordu.

Yunan askerleri kazık çakıyorlardı, çadır kuruyorlardı. Kamyonları ortaya dizmişlerdi. Dört tarafa silâhlı devriyeler çıkmıştı. Belleri tabancalı subaylar geziniyorlar, sağa sola emirler veriyorlardı. Testici Bayram yanlarında idi. Ne zaman gelmişti hemen, nasıl yanaşmıştı? Ev sahibi pozundaydı. Eliyle bir yerleri gösteriyor, bilgi veriyordu. Aşağıdan alarak, yağ çekerek konuşuyordu.

- Siz rahat olun kumandanım. Biz misafirlerimizi çok severiz. Her ihtiyacınızı karşılamak boynumuzun borcudur. Şu köy Kökez, iyi köydür. Burası da Tacım. Biraz asidir emme, gene de... (Görü- verdi.) Aha bak geliyorlar. Size hoş geldin diyecekler. Hem de köyün imamı ile ağası. Kadir ağa derler, iyi adamdır. Öbürü de Kır Ali. Geliyorlar bak, sizi karşılayacaklar.

Yunan subayları elleri arkalarında, memnun yüzlerle bakıyorlardı. Kumandan uzun boylu, güleç bir adamdı. Bacağında körüklü çizmeleri pırıl pırıldı.

- Kalo kalo... dedi. Biz dost size. Yok bizden korkmak.

- Tabi kumandanım. Bundan sonra eleleyiz gayri. Biz size yardım edeceğiz, siz de bize...

Tacımlılar iki Yunan askerinin arasında yanaştılar. İmam Ziver efendi el uğuşturuyor, gülümsüyordu.

- Gelin hemşeriler gelin, dedi Testici Bayram. Çekinmeyin gelin. Bak kumandan beyle tanıştırayım sizi. Çok iyi bir adam.

Önce Ziver hoca eğilip bükülerek yanaştı, eline sarıldı.

- Hoş geldiniz beyim, hoş geldiniz. Sefalar getirdiniz. Nasılsınız eyi misiniz?

Öbürlerinin elini de sıktı. Yarı beline kadar eğiliyor, böyle yapınca daha saygılı olacağını sanıyordu. Kadir ağa da Kır Ali de aynı şekilde "hoş geldin" yaptılar. Gösterişli Yunan subaylarının yanında kara kuru, zayıf adamlardı. Bir de ezilip büzülünce iyice siliniyorlardı.

Geride küçük rütbeli bir subay baktı baktı, başını iki yana salladı.

- Bitmiş bir millet, dedi. Biz Ankara'ya kadar elimizi kolumuzu sallayarak gideriz. Hiç kuşkum kalmadı.

- Haklısın, dedi yanındaki. Baksana şunların haline? Zavallı insanlar. Acınacak haldeler.

Kumandan Ziver hocanın omuzuna vurdu,

- Kalo kaloo... Eyi. Siz nasil?

- Biz de eyiyiz beyim, sağol. Allah ömürler versin. Sayende eyiyiz. Duacıyız.

Elini göbeğine bağlamıştı. Eğilip eğilip kalkıyordu.

Destici Bayram hepsini ayrı ayrı tanıştırdı.

- Bunun adı Kadir ağa kumandanım. Namazında niyazında, iyi adamdır. Bu da Kır Ali, bu da iyidir. Kimseye bir kötülüğü yoktur.

- Oldum memnün. Eyi çok. Bizden korkma, biz size dost...

- Sağol beyim sağol. Allah ömürler versin.

- Siz orada biz burada, kardeş yaşıyacak.

- Tabi tabi. Sağol.

Sigara çıkarıp uzattı. Önce anlayamadılar sigara olduğunu. Hiç görmedikleri, yaldızlı bir paketti. Utanarak aldılar. Kır Ali'nin elleri titriyordu. Kumandan kendi çakmağı ile yaktı.

- Oh ne güzel sigaraymış. Allah razı olsun beyim.

Hem içiyorlar, hem ellerindeki sigaralara bakıyorlardı. Yunan subayları aralarında belli etmeden gülüştüler. Hepsi de iyi giyimli, gösterişli adamlardı. Pantolonları, çizmeleri apoletleri pırıl pırıldı.

O sırada görüverdiler, İbrahim bey ata binmiş geliyordu. Askerler durdurup aşağı indirdiler. Silâh var mı diye üstünü başını yokladılar. Kumandan uzaktan "bırakın gelsin," işareti verdi. Ziver

hocayla Testici Bayram birbirierine bakıştılar. Yüzleri donuklaştı. Nasıl geliyor bu herif buraya? Ne cesaretti bu? Söyleseler miydı acaba? "Hele sırası değil şimdi," dedi Bayram. "Kumandan tanısın da sonra söyleriz." Ziver hocaya işaret etti.

İbrahim bey yaklaşırken göz ucuyla baktı. "Bu herifler hemen fitlemişler midir bizi? Bu kadar alçalırlar mı?"

Baktı pek öyle bir durum göremedi. Yunan subayları güler yüzlüydüler.

Selâm verdi,

- Hoş geldiniz, dedi. Başka söyleyecek söz aradı, bulamadı. "Hayırlı olsun" diyecekti, vazgeçti. Önce kumandanın, sonra subayların ellerini sıktı.

- Adiniz?

Testici Bayram hemen yetişti,

- İbrahim bey derler kumandanım. Buranın eşrafından olur. Hem kasabada hem burada malı mülkü var. Zengindir.

- Zengin? Ben sever zengin. Ederim tebrik...

Tekrar elini sıktı.

İbrahim bey Testici Bayram'a kızmıştı, yan yan baktı.

- Yok kumandan bey, zengin falan değilim. Ekmeğimizi kazanmaya çalışıyoruz işte.

- Kalo kaloo... Biz zarar vermez mala mülke. Biz size dost. Yok düşmanlık.

Başını salladı,

- Tabi tabi... Nasıl buldunuz memleketimizi? Bizim buralar biraz kuraktır.

- Memleket güzel. Lâzımdır çok çalışmak.

- Evet öyle. Savaşlardan fırsat bulup çalışamadık.

- Bravo, doğru. Savaş değil iyi. Biz de istemez savaş.

"İstemezsiniz de niye geldiniz buralara dürzü?" dedi içinden.

Tuttuğu sigarayı almadı.

- Sağol! Ben içmiyorum.

Çadırlar kurulmuştu. Küçük rütbeli bir subay gelip tekmil verdi. Kumandan dinledi, sonra Yunanca bir şeyler söyledi. Yolları tepeleri gösterdi. "Oralara devriye çıkarın, nöbetçi dikin" dediği anlaşıldı. Küçük rütbeli subay selâm verip gitti. Aldığı emirleri uygulamaya başladı.

Kumandan köylülere döndü,

- Buralarda çete yok ya? Bize bir zarar gelmez?

Destici Bayram atıldı.

- Yok beyim nerdee... Bizim buraların insanı iyidir. Emre itaatlıdır. Hiç korkma sen. Varsa bile sinerler bundan sonra. Başlarını kaldıramazlar. Sayende düzelir gayri.

İbrahim beye baktı. Yüzü bir kurnazdı. "Bak seni söylemiyorum," der gibiydi. Fazla uzatmadı.

- Kimse dokunamaz size, hiç korkmayın. Bitti o işler.

- Siz bize iyi, biz size iyi olur. Kardeş...

- Öyle he, öyle...

İbrahim bey terlemişti. Sıkıntısını belli etmemeye çalıştı. "Ulen dürzü, bir gün düşersin elime," dedi içinden.

Destici Bayram başını sallıyordu, "nasıl Kocakaş İbrahim bey, söyleyim mi, bitireyim mi şimdi işini?"

Birden görüverdi, aşağı taraftan bir atlı ile yayan köylüler, yüklü eşekler geliyorlardı.

- Hee... Bak kumandanım, bizim Hacı Nuri ağa sizi görmeye geliyor. Zengindir. Çok iyi adamdır. Bak hediyelerle geliyor. Şu karşıki köyden...

Hep dönmüş bakıyorlardı. Silâhlı iki askerin önünde geldiler. Hacı Nuri yakın kalınca asker gibi selâm verdi. Sonra attan indi,

- Hoş geldiniz beyim, nasılsınız? Hayırlı uğurlu olsun...

Eline uzandı.

- İyi haci. Seni nasil?

Omuzuna vurdu.

- Duacıyız beyim, eyiyiz. Hoş geldiniz.

İbrahim beye kötü kötü baktı, "bu ne arıyor buralarda?" der gibi bir tavır takındı. Adamlarına işaret etti. Köylüler eşeklere yüklü koyunları, tavukları, yumurta sepetini, yağ tenekesini getirip kumandanın önüne bıraktılar.

- Nedir bunlar, bize?

- Evet size beyim. Kusura bakmayın, acele geldik de... Hazırlığımız yoktu.

- Oldu mi ya Haci efendi? Zahmettir ettin.

- Yok beyim, ne zahmeti? Zatınıza az bile.

- Zahmet olmaz kumandanım, dedi Testici Bayram. Hacı Nuri efendi konukseverdir. Hem de zengin adamdır. " Sizin her ihtiyacınızı getirir. Ne isterseniz, yağ bal...

Yunan subayları hep memnun olmuşlardı. Başlarını sallıyor, gülümsüyorlardı. Kumandan cüzdanına sarıldı.

- Parası nedir haci efendi? Parasını verelim.

Hacı Nuri kasıldı.

- Yoo beyim, olmaz. Almam, imkân yok. Bizde misafirden para alınmaz.

- Olmaz Haci efendi. Bizden zarar vermek yok. Yazaktir. Siz iyi insan, ama parasini alacaksin.

- Yok almam. Helâl olsun.

Epey uğraştılar. Yunan kumandanı vermeye çalıştı, Hacı Nuri almadı. Öbür subaylar gülerek seyrediyorlardı. İbrahim bey başını iki yana salladı, dişlerini sıktı.

Testici Bayram araya girdi.

- Olmaz kumandanım, almaz. Ayıp olur. Bunlar Hacı Nuri efendinin hediyesi. Para verirseniz, kırılır.

Yunan subayı ısrar etmekten vazgeçti. Boynunu büktü,

- Peki Haci efendi. Teşekkür... Sonra bizim de size olacak hediyemiz.

Sigara uzattı hepsine, kendi çakmağı ile yaktı.

- Sağol beyim, bizim diyeceğim şu ki...

Ikınıp sıkındı,

- Evet Haci efendi söyle?

Hacı Nuri, İbrahim beye baktı, onun yanında rahat konuşamadı,

- Bizim malımız mülkümüz, canımız tehlikedeydi beyim. Şimdi siz geldiniz...

- Nasıl tehlike, biz mi? Yoo, en ufak zarar olmiyacaktir Haci efendi. Biz size dost, tamam?

- Sağol beyim. Allah razı olsun. Biz asıl bizimkilerden korkuyoruz.

Yunan kumandanı şaştı,

- Kimden?

- Eşkiyadan, çeteden...

-Yoo, ona müsaade etmem. Olamaz! Eşkiya, çete, derhal temizlik. Bizim asker makineli, güçlü. Hiç dayanmaz.

- Yaa maşşallah, ne iyi, dedi Ziver hoca.

Her şeylerine hayran kalmıştı.

İbrahim bey bakıyor, düşünüyordu. Tuhaf bir karanlık çökmüştü içine. Ne yapmalıydı şimdi? Nasıl gitmeliydi buradan? Ayrılır giderse arkasından fitliyeceklerdi. Yanında açıkça söyleyemiyorlardı.

- Kumandanım bunlar nedir, nasıl araba bunlar? dedi. Sözü değiştirmek istedi.

- Bunlar kamyon. Motorlu araba. Gürr... Gider. Çok hızli.

- Yaa, dedi Bayram. At neki bunların yanında. Attan hızlı. Maşallah öyle bir gidiyor ki, hüü...

- Evet Haci efendi, bizim ordu çok güçlü. Biz geldik size yardıma. Biz size düşman değil. Böyle anlatin herkese.

- Peki beyim, sağol. Biz dedik zati, "onlar düşman değil," dedik. Emme bazı kudümsüzler... Onlar dinlemedi. Silâhlanıp çeteciliğe kalktılar.

- Temizleriz Haci efendi. Hiç korkmayiniz. Çete yok, kardeşlik var, işte böyle... (Ellerini sıkıp gösterdi.) Kemal paşa yanlış. Onu dinlemeyin.

Ziver hoca atıldı,

- Doğru canım. Biz hep dedik bunları.

Komutan elini salladı, küçümsüyordu,

-Kemal paşa kimdir? Hiç dayanmaz. O çıktı, biz geldık buralara.

- Ne yapacaksın beyim, herkes akıllı olmuyor.

- Doğru, akıl yok. Sende var, sende var... Onda yok. Boşuna uğraşir.

İbrahim beyin yüzü iyice gerilmişti. Dişlerini sıkıyor ama belli etmemeye çalışıyordu.

- Seni fazla tutmayalım kumandan bey, dedi. Bize müsaade. Hadi komşular, işleri vardır, yorgundurlar. Gidelim gayri.

- He ya gidelim, dedi Ziver hoca. Sonra gene geliriz.

- Allahaısmarladık kumandan bey.

İbrahim bey elini uzattı.

- Güle güle efendim. Memnun oldim, tanıştik.

Testici Bayram, Hacı Nuri efendi ağırdan aldılar. Arkasından konuştular,

- Hıı... Bu da geldi bak, kuvayi-milliyeci. Gördünüz ya beyim. çete başı...

- Hangisi, uzun boylu olan?

- He ya, o işte.

- Adi neydi?

Hemen defterini çıkarıp yazdı,

- Hımm... Belli oldi zati. Başka var buralarda, adlari?

- Var ya beyim, olmaz mı? Neler çektik bunların elinden. Geldiniz de kurtardınız. Bundan sonra yapamazlar gayri, geçti...

- Kim var başka, imam mi?

- Yok, o değil. Molla Mahmut derler birisi var, Kara Zühtü. Kâzım, Haceli, Bilâl...

- Hımm, başka?

Hepsini yazdı.

- Aşır...

- Aşır yok, o sonradan düzeldi.

- Olsun, adi bizde bulunsun. Hepsi bu köyden mi?

- Evet beyim, hepsi bu köyden. Çok hınzırdır bu köy.

- Hımm, şimdi nasiller? Gene yaparlar mi?

- Ne yapacaklar, geçti gayri. Yapamazlar.

- Silâhları var mi?

- Var ya, olmaz mı? Tabanca, mavzer hepsi var.

İbrahim bey atma binmişti, geri dönüp baktı. Kendisi hakkında konuştuklarını sezinledi. Yüzü iyice bozuldu. Atını köye doğru sürdü. Geri çağırırlar diye bekledi. Çağırırlarsa dört nala uzaklaşmayı düşündü. Fakat çağırmadılar.

- Sonra hallederiz, dedi Yunan kumandanı. Şimdi buraya geldi, "hoş geldin," dedi. Şimdi yakişik almaz.

- Nasıl istersen bey. Haberiniz olsun da, ona göre davranın.

Testici Bayram ellerini uğuşturuyordu.

35

Akşamdan sonra hava kararmıştı. Molla Mahmut sıkıntılıydı. İçeri giriyor, dışarı çıkıyor, ne edeceğini bilemiyordu. Sedire uzandı, uyuyamadı. Oflayıp pufluyordu. Birden kalkıp yürüdü,

- Nereye? dedi anası.

- Geliyorum. İbrahim beyle bir konuşacağım.

- Ne konuşacaksın İbrahim beyle? O kendini kurtardı. Siz başınızın çaresine bakın.

- Nasıl kurtarır kendini?

- Hoş geldine gitti ya, kim bilir neler dedi. Bu zengin dürzüler her kaba işerler. Daha öğrenemedin mi?

- Yok ana, öyle şey mi olur?

Çıkıp yürüdü. Köy karanlıklar içindeydi. Arkaya dolanıp baktı, ovada Yunan askerlerinin konakladığı düzlükte pırıl pırıl ışıklar yanıyordu. Geçici bir elektrik çekmişlerdi her halde. Ya da lüks lâmbaları yakmışlardı. Parlak ışıklardı. Karanlığın içinde küçük bir şehir gibi görünüyordu uzaktan.

İbrahim beyin evine vardı. Avluda yeni bir hazırlık yapılıyordu. Neydi bu? Kapıyı vurdu.

- Kim o?

- Benim, dedi usulca.

Havlayan köpekler susturuldu. Kapıyı açtılar. İbrahim bey giyinmiş kuşanmış, ata binmek üzereydi. Molla Mahmut'u görünce bir bozuldu. Habersiz gidecekti her halde.

- İyi oldu geldiğin Mahmut, dedi. Ben de sana haber bırakacaktım. Gel şöyle...

Kıyıya çekti.

- Ben Sandıklı'ya kadar gideceğim. Hem birkaç gün kaybolacağım, hem de sorup öğreneceğim bakalım, ne yapacağız, ne yapmamız gerek?

- Gidip orduya katılalım, dedi Mahmut.

- Doğru, ben de öyle diyorum. Bu adamların niyeti kötü. Bizi rahat bırakmıyacaklar. Gâvurlara fitleyecekler. Onlar da kim bılir ne eder. Siz de ele geçmeyin. Kaybolun ortadan. Birkaç gün saklanın.

- Nereye saklanalım?

- Başka köye gidin. Bir deliğe girin. Evde durmayın. Ben sorup öğreneyim bakalım, nereye gitmemiz uygun olur. Bir haberimi bekleyin.

Molla Mahmut cevap vermedi. Kızmıştı, burnundan soludu.

- Bugün karşılamaya mı gittin sen gâvurları?

- Gittim ama karşılamaya değil. Durumu anlamaya gittim.

- Nasıl durum?

- İyi değil. Hemen yanaşmışlar. Daha ilk gün söylediler bizi, Hacı Nuri, Testici Bayram, bizim sersemler... Hepsi oradaydı. Hacı Nuri yüklerle hediye getirdi. Koyun, tavuk, yumurta, yağ bal...

- Vay namussuz vay!

- Görsen nasıl yalaklandılar. Ayaklarını öpeceklerdi nerdeyse. Yarın her şeyi söyler bu herifler. Buralarda durmayalım, gidelim. Hadi eyvallah. Siz de kaybolun ortadan...

Bir şey söylemeye kalmadı, binip sürdü. Kaçıyor gibiydi. Molla Mahmut arkasından baktı kaldı. Hiçbir anlam vermedi. "Allah Allah... Gidilecekse birlikte gideriz, niye yalnız gidiyor bu adam? Nereye saklanalım biz şimdi? Ne biçim iş bu? Yoksa kalleşlik mi yapıyor?"

İçi büsbütün karıştı. Ne edeceğini bilemedi. Durup ensesini kaşıdı. Kafası durmuş gibiydi. Hiçbir şey düşünemiyordu.

- Vay İbrahim bey vay. .. diye söylendi. Bizi bırakıp savuştun ha?

Köyün arka tarafını dolanıp Haceli'nin eve dağru yürüdü. Ne yapmalıydı acaba? İş kendisine kalmıştı. Tarlada saklı altınları düşündü. O tarafa baktı, "Gidip alayım mı? Alsam nereye koyacağım? Hele dursun bakalım. İlerde lâzım olur, belki götürür orduya veririm. Az para değil. İbrahim bey ne yaptı acaba? Birazını harcadı ama çoğu duruyor, öyle ya? O da bir yere saklamıştır. İşler iyice karıştı. Vay dünya vay... Daha neler göreceğiz bakalım?"

Haceli'nin kapıyı vurdu. Haceli tilki uykusundaydı. Öğleden beri ne edeceğini bilemiyordu. Mahmut'a üç kere gelip gitmişti.

"Ne yapacağız arkideş, nereye gideceğiz? Köyde durmak haram gayri bize, gidip kaybolalım,

– Dur bakalım düşünelim. Beyle görüşelim...

Hava kararınca silâhı bağlara götürüp saklamıştı. Yeni dönmüştü daha. Sıçrayıp kalktı, "Yonan mı geldi yoksa?" diye düşündü. Titremeye başladı.

- Kim o?

- Benim Haceli, aç.

- Ulen korkuttun be, ne haber?

Kapının önünde ayaküstü fısıldaştılar.

- İbrahim bey gitti.

- Nereye?

- Sandıklı'ya gidiyorum dedi. Durumu öğrenecek. Ona göre ne yapacağımızı kararlaştıracağız.

- Ee şimdi evde mi duralım biz?

- Yok. Bir yerlere girin, saklanın dedi. Bizim softalar hep gitmişler gâvura, hoş geldin demişler.

- Duydum he.

- Hacı Nuri de gitmiş. Hem de bir sürü hediyeler götürmüş. "Geldiğinize çok memnun olduk," demiş. "Çetelerin, eşkiyaların elinden bizi kurtar," demiş.

- Yapma be?

- Hadi, durmayalım. Adlarımızı muhakkak verdiler. İbrahim beye kızdıydım emme gittiği belki de iyi oldu.

- Peki, nereye gideceğiz şimdi?

- Bilmem. Konuşup kararlaştıralım. Öbür arkadaşları da alalım, çıkıp gidelim köyden. Bizi muhakkak arar bu gâvurlar. Belki de bu gece.

- Yok canım, bilmedikleri yere gece gelmezler.

- Olsun, biz gidelim. Köyden ayrılalım. Hadi hazırlan, iki üç günlük yiyecek al.

- Peki. Ben hazırlanır sana gelirim.

- Köyün arkasına gel, orada toplanalım. Ben arkadaşlara da haber vereyim.

Molla Mahmut Yan Bilal'a, Kâzım'a, Çopur Hamdi'ye uğradı. Hepsine ayrı ayrı söyledi, "bizi gâvura fitlediler, çabuk hazırlanın, gidip kaybolacağız."

Gece yarısı köyün arkasında toplandılar. Aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı. Molla Mahmut durumu tekrar anlattı.

- Beyden haber gelinceye kadar bekliyelim, dedi. Ama yakalanmıyalım. Yonan bizi arayacak. Belki bugün, belki yarın... Söyleyin nereye saklanalım?

Kimisi "dağa gidelim, mağaralara girelim," dedi. Kimisi "o kadar uzaklaşmıyalım, köye yakın olalım, haber bize ulaştırılsın," dedi.

- Tacım dedenin çatısı nasıl?

- Orada bulamazlar mı?

- Kim bulacak, kimsenin aklına gelmez.

Molla Mahmut'un aklına Kül Hamit gelmişti, gülümsedi.

- Evde çoluk çocuğu sıkıştırırlarsa ne diyecekler?

- Bilmiyoruz, haberimiz yok. Üç gün önce gitti...

- Öyle deyince kurtulurlar mı? Sen karını oğlunu yolladın, rahatsın tabi.

- Ne rahatı, üç gündür gözüme uyku girmiyor. Deli misin? Tuttum da bilinmedik yerlere yollayıverdim. Kolay mı sanırsın? Hem evde anam var, onu sıkıştırırlar. Tenbih ettim, "üç gün önce gitti, bilmiyorum," diyecek.

Hepsi ayrı acı içindeydi. Kıvranıyorlardı.

Haceli kafayı kaldırdı.

- Tacım dede iyi arkideş. Köyden fazla ayrılmıyalım. Hiç değilse ne olup bitiyor, haberimiz olur. Hem Tacım dede korur bizi. Dua eder, yalvarırız.

- Öyle he, doğru.

- Peki. Şimdi herkes. evine gitsin, tenbih edin, "üç gün önce gitti, nereye gittiğini bilmiyoruz," desinler.

- Atları ne edeceğiz? Ahıra bakar da atı görürlerse inanmazlar.

- Hımm, önemli. İyi ki akıl ettin. Herkes bir komşusunun hısımının ahırına çeksin, ne yapalım başka !

- Öyle yapalım he. Ben emmimgile götürürüm.

- Ben de Kül Hamit'in karısına teslim ederim, ondan kimse şüphelenmez. Hadi çabuk halledip gelelim. Söyleyin, atları sulamak için falan dışarı çıkarmasınlar. Ahıra su götürüp sulasınlar. Çabuk olun hadi. Gene burada buluşalım.

Dağıldılar. Herkes atını sakladı. Evine tenbihini yaptı. Sonra tepeye yukarı yürüdüler. Sırtlarında birer torba vardı. Ekmek peynir, soğan... Molla Mahmut bir testi de su almıştı. İkide bir dönüp geriye bakıyorlardı. Üç dört kilometre kadar gerideki düzlükte Yunan askerlerinin ışıkları yanıyordu.

Haceli başını salladı,

- De kahpe Yonan dee... Geldin ışığını yaktın gözümüzün önüne. Allah belânı versin!

- Aman yavaş Haceli. Belki buralara devriye çıkarmıştır.

- O kadar da değil. Sıkı mı ta buralara gelebilsinler?

- He valla. bilmedikleri yere...

- Belli olmaz. Biz tedbiri elden bırakmıyalım.

- Kendi yurdumuzda saklanıyoruz be, ne günlere kaldık yarabbi...

- Acı evet, çok acı emme Allah'tan umut kesilmez.

"İbrahim bey de bizi bırakıp gitti. Anam dediydi zati, onlar kurtulur, kabak sizin başınıza patlar..."

Molla Mahmut kahır içinde düşünüyor, fakat arkadaşlarına açmıyordu. Kendi kendine başını salladı, "dur bakalım iş nereye varacak?"

Yatırın önüne geldiler.

- Hadi dua edelim, Tacım dede bizi korusun. Ellerini açıp okudular. Tacım dedeye yalvardılar.

- Hımm, çatıya nasıl çıkacağız şimdi?

- Kolay. Torbaları koyun şuraya. Omuzuma basıp tırmanın.

Molla Mahmut eğildi. Öbürleri teker teker üstüne basıp tırmandılar. Çıkan aşağıdakinin elinden tutup çekti.

- Alın şunları.

Su testisini, torbaları, mavzerleri uzattı. Sonra kendisi tırmandı. Onu da çekip çıkardılar. Çatı aralığı karanlıktı. El yordamı ile ilerleyip yerleştiler. Yüzlerine örümcek ağları dolanıyordu. Her yer toz içindeydi. Mahmut çatıdaki kiremitlerden birisini oynatıp aşağıları görebilecek şekilde bir delik açtı. Ortalık ışımaya başlamıştı. Eğilip baktı. Köy, köyün önündeki harman yerleri, tarlalar, yan tarafta düşman karargâhı hep görünüyordu.

- Eveet, dedi. Şimdilik yerimiz burası, nasıl?

- İyi be, tamam. Başka ne yapalım? Hem Tacım dede bizi korur.

- Nöbet tutacağız. Birimiz bekler, öbürleri yatar.

- Gerek var mı beklemeye?

- Var. Birden basılmıyalım. Zamanında haberimiz olursa belki kaçabiliriz.

- Eyi ya, ben bekleyim dedi Bilâl. Siz yatın.

- Gel buraya, delikten bak. Çevreyi iyi dinle.

Hızlı basınca tahtalar çatırdıyordu.

- Aman yavaş olun. Çürümüş zati çöküverir.

- Etme Tacım dede, çatırdamanın zamanı mı?

Bilâl deliğin önüne dikildi. Öbürleri yattılar. Ses soluk kesildi. Haceli başını torbaya koymuş, çatının ağaçlarına bakıyordu. Ortalık iyiden iyiye ışımıştı, ama ağaçlar kapkara görünüyordu. Tozlu örümcek ağları sarkıyordu aşağıya.

- Hee... diye nefesini boşalttı. Olmaz derken bu da oldu. Ulen ne kara yazımız varmış bizim? Düşman köyümüze geldi dayandı. Bizi evimizde yatamaz etti. Daha neler göreceğiz?

- Allah büyük, dedi Kâzım. Dur bakalım...

- Susun da uyuyalım, dedi Hamdi öteden.

- Ne uyuması be? Uyumanın sırası mı? Uyuyacaksan evine git.

- Buraya niye geldik ya?

- Hoppalaa... Uyumaya mı geldik?

Mahmut kendi kendine güldü.

- Ulen ne adamlarsınız, dedi. Burda bile şebeklik edersiniz. Susun hele.

Bilâl sağa sola bakıp duruyordu. Köy görünüyordu artık. İlerde Yunan çadırları görünüyordu. Işıkları söndürmüşlerdi. Çadırları saymaya çalıştı, on bire kadar saydı. Bazıları arka arkaya geliyordu, karıştırdı. Aralarında nöbetçilerin gezindiği farkediliyordu.

Haceli uyuyamadı. Üstü başı toz içinde kalmıştı. Kalkıp çırpacak oldu.

- Dur aman çırpma! Nasıl olsa oturacak değil misin? Boşuna tozutma.

- Öyle ya, doğru.

Sağa sola bakındı.

- Ulen su dökeceğimiz gelirse, ne yapacağız burada, dedi.

- Yoo, o yok işte. Kendini tutacaksın.

- Tüü, çıkarken yapmadık da... Şurdan aşağı çövdürsek?

- Olmaz. Günah be. Yatıra işenir mi?

- Ne yapalım arkideş, günah zamanı mı şimdi?

- Dur olmaz. Gelen olursa şüphelenir. "Nerden yapılmış bu," der.

- O da doğru. Ne edeceğiz şimdi?

- Ortalık iyice ışımadan gidin yapın gelin. Uzaklara gidin, çalıların içine. Belli olmasın. Bir daha akşama kadar inmek yok, ona göre. Sakın görünmeyin ha! Şu arkalara gidin.

Haceli gitti geldi. Bilâl gitti. Teker teker inip çıktılar.

- Bir gören olmadı ya?

- Yok canım, kim görecek?

Biraz sonra sabah ezanı okundu. Ziver hocanın dümdüz sesi olduğu gibi duyuluyordu.

- Oku bakalım Ziver hoca oku. Köy sana kaldı.

Başları eğip düşündüler. Hiçbirisi uyuyamadı.

Biraz sonra güneş doğdu.

- İnmeyelim gayri. Birisi görüverir. Kâzım sen nöbete geç kardaş. Sağa sola iyi bak.

Kimisi yattı, kimisi oturdu, beklemeye başladılar. Çatının gündoğu tarafı açık olduğu için güneş ta içeri vuruyordu.

Mahmut eğildi, bir budak deliğinden Tacım dedenin mezarına bakmaya başladı. Üstündeki yeşil örtü iyice eskimişti. Baş taraftaki taşa geçirilmiş sarık da tozluydu.

"Vay Tacım dede vay... Yat bakalım rahat rahat. Düşman toprağımıza ayak bastı, haberin yok. Bizim yazımız seninkinden kara."

Ters döndü. Acıkmıştı, torbadan ekmek çıkardı. İçine biraz peynir sıkıştırdı. Sırtüstü uzanıp yemeye başladı. Çatının kararmış kiremitlerine bakıyordu. Aralarından çizgi çizgi gökyüzü görünüyordu.

- Hıh, dedi Kâzım. Köye bir manga asker gidiyor.

- Deme?

Hepsi fırlayıp kalktılar. Kiremitleri oynatıp aralarından bakmaya başladılar.

- Bize gidiyor bunlar, dedi Mahmut.

- Yok canım, belki köyü keşfe çıkmışlardır. Başlarında subay var mı baksana?

- Var.

Arka arkaya düşmüş uygun adımla yürüyorlardı. Hepsi silâhlıydı.

- Vay anam vay? Şimdi eve girerlerse, çoluk çocuk, tüü...

Bilâl çok sıkıntılıydı. Ufacık yüzünde çizgiler derinleşiverdi. Birkaç kere dizine vurdu, "Tüh, tüh!..." yaptı. Bu işe girdiğine pişman olmuştu ama söyleyemiyordu.

- Durun bakalım canım, ne yapacaklar, daha belli değil.

- Belli arkideş belli. Bizim karıyı kızı sıkıştıracaklar. Keşke onları da köyden çıkarsaydım.

- Nereye çıkaracaksın?

- Bağlara filân gitselerdi.

- Başka zaman gelirler. Nasıl olsa bulurlar. Dur bakalım, belki bizim düşündüğümüz gibi değil.

Sustular. Hep eğilmiş bakıyorlardı.

Askerler köye girdiler. Bilâl'in yüzü iyice karıştı.

- Tüh! dedi, tüh... Bize gidiyor bunlar!

- Yok ulen, nerden çıkardın size gittiklerini? Sağlam dur biraz. Kendini bozma.

- Hey Allah! Nerdesin Allah?... Bunları görmüyon mu sen?

- Görüyor, sus. Günaha girme.

Yan Bilâl'in yüzü ağlayacak gibi bozuktu.

36

Yunan mangası köye girerken silâhları ellerine aldılar. Süngü taktılar. Bir sağa, bir sola bakıyorlardı.

Köylüler hep içerilere girip saklandılar.Kimse görünmüyordu. Bir ölü sessizliği vardı.Kapıların pencerelerin aralarından bakıyorlar, birbirlerine "sus" işareti yapıyorlardı. Çocuklar köşelere sinmiş kalmıştı.

Oraya buraya baktılar, kimseyi göremediler. Caminin önünde Ziver hoca ayağa kalkarak karşıladı.

- Buyurun asker ağalar buyurun, hoş geldiniz.

Başlarında genç bir subay vardı. Dün gördüğü için Ziver hocayı tanımıştı.

- Nerde bu köyün adamı İmam efendi? dedi. Kimseye bir şey yapacak değiliz, korkmasınlar.

- Sağol beyim. Ben de dedim emme saklanıyorlar. Buyurun şöyle oturalım.

- Hayır oturamayız. İşimiz var. İbrahim beyi götüreceğiz, evi neresi?

Ziver efendinin yüzüne kurnaz bir ışık yayıldı. Ellerini uğuşturdu.

- Şu ileride beyim, iki katlı ev.

- Hımm... Çorbacı desene?

- Zengindir beyim. Köyün ağasıdır.

- Hem de Kemal paşacı?

- Öyle he.

Varıp kapıyı vurdular. Silâhları ellerindeydi. İçerde köpekler havlamaya başladı.

- Kim o?

Tekrar vurdular. Yanaşma Mustafa avlu kapısına eğilip baktı. Gözleri büyüdü birden. Geriye sıçradı.

- Yonan geldi, diye fısıldadı.

- Aç ulen, dedi Hamdi. Bekleme aç!

Köpekleri susturdular.

- Buyur, ne istediniz?

- İbrahim beyi çağır.

- Yok, gitti...

- Nereye gitti?

- Bilmiyorum. Gece ata bindi gitti.

- Yalan söylüyorsun, het! Bağla şu köpekleri, çabuk!

Silâhı çevirdi. Yanaşmalar köpekleri hemen susturup bağladılar. Korkularından ne edeceklerini şaşırdılar. Hele Mustafa, on altı-on yedi yaşlarında bir çocuktu. Ellerini yukarı kaldırdı. Korkudan titriyordu.

Yunan subayı başıyla bir işaret verdi, askerler içeri doluştular.

- Nereye gitti, söyle?

- Valla bilmiyorum beyim. Bilsem söylerim. Gece gitti.

Nereye gittiğini söylemedi.

- Evde silâh var mı?

- Kendisinde vardı, alıp götürdü.

- Yalan söyleme, seni gebertirim.

- Valla yok beyim, aha arayın.

"Arayın" işareti verdi.

Askerler eve doluştular. Her yeri döküp saçtılar. Çuvalları devirdiler. Sandıkları kırdılar. Ahıra girip sarmanları karıştırdılar. Bir şey bulamayınca Yunan subayı kızdı.

- Gelin buraya, dedi. İkinizi de geberteceğim. Geçin duvarın önüne!

Silâhını çevirdi.

Hamdi sarardı. Mustafa ağlamaya başladı.

- Valla bir şey bilmiyoruz beyim. Biz bunun kapısında çalışıyoruz. Kendisi çekti gitti. Çoluk çocuğunu da götürdü. Biz bir şey bilmiyoruz.

- Sus, eşek herif! Yalan söylüyorsun. Saklıyorsun. Yıkın şunları!

Yanaşmaları dövmeye başladılar. Tekme tokat, ikisini de yere yıktılar. Mustafa ağlıyor, bağırıyordu. Hamdi yalvarıyordu.

- Biz bilmiyoruz beyim. Valla bir şey bilmiyoruz. Günâhımızı almayın.

- Anoo... Uuu... Allaah...

Hamdi'nin karısı çıkmıştı, bağırıyordu.

- Yapmayın! Dövmeyiin! Ne istersiniz Allahsızlaar!...

Yakın evlerden duyanlar kapılara çıktılar. Bağırış çağırmalar oldu. Köyün üstünde bir çığlıktır koptu. Tacım dede yatırının çatısından bu sesler uzaktan uzağa duyuluyordu.

- Hay Allah, gördün mü şimdi, tüü...

- Bizim evlere de gidecekler.

- Ulen hani iyi davranacaktı bunlar?

- Gâvur iyi davranır mı be? Adı üstünde gâvur!

Dişlerini sıkıyorlar, kendi kendilerini yiyorlardı. İçlerinde en bozuk olan Yan Bilâl'di.

- Ulen ne yaptık biz? Çoluk çocuğu gâvura bırakıp geldik, olur mu bu?

O yana bu yana geziniyor, sinirli sinirli söyleniyordu. Yüzü acı içindeydi.

- Sakin ol Bilâl, dedi Mahmut. Kendine gel kardaş. Şimdi çeker giderler.

- Nereye giderler? Baksana seslere, kimbilir neler ediyorlar?

- Bağırma ulen, yavaş! Bir şey yapamazlar, korkma.

- He yapamazlar! Böyle duramayız burada. Gidelim!...

- Nereye gideceksin. Biz gidersek öldürürler.

- Öldürsünler... Ben gideceğim!

- Dur Bilâl! Deli misin? Sabret azıcık.

Kolundan asılıp zorla oturttu. Sıkıntıdan terliyordu. Yüzü kapkara olmuştu. Göğsü çıkıp çıkıp iniyordu.

- Karılara işkence yapıyorlar, nasıl durulur burada?

- Bağırma Bilâl. Etme Allah'ını seversen. Karılara dokunamazlar, korkma. Bir iki döver bırakırlar. Bunlar da insan be.

Durup köyü dinlediler. Kafalarını eğmişlerdi. Bağırıp çağırmalar duyuluyordu. Bir kadın arka arkaya çığlıklar attı.

Bilâl deli gibi olmuştu. Birden fırladı,

- Benim karı...

- Değil Bilâl, dur!

Mahmut beline sarılıp durdurmaya çalıştı. Boğuştular. Altlarında tahtalar gıcırdadı.

- Bırak gideceğim! Benim karının sesi bu.

- Değil ulen, kendine gel!

Hepsi başına toplandı. Haceli kızdı,

- Sus be dürzü! Gidip de ne edeceksin? Gebertirler seni, otur şuraya!

- Ne oluyor buna yavu? Bizim de çoluk çocuğumuz var.

– Deli mi ne? Böyle yapacaksın, niye geldin?

Elini kolunu tuttular. Zorla oturttular. Bilâl ağlamaya başladı.

- Hay Allah, bir de bununla uğraş. Ben senin böyle olduğunu bilmiyordum be. Nasıl adamsın sen?

– Susun gayri sakinleşti. Bazen böyle olur insan.

Kâzım delikten aşağı bakıyordu.

Yunan askerleri Molla Mahmut'un evine geldiler. Ayşa kadın eşikte oturuyordu. Hiç kımıldamadı. Yere bakıyordu.

- Molla Mahmut'un evi burası mı?

Ağır ağır başını kaldırdı,

- Burası he.

- Kendisi nerede, çağır dışarı!

- Yok. Üç gün önce gitti.

- Nereye gitti?

- Bilmem. Söylemedi. Aldı başını gitti.

Subay dişlerini sıktı. Tüfeğin dipçiğini vuracakmış gibi kaldırdı,

- Doğru söyle kadın, gebertirim seni!

Ayşa kadın dipçiğe baktı.

- Nereye gittiğini bilmiyorum, gitti...

Bakıştılar. Ayşa kadın gözlerini yumdu. Başına inecek dipçiği bekledi. Genç subay birden gevşedi. Yüzünü anasının yüzüne benzetmişti. Vurmadı. Usulca indirdi yere. "Girin arayın!" işareti yaptı.

Askerler içeri daldılar. Ayşa kadın hiç kımıldamadı. Başı yerde bekledi. Subayın çizmelerine baktı.

- Evde silâh var mı?

- Yok.

- Doğru söyle?

- Arayın işte, yok.

Subayın sesi yumuşadı,

- Adın ne senin?

- Ayşa.

- Benim anamın adı da Mari. Seni anama benzettim. Allahına dua et hadi.

Ayşa kadın başını kaldırıp baktı,

- Niye geldiniz siz buralara? dedi. Ne istersiniz bizden?

- Buralar eskiden bizimmiş, tekrar almaya geldik.

- Öyle mi, kim demiş onu? Ta bizim dedelerimizin dedeleri...

İmam Ziver efendiyi görüverdi, karşıki evin köşesinden eğilip bakmıştı. Ayşa kadın birden fırladı,

- Ne bakarsın ordan gâvur imaam! diye bağırdı. Bunlar senden daha Müslüman, korkma!

Ziver efendi çekildi. Telaş içinde cübbesini savura savura yürüdü.

- Koca deyyuus! Sakalı bokluu!...

Molla Mahmut, yatırın çatısından dikkatle dinledi, kiremitlerin arasından baktı. Anasının sesine benzetmişti. Fakat bir daha duyamadı. Her yerinden bir ter yürüdü.

Askerler döküp saçtılar, aradılar. Samanlığa ahıra baktılar, bir şey bulamadılar.

- Yok mu bir şey?

- Yok komutanım, iyice aradık.

-Yok diyorum size. Üç gün önce gitti. Nereye gittiğini bilmiyorum.

- Peki yürüyün.

Öbür evlere gittiler.

- Nerde bu köyün adamı, kimse görünmüyor?

- Erkekler hep kaçmışlar. Bir imamla birkaç yaşlı dede kalmış. Çoluk çocuk da korkudan dışarı çıkamıyor.

- He he... Fena korkutmuşuz Türkleri.

- Tabi, biz kimiz?

Başlarındaki subay sağa sola baktı,

- Nerde imam? Nereye kayboldu?

-Camiye gitmiştir komutanım.

- Çağır sakalı bokluyu!

Askerler gülüştüler. Birisi çağırmak için koştu.

- Şu kadın öyle dedi imam için, "sakalı boklu," dedi.

Kendi dilleriyle söyleyip gülüyorlardı. Asker caminin kapısından başını uzatıp bağırdı.

- Hocaa! Gel buraya, yürüü!

Ziver efendi namaza durmuştu, sıçrayıp döndü. Namazı bozdu.

- Buyur başefendi. Emret beyim, diyerek geldi. Yılışık hareketler yapıyordu.

- Yürü, seni komutan çağırıyor. Niye kaçıp geldin?

Önüne katıp götürdü. Subay kızmıştı.

- Nereye gittin hoca?

- Şey başefendi, namaz vakti geldi de, onun için...

- Bırak namazı canım. Silâh bulamadık. O herifleri de yakalıyamadık. Komutan kızar. Hangi evleri arayalım, söyle?

Ziver hoca ellerini uğuşturdu.

- Bilmem ki başefendi, şey... Hep gitmişler. Geceleyin kaçmışlar demek. Hiç haberim olmadı, değilse...

- Nereye kaçmış olabilirler?

- Bilmiyorum valla. Bilsem söylerim. Dağlara mı gittiler, yoksa şu ilerdeki köylere mi geçtiler?

- Gece gelirler mi?

- Gelirlerse haber veririm beyim. Valla haber veririm, saklamam. Zati onlar benim de düşmanım. Çok çektim ellerinden.

- Peki, söyle bu köylülere, Kemalcılardan başka kimseye bir şey yapacak değiliz. Korkmasınlar. Bir de silâh topluyoruz. Silâhını veren kurtulur.

- Peki beyim, söylerim. Sağolun. Güle güle...

Birerli kola girip yürüdüler. Arkalarından karı kız, çoluk çocuk usulca başlarını uzatıp bakmaya başladılar. Gözleri korkudan iri iri açılmıştı. Aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı.

Çeteciler yatırın üstünden Yunan askerlerinin gidişini izlediler. Biraz rahatlamışlardı. Geriye çekilip oturdular. Bitkin düşmüşlerdi. Yüzlerine endişe çizgileri oturmuştu, dağılmıyordu bir türlü.

Molla Mahmut testiyi dikip su içti.

- Uff... yaptı. Ömrümden bir yıl eksildi.

- Senin gene iyi, dedi Haceli. Benim on yıl eksildi.

- Ya Bilâl?

- O hepten öldü.

Bilâl'a baktılar, tanınmayacak haldeydi.

- Al şu testiyi, su iç. Kendine gel.

Kımıldamadı, cevap vermedi. İçine gömülmüş düşünüyordu.

- Üzülme gayri, gittiler işte.

- Gittiler emme kimbilir neler yaptılar?

- Bir şey yapmadılar korkma. Sadece bizi aradılar, bulamadılar.

- Karıya bir şey yaptılarsa, ben bu işin...

Kötü kötü söylendi.

- Yapamazlar Bilâl ağa, olmaz öyle şey.

- Hee olmaz! Sen rahatsın tabi, karını yolladın.

- Değil be. Onlar buraya komşu oturdular. Köylüyle iyi geçinecekler. Başka türlü rahat edemezler.

- Gâvur milleti bu, dedi Haceli. Belli olmaz. Hele akşam olsun bakalım, olanları anlarız.

- Akşamı bekliyecek miyiz? şimdi gidelim.

- Olmaz! Duyarlarsa gene gelirler. Sabret.

Herkes içine gömüldü. Sessiz beklemeye başladılar. Çopur Hamdi sıkışmıştı, kasığını tutup duruyordu.

- Ben şurdan gidip geleyim, dedi. Fena oldum.

- Dur ulen başımıza iş çıkaracaksın. Sık kendini.

- Hay Allah, üff...

Molla Mahmut dağ yoluna doğru bakıyordu. Birisini görmüştü,

- Susun! diye fısıldadı. Birisi geliyor!

- Kim?

Hep kalkıp baktılar.

- Yavaş olun, tahtalar gıcırdamasın.

Dilenci kılıklı birisiydi. Üstü başı perişandı. Sırtında torba vardı. İrice bir kayanın arkasına sığındı, düşman karargâhına bakmaya başladı. Başını sallayarak bir şeyleri sayıyordu. İlerilere gerilere bakındı. Sonra torbasını sırtlanıp yürüdü.

- Allah Allah, kim bu?

- Dilenciye benziyor emme dilenci değil. Bir iş var bu adamda.

Arkasından baktılar. Tilki gibi sağı solu kollayarak yürüyordu.

Çopur Hamdi,

- Ben iniyorum arkideş, dedi. Kimseye görünmem korkmayın.

- Dur be, şu adam gitsin bari!

- Gitti o.

Usulca kayarak indi. Koşup taşın arkasında kayboldu. Haceli arkasından güldü,

- Bir iş çıkarmasa bari.

Bir süre beklediler. Mahmut telaşlandı.

- Nerde kaldı bu, gelmedi? Bir gören olursa hepimiz...

Hâmdi dilenciyle birlikte eğilerek koşarak geldiler.

- Bizi çekin çabuk! Yunan askerleri geliyor.

- Ne? Kim geliyor?

Heyecanlandılar. Kimisi silâhını eline aldı.

- Aman yavaş, çabuk!

Mahmut kızdı,

- Bu da kim? Beğendin mi şimdi yaptığını?

- Görmediler, sus. Bu adam bizden. Çekin!...

Kollarından çekip çıkardılar.

- Eğilin. Bu adam subaymış. Düşmanı gözetlemeye gelmiş. Pısın, kımıldamayın!

Eğildiler. Birbirlerine yan yan baktılar. Dilenci kılıklı adamın gözleri gülüyordu. Eliyle "sus" işareti yaptı.

Biraz sonra Yunan askerlerinin sesi duyuldu. Konuşarak, şakalaşarak geliyorlardı. Dört kişiydiler. Ellerinde silâh vardı. Birisi çavuştu her halde, o önden yürüyordu.

Molla Mahmut fısıldadı,

- Hiç kımıldamayın!

Oldukları gibi kaldılar. Ağızlarını açarak soluk alıyorlardı. Yunan askerlerinin konuşmaları duyuluyordu.

- Burası tekkeymiş ha?

- He, burada dua ederlermiş.

- Ne duası bu?

- Hastalara ölülere, çocuğu olmayan kadınlara...

- Hah hah hah, heh heh heh, hih hih hih...

-Çocuğu olmayan kadınlara okuyunca oluyor muymuş.

Konuşup gülüşüyorlardı. Arkaya dolanıp yatırın içine girdiler. Sesleri içerde yankılanıyordu. Molla Mahmut usulca eğilip tahtanın deliğinden baktı. Yüzünü buruşturdu. Öbürleri hiç kımıldamadılar.

Askerin birisi mezara tekme vurdu,

- Kalk dede kalk! Bak biz geldik, dua edeceğiz.

- Ha ha ha, he he he... Gülüştüler.

- Dağın başına yatmış meret. Keyfini biliyor ha!

- Bak mum da yakmışlar. Bizim âdetlere benziyor bunlarınkı de.

- Bırak yahu, bunlarınki ayrı.

Gülüşerek çıktılar.

-Hadi bakalım, tamam. Keşfimizi yaptık, yürü.

-Ne tarafa gideceğiz?

- Şurdan köye inelim.

- Yok. Komutan köye uğramayın dedi.

- Öyleyse şu arkadan dolanalım. Bakalım oralarda ne var?

- Peki, yürüyün hadi.

Çeteciler hiç kımıldamıyorlardı. Kâzım'ın öksüreceği geldi, kendini zorlukla tuttu. Yüzü kıpkırmızı oldu. Yunan askerleri uzaklaşınca boğuk boğuk öksürdü.

- Aman yavaş, dedi Molla Mahmut, duymasınlar.

Tekrar eğilip beklediler, bir süre sonra doğruldular. Rahatlamışlardı.

- Hey Allah, nerdeyse patlıyacaktım, dedi Kâzım. Zor tuttum kendimi.

Tekrar öksürdü.

Haceli "uhh..." yaptı.

- Neyse ki görmediler. Büyük tehlike atlattık.

Yabancı adam gülümsedi.

- Geçmiş olsun, dedi.

Düzgün yüzlü, on-onbeç günlük tıraşlı biriydi. Saçı sakalı uzamıştı.

- Hoş geldin, nerden böyle?

- Buraları dolaşıyorum. Yunan askerlerine baktım.

- Keşif mi?

- Öyle bir şey.

- Demin görünce anlamıştık zati, subay mısın?

- Evet. Teğmenim. Siz niye saklandınız?

- Çeteyiz. Adımızı öğrenmişler.

- Hımm, o zaman buralarda durmayın. Yakalarlarsa öldürürler. Bizim tarafa geçin.

- Geçeceğiz emme nereye gideceğimizi bilmiyoruz.

- Kolay. Ben sizi göndereyim. Afyon'a gidin, orduya katılın. Çeteyle olmaz bu iş.

- Aman efendi bize bir akıl öğret, dedi Haceli. Başkanımız İbrahim bey bırakıp gitti. Haberimi beklesinler demiş. Burada saklanıyoruz böyle.

- Olmaz. Tehlikeli..

- Bugün köyü aradılar. Çoluk çocuğu sıkıştırdılar. Kim bilir ne ettiler, seslerini ta buradan duyduk.

- Çoluk çocuğa fazla bir şey yapamazlar. Bir iki sıkıştırır bırakırlar. Ama sizi ele geçirirlerse... Sağ bırakmazlar. Durmayın buralarda. Silâhlarınızı merminizi alın, gece düşün yola.

- Atımız da var, atla gidelim mi?

- O daha iyi. Süvari birliğine verirler. Size bir adres yazayım, doğruca oraya gidin. Yeni bir fırka hazırlanıyor. Gittikçe güçleniyoruz. Yakında göreceksiniz, neler olacak...

Molla Mahmut çevreye bakındı,

- Nereye kadar ilerliyecek bu düşman teğmenim?

- Belli olmaz. Ordu hazırlanınca karşı taarruza geçilecek. Sürüp atacağız. Ama sizler böyle buralarda durursanız olmaz. Hep derlenip toplanalım. Bütün vatanseverler tek bir güç haline gelmeliyiz.

- Doğru. Biz de öyle diyoruz.

- Yaa... Bakın düşman ağır ağır ilerliyor. Ben her gün geriye rapor veriyorum. Hem de sizin gibi arkadaşları gördükçe Afyon'a gönderiyorum. Hemen bu gece gidin. Buralarda kalırsanız hayatı-

nız her an tehlikede. Böyle saklanmakla olmaz. Köyden ihbar eden bile çıkar. Düşmanınız vardır muhakkak.

- Var ya var, olmaz mı?

- Hemen gidin. Vatanın size ihtiyacı var. Gidin Kemal paşanın emrine girin. Düşmanı kovmanın başka yolu yok.

- Gidince hemen alırlar mı bizi?

- Tabii... Nüfus cüzdanlarınızı yanınıza alın. Ben de bir pusula yazayım, Götürün yüzbaşıya verin. O halleder.

- Kemal paşa nasıl adam teğmenim?

Kâzım sormuştu,

- Hee... Görmek gerek. Kendisi Ankara'da. Yeni meclis kuruldu. O işlerle uğraşıyor. Bir yandan da orduyu hazırlıyor. Çakı gibi adam.

- Ben tanıyorum, dedi Molla Mahmut. Çanakkale'de komutanımızdı.

- Ha işte, arkadaş anlatsın. Hakkında olmadık dedikodular yayılıyor, Hiçbirine inanmayın. Vatanı kurtaracak adam odur, ben başka bir şey bilmiyorum.

Teğmen inançlı konuşuyordu. Söylerken yüzü kıpkırmızı oldu.

- Hay maşallah, dedi Haceli. Biz kendisini görmedik emme, valla biz de ona güveniyoruz teğmenim.

- Güvenin, hiç kuşkunuz olmasın. Sapına kadar vatansever. Akıllı, cesur. Samsun'a çıktığı zaman üstünden paşalık üniformasını çıkarıp attı. Padişaha kafa tuttu. "Sinei millete sığınıyorum,"

dedi. "Bu millet esir olmayacak," dedi. "Millet bir olup vatanı kurtaraeağız," dedi.

- Hay arslan!

- Kurtaracak hem de, göreceksiniz.

Bir motor gürültüsü duyuldu. Önce şaşırdılar. Çatıya uzanıp deliklerden bakmaya başladılar. Çift kanatlı bir Yunan uçağı geldi, karargâhın üstünde bir iki dolandı. Gölgesi de yerde geziniyordu. Derelerden, tarlalardan hızla geçiyordu. Çeteciler gözleri büyüyerek baktılar. Kimisi ilk görüyordu.

- Nedir bu yavu?

- Uçak dedikleri bu her halde, gökte uçuyor baksanıza?

- Uçak he, dedi teğmen. Keşif yapıyor. Herifler motorize. Kamyonları uçakları hepsi var. Ama iş sonunda gene süngüyle bitecek, Süngüye gelince, hee... Bizimle başa çıkamaz bunlar.

Kâzım torbadan ekmek çıkardı, kemirerek yemeye başladı.

- Sahi geri sürebilecek miyiz biz bu gâvuru teğmenim? diye sordu.

Teğmen uzanıp bir parça ekmek aldı,

- Elbet süreceğiz. Bunlar kim be? Bunlar Türkün süngüsünü görünce soluğu Atina'da alırlar. Yeter ki biz toplanıp bir araya gelelim. Savaşa girelim.

Hem ekmeği ısırıyor, hem konuşuyordu. Bilâl geride küs gibi oturuyor, hiç söze karışmıyordu. Yüzü hâlâ bozuktu.

Haceli delikten baktı.

- Hıh, dedi. Gene kamyonlar geliyor. Dağ taş toza kesti baksanıza? Arkadan da süvari, piyade, hüü...

Hep uzanıp delikten baktılar.

- Kamyonları sayın hele, kaç tane?

Kafaları sallayarak saydılar.

- Beş tane.

- Ben altı saydım.

- Nasıl geliyorlar şuna bak. Vay gâvur oğlu gâvurlar vay!

Hepsinde bir yılgınlık oldu. Bir süre konuşamadılar. Haceli.

- Herifler iyi hazırlanmışlar canım, dedi. Biz nerdee, onlar nerde.

- Fen arkideş fen, dedi Mahmut. Bizimkiler fenne önem vermediler. Çalışmadılar. Benim dediğim hep o işte.

Teğmen başını salladı.

- Doğru. Zati o yüzden düştük bu duruma. Kötü Yunan ta buralara nasıl geldi? Biz çalışmadık, kendimize güvendik. Allah bizden yana deyip oturduk. Daha doğrusu bizi çalıştırmadılar. Kötü idare ettiler. Bu millet bu hale düşecek millet değildi. Onlar çalıştılar, fen yolunda ilerlediler. Bizi koyup geçtiler.

Kamyonların gelişini, konaklama yerine inişini koğuşturdular. Tacım dede yukarda olduğu için her şey açık seçik görünüyordu. Sonra suvari birliği geldi. Her yer toza kesti. Piyadeler daha arkadaydı, üç bölük halinde geliyorlardı.

- Üff... yaptı Haceli.

Geriye çekildiler. Yılgın yüzlerle oturdular. Başları yerdeydi.

Biraz sonra Molla Mahmut doğruldu,

- En iyisi gitmek, dedi. Kararınızı verin, bu gece gidelim. Gidelim de orduya katılalım. Bir işe yarıyalım.

- İbrahim beyi beklemiyecek miyiz?

- O gelmez gayri. Kim bilir nereye gitti?

- Gelmese bile bir haber yollar canım. Zühtü bugün yarın döner..

Mahmut düşündü, Zühtü'nün gelmesini beklese iyi olacaktı. Çoluk çocuktan bir haber alırdı. Neredeydiler, nereye yerleşmişlerdi, öğrenmeliydi.

- Peki, öyle yapalım, dedi. Teğmenim sen bize adresi yaz ver. O dediğin yüzbaşıya da, iki satır yaz. Biz bir arkadaşımızı bekliyeceğiz. Belki bu gece gelir, belki yarın gece. Onu da alır Afyon'a gideriz. Atlarımız var, iki günlük yol...

- Peki, öyle yapın. Ama geç kalmayın, yakalanırsınız sonra. Yunan Kemal paşacılara çok sert davranıyor. Ellerine geçerseniz öldürürler.

- Geçmeyiz. Olmazsa yarın gece başka yerde saklanırız.

Teğmen cebinden eski bir defter çıkardı. Ufalmış bir kopya kalemiyle bir şeyler yazdı.

- Alın. Afyon'da zahireci Yakup efendiyi bulun. Bizi yüzbaşı Tahsin beye yollayacaksın deyin. Bu kâğıdı Tahsin beye verin. Hadi Allah yardımcınız olsun. Bana müsaade. Bugün gelen Yunanlıları geriye rapor etmem gerek.

Mahmut kâğıdı büküp cebine koydu.

- Güle güle teğmenim, inşallah gene karşılaşırız.

- İnşallah.

- Biraz peynir ekmek verelim mi, ister misin?

- Verin ya, iyi olur. Yolum uzak.

Peynir ekmeği torbasına koydu. Usulca sıyrılıp indi çatıdan. Kayanın arkasına pısıp gelen Yunanlılara bir daha baktı. Sonra yürüyüp gitti tepenin arkasına doğru. Gözden kayboldu.

37

Akşam üstü çatı aralığında uzanmış yatıyorlardı. Kimisi dirseğine dayanmıştı, kimisi sırt üstü yatmış kiremitlere bakıyordu. Hamdi nöbet yerindeydi, ikide bir uzanıp aşağıları gözetliyordu. Yan Bilâl hâlâ rahatsızdı. Kafayı eğmiş düşünüyordu. Hiçbirisi uyuyamamıştı. Yorgundular.

Kâzım doğrulup oturdu. Canı sıkkındı,

- Böyle bekleyip duracak mıyız yavu? dedi. Bu iş kötü arkideş. Gidecek bir an önce gidelim.

- Gideceğiz canım, karar verdik.

- Ne zaman gideceğiz?

- Zühtü gelsin hele. Belki beyden de bir haber alırız.

- Gelmezlerse? Bence bu gece gidelim.

Mahmut düşündü, bir şey söylemedi.

- Gidelim derseniz, gideriz. Siz bilirsiniz.

Kâzım üsteledi,

- Burada durmak tehlikeli. Belki yarın gelir gene ararlar.

Hep düşündüler.

- Baksana adamlar ordu gibi yığıldılar. Koca ovayı kapladılar. Yanıbaşlarında böyle durulur mu? Bence bu gece gidelim.

- Siz bilirsiniz. Ne dersiniz arkideşler, gidelim mi?

Haceli Mahmut'a baktı, durumunu anlıyordu. Zühtü gelirse çoluk çocuğundan haber alacaktı.

- Zühtü de gelsin canım, dedi. Hem bir kişi fazla oluruz.

Yan Bilâl ilk kez konuştu,

- Para yok pul yok, nasıl gideceğiz?

- Ne yapacaksın parayı? Gideceğimiz köyler Müslüman köyü. Uğrar ekmek isteriz, atlarımıza yem saman isteriz.

Mahmut düşündü,

- Bende para var, dedi. ikişer altın veririm.

- Sahi Hacı Nuri'den aldığımız paralar ne oldu? Hepsi harcanmadı değil mi?

- Bilmiyorum, Çoğu İbrahim beyde. Ne kadarını harcadı, sonra öğreniriz. Bende de biraz var, onu aramızda bölüşürüz.

- Çıkar hele ne kadar?

- Burda değil. Bir yere sakladım, gece gider alırım.

- İkişer altın düşer mi?

- Düşer.

- İyi. O da bize eter. Orduya katılınca nasıl olsa karavana verirler.

- Tabi...

Yan Bilâl kalktı, deliğe eğildi.

- Hava karardı, gidelim gayri, dedi.

- Dur, iyice kararsın. Bir gören oluverir.

- Gelin bir gün daha bekliyelim, dedi Haceli. Bu gece çoluk çocuğumuzu görüp gelelim. Tenbih edelim, atları yemlesinler, hazırlık yapsınlar. Yarın gece de... Vurur gideriz, nasıl?

- Tamam. Siz bilirsiniz.

- Hem Zühtü de gelir belki, onu da alırız.

- Ya gelmezse?

- Ben anama tenbih ederim, yerimizi söylerim. O da arkamızdan gelir.

- İyi. Öyle yapalım. En uygunu bu.

- Şimdi yatsıdan sonra evlere inelim. Kimseye görünmeyin ha! Geceleyin belki gene ararlar. Çok kalmayın, hemen dönün. Yarın akşam da, yallah... Nasıl?

- İyi. Tamam.

- Olur, öyle yapalım.

Yan Bilâl'dan başka hepsi kabul etti. Ondan ses çıkmadı.

- Ne dersin Bilâl ağa?

- Bakalım. Çoluk çocuğu bir görelim hele.

- .Gör tabi. Onun için gidiyoruz.

Yatsıdan sonra çatıdan teker teker atlayıp indiler. Köye aşağı yürüdüler. Ses çıkarmamaya çalışıyorlardı.

- Hadi dağılın, dedi Mahmut. Kimseye görünmeyin. Fazla kalmayın evlerde. Tenbihinizi yapın, hemen dönün. Gene arayabilirler.

- Peki.

Dağıldılar.

Molla Mahmut evin önüne vardı, sağa sola baktı. Gidip altınları şimdi alsa mıydı acaba? Düşündü, "yarın gece alırım," dedi. "Üstümde taşımayım boşuna"

Usulca pencereye vurdu, "ana..." diye fısıldadı.

Ayşa kadın doğruldu,

- Kim o?

- Benim ana, aç...

- Hıh, ne arıyorsun daha burada deli dürzü? Ya gene ararlarsa?

– Gideceğim, hemen gideceğim. Merak ettim de...

Kapıyı açtı,

- Ne yaptı gâvurlar, eziyet ettiler mi?

- Yok. Eziyet etmediler emme, evin altını üstüne getirdiler. Toplaya toplaya canım çıktı. Ne günlere kaldık yarabbi. Ölseydim de bunları görmeseydim.

- Ne isterlermiş?

- Sizi arıyorlar. Bulurlarsa öldürürler. Gidin buralardan, kaybolun.

- Gideceğiz. Yarın gece temelli gideceğiz. Bak ne diyeceğim sana?

- Ne diyeceksin?

- Yarın akşama atı iyice doyurun. Bana hazırlık yap. Gece binip gideceğiz.

- Nereye gideceksiniz?

- Afyon'a gideceğiz. Orduya katılacağız. Çok güçlü ordu hazırlanıyor.

- İyi emme bilmem ki ne yapacaksınız? Gene geldiler, gördünüz mü?

- Gördük.

- Habire geliyorlar. Köpek sürüsü kadar oldular.

- Olsunlar. Onlar bir şey değil Bugün sana ne sordular, ne yaptılar?

- Seni sordular. Bilmem, dedim. Üç gün önce gittiler, dedım. Başlarında sarı bir oğlan vardı. "Kadın seni öldürürüm," dedi. Tüfeğin dipçiğini kaldırdı. Vursun diye bekledim, vurmadı. Beni anasına benzetmiş. Sabah beri onu düşünürüm. O karıyı bir görsem, iki çift sözüm var, "ne ister bu oğlun bizden, niye yolladın buraya?" diyeceğim.

Mahmut güldü,

- O mu yolladı ana? dedi. Onun haberi bile yoktur.

- Bana bak, sen de öyle bir gâvur anasına rastlarsan dokunma. Çoluk çocuğuna dokunma. Onların ne günahı var?

- Dokunmam ana, biz düşmanımızı biliriz.

- Murat'ımı gelinimi düşündükçe içim alaf* alıyor. Bilinmedık yerlere yollayıverdik. Ne ederler, ne işlerler?

Ağlamaya başladı. Mahmut'un da gözleri doluksadı.

- Üzülme ana, onlara bir şey olmaz. Düşman içinde komadılar ya., kurtulsunlar diye yolladık. Ha bak onu diyecektim, Zühtü gelince söyle, onu bekleyecektik emme bugün bir subayla tanıştık. Bize "hemen gidin" dedi. o da Afyon'a gelsin, zahırecı Yakup efendiyi bulsun. Bizim yerimizi ondan öğrensin. Hem bana çocuklardan haber getirsin.

- Olur, söylerim. İbrahim bey nerede?

- Onu kaybettik. Gelmek isterse o da oraya gelsin.

---

* Alev

- Olur, söylerim. Yanaşmalarını gâvurlar pek çok dövmüşler.

- Öyle mi, onlar mıydı? Sesleri ta oradan duyuldu. Sen de bağırdın her halde, o neydi?

- Ben keçi sakallıya bağırdım. Evleri o gösterdi. Bir de şu köşeye eğilmiş de bize bakar. Ağzıma geleni döktüm saydım. Tilki gibi kuyruğu kıstırıp kaçtı. Gık diyemedi.

- Alçak herif. Demek gâvura yardım ediyor ha? Unutmasın bunları.

Dişlerini sıktı.

- Haceli'nin karısını da epey sıkıştırdılar. Yan Bilâl'ın karısını dövmüşler. Ben görmedim emme karı bayılmış. Hamdi'nin oğlunu dövmüşler. Bir de iyi davranacak diyorlardı.

- Gâvur iyi davranır mı ana? Adı üstünde gâvur...

- Öyle he. Hadi sen durma, git. Gene geliverirler.

- Peki. Dediklerimi unutma. Yarın bu sıraları geliriz. Heybem hazır olsun.

- Olur. Ekmeğin var mı, ekmek vereyim.

- Var. Yarın yeter. Gelirlerse gene aynı şeyleri söylersin. Hadi eyvallah.

- Güle güle. Allah yardım etsin.

Mahmut usulca kapıyı açtı, iki yana bakındı. "Ya Allah..." diyerek yürüdü. Tabancasını yokladı. Şurdan Haceli'yi alayım, dedi. Karanlıkta köşeyi dönerken karşısına biri çıkıverdi. Hemen tabancasına davrandı,

- Kimsin?

- Benim arkideş.

- Ulen az daha... Bitti mi işin, yürü hadi.

Köyün arkasına doğru yürüdüler. Köyde bir iki köpek ürdü. Bir çocuk ağlıyordu.

- Öbür arkadaşlar gitti mi acaba?

- Bilmem.

Dönüp Yunan karargâhına baktılar. Işıklar diinkünden daha çoktu. Daha geniş bir alana yayılmıştı.

- Ah dinlerini imanlarını... dedi Haceli. Alaşehir'de binbaşının attığı bombalardan iki tane olacak şimdi, gidip tam ortalarına atacaksın. Yıkacaksın hepsini yere.

Mahmut dişlerini sıktı,

- Ah ah ah...

Yıldız ışığında gözleri parlıyordu. Varıp yatırın çatısına tırmandılar. Öbürleri daha gelmemişti.

- Ulen geç kalmasalar bari.

- Kalmazlar, tenbih ettik.

Çatının deliğine eğilip baktılar. Karanlıkta hiçbir şey görünmüyordu. Uzak dağların karaltısı belli belirsizdi.

- Ne yapmış gâvurlar, eziyet etmişler mi?

- Etmişler biraz. Karıya vurmuşlar bir iki, oğlanı dövmüşler. Olacak bu kadar, ne yapalım?

- Benim de anamı sıkıştırmışlar. Evi alt üst etmişler.

- Anlattılar he.

- Bilâl'in karıyı kötü dövmüşler her halde, bayılmış.

- Duydum. Yüklüymüş karı, çocuğunu düşürmüş.

- Öyle mi? Uf bee... Korktuğu kadar varmış demek. Tüü...

Molla Mahmut düşündü, gelivermeyiverirlerse şimdi? Zati bozuk çalıyordu."

Bir ayak sesi duydular. İkisi birden eğilip baktılar.

- Kim o?

- Benim, dedi Kâzım.

- Hah, gel.

Elinden tutup çektiler.

- Öbürleri nerde?

- Bilmiyorum valla, gelmediler mi?

- Gelmediler. Ne haber?

- Bildiğin gibi. Bizi arıyorlarmış. Yakalanırsak işimiz bitik.

- Öyle he.

Biraz sonra Çopur Hamdi de geldi. Geç kaldım diye çabuk yürümüştü, soluk soluğa idi. Çatıya çıkınca oturdu kaldı.

- Bilâl'ı görmedin mi?

- Yok. Gelmedi mi?

- Gelmedi. Keşke uğrayıp getirseydin.

- Gelir şimdi. Köyde bize yer kalmamış. Yakalarlarsa on kere öldürürler, bir değil.

Molla Mahmut tedirgindi. İkide bir bakıyordu. Sağı solu dinliyordu.

- Hay ulen be, nerde kaldı bu? Gelmeyecek mi yoksa?

- Gelir canım, aklı varsa gelir.

- Bir şey değil, yakalanırsa bizi de ele verir.

- Vermez yavu, verir mi? Yeminliyiz.

- Söyletirler. Kim bilir neler yaparlar. Tüü, gidip alsam mı acaba?

- Yok, dedi Haceli. Gelecek olsa kendisi gelir.

Bir zaman beklediler. Gece ilerlemişti.

- Biraz uyuyalım bari, mahvolduk. Gözlerim akacak nerdeyse.

- Siz yatın, dedi. Ben nöbet bekleyim.

Molla Mahmut deliğin önüne dikildi. Sabırsızlanıyordu. Ağzını açıp soluk bırakıyordu ikide bir. Yan Bilâl gelmedi.

İlk horozlar ötüyordu.

- Kalkın arkideşler, dedi Mahmut. Burada duramayız. Bilâl gelmedi.

- Ne edelim gelmediyse? Gelmesin varsın, kendi bileceği iş.

- Öyle değil. Yakalarlarsa burayı öğrenirler. Kalkın! Başka yere gideceğiz.

- Nereye?

- Toplanın hele, çabuk! Sabah oluyor.

Hamdi'yle Kâzım zor uyandılar. Gözleri açılmak istemiyordu. İçlerine kum dolmuştu sanki.

- Kalkın çabuk, bir şeyinizi unutmayın. Arkamdan gelin.

El yordamı ile fişeklerini kuşanırlılar. Torbalarını taktılar. Silâhlarını aldılar. Teker teker atladılar aşağı. En son Haceli inecekti, ayağı testiye takıldı.

- Testiyi alayım mı?

- Yok, kalsın. Zati az bir su var içinde. Yürüyün!

Arka arkaya düştüler, tepeye yukarı yürümeye başladılar.

- Nereye gideceğiz?

- Şu arkadan dolanıp bağlara inelim, nasıl? Bağların arasında saklanabilir miyiz? Köye pek uzak olmasın diyorum. Geceleyin gene geleceğiz.

- Bir gören olursa?

- Kim görecek? Köylü dışarı çıkamıyor.

- Doğru dedin, yürüyün!

Tepenin arkasından dolandılar. Ayak izleri belli olmasın diye kır yerlerden gittiler. Kara bayırdan dönüp bir sel yarıntısını koğuşturarak bağ deresine indiler. Gün ağarmaya başlamıştı. Bağlar bir ıssızdı. Koyu yeşilliklerin içine daldılar.

- Dikkat edin, aynı yere basın. Fazla iz olmasın.

Herkes önündekinin izine basıyordu. Adam boyunu aşan gür omcaların içine girdiler. Pısarak eğilerek biraz daha yürüdüler.

- Tamam, oturun. Nasıl bura?

- İyi. Kimin bağı burası?

- İbrahim beyin bağı.

Çevreye bakındılar.

- Tamam, kimse göremez. Hem bir uyku çekeriz şurada. İyi oldu.

Asmaların altına uzandılar. Toprak baharın bellenmişti, yumuşaktı. Çopur Hamdi'yle Kâzım hemen uyudular. Haceli nöbete durdu. Başını ikide bir usulca kaldırıp sağa sola bakıyordu. Molla Mahmut başını torbaya dayadı, gözlerini yumdu, fakat uyuyamadı. Yeşil yaprakların arasında üzümler gök koruktu. Birine bakıp ekşi tadını düşündü, ağzına sular doldu. Yutkundu. Yüzü iyice incelmişti. Kara sakallarının altında avurtları çöküktü.

- Hay Allah... diye söylendi. Ne yaptı bu Bilâl? İnsanlar hiç göründüğü gibi değil. İnsanları tanımak çok zor. Böyle yapacağını bilseydik aramıza almazdık. Aşır gitti, o gitti... İbrahim bey kayıp, Zühtü yok. Çoğalalım derken azaldık. Dört kişi kaldık. Koca köyden dört kişi. Vatanı kurtarmak için dört kişi. Kazasız belâsız gidebilsek. Gitsek de orduya katılıversek...

Gün ışıyordu.

38

Yunan karargâhından iki mangalık bir kuvvet Tacım köyüne doğru yürüdü. Başlarında gene aynı genç subay vardı. Elindeki kâğıda bakarak hesaplar yaptı.

- Çabuk yürüyün, dedi. Geç kaldık, açın pergelleri!

Dün kumandandan iyi bir zılgıt yemişti. "Bu çeteyi senden istiyorum. Gün ışımadan köyü bas. Gece gitme, bilmediğin yere gece gidilmez. Bu civarda saklanıyorlarsa mutlaka bir ipucu bul. Kafanı çalıştır, beceriksizliği bırak!"

- Başüstüne kumandanım!

"Evleri tek tek aradığım iyi olmadı. Hepsini birden, bir anda... Nasıl düşünemedim bunu?"

Köyün kıyısına varınca askerleri dörder dörder ayırdı.

- Siz İbrahim beyin evine, siz Molla Mahmut'un, siz Haceli'nin, siz Kâzım'm, siz Bilâl'ın... Evleri biliyorsunuz. Saat tam dörtte, aynı anda. Beş dakka var. Dikkat edin sağ yakalamaya çalışın. Silâhlar elde, süngü tak. Biriniz kapıyı beklersiniz. öbürleri içeri girer. Ben İbrahim beyin evinde olacağım. Çoluk çocuğa dokunmayın. Hadi bakim, göreyim sizi. Marş marş!...

Askerler koşarak köye girdiler. Her biri başka tarafa dağıldı. Ortalık yeni ışıyordu. Köyde Ziver hocadan başka kimse kalkmamıştı.

Az sonra köyün dört tarafından sesler yükseldi. Bağıranlar çağıranlar, ağlayanlar... Çocuklar korkularından büzüldüler. Kadınlar saç baş dağınık, dışarı fırladılar. Yaşlılar titriyordu.

Kapı vurulunca Bilâl'ın gözleri iri iri açıldı. Zaten uzun süre uyuyamamıştı. Kapı bir daha vuruldu.

- Eyvah, dedi kadın geriden. Gene geldiler!

Sesi bitkindi. İncecik çıkmıştı. Bilâl ona baktı, kapıya baktı. Ne yapacağını düşündü. Aklına hiçbir şey gelmedi. Bir bitkinlik doldu içine. Sesi çıkmadı.

- Kapı vuruluyor herif, kalk!

- Kimmiş o?

Kapı omuzlandı, tekmelendi. Gürültüyle açıldı. Dört silâh birden uzandı içeriye. Bilâl namluları görür gibi oldu.

- Kımıldama!

Birden içeri daldılar.

Bilâl yatağın içinde oturuyordu. Askerler önce bir şey göremediler. Karanlıktı.

- Kim var burada?

"Ben" diyecekti, sesi çıkmadı.

- Ne istiyorsunuz gene? dedi kadın.

Çocuklar birbirlerine sokulup titremeye başladılar.

- Bilâl nerede?

- Bu bu buradayım, dedi.

Askerin biri eğildi, görmeye çalıştı,

- Sen misin Bilâl?

- He.

Kolundan sımsıkı yapıştı.

- Kalk, çabuk!

Öbürü ışık yaktı, odanın içini görmeye çalıştı.

Hasibe kadın köşedeki yataktan doğrulmak istedi, kalkamadı. Beli tutmuyordu.

- Hastayım ben kardaş, git... diye sızlandı.

İki kişi Bilâl'ın koluna girip dışarı sürüklediler.

- Silâhın nerede?

Bilâl kendini topladı,

- Yok, dedi.

- Var! Silâhını ver çabuk! Kemalci senii...

Dışarı çıkınca yüzlerini görebildi. İri yarı adamlardı. Dizleri titremeye başladı. Kapının önüne oturuverdi.

- Kalk! Silâhın nerede?

Anlamadan baktı. Öbür iki asker tekrar içeri girdiler. Kadın sesini koyvermiş bağırıyordu.

- Götürmeyin onuu!... Ne istersiniz? Yetişin komşulaar... Ben hastayım, ölüyoruum...

- Bobaa! Bobaa!...

Çocuklar da ağlaşıyorlardı.

- Susun, het! Ne bağırıyorsunuz?

Çocuklar sustular. Yutkunup hıçkırıklarını boğdular.

- Silâh nerede?

Birisi sağa sola ışık tuttu. Yatağın yastığın altına baktılar. Yoksul bir evdi. Bir iki eşyadan başka bir şey yoktu.

- Ahıra saklamıştır, orayı arayalım.

Ahıra geçtiler. At başını çevirip baktı. Yemleneceğini sandı her halde, hıçkırdı. Köşelere duvarlara baktılar, bulamadılar.

- Nerde ulen silâhın? Gebertirim seni, söylee!

Yan Bilâl mavzerin ucuna baktı, titriyordu.

- Sa sa samanlıkta, dedi.

- Samanlıkta imiş, yürüyün!

İki asker oraya koştular. Ahırdan geçiliyordu. Kapıyı ayaklarıyla itip içeri daldılar. Birisi ışık tuttu, öbürü aradı. Mavzeri buldular. Kilime sarıp, samanlara sokmuştu. Yanında fişeklik de vardı.

- Hıh tamam, gel.

Mekanizmayı açıp baktı, boştu mavzer.

- Seni Kemalci seni... Çete! Yakalandın sonunda. Öbür arkadaşların nerede? Onlar da evde değil mi? Daha aramayız sandınız?

- Yok, bilmiyorum.

- He bilmiyorsun...

Yunan askeri alay ederek güldü.

- Ellerini arkasına bağlayın, kaçmasın!

Ziver hoca sabah ezanını okuyordu. Bilâl duydu, hiçbir anlam veremedi. "O söylemiştir dürzü" dedi içinden.

Hasibe kadın belini tutarak kapıya kadar gelmişti.

- Götürmeyin onuu! Nereye götürürsünüz... Yetişin komşulaar! diye bağırdı.

- Sus, het!

Kırık kapıyı suratına kapattılar.

- Yürü, hadi!

Bilâl yürüyemiyordu. İki kolundan tutmuşlardı, sürüyerek götürdüler. Görenler kapılara pencerelere yığılıp arkalarından baktılar.

- Eyvah Bilâl'ı yakaladılar.

- Tüü, gitti adam.

- Ulen hani kaçtıydı bunlar? Evde miymiş, hay Allah!

Kimisi acıyordu, kimi korkuyordu. Ama kimsenin elinden bir şey gelmiyordu.

Köyün kıyısında biraz beklediler. Bilâl'ı yere oturttular. Askerlerden birisi ağzına sigara verdi.

- Al bakalım Türk oğlu, benden sana bir iyilik. Şimdi arkadaşların da gelir, ondan sonra şenlik yaparız.

Güneş doğmuştu. Fakat Bilâl'ın yüzü kapkaraydı. Derin çizgiler oyulmuştu yüzüne. Sıkıntıdan terliyordu. Başı döndü. Sigarayı yere tükürdü.

- Beğenmedin mi Kemalci? Baban mı içti o sigarayı?

Bilâl cevap vermedi. İçinde karanlık bir ağrı büyüyordu.

Öbür ekipler boş döndüler. Kimseyi bulamamışlardı. Bilâl'ı görünce sevindiler.

- Oo... İyi be. Bilâl bu demek? Kemalci çete? Nerdesiniz ulen? Nerde öbür arkadaşların?

Genç subay önce alttan alarak, sonra gittikçe sertleşerek sorguya çekti. Nerde saklandıklarını, kaç kişi olduklarını öğrenmek istedi. Bilâl cevap vermedi. "Bilmiyorum," dedi.

- Peki. Biraz sonra bilirsin. Götürün karargâha.

Kollarına girip sürüklediler. Geride bir asker tüfeğini, fişekliğini taşıyordu.

"Ne yaptım ben, ne yaptım..." dedi kendi kendine. Kafasının içinde parçalanmış cam kırıkları beynine batıyordu sanki. Öyle acıyordu bir yerleri. Fakat yürüdükçe açıldı, içinde bir güç toplandı. "Söylemem," dedi, "öldürseler bile söylemem. Olmaz! Her şeye dayanırım, söylemem. Allah sen kolaylık ver."

Karargâha varıp komutana çıkardılar.

- Kemal'cılardan Bilâl...

- Hımm, öbürleri nerede?

- Söylemiyor.

- Niye söylemiyor, söyletin!

- Beyim, ben onlardan ayrıldım. Nerde olduklarını bilmiyorum. Şu tarafa doğru gittiler.

- Ne tarafa?

- Afyon'a.

- Sen niye gitmedin?

- Karım... Dün sizinkiler karımı dövmüşler. Evde hasta yatıyor.

- Demek gece buradaydınız? Öyleyse gene buradalar. Nerde saklanıyorlar, söyle?

- Bilmiyorum.

- Götürün arka tarafa. Yıkın sopanın altına, söyletin.

Çadırların arkasına götürdüler.

- Söyle Türkoğlu, boşuna dayak yeme. Biz Kemal'cilere bir şey yapacak değiliz. Silâhlarınızı alıp bırakacağız. Ama söylemezsen... Geberirsin burada.

- Bilmiyorum. Haberim yok!

Korkudan bağırarak söylemişti. Subay dikkatle yüzüne baktı.

- Biliyorsun, Belli oluyor işte. Söyle de kurtul. Uğraştırma bizi.

- Bilmiyorum!

- Yıkın! Çıkarın ayakkabılarını. Rezil senii... Vurmaya başladılar. Vurdukça her yeri birden sarsılıyordu. Dişlerini sıkıyor, dayanmaya çalışıyordu. Gözlerini yumdu. Acı gittikçe dayanılmaz hale geldi.

- Söyle, nerdeler?

- Bilmiyorum. Bil mi yo...

Ayaklarının altı parça parça olmuştu. Simsiyah kan akıyordu.

- Söyle?

Duymuyordu artık. Bir süre daha vurdular. Ufak tefek bir adamdı ama dayanıklıydı. Söyletemediler.

Kumandan elleri arkasında gezinerek geldi.

- Ne oldu? dedi. Söylemedi mi?

- Söylemiyor kumandanım.

Başını salladı,

- Böyledir bunlar. Keçi gibi inattırlar. Karısı var mı bu herifin?

- Var kumandanım, evde.

- Getirin buraya. Belki o yolla söyletiriz.

Askerlerden birisi selâm durdu,

- Hasta kumandanım, yürüyemiyor.

- Neyi varmış?

- Dün söyletmek için bizim arkadaşlar dövmüşler...

- Hımm. Kamyonlardan birini götürün, alın gelin. Bunlar namuslarına düşkün olur. Karısının yanında söyletebiliriz.

- Başüstüne.

Dört asker bir kamyona atladılar, Tacım köyüne sürdüler. Bilâl'ın evin önünde durunca herkes bir şaşırdı.

Kapı aralarından bakmaya başladılar. Hasibe kadını askerler kamyona bindirmek isteyince gürültü yükseldi. Millet oraya toplandı.

- Nereye götürüyorsunuz, hasta zati.

- Bırakın, ayıptır günahtır. Allah'ınız yok mu sizin?

- Anoo! Anoo...

Ortalık karıştı. Askerler zor durumda kaldılar.

- Çekilin be, karışmayın. Komutan ifadesini alacak. Gene getireceğiz. Kocası da orada, çekilin!

Zor aldılar ellerinden. Kamyona atıp sürdüler. Hasibe kadın bağırıp çağırıyor, yırtınıyordu. Çocukları arkasından koştular. Birisi tozun toprağın içine düştü.

Herkes ayaktaydı. Kimisi ileniyor, kimisi söğüp sayıyordu.

- Gâvur oğlu gâvurlar, ne istersiniz eksik etekten?

- Kocasını götürdünüz işte, bu da ne oluyor!

- Amanıın, keşke hep göçseydik köyden, kimse kalmasaydı keşke...

- İyi davranıyor dediler. Ne bilelim böyle yapacaklarını?

- Allahsızlar!

Elleri böğründe, çaresizdiler.

Kadını Bilâl'in yanına götürdüler. Yerde perişan yatıyor görünce daha çok bağırmaya, ağlamaya başladı.

- Amaanın, öldürmüşler herefimi? Can kurtaran yok muu! Müslümanlaar!

Askerler güldüler,

- Kemal paşayı çağır, Kemal paşayı. Şimdi sen daha beter olacaksın. Söyle bu kocana, nerede olduklarını söylesin.

Bilâl ıkılıyordu. Hiçbir şey söyleyecek durumda değildi. Ayaklarını kımıldatamıyordu. Yüzünü buruşturarak doğrulmaya çalıştı.

Komutan yanlarına geldi,

- Nasıl söyliyecek misin? Yoksaa... Askerlerimi salarım karının üstüne. Hem de gözünün önünde. Anladın mı, ha?

Bilâl hıçkırarak ağlamaya başladı.

- Hayır hayır, yapmayın...

- Söyle nerdeler?

Bilâl yüzünü kapadı, titriyordu. Çok zor durumdaydı. Kadın çırpınıyor, yerleri tırmaklıyordu.

- Söyle! Bak çağırıyorum askerleri.

- Hayır, hayır... Oradalar, işte oradalar!

- Neredeler?

Gösterdiği yere doğru baktılar. Tacım dede tekkesini gösteriyordu.

-Yatırda mı? Doğru söyle, dün biz baktırdık oraya.

Bilâl başını eğmişti. Omuzları sarsılıyordu. Yüzü tanınmayacak hale gelmişti.

Komutan geriye dönüp emir verdi,

- Çabuk bir takım hazırlayın. Miğfer giysinler. Makinalı tüfek havan topu. Teslim olmazlarsa havaya uçurun.

-Hayır hayır, oğğ...

Başını yumrukluyordu.

Askerler onları bırakıp uzaklaştılar. Bir hazırlıktır gitti.

Biraz sonra tepeye yukarı üç koldan yürüdüler. Eteklere varınca yayıldılar. Eğilerek, sinerek ilerliyorlardı. Tacım dede yatırını kuşattılar. Köylüler önce fark edilmediler. Silahlar atılmaya başlayınca dışarı fırlarılar. Ne oluyordu Tacım dededе? Dumlara çıktılar.

- Vay başımaa!... diye bağırdı Ayşa kadın. Anamın, bizimkiler orada mı yoksa?

Bağırıp çağırmaya başladı. Haceli'nin karısı koşarak geldi. Ağlıyor, yırtınıyordu.

Ziver hocanın gözleri büyüdü. Kır Ali, Kadir ağa döğünmeye başladılar.

- Ne oluyor yavu, nedir bu? Tacım dedeyi kurşunluyorlar. Bu köy battı.

- Eyvah eyvaah...

Kadınlar çocuklar ağlıyorlardı.

Engizin Aşır, evin köşesine eğilip baktı. Sinikti, ürkekti. Gözleri iri iri açıldı. Yüzü ağlayacak gibiydi. Hiçbir şey söylemedi. Donmuş gibi kaldı orada.

Yunan askeri kuşatmayı gittikçe daralttılar. Fakat şaşıyorlardı, hiçbir karşılık gelmiyordu.

- Teslim oluun! Kurtulamazsınız! Diye birkaç kez bağırdılar. Ses soluk yoktu.

- Çok kurnaz bunlar, dedi Subay. İyice yaklaşacağız, sonra ateş edecekler. Hımm...

Bir süre bekledi, düşündü. Sağa sola baktı. Ateşi kesmişlerdi. Köyden yükselen sesleri duyuyordu. Elini ağzına boru yaptı.

- Heey! Yatırı yıktırmayın bana! Teslim olun, diye bağırdı.

Gene ses gelmedi.

- Cevap verin, havaya uçuracağım!

- .....

"Allah Allah, nasıl adam bunlar? Yoksa kimse yok mu?"

Fırlapıp duvar dibine yanaştı. Ateş etsinler diye bekledi, kimse ateş etmedi. İşaret verdi, askerler birden fırlayıp yatıra yanaştılar. Kapıya pencereye baktılar, kimse yoktu. Çatıda olabilirler miydi acaba? Tavana bir kurşun sıktı, "fan!" diye bir ses duyuldu. Testi kırılmıştı. Sular tahtaların arasından akmaya başladı. Önce kan zannettiler. Çekindiler biraz, onlar da ateş eder diye beklediler. Karşılık gelmedi.

Subay eğilip baktı.

- Su dedi. Ne arıyor yukarıda su?

Dışarı çıktılar. Birisi usulca çatıya tırmandı,

- Pöh dedi, Kimse yok. Boşuna uğraşmışsınız. Bir testi var burada, kırılmış.

- Vay canına!... Neredeler peki?

Çevreye dağıldılar. Tepenin arkasına, derelere baktılar. Kimse yoktu.

- İşletmiş bu herif bizi.

Geriye döndüler.

Köylüler dikkatle izliyorlardı. Sonunda rahatlıdalar. Ayşa kadın bağırıp çağırmayı bıraktı.

- İyi bari, dedi. Allah sen yardım et işte. Buralardan gitsinler de kurtulsunlar.

Aşır gene içeriye girip kapandı. Günlerdir düşünüyor, ne edeceğini bir türlü kestiremiyordu. Çok yanlış etmişti işi. Molla Mah-

mut'un peşinden ayrılmayacaktı. Gönlü onlardan yana idi. Gâvurlar duyarsa kendisini de öldürürlerdi. İğne üstünde gibi rahatsızdı. "Şimdi neredeler acaba? Gitsem ayaklarına kapansam, gayri sizdenim desem... Onlar öldüreceğine beni siz öldürün desem..." Mahmut arka olurdu muhakkak, dokundurmazdı. İbrahim beyi düşündü. Koca kaşlarının altında kızgın bakan gözlerini ansıdı. Dişlerini sıkıp üstüne yürürdü öyle ya? Sille tokat döğerdi. Ama Mahmut "etme ağa" der kurtarırdı. "Bir cahillik etti, bırak." Razıydı döğülmeye. Hem de fazla fazlasına. Hak etmişti.

- Of... diye soludu. Dizlerine kadar eğildi. Karanlık köşede iki büklüm oturuyordu.

Birlik karargâhına dönünce komutan küplere bindi.

- Vay, dedi. Demek yalan söylemiş bu Türk oğlu. Bizi aldatmış, it oğlu it!

Kalkıp yürüdü. Arkasından bir kısım subaylar, askerler de geldiler.

Bilâl'la karısı aç susuz, perişan, toprağın üstünde oturuyorlardı. İkisi de iyice tükenmişti. Güçlükle soluk alıyorlardı. Kadın ileri geri sallanıyordu.

Geldiklerini görünce yeniden çırpınmaya başladı. Bilal'in gözleri büyüdü. Kıstırılmış bir tavşan gibi titriyordu.

Komutan geldi geldi, hiçbir şey söylemeden bir tekme vurdu böğrüne. Bilal "hık" yaptı, orasını tutup kıvrandı.

- Neredeler söyle?

- Bilmi... bilmiyorum. Gitmişler.

- Soyun ulen şunun karısını. Gözünün önünde... Aklı başına gelsin it oğlunun.

Kadın acı çığlıklar attı. Tırnaklarını savurdu. Olan gücüyle kendini savunmaya çalıştı. Askerler üstünü başını parçaladılar.

- Kadın denecek yeri de kalmamıştı ya haspanın.

Bilal çırpınıyor, bağırıyor, ne edeceğini bilmiyordu. Başını yana çevirdi, gözlerini kapadı.

- Aç gözünü aç! Aç da gör...

Yunan subayı rasgele vurdu tekmeledi. Acıklı bir sahneydi. Geride dikilen askerlerden birisi mendilini çıkarıp gözlerini sildi.

- Olmaz bu, dedi. Bu kadar olmaz!

Yürüdü gitti.

Bir zaman sonra Hasibe kadın kendine geldi. Tozun toprağın içinde zorluklu doğrulmaya çalıştı. Her tarafı yara bere içindeydi. Yüzünü acıyla buruşturdu.

Başını çevirince biraz ileride kocasının ölüsünü gördü. Alnına kurşun sıkmışlardı. Yüzü tanınmayacak haldeydi. Sürünerek yanına vardı. Uyandırmak için sarstı. Bilal uyanmadı. Üstüne kapanıp ağlamaya başladı. Sesi çıkmıyordu.

İlerideki nöbetçi asker ağır ağır yaklaştı.

- Sus! Dedi. Gürültü etme. Götürebilecek misin? Kalk ayağa! Al sırtına götür hadi. Kokmasın burada.

Kadın başını yukarı salladı,

- Yok, dedi. Götüremem. Nasıl götüreyim, ayağa kalkamıyorum.

- Bekle öyleyse. Komutan arabayla yollar.

Akşama doğru Kökez'den bir kağnı getirttiler. Bilal'in cenazesi ile Hasibe kadını köye yolladılar.

Evin önüne varınca bir gürültü daha koptu. Komşu kadınlar, çoluk çocuk, hısım akraba hep oraya dolmuştu. Ağlayıp sızlamalar, bağırıp çağırmalar birbirine karıştı. Kimi sesini koyvermiş yas ediyordu, kimi saçını başını yoluyordu, kimi de ağzına ne gelirse sövüp sayıyordu.

Hasibe kadının sesi çıkmaz olmuştu. Koluna girip içeri götürdüler.

39

Molla Mahmut'la arkadaşları bağların arasında sıra ile uyudular, uykularını aldılar. Acıktıkça torbalarını açıp peynir-ekmek yediler. Yalnız su yoktu. Susuzluklarını gidermek için ekşi koruk yiyorlardı. Dişleri kamaştı hep.

- Geceleyin köye doğru dürüst ayrılabilsek iyi... Sabah duyduğumuz silah sesleri hayra işaret değil. Muhakkak bir şeyler oldu köyde.

- Bilal'i yakalamışlardır başka ne olacak?

- Yakalanırsa bize söyler mi?

- Söylemezler emme kim bilir? Belli de olmaz.

- Bizim buralarda olduğumuzu duyarlarsa bu gâvurlar boş durmazlar.

- Ne ederler?

- Ararlar. Gece köyü çevirirler.

- Yok canım, bizim için hep ayağa kalkacak değiller ya?

- Ulen hâlâ buralardayız be. Valla akıl değil bu. Çoktan gitmeliydik biz.

- Bu gece gideceğiz işte, korkma.

Aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı. Yatsı zamanına kadar oturdular.

- Biraz geç gidelim. Acele etmiyelim. El ayak çekilsin. Evde oyalanmak yok ha! Hemen atınıza atlayıp yürüyün. Yoldan gitmeyeceğiz, belki yolları kesmişlerdir. Ben biraz geç gelirim. Serçe deresinde beni beklersiniz.

- Niye?

- Altınları sakladığım yerden almaya gideceğim.

- Nereye sakladıydın?

- Dikenli düze.

- Hüü, uzak be?

- Yok canım, yarım saatlik iş. İsterseniz siz burada azıcık oturun, sonra gelin.

- Yok canım, niye oturalım? Çoluk çocuğumuzla beş dakka fazla konuşuruz.

- Peki. Aman ha dikkat edin, görünmek yakalanmak yok. Evde fazla kalmayın. Bir şeyinizi unutmayın. Bir saat sonra Serçe deresinde buluşacağız, tamam mı?

- Tamam.

Molla Mahmut ayrıldı, karanlığın içinde kayboldu.

- Ben de şurdan mavzeri alayım, dedi Haceli. Bağa saklamıştım. Eyvallah...

Enginizin Aşır evde birden doğruldu. Kararını vermişti. Böyle pis pis oturmayacaktı burada. Gitmedilerse varıp aralarına katılacaktı. "Ben geldim arkideş, ne ederseniz edin. İster dövün, ister sövün, ister vurun öldürün. Ben geldim. Sizi söyleyen de ben değilim. Haci Nuri sonradan tanımış..."

Böyle diyecekti. Bu utancı daha fazla taşıyamazdı. Ömrü varsa şerefle yaşamalıydı. Hele bugün Bilâl'a yapılanları da gördükten sonra..." Hatanın neresinden dönülürse kârdır."

- Nereye? dedi karısı.

- Geliyorum. Biraz işim var.

- Bu zamanda dışarı çıkılır mı herif? Deli misin?

- Karışma!

Varıp Molla Mahmut'un kapıyı vurdu.

"Hıh geldi" dedi Ayşa kadın. Zaten uyumuyordu. "Çabuk git de kurtu deli dürzü! Bugün olanlardan haberin yok..."

- Kim o?

- Beni Ayşa hala, aç hele.

- Sen kimsin?

- Aşır...

- A a, ne istiyorsun?

- Bir şey söyleyeceğim Ayşa hala. Çok zor durumdayım aç hele.

Kadın düşündü, "Ne olabilir? Yoksa Mahmut'un başına bir iş mi geldi?"

Usulça açtı.

- Ayşa hala elini ayağını öpeyim, beni kurtar. Ben mahvoldum, bittim...

- Ne oldu, Aşır, hayrola?

- Ayşa hala ben Mamıtgilin yanına gideceğim. Neredeler söyle. Onlardan ayrıldım, gecem gündüzüm birbirine karıştı. Kuran çarpsın başkasına söylersem, hemen şimdi gideceğim.

- Ayol sen ne diyorsun Aşır? Mamıt buralarda mı? Mamıt yok, gitti...

Tam o sırada gelmişti. Nefes nefese idi. Köşeye kulağını verip dinledi.

- Söyle Ayşa hala. Allahını seversen söyle. Kulun kölen olayım. Deli olacağım, söyle. Onların yanına gideceğim. Onlar ölürse ben de öleceğim. Böyle yüzükara yaşamaktansa... Ayşa hala, neler çektiğimi bir bilsen. Vallahi deli olacağım.

Molla Mahmut sesinden tanımıştı. Sağa sola bakındı, sonra yanına varıp dikildi.

- Gel hadi, dedi. Hazırla atını çabuk...

Aşır önce şaşırdı, sonra sevindi.

- Sen misin Mamıt, sahi mi kardaş?

- Sus, yavaş ol. Hemen gidiyoruz. Bin atına gel çabuk! Hazır mı ana benim heybem?

- Hazır hazır...

- Ben atı alıp geleyim.

Döndü yürüdü. Aşır da arkasından geldi,

- Sahi alıyorsun değil mi, gidiyoruz değil mi?

- Sus dedim. Git atını hazırla. Silahını mermini, hepsini al. Birkaç günlük ekmek katık al. Oyalanma çabuk ol! Beş dakka sonra çıkıyoruz.

- Peki. Hemen...

Evine doğru koştu.

Nazife gelin çıra yaktı. Mahmut atını çabukça eğerledi. Gemini vurdu.

- Aman çabuk gidin kardaş. Kaybolun buralardan. Bugün olanları duydun değil mi?

- Yok?

- Heee... Neler oldu. Yan Bilâl'i yakaladılar. Sizi sormuşlar, bilmiyorum demiş. Döve döve öldürmüşler.

- Öyle mi? Tüü...

- Karısını da götürdüler. Ona da olmadık işler yapmışlar.

- Hay Allah...

- Tacim dedeyi kurşunladılar.

- Niye?

- Sizi orada sanmışlar.

Molla Mahmut durup düşündü.

- Himm, anlaşıldı.

- Çabuk git kardaş, aman yakalanma!

- Peki. Hadi Allahaısmarladık. Allah'a emanet olun. Korkuyorsan anamla birlikte kal. Birbirinize arka olun.

- Peki kardaş. Güle güle git. Allah yardımcınız olsun. Oralarda Hamit'i görürsen...

Ağlamaya başladı.

- Ağlama. Sağlam olacaksın. Bu kara günlerde yıkılmak yok. Ben Hamit'e mektup yazarım. İyi olduğunuzu bildirim. Hadi hoşça kal.

Omuzuna vurdu. Sonra atı çekip götürdü. Anası heybeyı çıkarmış, bekliyordu.

- Al bunları ana.

- Ne bu?

- Altın. Dört tane. Bir yere sakla, lazım olur.

- Asıl sana lazım olur oğlum.

- Bende var.

İçeri girip atın torbasına arpa doldurdu. Eğerin arkasına bağladı. Sonra durdu, karanlıkta evine baktı. Eğilip kapının eşiğini öptü.

- Hiç merak etme ana, dedi. Gene geleceğim. Zühtü dönünce şu kağıdı ona ver. Bizi bulsun. Adres burada yazılı.

Anası taş gibi dikiliyordu. Cevap vermedi.

- Hadi Allahaısmarladık.

Elini öptü.

- Güle güle. Allah yardımcın olsun.

- Aşır gelirse Serçe deresine yolla. Çabuk gelsin, sonra beklemeyiz.

Binip sürdü.

Ayşa kadın köşeye kadar gidip arkasından baktı. Görünmez olunca elinin tersiyle gözlerini sildi.

- Uff.. yaptı. Herbirini bir yere uçurdum. Allaah, koca Allah! Sen bilirsin gayri.

İçeriye giremedi. Kapının eşidine oturdu. Yukarılara bakıyor. dua ediyordu.

Bol yıldızlı bir geceydi.

Biraz sonra atını yedeğinde çekerek Haceli geldi.

- Gitti mi hala Mamıt? dedi.

- Gitti. Serçe deresine gideceksin, çabuk ol.

- Peki, Allahaısmarladık.

Binip sürdü.

Haceli, Kâzım, Çopur Hamdi oturmuşlar Molla Mahmut'u bekliyorlardı. Atların dizginleri ellerindeydi. Gece ilerlemişti.

- Nerde kaldı bu? Yoksa o da mı gelmeyecek?

- Gelir şimdi, bekleyin.

Bilâl'in öldürülüşünü Tacim dedenin kurşunlandığını duymuşlardı. Üçü de dehşet içindeydi. Hiçbiri sözünü açamıyordu.

- Iyi ki gâvur bize pusu kurmadı bu gece.

- Kurmadığı nerden belli?

Haceli işgillendi, "yoksa Mamit yakalandı mı diye düşündü, fakat söyleyemedi. Kalkıp oturdu tekrar, çevreye bakındı. Sırtından terliyordu. "Hay Allah, geliverse şu. Nerde kaldı".

- Bilâl'a çok acıdım, dedi Kâzım.

- Kendi hatası kardaşım, ne edeceksin?

- Böyle olacağını keşke söyleseydik.

- Söyledik yavu, söylemedik mi? Mamıt az mı tembih etti?

- Tacim dedede kalsaydık bizim de işimiz bitikti, biliyon mu? Mamıt kurtardı.

- Yaa... Öyle olacağını aynen bildi. Akıllı canım.

Bir kütürtü duydular. Atlar başını kaldırıp baktı.

- Hıh geliyor, iyi bari,

- Belki o değildir, binin!

Çabukça atlara bindiler. Haceli kuşkuluydu,

- Kimsin? Diye seslendi.

- Mahmut...

- Hay Allah, korkuttun bizi arkideş. Gelmeyiverecek sandık.

- İnin atlardan, az daha bekleyeceğiz.

- Niye?

-Bir gelen daha var.

- Kim, Zühtü mü?

- Hayır, Aşır...

- A a, o da ne demek?

- Gelin hele, bir şey diyeceğim, toplanın.

Toplandılar.

- Aşır pişman olmuş. Yalvardı yakardı, bizimle gelmek istiyor.

- Bırak Mamit, ona güven olmaz. Bizi o ele verdi. Korkak dürzü!

- Yok. Beni kırmayın, alalım. Bir kişi fazla olsun. Bilal'in yerine...

- Bilal'in halini görünce aklı batına geldi.

- Ne olursa olsun, karışmayın. Gelmek istiyor gelsin. Üstüne varmayın. Hiçbir şey olmamış gibi davranın.

- Emme sonra başka itler çıkarır başımıza?

- Yok canım, ne çıkaracak? Zati gidiyoruz.

- Aşır dörtnala geldi,

- Mamıt! diye seslendi uzaktan.

- He, biziz, gel!

Yaklaştı. Atını önlerinde durdurdu. Heyecanlıydı. Bir şeyler söyleyecekti.

- Tamamız, dedi Mahmut. **Sürün!**

Atlara topuk vurdular.

SON

Talip Apaydın, 1926 yılında Ömerler Köyü (Polatlı-Ankara)'nde doğdu. Çifteler Köy Enstitüsü'nü, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü, Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitiren Apaydın, müzik öğretmenidir. Toprağa Basınca, Doğan Kardeş Çocuk Romanları Armağanı'nı; Yapılar Yapılırken ile Otobüs Yarışları adlı radyo oyunları da TRT Radyo Oyunları Başarı Ödülü'nü kazandı. Ayrıca1970 Madaralı Roman Ödülü, 1993 Orhan Kemâl Roman Ödülü sahibidir.

Kurtuluş Savaşı hem dış düşmanlara hem de onların içerdeki işbirlikçilerine karşı kazanılmış büyük bir zaferdir. Bu roman Anadolu'da düşmanla işbirliği yapan devlete ve düşmana karşı yüreğini ve tüm gücünü ortaya koyan Anadolu insanının destanıdır. Bu romanda Kurtuluşa inanmış bir avuç insanın ihanete karşı direnişinin müthiş öyküsünü bulacaksınız. Birinci ve ikinci baskısı 1974 yılında yapılan romanın yeni baskısı Bakanlığımızca yapılarak okuyuculara sunulmaktadır.

ISBN 975-17-2389-2
9 789751 723895
3.000.000 TL.